

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta právnická

Postmortální ochrana osobnosti

Mgr. Jakub Hablovič

disertační práce

k získání akademického titulu doktor

ve studijním programu Teoretické právní vědy

se specializací Občanské právo

Školitel: prof. JUDr. Jan Hurdík, DrSc.

katedra: Katedra občanského práva

Plzeň 2023

University of West Bohemia in Pilsen

Faculty of Law

**Postmortem protection of personality
rights**

Mgr. Jakub Hablovič

dissertation

to obtain the academic title of doctor

in the study program Theoretical Legal Sciences

with a specialization in Civil law

Thesis supervisor: prof. JUDr. Jan Hurdík, DrSc.

Department of Civil Law

Pilsen 2023

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem disertační práci na téma **Postmortální ochrana osobnosti** vypracoval pod vedením školitele samostatně za použití v práci uvedených zdrojů při zachování postupů ve vědecké práci obvyklých.

V Plzni dne 13.11.2023

Mgr. Jakub Hablovič

Poděkování:

Na tomto místě bych rád poděkoval prof. JUDr. Janu Hurdíkovi, DrSc. vedoucímu mé disertační práce za pomoc, ochotu a cenné rady, které mi po celou dobu doktorského studia poskytoval. Jeho odborné vedení a lidský přístup byly neocenitelnou podporou při studiu.

Seznam zkratek

ABGB	Císařský patent č. 946/1811 Sb. z. s. obecný zákoník občanský (německy Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch für die gesammten Deutschen Erbländer der Österreichischen Monarchie),
LZPS	Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb. o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součástí ústavního pořádku České republiky, ve znění pozdějších předpisů,
NS	Nejvyšší soud České republiky,
OSŘ	Zákon č. 99/1963 Sb. občanský soudní řád,
OZ	Zákon č. 89/2012 Sb. občanský zákoník,
PohřZ	Zákon č. 256/2001 Sb. o pohřebnictví a o změně některých zákonů,
TranspZ	Zákon č. 285/2002 Sb. o darování, odběrech a transplantacích tkání a orgánů a o změně některých zákonů (transplantační zákon),
TrestZ	Zákon č. 40/2009 Sb. trestní zákoník,
TrestŘ	Zákon č. 141/1961 Sb. o trestním řízení soudním,
ÚS	Ústavní soud České republiky,
ZdravSI	Zákon č. 372/2011 Sb. o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování (zákon o zdravotních službách).

Obsah

Obsah	6
Úvod	10
Metodologie	14
1. Postmortální ochrana osobnosti - teoretická východiska	17
1.1. Pojem	17
1.2. Výchozí premisy a rozpor	19
1.2.1. Možnosti řešení rozporu	21
1.2.2. Dosavadní řešení rozporu	23
1.2.3. Výběr z možností řešení rozporu - teorie preferovaného zájmu	24
1.3. Historický vývoj a prameny	27
1.4. Situace v zahraničí	31
1.4.1. Německo	31
1.4.2. Polsko	34
1.4.3. Slovensko	36
2. Postmortální ochrana osobnosti - obecná část	38
2.1. Subjekt postmortální ochrany osobnosti	38
2.1.1. Subjekt s omezenou svéprávností	39
2.1.2. Aktivní legitimace fyzické osoby	39
2.1.3. Aktivní legitimace právnické osoby	43
Střet aktivně legitimovaných osob	45
2.1.4. Pasivní legitimace	46
2.1.5. Dílčí závěry	47
2.2. Předmět postmortální ochrany osobnosti - chráněné hodnoty	49
2.2.1. Hodnoty osobnosti chráněné po smrti člověka	50
Život, zdraví a právo žít v příznivém životním prostředí	50
Důstojnost, soukromí, vážnost, čest,	50
Projevy osobní povahy	53
Další hodnoty	53
2.2.2. Čest a vážnost	54
Čest, vážnost - obsah a definice	55
Míra a druhy cti	57
Formy porušení cti	58
Skutkové sdělení	59
Satira	60
Hodnotící úsudky	60
2.2.3. Další přístupy ke chráněným hodnotám	62
2.2.4. Dílčí závěry	63

2.3. Předmět postmortální ochrany osobnosti - lidské tělo a jeho části	65
2.3.1. Právní režim lidského těla	67
Lidské tělo osobou	68
Individualizované lidské tělo	69
Neindividualizované lidské tělo	70
2.3.2. Právní režim částí lidského těla	74
Právní fikce věci movité	76
Předmět soukromoprávních vztahů sui generis	79
Implantáty	81
Vyrobené implantáty	82
Nevyrobené implantáty	85
Krev, krevní deriváty	86
Krevní plazma	89
Pohlavní buňky	91
2.3.3. Další možnosti právní kvalifikace lidského těla a jeho částí	94
2.3.4. Dílčí závěry	98
2.4. Nároky plynoucí z porušení postmortální ochrany osobnosti	101
2.4.1. Okolnosti vylučující protiprávnost	102
Okolnosti vylučující protiprávnost dějící se z vůle dotčené fyzické osoby	102
Okolnosti vylučující protiprávnost dějící se bez vůle dotčené fyzické osoby	105
Obecné	105
Zvláštní	106
2.4.2. Dělení nároků plynoucích z porušení postmortální ochrany osobnosti	107
2.4.3. Soukromoprávní nároky obecné	108
Nárok určovací	108
Nárok satisfakční	109
Náhrada škody	110
Náhrada nemajetkové (nehmotné, imateriální) újmy	111
Nárok na vydání bezdůvodného obohacení	115
2.4.4. Soukromoprávní nároky zvláštní	117
Soukromoprávní nároky zvláštní vyplývající z OZ	117
Nárok zdržovací (zápůrčí, zakazovací, negatorní)	118
Nárok odstraňovací (restituční)	118
Vývoj úpravy soukromoprávních nároků zvláštních vyplývajících z OZ	119
Soukromoprávní nároky zvláštní vyplývající z jiných předpisů	122

Nárok na odpověď (právo na odpověď)	122
Nárok na dodatečné sdělení (právo na dodatečné sdělení)	124
2.4.5. Další možné soukromoprávní nároky	125
Nárok sankční	125
2.4.6. Svépomoc	126
2.4.7. Dílčí závěry	127
2.5. Procesní aspekty postmortální ochrany osobnosti	132
2.5.1. Zásady civilního procesu	132
Zásady organizace soudnictví	133
Zásady odvětvové	134
2.5.2. Pravomoc a příslušnost soudů	135
2.5.3. Promlčení nároků plynoucích z postmortální ochrany osobnosti	138
2.5.4. Dílčí závěry	139
3. Postmortální ochrana osobnosti - zvláštní část	142
3.1. Právo na vydání ostatků	142
3.1.1. Objekt práva na vydání ostatků	142
3.1.2. Subjekty mající právo na vydání ostatků	143
3.1.3. Trvání práva na vydání ostatků	146
3.1.4. Porušení práva na vydání ostatků	149
3.1.5. Exhumace	150
Exhumace na vyžádání	150
Exhumace nařízená	152
3.1.6. Dílčí závěry	153
3.2. Právo na rozhodnutí člověka jak bude po smrti naloženo s jeho tělem	155
3.2.1. Právo volby provedení pitvy	158
Pitva se souhlasem - první výjimka	159
Pitva povinná - druhá výjimka	160
Porušení práva volby provedení pitvy	161
3.2.2. Právo volby použití těla k dalšímu účelu	162
Použití se souhlasem - první výjimka	163
Použití ze zákona - druhá výjimka	164
Porušení práva volby použití těla k dalšímu účelu	166
Novelizace OZ zákonem č. 460/2016 Sb.	167
3.2.3. Právo volby pohřbu	169
Rozsah práva volby pohřbu	170
Subjekty práva volby pohřbu	173
Porušení práva volby pohřbu	177
3.2.4. Dílčí závěry	179

Závěr	183
Resumé v českém jazyce	190
Resumé v anglickém jazyce	192
Resumé v německém jazyce	194
Seznam zdrojů	196
Literatura tuzemská	196
Literatura zahraniční	203
Tuzemské právní předpisy a judikatura	205
Zahraniční právní předpisy a judikatura	210
Elektronické zdroje	211

Úvod

Tématem disertační práce je postmortální ochrana osobnosti. Jedná se o téma, kterému autoři vědeckých prací zabývající se problematikou ochrany všeobecného osobnostního práva věnují velmi málo prostoru nebo je zcela opomíjejí. Toto téma je však nedílnou součástí problematiky ochrany osobnosti a zaujímá významnou část právní úpravy, která ji reguluje. V teoretické rovině skýtá velký potenciál pro vědecké zkoumání, neboť se svým charakterem vymyká obvyklým právním institutům občanského práva. Některé aspekty a spojitosti této problematiky jsou zpracovány pouze povrchově nebo vůbec, proto je zkoumání stále žádoucí a nepozbývá svého významu.

Výchozí premisy této práce jsou: právní osobnost má člověk od narození až do smrti, postmortální ochrana osobnosti chrání osobnost člověka i po smrti a všeobecné osobnostní právo nelze od člověka žádným způsobem oddělit. Tyto premisy jsou platné a v právní teorii ustálené, přestože si navzájem odporují. Tento jejich vzájemný rozpor potvrzuje to, že institut postmortální ochrany osobnosti nemá tradiční uspořádání základních prvků subjektivního práva (subjekt, objekt, obsah). Subjektem tohoto institutu je zemřelý, který již nemá právní osobnost. Objektem tohoto institutu je všeobecné osobnostní právo zemřelého, resp. hodnoty, které toto právo představují a které přetrvávají též po smrti člověka. Obsahem tohoto institutu je samotná ochrana, která je předpokládána ustanovením § 82 odst. 2 zákona č. 89/2012 Sb. občanský zákoník (dále jen jako "OZ").

Dosavadní poznatky o výše uvedeném rozporu obsahují zejména odborná a komentářová literatura, která však až na výjimky věnuje této problematice velmi málo prostoru. Rozpor je zkoumán spíše popisnou formou bez hlouběji zpracovaných závěrů či návrhů na řešení. Za příklad povrchově pojatých závěrů lze považovat názor, že pozici subjektu pro případy postmortální ochrany osobnosti bez dalšího zaujmají osoby zemřelému blízké k této ochraně zákonem povolané. Toto tvrzení je

pravdivé a vychází přímo z právní úpravy postmortální ochrany osobnosti, avšak k vyřešení rozporu nepřispívá. Jedním z dílčích témat tohoto rozporu, které není v teoretické rovině téměř prozkoumáno, jsou hodnoty osobnosti, které přetrvávají po smrti člověka. Jelikož postmortální ochrana osobnosti vychází z náboženství, etiky a tradic právního státu, lze předpokládat, že se tento rozpor bude objevovat také v právních řádech okolních států. Této problematice bude věnována samostatná kapitola.

Základní **hypotézou** této práce je, že **rozpor vyplývající z charakteru postmortální ochrany osobnosti není v teoretické rovině dostatečně prozkoumán a nejsou navržena řešení**. S ohledem na základní hypotézu budou v práci výchozí premisy a zjištěný rozpor podrobněji analyzovány a dále budou navržena jeho možná řešení.

Další hypotéza této disertační práce předpokládá, že **prostřednictvím teorie preferovaných zájmů lze mezi možnými řešeními nalézt to, co nejvíce odpovídá potřebám teorie, praxe a společenské poptávky**. V rámci zpracování této teze bude určeno, či zájmy jsou v rámci postmortální ochrany osobnosti prosazovány. Zjištěné zájmy budou v teoretické rovině propojeny s možnými řešeními. V rámci ověření této teze budou hlouběji analyzována dílčí témata (obecná i zvláštní) postmortální ochrany osobnosti obsažená v OZ a dalších předpisech. Analýza se zaměří zejména na zkoumání teoretických základů, právní úpravy a určení toho, co je obsahem jednotlivých zkoumaných témat. Z obecných dílčích témat budou zkoumána: subjekt, předmět, nároky vyplývající z porušení postmortální ochrany osobnosti a procesní stránka. Ze zvláštních témat budou zkoumána: právo na vydání ostatků a právo na rozhodnutí člověka jak bude po smrti naloženo s jeho tělem. Výsledky zkoumání budou shrnuty v rámci dílčích závěrů větších podkapitol. Na základě toho, že analýza zjištěného rozporu, návrhy řešení a teorie preferovaných zájmů vyžadují širší zpracování, bude jim věnována první kapitola práce s názvem Teoretická východiska. Zkoumání dílčích témat pro určení preferovaných zájmů bude obsahovat druhá a třetí kapitola práce s názvem Postmortální

ochrana osobnosti - obecná část a Postmortální ochrana osobnosti - zvláštní část.

Závěrečnou hypotézu práce tvoří závěr, že **vhodným řešením zjištěného rozporu je změnit charakter postmortální ochrany osobnosti tak, aby tato ochrana byla součástí všeobecného osobnostního práva každého člověka za jeho života**. Pro ověření této hypotézy budou v závěru práce shrnuty dílčí závěry obsažené v druhé a třetí kapitole práce a vyhodnoceno, jaké zájmy v rámci zkoumané problematiky převažují, což ověří vhodnost předpokládaného řešení a hypotézu samou.

Cílem disertační práce je nalezení vhodného řešení rozporu vyplývajícího z výše uvedených premis. Pro splnění tohoto cíle je nejprve nutné hlouběji objasnit teoretická východiska rozporu, navrhnout jeho možná řešení, určit možné preferované zájmy a propojit je s navrženými řešeními. Dále je nutné analyzovat vybraná obecná a zvláštní dílčí témata postmortální ochrany osobnosti a v jejich rámci určit preferované zájmy. Shrnutí preferovaných zájmů vyplývajících z dílčích témat poukáže na vhodné řešení rozporu. **Vedlejším cílem práce** je zpracování dílčích témat týkajících se postmortální ochrany osobnosti, která jsou pro problematiku rozporu relevantní a jejich dosavadní zpracování nedosahuje příslušné hloubky nebo je zcela opomíjeno. Takovými dílčími tématy mohou být hodnoty osobnosti přetrvávající i po smrti člověka, teoretické možnosti dalších nároků vyplývajících z porušení postmortální ochrany osobnosti a systematický pohled na právní postavení lidského těla a jeho částí. Je pravděpodobné, že okruh těchto témat se v průběhu zpracovávání problematiky postmortální ochrany osobnosti změní, což bude příslušných způsobem vyhodnoceno.

Předem jasně stanovený a dodržený **metodologický přístup** ke zpracování jakékoli vědecké práce je jednou z podmínek jejího vědeckého přínosu. Metodologický přístup k postmortální ochraně osobnosti má svá specifika a musí nutně vycházet ze skutečnosti, že absence subjektu (zemřelého) a účast osob povolaných k ochraně osobnosti zemřelého vytváří

v právním řádu nestandardní konstrukt. Pro tento konstrukt je specifické, že je propojen s přirozenoprávními hodnotami. Metody zpracování disertační práce se vzhledem k jejímu vnitřnímu členění mohou lišit. Tento stav může být zapříčiněn jednak silnými filozoficko-právními aspekty tématu, což se projevuje v doktríně, a jednak tím, že vychází z platného práva, které se aplikuje a mění. Výsledky aplikace a výkladu nalezneme v recentní judikatuře. Zanedbání jedné z těchto skutečností by zapříčinilo nekomplexní zpracování tématu a nepřineslo by prokazatelné závěry. Z výše uvedených důvodů bude metodologickému přístupu věnována samostatná kapitola.

Přínosem disertační práce je vypracování rozboru a návrhu vhodného řešení právně-teoretického rozporu institutu postmortální ochrany osobnosti spočívajícího v absenci subjektu. Tento rozbor poukáže na nesoulad a navrhne jeho řešení, které bude odpovídat výchozím premisám řešené problematiky. Na tomto místě je nutné zmínit, že zkoumaný rozpor je svým charakterem teoretický a řešení předpokládané v závěrečné hypotéze nebude mít na aplikaci postmortální ochrany osobnosti vliv, což lze hodnotit kladně.

Metodologie

Při zpracování předložené disertační práce budou použity převážně obecné metody výzkumu: analýza a syntéza, indukce a dedukce a v omezené míře také metoda zpětné vazby. **Metoda analýzy** (ve formách informační analýzy, systémové analýzy, teoretické analýzy apod.) bude použita ke zkoumání filozoficko-právních aspektů, stavu de lege lata, doktrinálních závěrů a recentní judikatury. Tato metoda umožní určit sledované zájmy v jednotlivých dílčích tématech, ověřit zda panuje shoda mezi teorií a praxí a též odhalit rozpory v jednotlivých doktrinálních závěrech či nejednotnost judikatury. Každý takto analyzovaný zájem a rozpor bude napomáhat shromáždit argumenty pro konečné závěry, kterými bude ověření nebo vyvrácení hypotéz. Analyzované zájmy a rozpory poté budou **metodou syntézy** propojeny do výsledné argumentace zhodnocující vytyčené hypotézy. **Metody dedukce** (teorie - formulace hypotéz - ověření hypotéz - interpretace a zobecnění) a **syntetické indukce** (dílní konkrétní jevy - dovozována obecná pravidla) budou použity převážně při zjišťování preferovaných zájmů, porovnávání obecné a zvláštní právní úpravy zkoumané problematiky, přičemž deduktivní metoda bude převažovat. Výchozím bodem pro tyto metody budou zdroje a literatura zpracované **analytickou, deskriptivní a interpretační metodou**.

Mírně odlišný metodologický přístup založený na metodách dedukce a indukce je třeba zvolit u hledání obsahu pojmů. V zásadě lze zvolit dva přístupy. Prvním přístupem je zvolit pojem pro určitý fenomén, definovat ho a na základě této definice označit množinu, která tento pojem zahrnuje. Tento přístup má tu výhodu, že pokud se setkáme např. s právním institutem, u kterého není jasné, zda tento pojem obsahuje či nikoliv, jednoduše ho komparujeme s množinou, která byla předem stanovena. Pokud ho lze do množiny subsumovat, je součástí daného tématu, pokud ne, pak jeho součástí není. Druhý přístup je zcela opačný. Nejprve je třeba shromáždit všechny prvky množiny, které jsou do fenoménu zahrnovány, a poté prostřednictvím nich vymezit jednu zastřešující definici tak, aby

zahrnovala celou tuto množinu. Tyto přístupy budou využity zejména při zpracování kapitoly Předmět postmortální ochrany osobnosti, kde budou analyzovány jednotlivé hodnoty osobnosti, které je možné chránit v rámci postmortální ochrany osobnosti.

V některých částech práce bude vzhledem k možným výsledkům vhodné dodržet **zásadu reflexivity** (schopnost reakce na neočekávané závěry vplynuvších během zpracovávání práce), ovšem s dodržением zásady kontextualizace. Přestože by velké množství neočekávaných závěrů mohlo částečně znehodnotit vytyčené hypotézy, co do jejich významu, budou tyto závěry vítány, neboť mohou přinést velkou přidanou hodnotu k dosavadnímu zpracování tématu. Tyto závěry budou zpracovány v rámci dílčího cíle práce.

Metodologická a formulační pochybení, kterých bude třeba se při zpracování daného tématu vyvarovat, jsou: nedostatečné propojení zkoumaných dílčích témat a zkoumaného problému (resp. tezemi práce), zkoumání trivialit, definování kruhem a nadměrné překračování mantinelů občanského práva směrem k právu veřejnému. Popsanými pochybeními může dojít k částečné degradaci vědeckého přínosu práce, která pak postrádá vnitřní logické ukončení a působí, že zpracovává téma pouze povrchově. Při zpracovávání daného tématu nedojde k výše uvedeným pochybením a vytyčený metodologický přístup bude dodržen. V případech, kdy budou zkoumány normy veřejného práva, bude se jednat o nezbytnou analýzu pouze dílčích témat, která mají blízkou souvislost se občanskoprávní regulací tématu, ze které vycházejí. Analýza veřejnoprávních norem bude prováděna vždy pouze v nezbytné míře pro zjištění závěrů a ověření vytyčených hypotéz.

Některé dílčí závěry práce pravděpodobně neprokážou sledované zájmy v rámci zkoumaného tématu (resp. přímo nepotvrdí ani vyvrátí vytyčené hypotézy). Tento závěr nemusí být negativní, neboť při správném stanovení vědecké otázky a dodržением metodologického postupu se lze

ztotožnit s tvrzením, že kvalitně položená a svědomitě prozkoumaná vědecká otázka bez odpovědi může sama o sobě přinést vědecký přínos.

1. Postmortální ochrana osobnosti - teoretická východiska

1.1. Pojem

Postmortální ochrana osobnosti je institutem občanského práva, který zajišťuje ochranu osobnosti po smrti člověka prostřednictvím osob jemu blízkých k této ochraně zákonem povolaných.

Z objektivního pohledu lze tento pojem definovat jako soubor právních norem, jejichž prostřednictvím je chráněna osobnost po smrti člověka. Ze subjektivního pohledu ho lze definovat jako možnost spočívající v obraně vůči zásahům do osobnosti člověka, která po smrti nezanikla. Tato definice neobsahuje všechny prvky, které by definice jakéhokoli subjektivního práva měla mít. Absentuje zde subjekt, což je zvláštností a zároveň příčinou teoretického rozporu postmortální ochrany osobnosti. Ze subjektivního pohledu může být postmortální ochrana osobnosti definována také jako subjektivní právo osoby zemřelému blízké, spočívající v obraně vůči zásahům do osobnosti zemřelého. Takový způsob definování pojmu postmortální ochrana osobnosti lze označit za neodpovídající, protože jeho výchozím bodem této definice je subjekt, který není touto ochranou chráněn.¹

Tento pojem lze rozdělit na části: postmortální, ochranu a osobnost. Výraz **postmortální** označuje začátek doby ochrany, a to po smrti člověka. Právní událost smrti je pro účely práva přesně definovaná, a to v ustanovení § 2 písm. e) TranspZ jako nevratná ztráta funkce celého mozku, včetně mozkového kmene, nebo jako nevratná zástava krevního oběhu. Výraz **ochrana** v kontextu vysvětlovaného pojmu je vyjádřením možnosti obrany, která je dána zákonem. Poslední výraz **osobnost** je pojmem nedefinovatelným. Jedním z důvodů je, že tento pojem je fundamentální a

---

¹ Odlišně ONDRÚŠ, Miroslav. Soukromoprávní ochrana piety zemřelého. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-273-5. s. 4.

neoddělitelnou složkou osoby. Usilovat o sestavení definice osoby v právním smyslu nese riziko, že výsledek bude nekomplexní, jednostranný a nedostatečně odolný vůči společenskému vývoji.²

---

² HURDÍK, Jan. Osoba a její soukromoprávní postavení v měnícím se světě. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2004. ISBN 80-210-3322-3. s. 86.

1.2. Výchozí premisy a rozpor

Při³ zkoumání teoretických základů postmortální ochrany osobnosti je nutné vycházet z několika platných premis:

1) **OZ ustanovení § 23 určuje, že právní osobnost má člověk od narození až do smrti⁴.** Do pojmu osobnost se řadí také osobnostní výbava člověka ve smyslu hodnot osobnosti, které jsou zákonem chráněny.⁵

2) **Postmortální ochrana osobnosti člověka chrání osobnost člověka i po smrti.** Je zakotvena v OZ, konkrétně v ustanovení § 82 odst. 2, které určuje, že po smrti člověka se může ochrany jeho osobnosti domáhat kterákoli z osob jemu blízkých⁶.

3) **Všeobecné osobnostní právo je neoddělitelně spojeno s člověkem** a je vyloučen jeho přechod na jiné osoby. “Pouze fyzické osoby mohou být nositeli osobnosti ... a tím být nositeli - subjekty všeobecného osobnostního práva”.^{7 8 9}

---

³ Tato kapitola vychází z publikovaného příspěvku HABLOVIČ, Jakub. Ochrana osobnosti po smrti člověka. In: Právní rozpravy 2018: recenzovaný sborník příspěvků z mezinárodní vědecké konference: [CD-ROM]. Hradec Králové: Magnanimitas, 2018. ISBN 978-80-87952-23-8. s. 84 - 88.

⁴ Zákon č. 40/1964 Sb. občanský zákoník (starý) určoval, že způsobilost mít práva a povinnosti vzniká fyzickým osobám narozením (i počatému dítěti za předpokladu, že se narodí živé) a že tato způsobilost smrtí zanikne. OZ změnil pouze terminologii, ale vymezení bodů, kdy člověk může mít práva a povinnosti, zůstala nezměněna.

⁵ HURDÍK, Jan. In: LAVICKÝ, Petr a kol. Občanský zákoník I. obecná část (§ 1 - 654): komentář. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2022. ISBN 978-80-7400-852-8. s. 87.

⁶ Osoba blízká je dle ustanovení § 22 odst. 1 OZ příbuzný v řadě přímé, sourozenec a manžel nebo partner podle jiného zákona upravujícího registrované partnerství; jiné osoby v poměru rodinném nebo obdobném se pokládají za osoby sobě navzájem blízké, pokud by újmu, kterou utrpěla jedna z nich, druhá důvodně pocítovala jako újmu vlastní. Má se za to, že osobami blízkými jsou i osoby sešvagřené nebo osoby, které spolu trvale žijí.

⁷ KNAP, Karel et al. Ochrana osobnosti podle československého občanského práva. 4. podstatně přeprac. a dopl. vyd. Praha: Panorama, 2004. ISBN 80-7201-484-6. s. 72.

⁸ Mezi pojmy člověk a fyzická osoba existuje rozdíl a jejich volné zaměňování může způsobit vznik vágních tvrzení. Blíže viz. HURDÍK, Jan. In: LAVICKÝ, Petr a kol. Občanský zákoník I. obecná část (§ 1 - 654): komentář. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2022. ISBN 978-80-7400-852-8. s. 87 - 88.

⁹ Dle Savignyho koncepce pojmu osoby v právním smyslu „pojem osoba a právní subjekt splývají, jelikož k právům a povinnostem je způsobilý jedině člověk.“

Při komparaci výše uvedených platných premis lze dojít k závěru, že si navzájem mohou odporovat. Tento rozpor lze vyjádřit následovně: Člověk má právní osobnost do smrti a jeho osobnost je chráněna i po jeho smrti. Při ochraně osobnosti po smrti člověka (nemá právní osobnost) je chráněno všeobecné osobnostní právo zemřelého, které je neoddělitelné. Zjištěný rozpor vzniká z důvodu neexistence právní osobnosti chráněného subjektu. Pozice ochránce vlastní osobnosti, která je pro ochranu nutná, zaujímají (nikoli jako právní nástupci) osoby zemřelému blízké, které jsou povolány k postmortální ochraně ustanovením § 82 odst. 2 OZ. Právní řád pro tyto osoby vytváří zvláštní originární subjektivní právo pro ochranu osobnosti zemřelého, kterému jsou osobami blízkými.¹⁰

Všeobecné osobnostní právo má dle právní teorie tři základní prvky, které jsou typické pro většinu práv v celém soukromém právu. Jsou jimi **subjekt, obsah a objekt. Ochrana všeobecného osobnostního práva za života člověka**, jak je určeno v ustanovení § 81 OZ, obsahuje tyto prvky:

Subjekt: Jak vyplývá z povahy všeobecného osobnostního práva, právo na ochranu osobnosti může mít pouze člověk. Pouze člověk je po celou dobu svého života se svou osobností nerozlučně spjat a ta je chráněna.

Obsah: Obsahem všeobecného osobnostního práva je možnost výkonu ochrany osobnosti, tedy možnost obrany proti zásahům do tohoto práva.

Objekt: Objektem (předmětem) ochrany osobnosti jsou hodnoty tvořící osobnost člověka v jejím celku. Je možné je označit za statky, stránky, atributy apod. Vždy jde o hodnoty, které jsou neoddělitelně spjaty přímo se subjektem samotným.

Ochrana všeobecného osobnostního práva po smrti člověka, jak je určeno v ustanovení § 82 odst. 2 OZ, obsahuje tyto prvky:

BERAN, Karel. Pojem osoby v právu: (osoba, morální osoba, právnická osoba). 1. vyd. Praha: Leges, 2012. ISBN 978-80-87576-06-9. s. 66.

¹⁰ TŮMA, Pavel. In: LAVICKÝ, Petr a kol. Občanský zákoník I. obecná část (§ 1 - 654): komentář. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2022. ISBN 978-80-7400-852-8. s. 347.

Subjekt: Subjekt všeobecného osobnostního práva neexistuje, protože dle ustanovení § 23 OZ jeho právní osobnost zaniká smrtí. OZ ustanovením § 82 odst. 2 povolává k ochraně osobnosti zemřelého resp. k vymáhání jeho všeobecného osobnostního práva kteroukoli z osob jemu blízkých.

Obsah: Obsah všeobecného osobnostního práva resp. možnost jeho vymáhání vyplývající v klasickém smyslu neexistuje, protože neexistuje ani subjekt.

Objekt: Objektem jsou hodnoty tvořící osobnost člověka, který je již po smrti. Otázka možnosti existence hodnot osobnosti mrtvého je spíše filozofická. V právní teorii panuje shoda, že některé hodnoty osobnosti po smrti člověka přetrvávají, nedořešenou otázkou je však které.¹¹

Z výše uvedeného srovnání lze tvrdit, že při ochraně osobnosti člověka po smrti chybí subjekt, do jehož všeobecného osobnostního práva bylo zasaženo, což z pohledu právní teorie není standardní situace odpovídající konstruktu všeobecného osobnostního práva (jeho základními prvky jsou subjekt, obsah a objekt). Na základě uvedeného lze z jistého úhlu pohledu dospět k závěru, že období po smrti člověka do ochrany osobnosti nepatří a jedná se o uměle vytvořený konstrukt, který existuje pouze proto, aby naplnil svůj účel (ochrana piety zemřelého), který určuje společenská poptávka.

1.2.1. Možnosti řešení rozporu

Možnosti řešení zjištěného rozporu jsou následující:

1) **Postmortální ochranu osobnosti ponechat beze změny.** Zjištěný rozpor prostřednictvím doktríny a judikatury vyložit např. jako nutnou anomálii, jejíž existence je výsledkem přetrvávající společenské poptávky způsobené historickými vlivy. Toto řešení lze považovat za možné, zároveň také splňuje požadavky společenské poptávky na ochranu osobnosti zemřelých.

---

¹¹ Blíže viz podkapitola Předmět postmortální ochrany osobnosti - chráněné hodnoty.

2) **Postmortální ochranu osobnosti ponechat beze změny a zjištěný rozpor vyřešit změnou trvání právní osobnosti člověka** (ustanovení § 23 OZ). Právní osobnost člověka by v tomto případě musela trvat i po smrti člověka, a to po stejnou dobu, po kterou má být chráněna osobnost zemřelého. Toto řešení nelze považovat za možné, protože zánik právní osobnosti v okamžiku smrti člověka je navázán na řadu jiných právních regulací, pro které je tato hranice neprolomitelná, např. dědické právo.

3) **Změnit charakter postmortální ochrany osobnosti tak, aby tato ochrana byla součástí všeobecného osobnostního práva každého člověka za jeho života.** Možným řešením je zahrnout jako chráněnou hodnotu osobnosti člověka “pietu”. To jest právo každého člověka, aby nebylo zasahováno do hodnot osobnosti zemřelých, kteří jsou pro ně osobami blízkými. Zjištěný rozpor by byl vyřešen, protože v případě zásahu do osobnosti zemřelého by bylo zároveň zasazeno do všeobecného osobnostního práva osob zemřelému blízkých, které by v případě sporu hájily vlastní všeobecné osobnostní právo. Toto řešení lze považovat za možné, vyžadovalo by pouze změnu judikatorního výkladu hodnot zahrnutých do osobnosti člověka a korekci úpravy postmortální ochrany osobnosti v OZ. Toto řešení navíc splňuje požadavky společenské poptávky na ochranu osobnosti zemřelých. Z pohledu právní filozofie lze na tuto poptávku nahlížet jako na potřebu živého člověka být ve spojení s blízkými mrtvými .

4) **Změnit charakter postmortální ochrany osobnosti tak, že pozici chybějícího subjektu zaujme stát.** S touto změnou by se změnil také charakter této ochrany z občanskoprávní na veřejnoprávní. Toto řešení lze považovat za možné, ale vývoj právní úpravy postmortální ochrany osobnosti postupuje opačným směrem, a to oslabováním ochrany osobnosti veřejným právem a posilováním ochrany osobnosti občanským právem. Toto řešení také splňuje požadavky společenské poptávky na ochranu osobnosti zemřelých.

5) **Postmortální ochranu osobnosti zrušit.** Toto řešení nelze považovat za možné, protože ochrana hodnot osobnosti člověka po jeho smrti je přirozenou součástí právního státu, humanity a etiky. “Zajišťuje-li totiž právní stát ochranu všeobecného osobnostního práva fyzické osoby po celou dobu jejího života, čímž je vyjadřován přetrvávající veřejný zájem na všestranném a svobodném rozvoji osobnosti fyzické osoby, je společensky i právně odůvodněno čelit neoprávněným zásahům znevažujícím památku, vzpomínku (pietu), jméno a význam zemřelé fyzické osoby i v době, kdy již není naživu”¹². S tím je úzce spojena nezanedbatelná veřejná poptávka.

Z možností řešení zjištěného rozporu lze označit za možná pouze tři, a to: **ponechat postmortální ochranu osobnosti beze změny, změnit charakter této ochrany tak, aby tato ochrana byla součástí všeobecného osobnostního práva každého člověka za jeho života a změnit charakter této ochrany tak, že pozici chybějícího subjektu by zaujal stát.**

1.2.2. Dosavadní řešení rozporu

Tomáš Doležal se při výkladu tohoto rozporu částečně přiklání ke třetímu řešení, a to změnit charakter postmortální ochrany osobnosti tak, aby tato ochrana byla součástí všeobecného osobnostního práva každého člověka za jeho života. O právu na ochranu osobnosti po smrti míní, že je „ze své podstaty zcela neodvislé od všeobecného osobnostního práva zemřelého člověka. V literatuře a judikatuře panuje shoda na tom, že se jedná o zvláštní původní (originární) osobní (osobnostní) právo osob”¹³ zemřelému blízkých. Ke stejnému řešení se nepřímo přiklání také Pavel Pavlík, když tvrdí, že právo osob povolaných k ochraně osobnosti zemřelého (osob zemřelému blízkých) “je subjektivním původně vzniklým

---

¹² KNAP, Karel et al. Ochrana osobnosti podle československého občanského práva. 4. podstatně přeprac. a dopl. vyd. Praha: Panorama, 2004. ISBN 80-7201-484-6. s. 81.

¹³ DOLEŽAL, Tomáš. In: MELZER, Filip, TÉGL, Petr a kol.. Občanský zákoník-velký komentář. Svazek I. § 1-117. 1. vyd. Praha: Leges, 2013. ISBN 978-80-87576-73-1. s. 537.

osobnostním právem oprávněných osob, u nichž není rozhodné, zda jsou či nejsou dědici.”¹⁴

Miroslav Ondrůš popisuje teorii, prostřednictvím které je možné zvolit první řešení, a to postmortální ochranu osobnosti ponechat beze změny. Tato teorie je založena na uznání existence subjektivního práva bez existence subjektu, tzv. bezsubjektivní právo. Zároveň ale dodává, že tato teorie nemůže uspokojivě vyřešit zjištěný rozpor, protože konstruuje pouze dočasné a pomocné řešení. Subjektivní právo je pevně spojeno s osobou a musí mít subjekt.¹⁵ Popsaná teorie v OZ již existuje. Ustanovení § 1448 odst. 3 OZ jasně stanovuje, že majetek ve svěřenském fondu není ani vlastnictvím správce, ani vlastnictvím zakladatele, ani vlastnictvím osoby, které má být ze svěřenského fondu plněno. Lze tedy také hovořit o “bezsubjektivním právu”.

1.2.3. Výběr z možností řešení rozporu - teorie preferovaného zájmu

Při zjišťování, která z výše uvedených možností je pro řešení rozporu nejvhodnější, je nutné vzít v úvahu, že zjištěný rozpor nezpůsobuje při aplikaci aktuální právní úpravy postmortální ochrany osobnosti vážné problémy. Povahou se jedná o rozpor teoretický, proto při určení vhodného řešení je potřeba se zabývat teoretickými stránkami postmortální ochrany osobnosti, a to jejím subjektem, předmětem, nároky plynoucími z jejího porušení a také procesní stránkou. Dále je třeba vzít v úvahu, že tato ochrana existuje jen v obecné formě dle ustanovení § 82 OZ. OZ dále upravuje speciální postmortální ochranu osobnosti formou zvláštních práv, a to právo na vydání ostatků, právo na provedení pitvy, právo volby použití těla k dalšímu účelu a právo volby pohřbu. Tato práva jsou částečně upravena také mimo OZ, a to v normách veřejného práva. Při zjišťování

---

¹⁴ PAVLÍK, Pavel. In: ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, FIALA, Josef a kol. Občanský zákoník: komentář. Svazek I. 2. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2020. ISBN 978-80-7598-656-6. s. 307.

¹⁵ ONDRŮŠ, Miroslav. Soukromoprávní ochrana piety zemřelého. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-273-5. s. 21.

vhodného řešení je nutné tuto zvláštní ochranu podrobit zkoumání z pohledu jednotlivých možných řešení, což ukáže jejich použitelnost.

Pro zjištění nejvhodnějšího řešení rozporu budou v jednotlivých formách postmortální ochrany osobnosti (obecné i zvláštní) hledány preferované zájmy, tj. zájmy zainteresovaných, které poukáží na nejvhodnější řešení. V rámci postmortální ochrany osobnosti můžeme rozlišovat následující preferované zájmy.

1) Zájem zemřelého - zemřelý má na postmortální ochraně osobnosti přirozený zájem, protože je chráněna právě jeho osobnost. Charakter tohoto zájmu je však ne zcela obvyklý. Po smrti člověka se ztrácí možnost subjektivního vnímání a s tím také možnost subjektivně vnímat ohrožení, ochranu apod. Lze tedy dojít k závěru, že zájem zemřelého na této ochraně teoreticky existuje, ale její subjektivní přínos (např. spravedlnost) z ní zemřelý nemůže vnímat. Lze shrnout, že **ponechání postmortální ochrany osobnosti beze změny je z možných řešení to, které nejvíce podporuje zájmy zemřelého**. Bez ohledu, zda existuje či neexistuje právní osobnost zemřelého, ochrana jeho osobnosti je stejná.

2) Zájem osob povolaných k ochraně osobnosti zemřelého - osoby povolané k ochraně osobnosti zemřelého mají také na postmortální ochraně osobnosti přirozený zájem. Tento zájem vyplývá ze skutečnosti, že jsou osobami zemřelému blízkými a mají k němu osobní vztah. Tento vztah je hybatelem jejich vůle, jelikož je postmortální ochrana osobnosti soukromoprávním institutem. Tyto osoby možnost a nikoli povinnost ochrany osobnosti zemřelého. Bez jejich vůle je ochrana pouze teoretická a v praxi nebude vynucována, protože pouze osoby povolané k ochraně osobnosti zemřelého mohou zahájit spor a ochranu vymáhat. Dále zájem této osoby a zájem zemřelého jsou v jistých rovinách propojeny, protože újmu osobnosti zemřelého může tato osoba vnímat částečně jako svoji vlastní v závislosti na hloubce osobního vztahu. Lze shrnout, že **změna charakteru postmortální ochrany osobnosti tak, aby tato ochrana byla součástí všeobecného osobnostního práva každého člověka za jeho**

života, je z možných řešení tím nejvíce podporujícím zájmy osob povolanych k ochraně osobnosti zemřelého.

3) Veřejný zájem - postmortální ochrana osobnosti je bezpochyby součástí veřejného zájmu. Konkrétně lze tento zájem vyjádřit jako možnost všestranného a svobodného rozvoje osobnosti člověka. Pokud zákon chrání všeobecné osobnostní právo za života člověka a podporuje tím rozvoj jeho osobnosti, je odůvodnitelná nutnost chránit osobnost také po smrti, kdy se již sama bránit nemůže.¹⁶ Jedním z možných výkladů je, že prostřednictvím ochrany osobnosti po smrti je projevována úcta, což je motivující pro všestranný rozvoj osobnosti člověka. Lze shrnout, že **změna charakteru postmortální ochrany osobnosti tak, že pozici chybějícího subjektu zaujme stát, je z možných řešení tím nejvíce podporujícím veřejný zájem.** Pokud stát bude subjektem chránícím osobnost člověka po smrti, může stanovit, kdy, jak a za jakých podmínek bude ochrana probíhat.

---

¹⁶ KNAP, Karel et al. Ochrana osobnosti podle československého občanského práva. 4. podstatně přeprac. a dopl. vyd. Praha: Panorama, 2004. ISBN 80-7201-484-6. s. 81.

1.3. Historický vývoj a prameny

Historický vývoj právní úpravy postmortální ochrany osobnosti je spojen s vývojem všeobecného osobnostního práva, které jí předcházelo a vytvořilo pro ni nezbytný základ. Všeobecné osobnostní právo je spojeno s idejemi práv a svobod člověka. Jeho základy nalezneme už v dílech antické filozofie, např. v dílech Aristotelových, Sofoklových apod. V římském právu byly dokonce chráněny některé součásti osobnosti, které byly později zahrnuty do všeobecného osobnostního práva, např. čest a vážnost. Jejichž ochranu bylo možné vymáhat prostřednictvím *actio iniuriarum aestimatoria*, což je oceňovací žaloba pro urážku způsobenou na cti. Na jejím základě mohla být vyměřena peněžité sankce za urážku na cti. V období středověku byly některé součásti všeobecného osobnostního práva (např. čest) chráněny trestním právem, a to prostřednictvím krevní msty, soubojů, pokut ve formě výkupného apod.¹⁷ V tomto období lze hovořit o postmortální ochraně osobnosti, protože tyto spory se týkaly také cti osob, které byly již po smrti.¹⁸ Ochrana součástí všeobecného osobnostního práva občanským právem se vyvinula později než ochrana trestním právem. "Občanské právo se začalo formovat až v souvislosti se snahou upravit právní vztahy jednotnými předpisy platnými pro všechno obyvatelstvo, přičemž k jeho vzniku přispělo postupné sblížování právní úpravy platné pro šlechtu a měšťanstvo a posléze i pro závislé obyvatelstvo."¹⁹ S formováním občanského práva a sblížováním postavení všeho obyvatelstva před zákonem přišla také přirozená potřeba v občanském právu upravit a chránit některé stránky všeobecného osobnostního práva a později také jeho ochranu rozšířit i na období po smrti člověka.

Dne 1. ledna 1812 vešel v účinnost císařský patent č. 946/1811 Sb. z. s. obecný zákoník občanský, německy *Allgemeines bürgerliches*

---

¹⁷ Tamtéž s. 39 - 40.

¹⁸ VOJÁČEK, Ladislav, SCHELLE, Karel a KNOLL, Vilém. České právní dějiny. 3. upravené vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2016. ISBN 978-80-7380-575-3. s. 170.

¹⁹ Tamtéž s. 442.

Gesetzbuch für die gesammten Deutschen Erbländer der Österreichischen Monarchie (dále jen jako “ABGB”), který je jednou z prvních občanskoprávních úprav, jež obsahovala ochranu všeobecného osobnostního práva. Tento zákon určoval, a to v ustanovení § 16, že každý člověk má vrozená, již rozumem poznatelná práva, a nutno jej tudíž považovati za osobu. Dále je v ustanovení § 19 uvedeno, že každému, kdo se cítí zkrácen ve svém právu, je volno vznésti svoji stížnost na úřad, určený zákony. Tato ustanovení lze vnímat jako základy právní úpravy ochrany osobnosti. Postmortální ochranu osobnosti tato norma nezmiňuje. ABGB byl do československého právního řádu převzat zákonem č. 11/1918 Sb. z. a n. o zřízení samostatného státu československého, známým je také pod názvem „recepční norma“ a platil až do 31. prosince 1950, kdy byl mimo ustanovení týkajících se služební smlouvy zrušen.

Od 1. ledna 1951 vešel v účinnost zák. č. 141/1950 Sb. občanský zákoník, který výslovně ochranu osobnosti nezmiňoval, pouze v ustanovení § 2 určoval, že občanská práva jsou chráněna zákonem. Vzhledem k politickému dění tehdejší doby, nelze z tohoto ustanovení vyvozovat důsledky pro tradici ochrany osobnosti. Tento zákon platil až na výjimky do 31. března 1964.

Dnem 1. dubna 1964 se stal účinným zák. č. 40/1964 Sb. občanský zákoník (starý), který jako první občanskoprávní kodex v Československu obsahoval ochranu všeobecného osobnostního práva včetně postmortální ochrany. Tento zákon zajišťoval ochranu všeobecného osobnostního práva v ustanovení § 11, když určoval, že fyzická osoba má právo na ochranu své osobnosti, zejména života a zdraví, občanské cti a lidské důstojnosti, jakož i soukromí, svého jména a projevů osobní povahy. V ustanovení § 13 dále určoval, že fyzická osoba má právo se zejména domáhat, aby bylo upuštěno od neoprávněných zásahů do práva na ochranu její osobnosti, aby byly odstraněny následky těchto zásahů a aby jí bylo dáno přiměřené zadostiučinění. Postmortální ochrana osobnosti v tomto kodexu byla výslovně uvedena a byla jeho součástí až do konce jeho platnosti. Změnami

procházel pouze okruh aktivně legitimovaných osob. V ustanovení § 15 bylo určeno, že po smrti fyzické osoby přísluší uplatňovat právo na ochranu jeho osobnosti manželu a dětem, a není-li jich, jejím rodičům. Dále byl tento výčet rozšířen o socialistické organizace (např. politická strana), které mohly také uplatnit postmortální ochranu osobnosti člověka, pokud se zásah do osobnosti týkal jeho činnosti v organizaci.²⁰ Socialistické organizace tuto legitimaci měly až do 31. prosince 1991. Později byl tento výčet rozšířen ještě o partnera, a to zákonem č. 115/2006 Sb. o registrovaném partnerství. Tento zákon platil do 31. prosince 2013 a byl vystřídán aktuální právní úpravou.

Hlavním pramenem právní úpravy postmortální ochrany osobnosti je OZ. Obecná postmortální ochrana je uvedena v ustanovení § 82 odst. 2, ve kterém je určeno, že po smrti člověka se může ochrany jeho osobnosti domáhat kterákoli z osob jemu blízkých. Dále v ustanovení § 83 odst. 2 je určeno, že po smrti člověka se právnická osoba může domáhat, aby bylo od neoprávněného zásahu do osobnosti upuštěno a aby byly odstraněny jeho následky. Podmínkou je předpoklad, že neoprávněný zásah souvisel s činností poškozeného v právnické osobě. Zvláštní postmortální ochrana osobnosti je v OZ uvedena v ustanovení § 92 odst. 2 (právo na vydání ostatků), v ustanovení § 113 (právo na rozhodnutí jak bude po smrti naloženo s jeho tělem) apod. Další aspekty postmortální ochrany osobnosti týkající se její teoretické stránky, jsou v OZ uvedeny např. v ustanovení § 111 (předmět postmortální ochrany osobnosti - lidské tělo) apod.

Další prameny postmortální ochrany osobnosti jsou normy veřejného práva, které upravují podrobnější pravidla a omezení pro zvláštní postmortální ochranu osobnosti, jejíž základ je v OZ. Jedná se zejména o zákon č. 256/2001 Sb. o pohřbivnictví a o změně některých zákonů (dále jen jako "PohřZ") (okolnosti práva na vydání ostatků, možnosti práva volby pohřbu). Dále se jedná zejména o zákon č. 372/2011 Sb. o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování (dále jen jako "ZdravSl") a

---

²⁰ Aktuální právní úprava v rámci postmortální ochrany osobnosti upravuje aktivní legitimaci pro právnické osoby. Podobnost tohoto směru úpravy je evidentní.

zákon č. 285/2002 Sb. o darování, odběrech a transplantacích tkání a orgánů a o změně některých zákonů (dále jen jako “TranspZ”) (možnosti práva na rozhodnutí jak bude po smrti naloženo s jeho tělem, okolnosti pitvy) apod. Zvláštní postmortální ochranu osobnosti neupravenou v OZ můžeme najít v zák. č. 46/2000 Sb. tiskový zákon a v zák. č. 231/2001 Sb. zákon o provozování rozhlasového a televizního vysílání, které oba upravují zvláštní typ postmortální ochrany osobnosti v některých médiích v podobě nároku na odpověď a nároku na dodatečné sdělení.

Procesní stránku této ochrany upravuje zák. č. 99/1963 Sb. občanský soudní řád (dále jen jako “OSŘ”). Tento základní právní předpis civilního procesu neobsahuje speciální právní úpravu týkající se této ochrany. Procesní stránku upravují obecná ustanovení, která platí pro většinu institutů v OZ.

1.4. Situace v zahraničí

Cílem této srovnávací kapitoly je zjištění, zda ochrana osobnosti po smrti člověka jako právní institut existuje také ve vybraných zahraničních státech a zda je v praxi aplikována. Spolu s tím je nutné zjistit, jak jsou nastaveny hranice existence právní osobnosti, aby bylo možné analyzovat, zda zjištěný rozpor existuje či nikoli. Dále je třeba analyzovat, jakým způsobem (přímo v právním předpisu nebo jinak) je postmortální ochrana osobnosti ukotvena v jednotlivých právních řádech vybraných států. Vybrané státy byly voleny s ohledem na společné hranice a k rozdílné hloubce vzájemného historického propojení práva.

1.4.1. Německo

V německém právním řádu institut postmortální ochrany osobnosti existuje, ale není výslovně uveden v základním kodexu občanského práva²¹. Ochrana osobnosti po smrti člověka je odvozována od ustanovení § 1 tohoto kodexu, které určuje, že způsobilost každého člověka mít práva a povinnosti začíná dokončením porodu. Výslovně kodex postmortální ochranu osobnosti ani obecnou ochranu osobnosti neuvádí. Dále toto ustanovení určuje, že právní osobnost začíná narozením a její konec kodex neurčuje. V teorii panuje shoda, že smrtí ztrácí osoba postavení právního subjektu, zaniká její právní osobnost.²² Ve vztahu k zemřelé osobě však stále existuje ochrana proti zásahům²³, což dokazuje existenci zjištěného rozporu.

Německé právní prostředí má na problematiku ochrany osobnosti po smrti člověka podobný náhled. Tato ochrana je uznávána judikaturou i doktrýnou již od 50. let 20. stol. a její základní myšlenkou je, že právní

---

²¹ Bürgerliches Gesetzbuch, Německo.

²² JAUERNIG, Othmar, et al. Bürgerliches Gesetzbuch: mit Rom-I-, Rom-II-, Rom-III-VO, EG-UntVO/HUntProt und EuErbVO: Kommentar. 16., neubearbeitete Auflage, München: C. H. Beck, 2015. ISBN 978-3-406-68174-5. s. 1, PALANDT, Otto et al. Bürgerliches Gesetzbuch: mit Nebengesetzen: insbesondere mit Einführungsgesetz (Auszug) ... 77., neubearbeitete Auflage. München: C. H. Beck, 2018. ISBN 978-3-406-71400-9. s. 11.

²³ WOLF, Manfred. Allgemeiner Teil des bürgerlichen Rechts. 10. Aufl. München: C. H. Beck, 2012. ISBN 978-3-406-63766-7. s. 123.

ochrana lidské důstojnosti, svobody a cti přetrvává i po smrti člověka.²⁴ Jedním ze závěrů doktríny je, že bezsubjektivní právo je v tomto prostředí cizí a odporuje myšlence, že právní vztahy mohou existovat pouze mezi lidmi z důvodu normativního charakteru právních norem.²⁵ Podle některých názorů existuje také posmrtná právní subjektivita, kterou je nutné chránit. Dle této teorie osobnostní právo trvá i po smrti. Základním argumentem pro to je, že chráněné hodnoty trvají i po konci právní způsobilosti subjektu. Toto dále potvrzuje, že svobodný rozvoj osobnosti během života je zaručen pouze tehdy, může-li člověk důvěřovat, že jeho životní stopa bude po smrti chráněna, a může v tomto očekávání žít.²⁶ Podle jiných názorů nedochází k posmrtné ochraně osobnosti, ale pouze k nepřímé ochraně v rozsahu, v němž jsou porušována vlastní obecná osobnostní práva pozůstalých. Tento názor lze brát v potaz, pouze pokud porušení osobnostních práv zemřelého směřuje i proti příbuzným. Například pokud osoby blízké o zemřelém mluví hanlivě, nemůže být zasažena zároveň jejich osobnost. Postmortální ochrana osobnosti zahrnuje povinnost důstojného zacházení s tělem zemřelého, chráněny jsou také další trvalé osobní zájmy zemřelého. Jedná se např. o ochranu před znevažujícími výroky o zemřelém, zákaz označování zboží jménem zemřelého apod.²⁷

Jedním ze základních rozhodnutí týkajících se postmortální ochrany osobnosti v německé judikatuře je rozhodnutí ve věci “Cosima Wagner”²⁸. Skutkově se jednalo o případ práva na zveřejnění deníků manželky hudebního skladatele Richarda Wagnera. V rámci tohoto případu bylo deklarováno, že práva autora určit zda, kdy a jakým způsobem má být jeho dílo zveřejněno, má majetkovou a osobnostně právní povahu. Existují tedy

---

²⁴ SCHÖNBERGER, Simone. Postmortaler Persönlichkeitsschutz. 1. Auflage, Bielefeld: Verlag Ernst und Werner Gieseking, 2011. ISBN 978-3-7694-1071-6. s. 1.

²⁵ WOLF, Manfred. Allgemeiner Teil des bürgerlichen Rechts. 10. Aufl. München: C. H. Beck, 2012. ISBN 978-3-406-63766-7. s. 124.

²⁶ MÜLLER, Knut. Postmortaler Rechtsschutz – Überlegungen zur Rechtssubjektivität, Verstorbener. Frankfurt am Main: Peter Lang, 1996. ISBN 3-631-30066-2. s. 52 - 53, 159.

²⁷ WOLF, Manfred. Allgemeiner Teil des bürgerlichen Rechts. 10. Aufl. München: C. H. Beck, 2012. ISBN 978-3-406-63766-7. s. 123.

²⁸ BGH, Urteil v. 26. 11. 1954, Az. I ZR 266/52 - Cosima Wagner.

hodnoty, které je nutné chránit i po smrti člověka. Z tohoto případu dále vyplynulo, že osobnostní právo autora nebo jeho příbuzných na nezveřejnění důvěrných záznamů mohou za určitých okolností ustoupit jasně převažujícímu obecnému nebo soukromému zájmu na zveřejnění. Vyplývá to z vyvážení zájmů, kterými jsou osobnostní práva při vymezení rozsahu jejich ochrany zvláště podřízena. Další přelomové rozhodnutí pro postmortální ochranu osobnosti bylo ve věci “Mephisto”²⁹. Skutkově se jednalo o zásah do osobnosti zemřelého Gustafa Gründgense, a to vydáním knihy o jeho životě, která uváděla nepravdivé informace a porušila jeho osobnostní práva. Soud v rámci tohoto případu jasně deklaroval oprávnění zakročit proti porušení osobnostních práv, ke kterým došlo po smrti člověka. K trvání ochrany soud uvedl, že se není třeba obávat nekonečné posmrtné ochrany obrazu života. Lhůta pro konec této ochrany vyplývá již z toho, že osobnostních práv zesnulého se nemůže domáhat každý, ale pouze okruh oprávněných pozůstalých.³⁰

Právo na ochranu osobnosti po smrti je v některých případech v kolizi s jinými právy. Je zajímavou skutečností, že osobnostní práva zesnulého jsou pravidelně na druhém místě za právem dítěte znát svůj původ.³¹

Postmortální ochrana osobnosti je v německém právním řádu existujícím institutem, který není výslovně uveden v právním řádu. Tento institut vzešel z judikatury, která promítla potřebu ochrany osobnosti po smrti člověka ve svých rozhodnutích. Řešený rozpor v tomto právním prostředí existuje a je doktrinálně řešen, přičemž existuje více teorií jak tento rozpor vysvětlit a řešit.

---

²⁹ BGH, Urteil v. 20. 03. 1968, Az. I ZR 44/66 - Mephisto.

³⁰ SCHÖNBERGER, Simone. Postmortaler Persönlichkeitsschutz. 1. Auflage, Bielefeld: Verlag Ernst und Werner Gieseking, 2011. ISBN 978-3-7694-1071-6. s. 29.

³¹ BGH, Urteil v. 29. 10. 2014, Az. XII ZB 20/14.

1.4.2. Polsko

V polském právním řádu institut postmortální ochrany osobnosti existuje, ale opět není výslovně uveden v základním kodexu občanského práva³². Ochrana osobnosti po smrti člověka je odvozována od obecné ochrany osobnosti, která je zakotvena v ustanovení čl. 23 tohoto kodexu. Toto ustanovení určuje, že osobnostní práva osoby, zejména zdraví, svoboda, čest, svoboda svědomí, jméno nebo pseudonym, podoba, důvěrnost korespondence, nedotknutelnost obydlí, vědecké, umělecké, vynálezecké a racionalizační práce, zůstávají pod ochranou občanského práva bez ohledu na ochranu podle jiných předpisů. Tento výčet je demonstrativního charakteru³³ a umožňuje chránit také další hodnoty osobnosti v něm neuvedené. Mezi výše uvedené typy osobnostních práv se řadí také tzv. kultu paměti zesnulých. Obecné dále platí, že osobnostní právo náleží každému člověku bez ohledu na individuální schopnost prožívat vlastní důstojnost a další hodnoty osobnosti a cítit jejich porušení.³⁴

Polské právní prostředí má na problematiku ochrany osobnosti po smrti člověka jiný náhled. Dle čl. 8 základního kodexu občanského práva má každá osoba právní způsobilost od okamžiku narození. O konci právní způsobilosti člověka nebo o okamžiku smrti se tento kodex nezmiňuje. Avšak také v polském právním řádu platí, že smrtí právní způsobilost (právní osobnost) člověka zaniká a již nemůže mít žádná práva nebo povinnosti vyplývající z občanského práva.³⁵ Postmortální ochrana osobnosti je prosazována v rámci tzv. kultu paměti zesnulých, který patří mezi osobní práva člověka. Zajištění této ochrany je tak propojeno s okolnostmi pohřbení a vzpomínání na zemřelého, což vychází z náboženské

---

³² Dz.U. 1964 Nr 16 poz. 93 Kodeks Cywilny.

³³ RUDNICKI, Stanisław. Prawo do grobu. Zagadnienia cywilistyczne, Kraków: Zakamycze, 1999. ISBN 82-7211-091-3. s. 18.

³⁴ GNIEWEK, Edward, MACHNIKOWSKI, Piotr (koll). Kodeks Cywilny. Komentarz. 7. wydanie. Warszawa: C. H. Beck, 2016. ISBN 978-8-325579913. s. 58.

³⁵ SAFJAN, Marek. System prawa prywatnego. Prawo cywilne. Część ogólna. Tom I. 2. wydanie. Warszawa: C. H. Beck, 2012. ISBN 978-83-255-3367-0. s. 1063 - 1064.

a kulturní tradice. Tento kult je společensky přijímán a lze ho vnímat jako přínos pro osobní dobro (subjektivním i objektivním způsobem) každé lidské osoby. Každé jeho porušení je považováno za jednání, které porušuje přirozená a nezczitelná lidská práva.³⁶ Součástí tohoto kultu je právo tělo zemřelého pohřbít, exhumovat, přemístit, postavit náhrobek, opatřit ho nápisem, navštěvovat ho a konat u něj náboženské obřady.³⁷ Předmětem postmortální ochrany je v tomto případě ochrana práva uctívat zemřelou osobu.³⁸

Polská judikatura týkající se postmortální ochrany osobnosti je často spojována s problematikou pohřbívání. Judikatura uznává, že právo hrobu je právem osobnostním. Zajímavým faktem zůstává, že obsahuje také prvky majetkové povahy.³⁹ Totéž bylo potvrzeno uznáním toho, že rozsah zákonné ochrany osobnostního práva se vztahuje i na kult paměti zesnulých.⁴⁰ Tento kult se kromě práva na způsob a místo uložení těla nebo popela projevuje také po uplynutí pohřebních obvyklostí, a to ve formě péče o hrob, který je hmotným a vnímatelným vyjádřením památky zesnulého.⁴¹

Postmortální ochrana osobnosti je v polském právním řádu existujícím institutem, ale není institutem výslovně uvedeným v základním kodexu občanského práva. Tento kodex dále výslovně neupravuje konec právní osobnosti člověka. Polské právní prostředí má na problematiku ochrany osobnosti po smrti člověka jiný náhled. Nejčastěji je spojována s pohřbívání a kultem paměti zesnulých. Zjištěný rozpor proto nelze srovnávat, ačkoliv v teoretické rovině se jedná o stejný problém, a to chybějící subjekt.

---

³⁶ RUDNICKI, Stanisław. Prawo do grobu. Zagadnienia cywilistyczne, Kraków: Zakamycze, 1999. ISBN 82-7211-091-3. s. 23.

³⁷ SAFJAN, Marek. System prawa prywatnego. Prawo cywilne. Część ogólna. Tom I. 2. wydanie. Warszawa: C. H. Beck, 2012. ISBN 978-83-255-3367-0. s. 1260.

³⁸ RUDNICKI, Stanisław. Prawo do grobu. Zagadnienia cywilistyczne, Kraków: Zakamycze, 1999. ISBN 82-7211-091-3. s. 25.

³⁹ Wyrok SN ze dne 09. 12. 2011, III CSK 106/11.

⁴⁰ Wyrok SN ze dne 23. 09. 2009, I CSK 346/08.

⁴¹ Wyrok SN ze dne 20. 09. 2007, II CSK 237/07.

1.4.3. Slovensko

Ve slovenském právním řádu institut postmortální ochrany osobnosti existuje, je výslovně uveden v základním kodexu občanského práva⁴². Konkrétně v ustanovení § 15 tohoto kodexu je určeno, že po smrti fyzické osoby náleží uplatňovat právo na ochranu její osobnosti manželovi a dětem, a není-li jich, jejím rodičům. Slovenská právní úprava postmortální ochrany osobnosti je upravena stejným právním předpisem, kterým byla upravena i v českém právním řádu (40/1964 Sb. občanský zákoník (starý)) až do 1. ledna 2014, kdy vešel v účinnost OZ.

Slovenská právní úprava má na mnoha místech stejné výchozí premisy jako česká a zjištěný rozpor v ní existuje. Způsobilost fyzické osoby mít práva a povinnosti (právní osobnosti) dle ustanovení § 8 odst. 2 základního kodexu občanského práva končí smrtí. Postmortální ochrana osobnosti postrádá subjekt a k ochraně osobnosti zemřelého jsou přímo zákonem povolány osoby, které mají zákonem dané originární subjektivní právo k této ochraně, a to bez ohledu, zda jsou nebo nejsou dědici zemřelého.⁴³ Osobami povolanými k ochraně osobnosti zemřelého jsou manžel, děti, a není-li jich, rodiče. V návrhu nového kodexu občanského práva na Slovensku existuje návrh, který tuto skupinu osob významně rozšiřuje.⁴⁴

Slovenská judikatura při aplikaci postmortální ochrany osobnosti připouští, že je možné, aby stejným jednáním, které po smrti fyzické osoby neoprávněně zasáhlo do její osobnosti (například jeho cti a dobrého jména), došlo zároveň k zásahu i do osobnosti pozůstalé osoby (například do jejího práva na soukromí). Podle okolností, za kterých k takovému jednání došlo,

---

⁴² Zákon č. 40/1964 Zb. občiansky zákonník.

⁴³ FEKETE, Imrich. Občiansky zákonník: veľký komentár. 1. zväzok (Všeobecná časť). 3. vyd. Bratislava: Eurokódex, 2017. ISBN 978-80-8155-073-7. s. 272 - 273.

⁴⁴ Dle ustanovení § 63 návrhu po smrti člověka náleží právo uplatňovat ochranu jeho osobnostního práva kterékoliv osobě jemu blízké. Pracovné návrhy paragrafových znení predkladané na verejnú a odbornú diskusiu. Návrh znenia pre Všeobecnú časť Občianskeho zákonníka. [online]. [cit. 2023-10-30]. Dostupné z: <https://www.justice.gov.sk/ministerstvo/rekodifikacia-obcianskeho-zakonnika/priebeh-prac-na-rekodifikacii-sukromneho-prava-v-slovenskej-republike/>.

přichází v úvahu možnost postmortální ochrany osobnosti zemřelého ve smyslu ustanovení § 15 základního kodexu, jakož i možnost ochrany osobnosti pozůstalé osoby ve smyslu ustanovení § 11 až 13 základního kodexu (pozn. obecná ochrana osobnosti).⁴⁵ Rozhodnutí využít postmortální ochranu osobnosti (chránit osobnost zemřelého) nebo využít obecné ochrany osobnosti (chránit osobnost žijících osob povolaných k postmortální ochraně) je na nich samotných. Zároveň ale platí, že právo na ochranu osobnosti jako právo osobní povahy smrtí fyzické osoby zaniká a nepřechází na dědice. Pokud byl návrh u soudu uplatněn ještě za života fyzické osoby, řízení o návrhu na ochranu osobnosti se musí zastavit, protože odpadl důvod, pro který začalo.⁴⁶ V rámci postmortální ochrany osobnosti nelze požadovat zadostiučinění za zásah do osobnosti zemřelého v peněžní formě. Postmortální ochrana osobnosti chrání hodnoty osobnosti, které jsou nemajetkové povahy. Zadostiučinění v penězích tak nemůže po smrti člověka splnit svůj účel, zmírnit nebo napravit zásahem způsobenou újmu.⁴⁷ Judikatura však v tomto není absolutně jednotná.⁴⁸

Postmortální ochrana osobnosti ve slovenském právním řádu existuje a je výslovně uvedena v základním kodexu občanského práva. Jelikož tento kodex byl po dlouhou dobu společný pro český a slovenský právní řád (zák. č. 40/1964 Sb. občanský zákoník (starý)) řešený rozpor v tomto právním prostředí existuje, je doktrinálně řešen a lze nalézt podobné pohledy a návrhy na řešení v obou zemích. Tato ochrana je aplikována a lze ji označit za živý právní institut.

---

⁴⁵ Uznesenie Najvyššieho súdu SR ze dne 13. 10. 2011, sp. zn. 3 Cdo 84/2011.

⁴⁶ Uznesenie Ústavného súdu SR ze dne 27. 11. 2012, sp. zn. III. ÚS 577/2012.

⁴⁷ Rozsudok Najvyššieho súdu SR ze dne 30. 03. 2013, sp. zn. 2 Cdo 93/2008.

⁴⁸ FEKETE, Imrich. Občiansky zákonník: veľký komentár. 1. zväzok (Všeobecná časť). 3. vyd. Bratislava: Eurokódex, 2017. ISBN 978-80-8155-073-7. s. 274.

2. Postmortální ochrana osobnosti - obecná část

2.1. Subjekt postmortální ochrany osobnosti

Dle právní teorie jsou subjektem práva subjekty právních norem dvou typů. Jsou to subjekty právotvorné a subjekty, kterým jsou adresovány příkazy a zákazy, resp. dovození obsažená v právních normách, tedy adresáti právních norem (recipienti).⁴⁹ Subjekty právotvorné mají v teorii práva neopomenutelnou roli, ale vzhledem ke zkoumané problematice se dále budeme zabývat pouze adresáty právních norem. Aby kterýkoliv subjekt mohl být subjektem práva, musí být způsobilý mít v rámci právního řádu práva a povinnosti. Tuto způsobilost má dle ustanovení § 23 OZ člověk od narození do smrti. Z výše uvedeného vyplývá, že pokud nějaký subjekt nemá právní osobnost, nemůže být ani adresátem právní normy a tudíž také subjektem práva.

Postmortální ochrana osobnosti, jak již vyplývá ze samotného doktrinárního názvu tohoto institutu, chrání osobnost člověka po jeho smrti, tedy chrání osobnost subjektu, který není vzhledem k absenci právní osobnosti subjektem práva. Nelze tedy v pravém slova smyslu hovořit o subjektu postmortální ochrany osobnosti. Právě díky této skutečnosti se postmortální ochrana osobnosti vymyká z klasického pojetí právní teorie (subjekt - obsah - předmět).

Subjekty, které v rámci postmortální ochrany osobnosti vystupují, jsou dle ustanovení § 82 odst. 2 OZ kterékoli osoby zemřelému blízké, které jsou povolány k ochraně osobnosti zemřelého (dle ustanovení § 83 odst. 2 OZ také osoba právnická po splnění dalších podmínek), tzv. osoby aktivně legitimované a dále osoby, jejichž jednání byla osobnost zemřelého dotčena, tzv. osoby pasivně legitimované. Osoby povolané k ochraně

---

⁴⁹ KNAPP, Viktor. Teorie práva. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 1995. ISBN 80-7179-028-1. s. 70.

osobnosti zemřelého nejsou z pohledu právní teorie propojeny s osobností zemřelého, mají originární subjektivní právo vytvořené právě pro tuto ochranu, které není odvozené od práv zemřelého.⁵⁰

2.1.1. Subjekt s omezenou svéprávností

Dle ustanovení § 81 odst. 1 OZ je chráněna osobnost člověka včetně všech jeho přirozených práv. Toto základní pravidlo, ani jiná v rámci právní úpravy ochrany osobnosti v OZ nečiní rozdíl v ochraně osobnosti člověka na základě míry svéprávnosti. Všeobecné osobnostní právo nabývá každý člověk narozením bez dalšího, proto při jeho ochraně nemohou být činěny rozdíly na základě rozumové a volní vyspělosti člověka. Ochrana osobnosti včetně té postmortální v plné míře “přísluší i těm fyzickým osobám, které pro svůj věk nebo psychický stav (stav duševního zdraví, úroveň vyspělosti apod.) nejsou s to plně nebo vůbec chápat újmu, která jim vznikla neoprávněným zásahem jiného na jejich osobnosti, resp. na jednotlivé hodnotě jejich osobnosti”.⁵¹

2.1.2. Aktivní legitimace fyzické osoby

K výkonu postmortální ochrany osobnosti dle ustanovení § 82 odst. 2 OZ je povolána kterákoli z osob zemřelému blízká. OZ definuje osoby blízké v ustanovení § 22 odst. 1 jako příbuzné v řadě přímé, sourozence, manžela, partnera dle zákona č. 115/2006 Sb. o registrovaném partnerství, osoby sešvagřené, osoby v poměru rodinném nebo obdobném, pociťující újmu zemřelého jako svou vlastní nebo osoby, které spolu trvale žijí. Není žádného důvodu se domnívat, že by k výkonu postmortální ochrany osobnosti byly povolány další osoby, než OZ uvádí v rámci definice pojmu osoba blízká. Okruh osob, které mají možnost se domáhat postmortální

---

⁵⁰ Podobně TŮMA, Pavel. In: LAVICKÝ, Petr a kol. Občanský zákoník I. obecná část (§ 1 - 654): komentář. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2022. ISBN 978-80-7400-852-8. s. 347.

⁵¹ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR, ze dne 15. 12. 2011, sp. zn. 30 Cdo 519/2010, podobně také KNAP, Karel et al. Ochrana osobností podle československého občanského práva. 4. podstatně přeprac. a dopl. vyd. Praha: Panorama, 2004. ISBN 80-7201-484-6. s. 79.

ochrany osobnosti zemřelého, nebyl vždy tak velký. Až do 31. 12. 2013 dle ustanovení § 15 zákona č. 40/1964 Sb. občanský zákoník (starý) to byli pouze manžel, partner dle zákona č. 115/2006 Sb. o registrovaném partnerství, děti, a pokud jich nebylo, rodiče zemřelého. Účinností OZ tedy došlo k významnému navýšení okruhu subjektů, které mají aktivní legitimaci k postmortální ochraně osobnosti zemřelého. Dle ustanovení § 22 OZ odst. 1 OZ je možné je rozdělit na:

1) osoby příbuzné v řadě přímé, sourozenci a manžel nebo partner podle zákona č. 115/2006 Sb. o registrovaném partnerství;

2) osoby blízké v poměru rodinném nebo obdobném, které by újmu zemřelého pociťovaly jako újmu vlastní;

3) osoby na základě vyvratitelné domněnky, a to osoby sešvagřené nebo osoby, které spolu trvale žijí.

V první skupině se nacházejí osoby, které mají k zemřelému vztah na základě úzké rodinné vazby, z čehož je dovozována jejich blízkost k zemřelému ve smyslu osob blízkých bez dalšího dokazování. Oproti předchozí úpravě byla tato skupina rozšířena o sourozence a příbuzné v řadě přímé ve druhém a dalších stupních.

V druhé skupině se nacházejí osoby, které musí být se zemřelým spřízněné rodinným či obdobným vztahem a které by újmu zemřelého pociťovaly jako újmu vlastní. Jejich blízkost k zemřelému nevyplývá automaticky ze zákona jako u osob v první skupině, ale musí být prokázána, přičemž je nutné splnit obě podmínky kumulativně. První podmínka se bude týkat zejména osob příbuzných v řadě nepřímé, druha a družky, pěstouna a dítěte, pečující osoby a dítěte, osob, které spolu trvale žijí, apod.⁵² Druhou podmínku, tedy že považují újmu zemřelého jako újmu vlastní, je nutné zkoumat v každém případě individuálně. I přestože je pocit újmy založen čistě na subjektivním vnímání, jeho dokazování musí být opřeno o

---

⁵² HURDÍK, Jan, DOBROVOLNÁ, Eva. In: LAVICKÝ, Petr a kol. Občanský zákoník I. obecná část (§ 1 - 654): komentář. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2022. ISBN 978-80-7400-852-8. s. 120.

objektivní skutečnosti. V předchozí právní úpravě tato skupina nebyla zahrnuta.

Filip Melzer k podmínce pocíťování újmy zemřelého jako svojí vlastní újmy uvádí, že ji “nelze chápat zcela doslovně. Tímto souslovím se vyjadřuje potřeba existence citového vztahu mezi osobami, jehož opakem je lhostejnost osob navzájem. Vyžaduje se však vyšší intenzita tohoto vztahu, než jen obvyklá mezilidská soudržnost. Ze zákona jasně nevyplývá, zda tento vztah musí být vzájemný, nebo zda postačuje jen jednostranný, při kterém by druhá osoba byla lhostejná. Díkce komentovaného ustanovení spíše směřuje k závěru, že postačuje jednostranný vztah (arg. “jedna z nich”).”⁵³ Tento názor lze považovat za extrémní. Pokud by bylo možné být osobou blízkou na základě jednostranného vztahu, mělo by to pro postmortální ochranu osobnosti nezanedbatelné důsledky. Ad absurdum by došlo k rozšíření okruhu subjektů s aktivní legitimací až na neobvykle vysoký počet, který by se nepředvídatelně měnil a nikdy by nedošlo ke stavu, že nebude existovat osoba s aktivní legitimací. Např. milovaný a obdivovaný zpěvák by měl po smrti mnoho osob blízkých aktivně legitimovaných pro ochranu jeho osobnosti po smrti a tento počet by vzhledem k jeho silné stopě ve společnosti nikdy nebyl nula. Tento stav by přinesl jednak neúměrnou zátěž pro justici, jednak by znamenal nemožnost neomezeného retrospektivního hodnocení role osobnosti ve společnosti.⁵⁴ Popsaná situace je pouze teoretickou možností. V praxi je užíván více restriktivní výklad prosazující nutnost existence oboustranného vztahu, byť bez časového omezení.⁵⁵

---

⁵³ MELZER, Filip. In: MELZER, Filip, TÉGL, Petr a kol.. Občanský zákoník-velký komentář. Svazek I. § 1 - 117. 1. vyd. Praha: Leges, 2013. ISBN 978-80-87576-73-1. s. 303.

⁵⁴ “Rovněž by nemělo být při této legislativní úvaze zapomínáno na to, že touto úpravou nelze nepřiměřeným způsobem uzavírat možnost historického a ničím neomezeného zhodnocení postavení a úlohy jednotlivých fyzických osob v životě společnosti. Z těchto důvodů lze proto doporučit přistupovat mj. i s ohledem na vágní pojem blízkých osob k rozšíření této právní ochrany rezervovaně.” KNAP, Karel et al. Ochrana osobnosti podle československého občanského práva. 4. podstatně přeprac. a dopl. vyd. Praha: Panorama, 2004. ISBN 80-7201-484-6. s. 87.

⁵⁵ “Pevnost přátelského vztahu, pojmově spojená s pocitem, že újma způsobená příteli (osobě blízké) se bolestně dotkne i jiné osoby, totiž nemusí vůbec záviset na

Ve třetí skupině se nacházejí osoby sešvagřené nebo osoby, které spolu trvale žijí. Jejich blízkost k zemřelému vyplývá ze zákonné vyvratitelné domněnky. V předchozí právní úpravě ani tato skupina nebyla zahrnuta. Toto rozšíření lze vnímat jako reflexi vývoje vztahů ve společnosti, jejichž dlouhodobým trendem je odklonění se od tradičního institutu manželství a větší výskyt soužití právně nedefinovaných⁵⁶.

Je zajímavou teoretickou otázkou, zda osoba určená zemřelým za života, má aktivní legitimaci pro postmortální ochranu jeho osobnosti či nikoliv. Obecná úprava postmortální ochrany osobnosti však možnost určení osoby nepředpokládá. V případě, že by došlo k zásahu do osobnosti zemřelého a určená osoba by se domáhala její ochrany u soudu, pro soud by při zjišťování aktivní legitimace bylo určení zemřelým irelevantní. Při zjišťování aktivní legitimace by bylo relevantní pouze to, zda tato určená osoba je či není osobou zemřelému blízkou ve smyslu ustanovení § 22 odst. 1 OZ. Z výše uvedeného tedy vyplývá, že určení osoby zemřelým nemá na aktivní legitimaci vliv.

Další samostatnou otázkou je, zda by vzhledem k povaze postmortální ochrany osobnosti měl mít zemřelý možnost určit osobu pro výkon své postmortální ochrany osobnosti. Existující příklad k tomuto můžeme najít u práva na vydání ostatků dle ustanovení § 92 odst. 2 OZ. V tomto případě OZ výslovně stanoví, že právo na vydání ostatků má osoba, kterou člověk před svou smrtí výslovně určil.

Argumentem pro možnost určit osobu pro výkon postmortální ochrany osobnosti zemřelým je to, že obecně ochrana osobnosti je institutem soukromého práva v mnoha ohledech založeným na autonomii vůle, jejímž projevem určení osoby pro výkon postmortální ochrany

---

tom, jak často se tyto osoby stýkají. Z reálného života (a koneckonců třeba i z krásné literatury) jsou ostatně dobře známy velmi pevné přátelské vztahy („přátelství na celý život“), byť se dané osoby z rozličných důvodů třeba i řadu let či desetiletí neviděly.” Nález Ústavního soudu ČR ze dne 09. 07. 2018, zp. zn. II. ÚS 955/18.

⁵⁶ Český statistický úřad. Sňatky a rozvody. [online]. [cit. 2023-08-23]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/stoletistatistiky/snatky-a-rozvody>.

rozhodně je. Dalším argumentem podporujícím tuto možnost je, že pieta zemřelého se těší všeobecnému respektu, díky kterému by určení osoby zemřelým mělo aktivní legitimaci zakládat. Dle tohoto argumentu by však bylo před smrtí možné určit také právnickou osobu, která by se o výkon postmortální ochrany osobnosti starala.⁵⁷ Tato varianta však naráží na téměř časově neomezenou ochranu, která není vždy žádoucí.⁵⁸ Argumentem proti této možnosti je, že určení osoby mimo okruh osob blízkých opomíjí osobní provázanost zemřelého a osob blízkých, která je pro postmortální ochranu osobnosti nezbytná.

V případě, že neexistuje žádná osoba zemřelému blízká (dle ustanovení § 22 odst. 1 OZ) nebo žádná z osob blízkých nechce osobnost zemřelého po jeho smrti chránit, stávají se nároky z porušení postmortální ochrany osobnosti nevymahatelnými.

2.1.3. Aktivní legitimace právnické osoby

Ustanovení § 83 odst. 2 OZ zakládá aktivní legitimaci právnické osoby v souvislosti s postmortální ochranou osobnosti v rozsahu soukromoprávních nároků zvláštních vyplývajících z OZ (nárok zdržovací a nárok odstraňovací)⁵⁹ s podmínkou, že zásah do osobnosti zemřelého souvisel s jeho činností v právnické osobě.

Přestože ustanovení § 83 odst. 2 OZ (aktivní legitimace právnických osob) uvádí, že se lze domáhat, “aby od neoprávněného zásahu bylo upuštěno a aby byly odstraněny jeho následky” a ustanovení § 82 odst. 2 OZ (aktivní legitimace fyzických osob) uvádí, že se lze domáhat, “aby bylo od neoprávněného zásahu upuštěno nebo aby byl odstraněn jeho následek”, není relevantního důvodu se domnívat, že by se šíře a podmínky legitimace právnických osob lišily od legitimace fyzických osob. Ze srovnávacího

---

⁵⁷ ONDRŮŠ, Miroslav. Soukromoprávní ochrana piety zemřelého. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-273-5. s. 92.

⁵⁸ KNAP, Karel et al. Ochrana osobnosti podle československého občanského práva. 4. podstatně přeprac. a dopl. vyd. Praha: Panorama, 2004. ISBN 80-7201-484-6. s. 87.

⁵⁹ Blíže viz kapitola Nároky plynoucí z porušení postmortální ochrany osobnosti.

jazykového výkladu obou ustanovení vyplývá, že užití jiné formy spojovacího poměru vět v ustanoveních a použití množného čísla u pojmu následek, nemá vliv na konečný význam ustanovení.

Ustanovení § 83 odst. 2 OZ podmiňuje existenci aktivní legitimace právnické osoby souvislostí neoprávněného zásahu a činností zemřelého v právnické osobě, přičemž tuto činnost OZ nikterak nespecifikuje. Pojem činnost v tomto kontextu lze vnímat v různé šíři. Vzhledem k povaze chráněných zájmů postmortální ochranou osobnosti (pieta - čest) by však měla mít hlubší význam a souviset s chráněnými zájmy v pracovní rovině (pracovní čest a vážnost).⁶⁰ Příkladem hlubšího významu může být vybudování právnické osoby, pokračování v tradici rodinného podnikání, celoživotní působení na vysoké škole, atd. Význam v tomto kontextu je vysoce subjektivním pojmem, ke kterému nelze přiřadit objektivně měřitelná kritéria. Lze proto předpokládat, že soud při zkoumání existence aktivní legitimace právnické osoby bude v každém případě zkoumat individuální kritéria.

Aktivní legitimace právnické osoby se v souvislosti s postmortální ochranou osobnosti může v teoretické rovině jevit jako nekompatibilní. Právnická osoba nemůže být nositelem všeobecného osobnostního práva a proto nemůže být plnohodnotným obráncem osobnostních práv jiných subjektů. Absence osobnostních práv vylučuje existenci vnitřně-osobní provázanosti (pro aktivně legitimované fyzické osoby v OZ označovaná pojmem blízkost osob dle ustanovení § 22) mezi osobností zemřelého a obráncem jeho osobnosti, která k obraně motivuje. Při obraně totiž nesleduje stejné zájmy, na kterých je postmortální ochrana osobnosti založena. V ustanovení § 83 odst. 2 OZ je tato vnitřně-osobní provázanost nahrazena podmínkou sepjetí zásahu do osobnosti zemřelého s jeho činností v právnické osobě, což však vzhledem k povaze chráněného osobnostního práva nemůže obstát. Tato podmínka reálně dává právnické osobě pouze

---

⁶⁰ Podobně TŮMA, Pavel. In: LAVICKÝ, Petr a kol. Občanský zákoník I. obecná část (§ 1 - 654): komentář. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2022. ISBN 978-80-7400-852-8. s. 349.

nástroje k obraně jejích vlastních nepřímo dotčených majetkových zájmů spočívajících v porušení např. dobré pověsti, jména atd., které jsou od osobnostního práva zemřelého odděleny.⁶¹

Střet aktivně legitimovaných osob

Ustanovení § 82 odst. 2 OZ stanoví, že po smrti člověka se může ochrany jeho osobnosti domáhat kterákoli z osob jemu blízkých a dále ustanovení § 83 odst. 2 OZ stanoví obdobné pro právnické osoby s dalšími podmínkami. Takto široce stanovený okruh aktivně legitimovaných může obsahovat větší počet osob (užší a širší rodinný kruh, přátelé, atd.), které mohou mít odlišné názory a postoje ohledně ochrany osobnosti zemřelého. V této situaci lze předpokládat vznik vzájemných sporů. Úprava OZ nedělá mezi aktivně legitimovanými osobami žádné rozdíly. Postmortální ochrana osobnosti je soukromoprávním institutem založeným na autonomii vůle osob k ochraně povolaných, tedy je jen na vůli aktivně legitimované osoby, zda bude bránit osobnost zemřelého nebo ne. Z toho plyne, že vzájemné spory o tom zda a jakým způsobem chránit osobnost zemřelého zůstávají v osobní rovině a nebudou mít na postmortální ochranu osobnosti zemřelého před soudem vliv.⁶²

2.1.4. Pasivní legitimace

Pasivně legitimovaným subjektem ve vztahu k nárokům plynoucím z postmortální ochrany osobnosti mohou být jak fyzické, tak právnické

---

⁶¹ “obecně vzato ani nedůvodná či neoprávněná výtka (kritika) kupříkladu špatné pověsti organizace jako právnické osoby nezakládá implicitně zásah do osobních a osobnostních práv jejich členů (příslušníků); proto ani z hlediska ochrany ústavně zaručeného základního práva na ochranu cti a dobrého jména (čl. 10 odst. 1 Listiny základních práv a svobod) nelze ony dva subjekty slučovat,” usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 17. 06. 1999, sp. zn. III. ÚS 546/98.

⁶² “Z toho vyplývá, že všechny oprávněné osoby mohou svá práva na ochranu osobnosti zemřelého uplatnit společně anebo každá z těchto oprávněných osob samostatně, tj. nezávisle na souhlasu ostatních oprávněných osob, resp. dokonce i proti jejich vůli.” KNAP, Karel et al. Ochrana osobnosti podle československého občanského práva. 4. podstatně přeprac. a dopl. vyd. Praha: Panorama, 2004. ISBN 80-7201-484-6. s. 85 - 86.

osoby⁶³, které naplnily znaky soukromoprávního deliktu. Těmito znaky jsou neoprávněný zásah do všeobecného osobnostního práva člověka; porušení nebo ohrožení všeobecného osobnostního práva člověka; příčinná souvislost mezi zásahem a porušením nebo ohrožením. Pokud nějaký subjekt naplní řečené znaky, spáchá soukromoprávní delikt, který je “spojen s nepříznivými právními následky ve formě zvláštních občanskoprávních sankcí”⁶⁴, resp. nároků plynoucích z porušení postmortální ochrany osobnosti. Tyto subjekty můžeme dělit do dvou skupin. Subjekty, které narušily nebo ohrozily osobnost zemřelého, a subjekty, kterým je narušení nebo ohrožení osobnosti zemřelého přičitatelné (dle teorie přičitatelnosti). V případě, že bude do osobnosti zemřelého zasaženo více skutky či více subjekty najednou, odpovídá každý subjekt za každý skutek samostatně. “Tato skutečnost je podmíněna především též charakterem výlučného osobního vztahu poškozeného a škůdce při zásahu do osobnostní sféry člověka ...”⁶⁵

První skupinu tvoří subjekty, které narušily nebo ohrozily osobnost zemřelého. Neoprávněné zásahy do osobnosti zemřelého mohou spočívat jak v jejím porušení, tak pouze v jejím ohrožení.⁶⁶ “Není tu rozhodné, zda k újmě skutečně došlo postačuje objektivní způsobilost příslušného jednání takovou újmu způsobit.”⁶⁷ Tuto způsobilost lze vyjádřit jako stav, kdy by situaci “pocítovala jako závažnou zpravidla každá fyzická osoba nacházející se na místě a v postavení postižené fyzické osoby.”⁶⁸

---

⁶³ “V ustanoveních § 11 - § 16 občanského zákoníku není uvedeno označení subjektu neoprávněného zásahu (tj. subjektu, který zasáhl neoprávněně do práva na ochranu osobnosti fyzické osoby). Z toho lze soudit, že tímto subjektem může být jak fyzická osoba, tak i osoba právnická ...” Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 11. 06. 2022, sp. zn. 28 Cdo 931/2002.

⁶⁴ KNAP, Karel et al. Ochrana osobnosti podle československého občanského práva. 4. podstatně přeprac. a dopl. vyd. Praha: Panorama, 2004. ISBN 80-7201-484-6. s. 144.

⁶⁵ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 06. 06. 2018, sp. zn. 30 Cdo 3488/2017.

⁶⁶ PAVLÍK, Pavel. In: ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, FIALA, Josef a kol. Občanský zákoník: komentář. Svazek I. 2. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2020. ISBN 978-80-7598-656-6. s. 306.

⁶⁷ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 31. 01. 2007, sp. zn. 30 Cdo 1941/2007.

⁶⁸ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 24. 07. 2018, sp. zn. 30 Cdo 1917/2018.

Druhou skupinu tvoří subjekty, kterým je narušení nebo ohrožení osobnosti zemřelého přičitatelné dle teorie přičitatelnosti. Dle této teorie subjekty, které k narušení nebo ohrožení osobnosti zemřelého použily jinou osobu, např. zaměstnance, zmocněnce nebo pomocníka, a naplnily znaky soukromoprávního deliktu, jsou za tento delikt stejně odpovědné jako subjekty, které narušení nebo ohrožení svým jednáním spáchaly. Přičítání odpovědnosti těmto subjektům není automatické⁶⁹. Například u zaměstnanců je podmínkou přičitatelnosti to, že musí být prokázán “věcný (vnitřní účelový) vztah ... Ve své podstatě jde o posouzení, zda při činnosti, jíž byla způsobena škoda, zaměstnanec sledoval z objektivního i subjektivního hlediska plnění pracovních úkolů.”⁷⁰

2.1.5. Dílčí závěry

Postmortální ochrana osobnosti chrání osobnost člověka po smrti, ten již nemá právní osobnost. Tato skutečnost je dána ustanovením § 23 OZ, které ohraničuje existenci právní osobnosti člověka právě smrtí. Z absence právní osobnosti vyplývá, dle ustanovení § 15 odst. 1 OZ, nemožnost mít v mezích právního řádu práva a povinnosti a tedy být subjektem práva. Proto lze dospět k závěru, že **sousloví subjekt postmortální ochrany osobnosti je nepřesné a daná situace je lépe vystihnutelná souslovím subjekty vystupující v rámci postmortální ochrany osobnosti nebo také aktivně a pasivně legitimované osoby.**

Existence aktivně legitimovaných osob je pro postmortální ochranu osobnosti stěžejní, neboť bez existence aktivně legitimovaných osob se postmortální ochrana osobnosti stává nevymahatelnou. Okruh aktivně legitimovaných osob byl významně rozšířen přijetím OZ, který určuje, že do něj patří všechny osoby zemřelému blízké. Předchozí úprava určovala, že

---

⁶⁹ “Přitom je třeba zdůraznit, že odpovědnostní vztah z titulu ochrany osobnosti fyzické osoby vzniká výlučně mezi poškozenou fyzickou osobou a osobou (ať fyzickou či právnickou), které je třeba tento zásah přičítat.” Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 15. 12. 2011, sp. zn. 30 Cdo 519/2010.

⁷⁰ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 26. 10. 2011, sp. zn. 30 Cdo 4709/2010.

aktivně legitimovanými osobami jsou pouze manžel, partner⁷¹, děti, a pokud jich nebylo, rodiče zemřelého. Stěžejní v tomto je výklad pojmu osoba blízká. Tento pojem je dle ustanovení § 22 OZ možné vykládat velmi široce a rozšířit tak okruh aktivně legitimovaných osob významnou měrou. Důležitým je dále fakt, že v tomto okruhu není výslovně zahrnuta osoba, kterou za života určil dle své autonomní vůle zemřelý, jako tomu je např. u práva na vydání ostatků dle ustanovení § 92 odst. 2 OZ. V případě zjišťování aktivní legitimace soudem by tedy rozhodnutí zemřelého na základě jeho autonomní vůle nebylo rozhodující, jediným rozhodujícím faktorem by bylo, zda je či není osobou blízkou. Na základě výše uvedeného **lze dojít k závěru, že účinností OZ byly posíleny zájmy osob povolaných k obraně osobnosti zemřelého a také zájmy zemřelého.** Dále OZ v ustanovení § 83 odst. 2 OZ na rozdíl od předchozí právní úpravy konstruuje aktivní legitimaci právnických osob, a to za podmínky, že neoprávněný zásah do osobnosti zemřelého souvisel s jeho činností v právnické osobě. Takto stanovená podmínka nevyžaduje existenci jakéhokoliv osobního vztahu, který je pro ochranu hodnot (čest) typický. Jelikož OZ zahrnul do okruhu aktivně legitimovaných osob také osoby právnické, které nemohou mít se zemřelým žádný vztah v osobní rovině, lze opět dojít k závěru, že účinností OZ byly **posíleny zájmy osob povolaných k obraně osobnosti zemřelého.**

Ze zkoumané problematiky pasivně legitimovaných osob pro postmortální ochranu osobnosti nelze vyvodit závěry o sledovaných zájmech.

---

⁷¹ Dle zákona č. 115/2006 Sb. o registrovaném partnerství.

2.2. Předmět postmortální ochrany osobnosti - chráněné hodnoty

Úplný seznam hodnot osobnosti chráněných po smrti člověka OZ jmenovitě neuvádí. OZ v ustanovení § 81 odst. 2 uvádí výčet hodnot osobnosti, které jsou chráněny v rámci ochrany osobnosti za života a také po smrti bez rozdílu. Tento výčet je uvozen slovy “ochrany požívají zejména”, což znamená, že se jedná o výčet demonstrativní (příkladný nebo exemplifikační). Z tohoto typu výčtu je možné usuzovat, že zákonodárce si byl vědom složitosti osobnosti člověka, kterou je nutno chránit v celé její šíři. Mantinely této ochrany jsou dány pouze hranicí lidské osobnosti, která je dle ustanovení § 81 odst. 1 OZ, chráněna (celá), včetně všech přirozených práv. Forma demonstrativního výčtu ponechává prostor pro ochranu těch hodnot, které dosud nebyly předmětem sporů nebo které vývojem společnosti bude nutné chránit v budoucnu. Zmíněný demonstrativní výčet obsahuje život a důstojnost člověka, jeho zdraví a právo žít v příznivém životním prostředí, jeho vážnost, čest, soukromí a jeho projevy osobní povahy.⁷² Dále OZ mimo tento výčet uvádí další obecné hodnoty, podobu a integritu.

Důležitou otázkou je, které hodnoty chráněné v rámci osobnosti člověka budou chráněny také po jeho smrti. Vzhledem k hodnotám osobnosti uvedeným ve zmíněném výčtu a dále v OZ, je zřejmé, že okruh chráněných hodnot po smrti bude užší než ten chráněný za života.⁷³

---

⁷² Zákon č. 40/1964 Sb. občanský zákoník (starý) v ustanovení § 11 obsahoval podobnou úpravu, která také obsahovala demonstrativní výčet jednotlivých chráněných hodnot (aspektů) osobnosti. Jednalo se o: život a zdraví, občanskou čest a lidskou důstojnost, jakož i soukromí, jméno a projevy osobní povahy. Tento výčet ve svém znění navíc obsahoval i ochranu jména, která je však v aktuální zákonné úpravě zařazena před problematiku ochrany osobnosti.

⁷³ Shodně DOLEŽAL, Tomáš. In: MELZER, Filip, TÉGL, Petr a kol.. Občanský zákoník- velký komentář. Svazek I. § 1 - 117. 1. vyd. Praha: Leges, 2013. ISBN 978-80-87576-73-1. s. 574.

“Zdaleka však nepanuje v právní teorii jednotný názor na to, které stránky osobnosti člověka jsou předmětem této postmortální ochrany a které nikoliv.”⁷⁴

2.2.1. Hodnoty osobnosti chráněné po smrti člověka

Aby bylo možné určit, které hodnoty osobnosti je možné chránit i po smrti člověka, je nezbytné zjistit, zda je možné mít tyto hodnoty i po smrti, a případně dále zjistit, jakým způsobem se těmto hodnotám po smrti člověka změní obsah.

Pro lepší přehlednost v rámci zkoumané problematiky je příhodné si hodnoty osobnosti uvedené v ustanovení § 81 odst. 2 a dále v OZ rozdělit do čtyř skupin:

- 1) život, zdraví a právo žít v příznivém životním prostředí;
- 2) důstojnost, soukromí, vážnost, čest;
- 3) projevy osobní povahy;
- 4) další hodnoty.

Život, zdraví a právo žít v příznivém životním prostředí

V první skupině jsou zařazeny hodnoty, které ze své podstaty nelze po smrti člověka chránit. Život, zdraví a právo žít v příznivém životním prostředí od okamžiku smrti⁷⁵ není možné chránit a do chráněných hodnot postmortální ochrany osobnosti nebudou zařazeny.

Důstojnost, soukromí, vážnost, čest,

Do druhé skupiny jsou zařazeny hodnoty osobnosti, které potencionálně mohou ze své podstaty být chráněny i po smrti člověka. Pojmy důstojnost, soukromí, čest a vážnost nejsou v OZ definovány a jejich

---

⁷⁴ TŮMA, Pavel. In: LAVICKÝ, Petr a kol. Občanský zákoník I. obecná část (§ 1 - 654): komentář. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2022. ISBN 978-80-7400-852-8. s. 345.

⁷⁵ Dle ustanovení § 2 písm. e) TranspZ je smrtí nevratná ztráta funkce celého mozku, včetně mozkového kmene, nebo nevratná zástava krevního oběhu.

přesné a jednotné definování prakticky není možné. Jejich obsah také není jednoznačně vymezen, ale právě porovnáváním obsahu těchto hodnot osobnosti v období života člověka a po jeho smrti může určit, zda je možné je chránit v rámci postmortální ochrany osobnosti.

Důstojnost je pod právní ochranou jak ústavních tak soukromoprávních norem. Za obsah ochrany důstojnosti lze označit nezbytnost za všech okolností dodržovat základní míru cti⁷⁶ člověka jako rozumem a citem nadané lidské bytosti, bez ohledu na jeho další vlastnosti. Hranici důstojnosti lze spatřovat také v zákazu zacházet s člověkem jako s věcí.⁷⁷ Jejím projevem je dále důsledné zamezování a odstraňování diskriminace ve všech situacích.⁷⁸ Po smrti člověka se obsah důstojnosti zužuje v tom smyslu, že některé stránky této hodnoty osobnosti již není možné porušit. Například důstojnost člověka musí být vždy respektována při jednáních orgánů veřejné moci (vězeňství⁷⁹, při ukládání sankcí⁸⁰, rozhodování o svéprávnosti⁸¹) nebo při poskytování služeb⁸². Do všech uvedených situací se již po smrti nelze dostat. Na základě zúžení obsahu důstojnosti po smrti člověka, lze dospět k závěru, že porušení důstojnosti po smrti člověka spíše směřuje ke snížení cti a vážnosti člověka než k zásahu do jeho důstojnosti. Tento závěr je obhajitelný i navzdory faktu, že OZ v ustanovení § 92 odst. 1 předpokládá existenci důstojnosti člověka i po jeho smrti. Stanoví, že lidské tělo je pod právní ochranou i po smrti člověka, a naložit s lidskými pozůstatky a s lidskými ostatky způsobem pro zemřelého

---

⁷⁶ “Čest je také integrální a důležitou součástí důstojnosti člověka.” Nález Ústavního soudu ČR ze dne 11. 11. 2005, sp. zn. I. ÚS 453/03.

⁷⁷ “... lidská důstojnost, která mimo jiné vylučuje, aby s člověkem bylo zacházeno jako s předmětem.” Nález Ústavního soudu ČR ze dne 07. 12. 2005, sp. zn. IV. ÚS 412/04.

⁷⁸ Podobně TŮMA, Pavel. In: LAVICKÝ, Petr a kol. Občanský zákoník I. obecná část (§ 1 - 654): komentář. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2022. ISBN 978-80-7400-852-8. s. 303.

⁷⁹ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 09. 10. 2018, sp. zn. III. ÚS 309/16.

⁸⁰ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 21. 04. 2009, sp. zn. Pl.ÚS 29/08.

⁸¹ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 07. 12. 2005, sp. zn. IV. ÚS 412/04.

⁸² Nález Ústavního soudu ČR ze dne 17. 04. 2019, sp. zn. II. ÚS 3212/18.

nedůstojným se zakazuje. V tomto kontextu lze vnímat důstojnost v užší formě, která se rovná základní míře cti⁸³, jež je její integrální součástí.⁸⁴

Soukromí je nedílnou součástí osobnosti člověka a jedním z možných určení jeho obsahu může být, že se jedná o možnost dle vlastní vůle rozhodovat o tom, kdy, komu a jaké informace ze soukromí budou sděleny jinému člověku⁸⁵. S tímto souvisí soukromé prostory člověka, soukromí před veřejností, osobní vztahy včetně rodinných,⁸⁶ osobní myšlenky⁸⁷ atd. Po smrti člověka se obsah soukromí výrazně zužuje. Narozdíl od živého člověka zemřelý již nemá soukromí v běžném slova smyslu. Dále po smrti člověka neexistují jeho soukromé prostory, osobní vztahy apod. Do soukromí mu už nelze zasáhnout např. pozorováním za oknem. Zemřelý již nemůže vytvářet a zažívat situace běžného života a rozhodovat, zda budou soukromé nebo zda budou zveřejněny. Soukromí se může po smrti člověka projevat pouze tak, že vyjdou na veřejnost soukromé informace o zemřelém, kterých bude plynutím času přirozeně ubývat. Vzhledem k omezení a změně obsahu soukromí po smrti člověka lze dospět k závěru, že objevení se takových informací na veřejnosti spíše směřuje ke snížení cti a vážnosti člověka ve společnosti, než k zásahu do soukromí.

Čest a vážnost lze vnímat jako hodnoty, které po smrti člověka přetrvávají a svým obsahem překrývají obsah důstojnosti a soukromí, proto jim bude věnována samostatná podkapitola.

---

⁸³ Odlišně ONDRŮŠ, Miroslav. Soukromoprávní ochrana piety zemřelého. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-273-5. s. 34.

⁸⁴ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 11. 11. 2005, sp. zn. I. ÚS 453/03.

⁸⁵ “V první sféře jde vlastně o ochranu soukromí, v jehož rámci se nepochybně uplatňuje i právo na čest. Zásadně je však věci každého, co a v jakém rozsahu z této sféry uvolní jako informaci pro okolní svět.” Nález Ústavního soudu ČR ze dne 17. 07. 2007, sp. zn. IV. ÚS 23/05.

⁸⁶ Podobně VALOUŠEK, Martin et al. Ochrana osobnosti, soukromí a osobních údajů. 1. vyd. Praha: Leges, 2019. ISBN 978-80-7502-346-9. s. 18 - 19 nebo TŮMA, Pavel. In: LAVICKÝ, Petr a kol. Občanský zákoník I. obecná část (§ 1 - 654): komentář. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2022. ISBN 978-80-7400-852-8. s. 328.

⁸⁷ PAVLÍK, Pavel. In: ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, FIALA, Josef a kol. Občanský zákoník: komentář. Svazek I. 2. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2020. ISBN 978-80-7598-656-6. s. 318.

Projevy osobní povahy

Do třetí skupiny jsou zařazeny projevy osobní povahy. Tyto projevy jsou zaznamenány na hmotném nosiči, a to v různých formách. Typicky se bude jednat o dopisy, nahrávky rozhovorů, osobní poznámky apod. Tyto projevy vytváří člověk, kterému po jejich vzniku náleží příslušná práva k nim. Po smrti člověka nelze další projevy osobní povahy vytvářet a pro postmortální ochranu osobnosti přicházejí v úvahu jen ty, vytvořené za života člověka. Hmotné nosiče, na kterých jsou zaznamenány a které byly ve vlastnictví zemřelého, budou součástí dědictví⁸⁸. Pokud obsah těchto nosičů bude splňovat definici např. autorského díla⁸⁹ nebo jiného výsledku procesu lidského myšlení předpokládaného právem duševního vlastnictví, bude chráněn předpisy pro ochranu duševního vlastnictví. Pokud obsah těchto nosičů nebude chráněn těmito předpisy a bude-li zveřejněn, nelze dojít k závěru, že bude zasaženo do práv k těmto projevům. Bude se jednat podobně jako u soukromí o zásah do cti a vážnosti člověka.

Další hodnoty

Do čtvrté skupiny jsou zařazeny další obecné hodnoty - podoba a integrita. Tyto hodnoty nelze po smrti člověka chránit. Pro podobu platí obdobná argumentace, která byla uvedena výše s platností pro soukromí. Pro integritu platí stejná argumentace jako pro hodnoty uvedené v první skupině. Lidské tělo po smrti člověka podléhá přirozenému rozkladu, a tudíž je ochrana integrity z podstaty vyloučena.

---

⁸⁸ V případě, že budou nosiče ve vlastnictví jiné osoby než zemřelého (pronájem datového úložiště), bude postupováno dle příslušných smluvních podmínek nebo dle úpravy OZ.

⁸⁹ Autorským dílem je dílo literární a jiné dílo umělecké a dílo vědecké, které je jedinečným výsledkem tvůrčí činnosti autora a je vyjádřeno v jakékoli objektivně vnímatelné podobě včetně podoby elektronické, trvale nebo dočasně, bez ohledu na jeho rozsah, účel nebo význam. Dle ustanovení § 2 odst. 1 zák. č. 121/2000 Sb. autorský zákon.

2.2.2. Čest a vážnost

Ochrana⁹⁰ cti a vážnosti se stala předmětem postmortální ochrany osobnosti až dne 01. 04. 1964, a to nabytím účinnosti zákona č. 40/1964 Sb. občanský zákoník (starý).⁹¹ V obdobích předcházejících byly tyto hodnoty předmětem trestněprávní a správněprávní ochrany⁹², přičemž tato ochrana v některých podobách trvá dodnes.⁹³ Ochrana cti a vážnosti aktuálně zajišťuje OZ, který je jmenuje v ustanovení § 81 odst. 2 jako součást výčtu hodnot osobnosti, které jsou chráněny. OZ chráněné hodnoty osobnosti čest a vážnost nedefinuje, blíže nespecifikuje jejich obsah, ani nedává vodítka pro jejich výklad nebo bližší pochopení. Při absenci právní definice těchto hodnot je nezbytné zaobírat se jejich obsahem, vlastnostmi, dělením, vztahy mezi nimi samotnými a jejich subjekty, mírou či okolnostmi, za kterých jsou užívány a porušovány a dalšími přístupy, které by mohly být prostředky pro jejich upřesnění a výklad.

Pro problematiku postmortální ochrany osobnosti je však znalost obsahu a definic těchto pojmů stěžejní, jelikož ne všechny tyto hodnoty je z jejich podstaty možné chránit po smrti člověka.

---

⁹⁰ Tato kapitola vychází z příspěvku do sborníku: HABLOVIČ, Jakub. Právní pojmy - čest a vážnost. In: DOSTÁL, Ondřej, ed. a WOLF, Michal, ed. Plzeňské dny právní vědy 2018. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2019, s. 22 - 32. ISBN 978-80-261-0837-5.

⁹¹ Čest a vážnost člověka by mohly být předmětem občanskoprávní ochrany mnohem dříve, pokud by byl využíván zákonný základ, který byl součástí ustanovení § 19 a násl. obecného zákoníku občanského, avšak praxe této možnosti nevyužívala. Blíže viz ROUČEK, František, et al. Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl první, (§§ 1 až 284.). Reprint původního vydání. Praha: ASPI publishing, 2002. sv. 1. ISBN 80-85963-61-2. s. 196 - 197.

⁹² Příkladem je zákon č. 108/1933 Sb. z. a n., o ochraně cti ze dne 28. června 1933. Blíže viz také VOJÁČEK, Ladislav. Urážky, pomluvy a nactiutrhaní: ochrana cti v Československém trestním právu. 1. vyd. Praha: Eurolex Bohemia, 2006. ISBN 80-86861-51-1. s. 174 - 209.

⁹³ Dle ustanovení § 7 odst. 1 písm. a) zák. č. 251/2016 Sb. o některých přestupcích, fyzická osoba se dopustí přestupku, pokud jinému ublíží na cti tím, že ho zesměšní nebo ho jiným způsobem hrubě urazí.

Čest, vážnost - obsah a definice

Při určování obsahu pojmů čest a vážnost je využíváno především jejich negativního obsahového vymezení, to znamená, že ten, do jehož cti a vážnosti bylo zasaženo, má právo bránit se proti neoprávněným zásahům do těchto hodnot.⁹⁴ Obecné, určité a všeobecně přijímané určení pozitivního obsahu cti a vážnosti dosud v doktríně ani judikatuře neexistuje. Toto pozitivní obsahové vymezení je spojováno s hodnocením osobností konkrétních lidí a utvářením jejich postavení ve společnosti, přičemž různé formy či roviny těchto hodnot hrají významnou roli ve společenských vztazích a ve vymezení konkrétní osoby vůči společnosti. Lze si jen těžko představit společenský vztah, ve kterém by nebyly hodnotícím kritériem. Příkladem může být výběr řečníka smuteční řeči na pohřbu. Řečník, který je společností vnímán jako bezectný a nevážený člověk, může již svou přítomností zapříčinit zásah do cti a vážnosti zemřelého. V případě že jsou tyto stránky osobnosti člověka při společenských vztazích z nějakého důvodu upozaděny nebo se výrazně neprojevují, vždy zůstávají potenciálním hodnotícím kritériem. Použitelnost obsahu těchto pojmů jako hodnotícího kritéria je však omezená, neboť je proměnlivý vzhledem ke kulturním fenoménům, přičemž tyto fenomény se mění vlivem času a reagují na změny společnosti.⁹⁵ To, co bylo vnímáno jako nečestné před sto lety, je dnes vnímáno jako bezproblémové chování, např. změna společenské etiky.

Pojem a obsah cti se pokoušel v minulosti již definovat zák. č. 108/1933 Sb. z. a n., o ochraně cti, který určoval, že čest může být ohrožena nadávkou, zlým nakládáním, výhrůžkou zlého nakládání, vydáváním v posměch, vydati v opovržení nebo snížení jiného v obecném mínění. Z tohoto výčtu je možné odvodit, co v tomto případě zákon ctí míní, avšak ani

---

⁹⁴ Podobně KNAP, Karel et al. Ochrana osobnosti podle československého občanského práva. 4. podstatně přeprac. a dopl. vyd. Praha: Panorama, 2004. ISBN 80-7201-484-6. s. 310.

⁹⁵ WAGNEROVÁ, Eliška et al. Listina základních práv a svobod: komentář. 1 vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2012. ISBN 978-80-7357-750-6. s. 283.

zde není obsažena přesnější definice pojmu čest, ani jeho ohraničený obsah.⁹⁶

Z obecného pohledu lze čest označit jako mínění, které má člověk o sobě a jiní lidé o něm. Ze subjektivního pohledu je čest vnitřní stav člověka a jeho vlastní cenění sama sebe. Z objektivního pohledu je čest odhad, který si o člověku dělají druzí, a úcta, kterou k němu vnitřně cítí. Dá se říci, že objektivní projevy cti utvrzují subjektivní stav člověka k sobě samému. Čest do jisté míry významově překrývá pojmy pověst, poctivost a důstojnost.⁹⁷ Z obecného pohledu lze dospět k závěru, že čest zahrnuje i vážnost.

Právní doktrínou jsou čest a vážnost člověka označovány za mimoprávní hodnoty, které jsou právně těžko definovatelné a obsahově špatně uchopitelné. Navíc se obě tyto hodnoty obsahově překrývají a hranice mezi nimi se může v konkrétních situacích měnit.⁹⁸ Dle některých názorů můžeme rozdíl mezi nimi spatřovat v tom, že čest vychází z pohledu člověka na sebe sama a jeho vztahu k základním hodnotám, které si sám určil podle svého pohledu na jejich správnost a dle kterých žije a činí rozhodnutí. V závislosti na dodržování těchto hodnot pak člověk sám sebe hodnotí. Naopak vážnost vychází z konfrontací člověka ve společnosti a jeho uznání okolím. Hodnotícím kritériem vážnosti může být například

---

⁹⁶ Tento zákon se svou povahou řadí mezi normy práva veřejného, přičemž jeho obsah byl převzat z připravované osnovy nového trestního zákoníku z roku 1926. Při diskusích ohledně schvalování tohoto zákona bylo konstatováno, že je velmi problematické přesně definovat, co je čest a co je přesně obsahem tohoto pojmu. Blíže viz včetně textu zákona HRABÁNEK, Jan, ed. a MILOTA, Albert, ed. Tiskové právo československé: ochrana cti, tiskové novely, slovenské tiskové zákony, redaktorský zákon atd. 2., doplněné a rozšířené vydání. Praha: Právnícké knihkupectví a nakladatelství V. Linhart, 1938. s. 169 - 315.

⁹⁷ Ottův slovník naučný: ilustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí. Šestý díl. Praha: J. Otto, 1893. s. 662.

⁹⁸ Pojem čest, který je obsažen v ustanovení § 81 odst. 2 občanského zákoníku přímo koresponduje s pojmem osobní čest, který je uveden v ustanovení článku 10 odst. 1 Usnesení předsednictva České národní rady č. 2/1993 Sb. o vyhlášení Listiny základních práv a svobod jako součástí ústavního pořádku České republiky, ve znění pozdějších předpisů (dále jen jako "LZPS"). Stejně tak pojem vážnost v ustanovení § 81 odst. 2 občanského zákoníku přímo koresponduje s pojmem dobrá pověst dle ustanovení článku 10 odst. 1 LZPS. LZPS tyto pojmy nedefinuje, ani neuvádí jejich obsahu.

prokazování úcty ostatních směrem k váženému člověku⁹⁹. Dle jiných názorů je čest zastřešujícím pojmem a je výrazem úcty, uznání, ocenění a vážnosti.¹⁰⁰

Vzhledem k obsahovému překryvu cti a vážnosti lze dojít k závěru, že vážnost člověka vychází z jeho cti, kterou společnost uznala. Je tedy možné vnímat zásah do vážnosti jako zásah do cti, jako zastřešující hodnoty.

Míra a druhy cti

Člověk již svým bytím má tzv. přirozenou čest, která je spjata s jeho osobností. Pod tuto přirozenou úroveň cti nelze sestoupit po celou dobu existence, od nascitura až do zániku postmortální ochrany osobnosti. Míra přirozené cti narůstá postupně věkem a jejím hlavním hodnotícím kritériem je chování člověka. Toto je možné spatřovat také v obecném pravidlu ctít starší. Dle této teze je tedy nemožné hovořit o člověku bezectném.¹⁰¹ Pro čest je typické, že její míra u konkrétního člověka je v jeho dispozici. Prochází sociální interakcí a každá ucelenější soustava nebo obor má vlastní pojetí cti. Má různé podoby, pravidla a vývoj, a to v každém celku, např. národní čest, čest povolání, rodinná čest a jiné. Čest se omezuje na okolí člověka v prostoru a čase. Její vyšší a širší formou je sláva.¹⁰² Prostřednictvím rodinné cti lze vnímat silnější či slabší propojení ctí jednotlivých členů rodiny a je tedy možné snížení cti příbuzného vnímat jako snížení cti vlastní.

Při posuzování míry cti konkrétního člověka lze určit dvě hodnotící osy. Osa vertikální a horizontální. Vertikální osou je míra cti, jakou osoba v jednotlivých rovinách požívá. Jako příklad je možno si představit rovinu

---

⁹⁹ TŮMA, Pavel. In: LAVICKÝ, Petr a kol. Občanský zákoník I. obecná část (§ 1 - 654): komentář. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2022. ISBN 978-80-7400-852-8. s. 311.

¹⁰⁰ HERCZEG, Jiří. Meze svobody projevu. 1. vyd. Praha: Orac, 2004. ISBN 80-86199-94-0. s. 65.

¹⁰¹ TŮMA, Pavel. In: LAVICKÝ, Petr a kol. Občanský zákoník I. obecná část (§ 1 - 654): komentář. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2022. ISBN 978-80-7400-852-8. s. 312.

¹⁰² Ottův slovník naučný: illustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí. Šestý díl. Praha: J. Otto, 1893. s. 662.

profesní, ve které člověk požívá minimální hodnoty cti už tím, že do profese vstoupí. Vlastním působením v oboru ji pak může zvyšovat nebo snižovat například dle výsledků své práce. Horizontální osou je pak množství rovin (např. profesní, rodinná, sportovní), ve kterých osoba čest požívá.

Smrt člověka nemusí automaticky znamenat nemožnost změny míry jeho cti. V případě, že o zemřelém vyjdou na veřejnost informace, může se míra jeho cti snížit nebo zvýšit. Lze očekávat, že změny míry cti u zemřelých budou méně časté, než u živých lidí.

Čest, tak jak je chápána úpravou OZ, můžeme spatřovat v několika rovinách. Jsou to roviny soukromá a sociální. Sociální se dále dělí na společenskou, občanskou a profesní.¹⁰³ Základem roviny soukromé je čest přirozená, která za normálních okolností časem narůstá. V rovině sociální, která se dále dělí na roviny společenskou, občanskou a profesní, též platí, že míra cti člověka narůstá věkem, když i zde je možné najít rozdíly. V rovině společenské bude jejich nárůst spojen také s věkem, ale mnohdy skokově. Za zlomové body lze například označit uvedení člověka do společnosti, osamostatnění od rodičů, uzavření manželství a jiné. Podobně pak zlomovým bodem v rovině občanské bude například dosažení věku pro volební právo a v rovině profesní začátek profesní aktivity.

Formy porušení cti

Vzhledem k výše uvedenému obsahu pojmu čest nelze předpokládat, že by nebylo možné zasáhnout do cti zemřelého stejnými způsoby jako do cti žijícího člověka. K porušení cti může dojít slovem, písmem, obrazem, gesty a všemi dalšími formami komunikace ve společnosti, přičemž pro všechny formy je zásadní, že musí být objektivně způsobilé přivodit újmu na cti dotčeného subjektu z pohledu ostatních fyzických osob.¹⁰⁴ Je ale lhostejné, jakým způsobem se do jejich povědomí dostane. Ze své podstaty

---

¹⁰³ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 17. 07. 2007, sp. zn. IV. ÚS 23/05.

¹⁰⁴ PLECITÝ, Vladimír, VRABEC, Josef a SALAČ, Josef. Základy občanského práva. 5., upr. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2010. ISBN 978-80-7380-293-6. s. 70 - 71.

proto nemusí být tyto formy komunikace učiněny veřejně a do povědomí třetích osob se mohou dostat opomenutím či za náhodných okolností, s nimiž ten, kdo je činil, nepočítal. V těchto případech nelze argumentovat ani dobrou vírou.

Skutkové sdělení

Častou formou společenské komunikace, kterou je zasahováno do cti, je skutkové sdělení. K porušení práva na čest dochází zpravidla skutkovými sděleními, která jsou nepravdivá. Typickým příkladem je vyřčení nepravdivé informace o jiném. K zásahu však může dojít i výrokem pravdivým.¹⁰⁵ Skutková sdělení mají objektivní povahu a lze je ověřit, přičemž jsou pro ně zásadní dvě vlastnosti, a to jejich pravdivost a forma uskutečnění.

První vlastností skutkového sdělení je jeho forma, souvislosti nebo okolnosti za jakých bylo pravdivé skutkové sdělení učiněno a jaký cíl jím byl sledován. Pokud je sdělení učiněno formou, jež například objektivně vyvolává dojem, který zkresluje pravdu, jedná se o sdělení, které zasahuje do cti. Skutková sdělení nepravdivá, která jsou učiněna určitou formou, v některých případech nezasáhnou do cti. Příkladem může být humor.

Druhou vlastností skutkového sdělení je pravda, která musí být jasně zjištěna a prokázána. V těchto situacích hovoříme o takzvaném důkazu pravdy, který lze též někdy označit jako jeden z důvodů vylučující protiprávnost. V případě prokázání pravdy nejsou splněny podmínky pro to, aby zkoumané skutkové sdělení bylo v rozporu s právem na ochranu cti. V rámci důkazu pravdy nenese žalobce důkazní břemeno, ale naopak ho nese ten, kdo údajně zasáhl do cti a musí prokázat, že jím tvrzené skutkové sdělení je pravdivé. Zároveň je nutné, aby bylo pravdivé ve všech svých částech.¹⁰⁶

---

¹⁰⁵ KNAP, Karel et al. Ochrana osobnosti podle československého občanského práva. 4. podstatně přeprac. a dopl. vyd. Praha: Panorama, 2004. ISBN 80-7201-484-6. s. 313.

¹⁰⁶ ROZEHNAL, Aleš. Mediální právo. 2. rozšířené vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2015. ISBN 978-80-7380-549-4. s. 232 - 233.

Satira

Zvláštní formou komunikace, při které je v rámci posuzování zásahu do práv na ochranu cti užíváno specifického hodnocení, je satira. Satiru lze definovat jako zesměšňující, napodobující nebo odsuzující výtvarné nebo literární dílo, které klade důraz na vyobrazení osobnosti se zaměřením na některé rysy nebo projevy za užití přehánění. V rámci satiry je nutné rozlišovat sdělení, které satira přináší, a tzv. satirický obal. Tento obal lze označit také za formu sdělení. Při posuzování, zda bylo či nebylo do práv zasaženo, je sdělení jako takové posuzováno dle obecných kritérií na skutková sdělení, zatímco satirický obal je posuzován mírněji. Toto lze přisuzovat tomu, že satirický obal je pouze formou sdělení obsahu, který má vyvolat zájem o obsah samotný.¹⁰⁷ Jednou z jejích forem je politická satira, která může být využívána jako nástroj politického soupeření. V této formě satiry je třeba obezřetně posuzovat její vliv na práva na ochranu osobnosti.

Hodnotící úsudky

Zvláštní formou, kterou může být zasaženo do cti, jsou hodnotící úsudky. Tyto úsudky jsou vždy subjektivní povahy, jelikož jsou vždy názorem toho, kdo úsudek učinil. Označení pravdivosti či nepravdivosti úsudku vzhledem k jeho subjektivní povaze nelze provést.

V rámci problematiky hodnotících úsudků je třeba zkoumat střet práv na ochranu cti kritizovaného a svobody projevu, názoru a kritiky toho, kdo hodnotící úsudek činí. Ani jedno z těchto práv není nadřazeno druhému.¹⁰⁸ Při hledání hranice mezi těmito dvěma právy, která je ve většině

---

¹⁰⁷ Přesná kritéria pro posuzování tzv. satirického obalu udává judikatura, přičemž do značné míry hraje roli společenská diskuze na toto téma. Městský soud v Praze označil jako hodnotící kritérium obecnou míru vkusu. Míra vkusu je však obecně velmi těžko definovatelná a proměnlivá. HERCZEG, Jiří. Meze svobody projevu. 1. vyd. Praha: Orac, 2004. ISBN 80-86199-94-0. s. 73.

¹⁰⁸ „Z výše uvedených závěrů vyplývá, že při střetu základního politického práva na informace a jejich šíření s právem na ochranu osobnosti a soukromého života, tedy základních práv, které stojí na stejné úrovni, bude vždy věcí nezávislých soudů, aby s přihlédnutím k okolnostem každého jednotlivého případu pečlivě zvážily, zda jednomu právu nebyla nedůvodně dána přednost před právem druhým.“ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 09. 02. 1998, sp. zn. IV. ÚS 154/97.

případů nejasná a měnící se, je třeba určit vlastnosti, ze kterých bude vycházeno.

Nejdůležitější vlastností hodnotícího úsudku je přiměřenost, a to přiměřenost obsahem, formou a místem jejího učinění.¹⁰⁹ Pokud má být splněna obsahová přiměřenost hodnotícího úsudku, musí autor vycházet z pravdivého základu při jeho tvorbě, který musí mít ověřený. Příkladem kritiky, která zasahuje do cti člověka, může být například kritika knihy, která dosud nebyla vydána a autor kritiky vychází pouze z neověřených informací kolujících o této knize na veřejnosti.

Mimo ověřeného pravdivého základu kritiky se musí hodnotící úsudek týkat svojí podstatou hodnocené věci a nikoliv pouze hodnotit obecné postoje a názory. V tomto případě je kritika jejím autorem neobhajitelná a kritizovaný na ni nemá možnost žádným způsobem reagovat. Tato kritika proto nesplňuje daná kritéria. Obdobným příkladem je kritika, která úmyslně či z nedbalosti neobsahuje celý ověřený a pravdivý základ, ale vytrhne z tohoto základu pouze část a tu podrobí kritice. Taková kritika je opět neoprávněná, jelikož tento základ neužívá v celém kontextu.¹¹⁰

Další vlastností je přiměřenost obsahová, která kritiku limituje co do charakterizace jevů a osob vzhledem k užitým výrazům a míře expresivity. Zde je nutné vždy zkoumat cíl, který kritika sleduje. Tento cíl se určuje pomocí poměru užitých výrazů a toho, co je kritizováno. Toto hodnocení obsahuje vždy vysokou míru subjektivity, ale vzhledem ke společenským zvyklostem je do jisté míry vždy zřejmé, zda úmyslem je kritizovanou osobu urazit, anebo učinit přiměřenou kritiku.¹¹¹

---

¹⁰⁹ ROZEHNAL, Aleš. Mediální právo. 2. rozšířené vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2015. ISBN 978-80-7380-549-4. s. 236 - 237.

¹¹⁰ KNAP, Karel et al. Ochrana osobnosti podle občanského práva. 4. podstatné přeprac. a dopl. vyd. Praha: Linde, 2004. ISBN 80-7201-484-6. s. 317.

¹¹¹ „Jsou-li v kritice k charakterizaci určitých jevů a osob použity výrazy, jejichž míra expresivity je ve značném nepoměru k cíli kritiky, respektive je-li obsah kritiky nepřiměřený posuzovanému jednání kritizovaného a vyplývá-li z ní úmysl znevážit či urazit kritizovanou osobu (tzv. intenzivní excés), jde o kritiku nepřiměřenou, která je způsobilá zasáhnout do práva na ochranu osobnosti fyzické

Z obecného hlediska lze tedy říci, že hodnotící úsudek musí mít vždy smysl a sledovat ospravedlnitelný cíl, který je společensky přijatelný. Zjišťování tohoto bude vzhledem k jeho subjektivní povaze vždy problematické.

V rámci výše uvedených kritérií existují i specifické příklady, které mají v rámci ochrany cti speciální postavení. U osob tzv. veřejně činných, typicky u politiků, jsou limity přípustné kritiky širší než u osob, které nejsou veřejně činné. Výše uvedená kritéria na takové osoby budou použita s menší intenzitou.¹¹² V praxi tedy může nastat situace, že v obdobné věci může být žaloba na ochranu osobnosti u veřejně činné osoby zamítnuta, a u osoby neveřejně činné potvrzena.

2.2.3. Další přístupy ke chráněným hodnotám

Další přístupy ke chráněným hodnotám ve smyslu dosažení jiných závěrů než výše popsaných, není mnoho. Autoři zabývající se tématem postmortální ochrany osobnosti obvykle neurčují okruh hodnot, které lze po smrti člověka chránit¹¹³. Z toho však nelze vyvozovat závěr, že by považovali okruh chráněných hodnot člověka za života a po smrti za stejný.

Jiný přístup ke chráněným hodnotám po smrti člověka zaujímá Miroslav Ondrůš, který míní, že po smrti člověka jsou chráněny „vlastní pietní ochrana, ochrana podoby, jména a pseudonymu, projevů osobní povahy, lékařského tajemství a pietního místa. Zvlášť je poskytována

---

osoby (§ 11 obč. zák.).“ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 31. 01. 2007, sp. zn. 30 Cdo 1941/2007.

¹¹² Dle Nálezů Ústavního soudu ČR ze dne 08. 02. 2000, sp. zn. I. ÚS 156/99,; „v případě politika jsou z důvodu jeho postavení veřejné osobnosti dány širší limity přípustné kritiky než v případě soukromé osoby, přičemž je třeba velmi pečlivě rozlišovat mezi fakty a vlastním hodnocením. Existenci faktů lze prokázat, leč pravdivost jejich hodnocení podrobit důkazům nelze.“

¹¹³ Např. PAVLÍK, Pavel. In: ŠVESTKA, Jiří, DVORÁK, Jan, FIALA, Josef a kol. Občanský zákoník: komentář. Svazek I. 2. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2020. ISBN 978-80-7598-656-6. s. 306 - 307, RYŠKA, Michal. In: PETROV, Jan a kol. Občanský zákoník: komentář. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2017. ISBN 978-80-7400-653-1. s. 135 - 136, DOLEŽAL, Tomáš. In: MELZER, Filip, TĚGL, Petr a kol. Občanský zákoník- velký komentář. Svazek I. § 1-117. 1. vyd. Praha: Leges, 2013. ISBN 978-80-87576-73-1. s. 537 - 539.

ochrana i komerčním zájmům. Vedle toho jsou pak předmětem postmortální ochrany také lidské tělo, komerční zájmy a autorská práva.”¹¹⁴

2.2.4. Dílčí závěry

Přestože problematika hodnot chráněných po smrti člověka není v rámci tohoto tématu často řešenou kapitolou, její význam pro zjištění sledovaných zájmů v tomto tématu nelze opomenout. Ustanovení § 81 odst. 2 OZ uvádí demonstrativní výčet hodnot, které jsou v rámci ochrany osobnosti chráněny, a to bez rozlišení zda jsou tyto hodnoty osobnosti chráněny pouze za života člověka nebo také po jeho smrti. Součástí tohoto výčtu jsou život a důstojnost člověka, jeho zdraví a právo žít v příznivém životním prostředí, jeho vážnost, čest, soukromí a jeho projevy osobní povahy. Dále OZ mimo tento výčet uvádí obecné hodnoty osobnosti, kterými jsou podoba a integrita. Tyto hodnoty jsou právní doktrínou označovány za mimoprávní, jsou v právním smyslu těžko definovatelné a pojmově špatně uchopitelné. Jejich významy se navzájem překrývají a mění se plynutím času. Pro zjištění, zda je možné tyto hodnoty chránit i po smrti člověka, je zapotřebí provést porovnání jejich obsahu za života člověka a po jeho smrti.

Z porovnání obsahů hodnot osobnosti - život, zdraví, žít v příznivém životním prostředí - je bez dalšího zřejmé, že po smrti člověka nelze tyto hodnoty chránit. Smrtí zaniká život a lidské tělo podléhá přirozenému rozkladu. Obdobně tomu bude také u integrity člověka. Pokud je popel člověka po kremaci rozprášen, nelze uvažovat o ochraně např. zdraví, integrity apod. Z porovnání obsahů hodnot osobnosti - důstojnosti, soukromí, vážnosti, cti, projevů osobní povahy a podoby - za života člověka a po smrti vyplývá, že obsah těchto hodnot se po smrti výrazně zužuje. Příkladem je soukromí. Po smrti již zemřelý nemůže rozhodovat, zda bude informace o něm soukromá či veřejná, kde budou jeho soukromé prostory atd. Zároveň z tohoto porovnání lze dospět k závěru, že zastřešující

---

¹¹⁴ ONDRŮŠ, Miroslav. Soukromoprávní ochrana piety zemřelého. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-273-5. s. 34.

hodnotou, kterou všechny jmenované hodnoty obsahují ve své zúžené formě, je čest. Příkladem je důstojnost, jejíž integrální složkou je právě čest¹¹⁵.

Z porovnání obsahů hodnot osobnosti za života člověka a po jeho smrti, které OZ uvádí v ustanovení § 81 odst. 2 a dále, lze dojít k závěru, že hodnotou, kterou lze chránit i po smrti člověka, je čest, která je tedy zároveň také předmětem postmortální ochrany osobnosti ve smyslu chráněných hodnot.

Předmětem postmortální ochrany osobnosti ve smyslu chráněných hodnot je čest zemřelého, z čehož lze vyvodit závěr, že jsou sledovány zájmy osob povolaných k ochraně osobnosti zemřelého. Toto dokazuje fakt, že čest těchto osob je neoddělitelně spojena se ctí zemřelého prostřednictvím např. cti rodinné a dalších druhů. Díky tomuto spojení je možné snížení cti zemřelého (příbuzného, spolubojovníka v jednotce apod.) vnímat jako snížení cti vlastní, což přímo koresponduje s postmortální ochranou osobnosti člověka.

---

¹¹⁵ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 11. 11. 2005, sp. zn. I. ÚS 453/03.

2.3. Předmět postmortální ochrany osobnosti - lidské tělo a jeho části

Lidské tělo jako inherentní součást předmětu ochrany osobnosti podléhá právní ochraně prostřednictvím ustanovení OZ. Ochrana lidského těla vychází z nutnosti zahrnout do ochrany všechny segmenty tělesné integrity fyzické osoby (život, zdraví a tělo), na jejíž existenci závisí všechny osobnostní statky.¹¹⁶ Toto pojetí vychází z dnes už historického díla Karla Knapa a Jiřího Švestky z roku 1969. Koncepce tělesné integrity fyzické osoby dodnes zůstává platná a její segmenty nalezneme v ustanoveních OZ. Ustanovení § 93 OZ upravuje ochranu lidského těla ve formě zákazu zásahu do integrity jiného člověka¹¹⁷. Ochrana lidského těla může být zajištěna prostřednictvím hned několika institutů ochrany osobnosti. Dle ustanovení § 91 OZ je člověk nedotknutelný¹¹⁸, a dále dle ustanovení § 92 OZ, které přímo pojem lidské tělo uvádí, určuje, že je pod právní ochranou. V extenzivním pojetí lze ochranu lidského těla v rámci ochrany osobnosti spatřovat i v některých chráněných attributech osobnosti, jež obsahuje demonstrativní výčet v § 81 odst. 1 OZ.¹¹⁹

Postmortální ochrana osobnosti chrání osobnost člověka po jeho smrti, přičemž lidské tělo je součástí této ochrany. Dle ustanovení § 493 OZ lidské tělo ani jeho části nejsou věcí, z čehož vyplývá, že lidské tělo bez ohledu na jeho změny během plynutí času, včetně smrti¹²⁰, není v právním

---

¹¹⁶ KNAP, Karel a Jiří ŠVESTKA. Ochrana osobnosti podle československého občanského práva. 1. vyd. Praha: Orbis, 1969, s. 90

¹¹⁷ "... zásahem do osobnosti fyzické osoby musí být jako předpoklad odpovědnosti splněna podmínka existence zásahu objektivně způsobilého vyvolat nemajetkovou újmu spočívající buď v porušení, nebo jen ohrožení osobnosti fyzické osoby v její fyzické a morální integritě." Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 24. 07. 2018, sp. zn. 30 Cdo 1917/2018.

¹¹⁸ Nedotknutelnost člověka je zakotvena i v ústavní rovině, a to v čl. 7 LZPS.

¹¹⁹ Existenci přímé spojitosti mezi právem na život v příznivém životním prostředí a zdravím lidského těla potvrdil i Ústavní soud ČR, když judikoval že: "...o podobě a kvalitě životního prostoru, který je bezprostředně obklopuje a má přímý dopad na jejich fyzické i duševní zdraví a pohodu jejich bydlení" dle nálezu Ústavního soudu ČR ze dne 11. 12. 2007, sp. zn. Pl. ÚS 45/06.

¹²⁰ "... nakládání s lidskými ostatky nemůže být předmětem závazkového vztahu." Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 15. 12. 2005, sp. zn. 22 Cdo 2773/2004.

smyslu věcí a nelze na ně použít ustanovení o věcech. Důvodem tohoto vyloučení je zachování všeobecné úcty k člověku vycházející ze základů etiky a demokratického smýšlení. Naplnění této úcty spočívá v potřebě zabránit objektivizaci člověka. S tím také souvisí nastavení soukromoprávních dispozic, včetně vyloučení možnosti získání majetkového prospěchu¹²¹ a zamezení nevhodného obchodování s lidským tělem a jeho oddělenými částmi.¹²² Výjimka je možná pouze na základě zákona.¹²³ Po smrti člověka lidské tělo podléhá přirozeným rozkladovým procesům, jejichž výsledkem bude úplná degradace všech jeho částí a v důsledku konec jeho existence jako samostatného předmětu. Pro postmortální ochranu osobnosti je určení, co je v právním smyslu lidského tělo po smrti člověka velmi důležité. Toto určení udává, zda postmortální ochrana stále trvá či nikoliv, nebo-li v jakém časovém bodě ochrana osobnosti zemřelého končí. A dále udává, zda je předmět postmortální ochrany (lidské tělo) v určitém časovém bodě způsobilý tuto ochranu mít.

Zvláštní důraz je v právní úpravě věnován ochraně lidského těla a jeho částí z pohledu možností jejich zpeněžení. Dle ustanovení § 28 odst. 1 TranspZ, který stanoví, že není možné, aby z lidského těla nebo jeho částí plynul finanční prospěch nebo jiné výhody¹²⁴ a dále dle ustanovení § 81 odst. 7 ZdravSl stanoví, že použití části těla pacienta nebo tělo zemřelého, včetně odebraných částí z těla zemřelého, nemůže být pro nikoho zdrojem finanční ani jiné náhrady, popřípadě jiných výhod. Je možné poskytnou

---

¹²¹ Zákaz získávání finančního prospěchu z lidského těla nebo jeho částí je zakotven i v rovině mezinárodní, a to v Úmluvě o lidských právech luvy na ochranu lidských práv a důstojnosti lidské bytosti v souvislosti s aplikací biologie a medicíny. a biomedicíně v čl. 21, Sdělení č. 96/2001 Sb. m. s. Sdělení Ministerstva zahraničních věcí o přijetí Úm

¹²² DOLEŽAL, Tomáš. In: MELZER, Filip, TÉGL, Petr a kol.. Občanský zákoník - velký komentář. Svazek I. § 1-117. 1. vyd. Praha: Leges, 2013. ISBN 978-80-87576-73-1. s. 627.

¹²³ ELIÁŠ, Karel. Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem. 1. vyd. Ostrava: Sagit, 2012. ISBN 978-80-7208-922-2. s. 225

¹²⁴ Účelem tohoto ustanovení je vyloučit, aby docházelo k transplantacím ze zjištěných důvodů. OSTŘÍŽEK, Tomáš, SCHELLE, Karel a MAN, Vlastislav. Právní úprava darování, odběrů a transplantací tkání a orgánů. 1. vyd. Praha: Eurolex Bohemia, 2004. ISBN 80-86432-64-5. s. 88.

pouze úhrady za účelně, hospodárně a prokazatelně vynaložené výdaje, které vznikly v přímé souvislosti.

2.3.1. Právní režim lidského těla

Součástí osobnosti fyzické osoby jako individuality je také fyzický substrát, který je součástí komplexu všeobecného osobnostního práva a mají-li být vytvořeny právní předpoklady pro všestranný svobodný rozvoj osobnosti fyzické osoby, musí být i tento substrát (lidské tělo) součástí ochrany osobnosti.¹²⁵ Pojem lidské tělo OZ nedefinuje, ale v řadě ustanovení ho používá.¹²⁶ Právní ochrana částí lidského těla je realizována prostřednictvím norem jak soukromého, tak veřejného práva. V právu soukromém tuto problematiku upravuje OZ, v právu veřejném se jedná zejména o TranspZ.

Ustanovení § 113 OZ určuje, že člověk má právo rozhodnout, jak bude s jeho tělem naloženo po jeho smrti. Dále např. TranspZ v ustanovení § 14 určuje, že při provádění odběru části těla zemřelého a při provádění pitev se musí zacházet s tělem zemřelého s úctou a musí být provedeny všechny úkony tak, aby bylo tělo, pokud možno, upraveno do původní podoby.

Pozitivní definice právní povahy lidského těla v OZ nenajdeme. V ustanovení § 493 OZ existuje negativní vymezení, a to že lidské tělo není věcí. Lidské tělo tedy v právním smyslu není věcí a právní režim nakládání s ním nepodléhá ustanovením o věcech, a to ani v případě, že obsah a účel posuzovaného právního případu při absenci zákonného ustanovení by bylo možné dle těchto ustanovení posoudit¹²⁷. Takto důsledné vyloučení lidského těla z kategorie věcí zároveň vylučuje lidské tělo z možnosti být předmětem právních vztahů podle části třetí (absolutní majetková práva) a čtvrté

---

¹²⁵ KNAP, Karel et al. Ochrana osobnosti podle československého občanského práva. 4. podstatně přeprac. a dopl. vyd. Praha: Panorama, 2004, ISBN 80-7201-484-6. s. 122.

¹²⁶ Kodex občanského práva na Slovensku, zákon č. 40/1964 Zb. občiansky zákoník, tento pojem vůbec neobsahuje.

¹²⁷ Ustanovení § 10 odst. 1 OZ.

(relativní majetková práva) OZ. Lidské tělo tedy nelze vlastnit, držet, pronajmout nebo je zatížit právem ve prospěch třetích stran. Pokud by tedy existovalo právní jednání, jehož předmětem by lidské tělo bylo, jednalo by se dle ustanovení § 588 OZ o právní jednání od počátku nemožné, odporující zákonu, přičící se dobrým mravům a narušující veřejný pořádek, a ve svém důsledku tedy neplatné.

Ačkoliv právní úprava nerozlišuje ochranu lidského těla napříč časem, je důležitým aspektem při určení povahy lidského těla období, ve kterém se nachází. Lidské tělo se plynutím času mění, což má dopady i na jeho povahu v právním smyslu. V první řadě je nutné vymezit jednotlivé úseky, resp. stěžejní okamžiky pro určení jeho právního režimu.

Z časového pohledu rozlišujeme:

- 1) lidské tělo je osobou - časové období od narození do smrti;
- 2) individualizované lidské tělo - časové období od smrti člověka do chvíle nemožnosti spatřovat v lidském těle konkrétní osobu;
- 3) neindividualizované lidské tělo - lidské tělo od chvíle nemožnosti spatřovat v něm konkrétní osobu do okamžiku jeho existence jako rozpoznatelného samostatného předmětu.

Lidské tělo osobou

Období, kdy je lidské tělo v právním smyslu osobou, je jasně ohraničeno ustanovením § 23 OZ, které určuje existenci právní osobnosti u

člověka od narození¹²⁸ do smrti¹²⁹. Nelze zpochybňovat, že lidské tělo živého člověka se všemi jeho částmi, včetně tekutin, plynů atd.,¹³⁰ je součástí osoby a tedy nemůže být věcí v právním smyslu. Situace je v tomto jasná i v případě nascitura¹³¹. Před narozením je plod součástí těla matky, po narození má dítě vlastní právní osobnost a je tedy osobou.

Individualizované lidské tělo

Právní povaha individualizovaného lidského těla v časovém období od smrti člověka do chvíle nemožnosti spatřovat v lidském těle konkrétní osobu není zcela jasná a zákon ji blíže nespecifikuje. V ustanovení § 92 odst. 1 OZ je pro lidské tělo mrtvého člověka používán pojem lidské pozůstatky¹³² a v odst. 2 pak pojem lidské ostatky¹³³.¹³⁴ Oba tyto pojmy jsou

---

¹²⁸ Dle položky 16. Pokynu ke způsobu vyplnění Listu o prohlídce zemřelého, který je přílohou Vyhlášky č. 297/2012 Sb. Vyhláška č. 297/2012 Sb. Vyhláška o náležitostech Listu o prohlídce zemřelého, způsobu jeho vyplňování a předávání místům určení, a o náležitostech hlášení ukončení těhotenství porodem mrtvého dítěte, o úmrtí dítěte a hlášení o úmrtí matky (vyhláška o Listu o prohlídce zemřelého), za narození živého dítěte je považováno úplné vypuzení nebo vynětí plodu z těla matky bez ohledu na délku trvání těhotenství, jestliže plod po narození dýchá nebo projevuje alespoň jednu ze známek života, to je srdeční činnost, pulzace pupečnicku nebo nesporný pohyb kosterního svalstva bez ohledu na to, zda byl pupečník přerušen nebo placenta připojena.

¹²⁹ Dle ustanovení § 2 písm. e) TranspZ je smrtí nevratná ztráta funkce celého mozku, včetně mozkového kmene, nebo nevratná zástava krevního oběhu. Vedle tohoto dle ustanovení § 26 odst. 1 OZ se smrt člověka po formální stránce prokazuje veřejnou listinou vystavenou po prohlédnutí těla mrtvého stanoveným způsobem.

¹³⁰ Ustanovení § 111 odst. 3 OZ.

¹³¹ Dle ustanovení § 25 OZ se na počaté dítě hledí jako na již narozené, pokud to vyhovuje jeho zájmům a pokud se toto dítě skutečně živé narodí. Nenarodí-li se však živé, hledí se na ně, jako by nikdy nebylo.

¹³² Dle ustanovení § 2 písm. c) PohřZ rozumíme lidskými pozůstatky tělo zemřelého a jiné lidské pozůstatky, přičemž lidské pozůstatky jsou také plod po potratu včetně biologických zbytků potratu.

¹³³ Dle ustanovení § 2 písm. d) PohřZ rozumíme lidskými ostatky lidské pozůstatky po pohřbení.

¹³⁴ Rozlišování těchto pojmů a časové posloupnosti je zásadní i z pohledu práva trestního. „Jak přitom z citované skutkové podstaty přečinu hanobení lidských ostatků vyplývá, trestněprávně je sankcionováno pouze vymezené nakládání pachatele s lidskými ostatky, tj. s takovými lidskými pozůstatky, které již byly pohřbeny. Z popisu jednání obviněné je zřejmé, že uvedeným způsobem nakládala s tělem mrtvé narozeného dítěte, které předtím pohřbeno nebylo. Nemohlo se tak jednat o lidské ostatky ve smyslu § 2 písm. d) zákona o pohřebnictví, ale „toliko“ o lidské pozůstatky podle § 2 písm. c) zákona o pohřebnictví. Jednání obviněné tudíž pod objektivní stránku skutkové podstaty přečinu hanobení lidských ostatků podle

součástí veřejnoprávní úpravy, konkrétně PohřZ, který nikterak nespécifikuje povahu lidského těla mrtvého člověka z právního pohledu.

Existují tři možnosti, čím by lidské tělo mohlo v tomto období být: osoba, věc nebo předmět *sui generis*.

Osoba - proti možnosti, že lidské tělo je v tomto období osobou, stojí fakt, že na rozdíl od živého lidského těla nemá zemřelý právní osobnost. Ustanovení § 23 OZ určuje existenci právní osobnosti u člověka do okamžiku jeho smrti. Takto určená hranice je neprolomitelná.

Věc - možnost že lidské tělo je v tomto období věcí v právním smyslu vylučuje dikce ustanovení § 493 OZ, které stanoví, že lidské tělo ani jeho části, třebaže byly od těla odděleny, nejsou věcí. Toto ustanovení hovoří o lidském těle obecně, což značí, že zákonodárce neměl v úmyslu jakkoliv kategorizovat ochranu lidského těla vzhledem ke stádiu jeho existence. Další relevantní ustanovení o této problematice OZ neobsahuje.

Sui generis - to že lidské tělo není ani osobou ani věcí, ho vyřazuje z tradičního dělení na osoby, věci a předměty nesloužící potřebě lidí dle ustanovení § 493 OZ. Příčinou nemožnosti lidské tělo mrtvého člověka zařadit do kategorie osoba nebo věc je, že je pod speciální právní ochranou a že absentuje jeho právní osobnosti. Do kategorie předměty nesloužící potřebě lidí lidské tělo ze své podstaty řadit nemůžeme. Kategorie *sui generis* se tedy zdá jako nejvhodnější variantou, kam ho zařadit.

Neindividualizované lidské tělo

Lidské tělo od chvíle nemožnosti spatřovat v něm konkrétní osobu do okamžiku jeho existence jako rozpoznatelného samostatného předmětu je věcí. Tuto úvahu podporují František Rouček a Jaromír Sedláček, kteří tvrdí, že lidské tělo mrtvého člověka se stává věcí v právním smyslu ve chvíli, kdy v něm nelze spatřovat konkrétního člověka. Tento názor byl převzat

---

§ 359 odst. 2 tr. zákoníku podřadit nelze, neboť zde absentuje objekt i objektivní stránka tohoto přečinu." Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 18. 04. 2018, sp. zn. 4 Tdo 460/2018.

judikaturou¹³⁵. Tato úvaha se objevuje také ve veřejném právu, a to v ustanovení § 23 zákona č. 20/1987 Sb. o státní památkové péči, která určuje, za jakých podmínek je lidské tělo označováno za archeologický nález. Není sporu, že archeologický nález je věcí v právním smyslu, byť třeba ve speciálním režimu. Logicky se tedy také lidské tělo v tomto bodě stává věcí. Do tohoto lze zahrnout také části lidského těla, jako jsou kostěné pozůstatky, zuby, apod.

Hlavním argumentem, proč se lidské tělo v tomto období řadí do kategorie věcí, je jeho anonymizace. Nemožností v lidském těle spatřovat konkrétního člověka dochází k přerušení vazby mezi původní osobností člověka a konkrétním lidským tělem a odpadají tak nepřekročitelné důvody pro jeho ochranu. Jde o chvíli, kdy zaniká osobnostní právo. V okamžiku anonymizace vzniká hranice pro existenci osobnostního práva pozůstalých (pietní ochrana).¹³⁶

Nejasný je v tomto případě výklad a pojetí pojmu anonymizace. V případě příliš úzkého výkladu by k anonymizaci nemuselo nikdy dojít, v případě příliš širokého výkladu by mohlo docházet k domnělé anonymizaci a k porušování tzv. postmortální ochrany osobnosti člověka.

Mrtvé tělo člověka, až na výjimky např. při zpopelnění, obsahuje jeho analyzovatelný vzorek DNA, jehož prostřednictvím lze identifikovat konkrétního člověka. Oproti tomu při prostém srovnání těla dva týdny

---

¹³⁵ Do rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 15. 12. 2005, sp. zn. 22 Cdo 2773/2004, kdy rozsudek přímo cituje “... už podle § 285 obecného zákoníku občanského z roku 1811, který stanovil, že všechno, co jest od osoby rozdílné a slouží k užívání lidí, sluje věc v právním smyslu, nepovažovalo se mrtvé lidské tělo za věc. K tomu uvádí str. 7 Komentáře k československému zákoníku občanskému, vydaného Právníckým knihkupectvím a nakladatelstvím V. Linhart Praha 1935, že „lidské tělo ani jako mrtvola není věcí, pokud v něm sluší spatřovati tělo určité zemřelé osoby (potud je dáno i dědicům osobnostní právo). Jakmile tomu tak není, jest i mrtvola věcí (např. mrtvoly z dávných dob jako mumie nebo prehistorické nálezy).“ Z toho vyplývá, že nakládání s lidskými ostatky nemůže být předmětem závazkového vztahu.”

¹³⁶ ROUČEK, František, et al. Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl první, (§§ 1 až 284.). Reprint původního vydání. Praha: ASPI publishing, 2002. ISBN 80-85963-61-2. s. 7.

zemřelého člověka a jeho fotografie za života náhodným kolemjdoucím, který zemřelého neznal, by přineslo okamžitou anonymizaci. Při anonymizaci je třeba postupovat šetrně k osobnostním právům pozůstalých a vykládat ji střední cestou opřenu o většinový názor, že nastala nemožnost v lidském těle spatřovat konkrétního člověka, a to včetně nezanedbatelné části okruhu osob zemřelému blízkých, kteří sdílejí tento názor.

Pro anonymizaci je důležitá identifikace mrtvého těla člověka. PohřZ určuje subjektům, které nakládají s lidskými ostatky a pozůstatky, povinnost vést jejich evidenci tak, aby bylo možné je identifikovat. Např. provozovatel pohřební služby je povinen vést tuto evidenci v rozsahu: jméno, popř. jména, příjmení, místo a datum narození, je-li známo, místo a datum úmrtí, je-li známo, a dále kopie listu o prohlídce zemřelého.¹³⁷ Obdobně platí i pro provozovatele krematoria, který musí zpopelněné lidské ostatky umístit do pevně uzavíratelné urny a označit ji číslem záznamu o zpopelnění v návaznosti na jím vedenou evidenci lidských pozůstatků a lidských ostatků,¹³⁸ a dále ji označit jménem, příjmením, místem a datem narození a úmrtí zpopelněného člověka. Lidská kostra nebo zpopelněné ostatky nacházející se v hrobu opatřeném identifikací na náhrobku nebo obdobným způsobem tak, aby bylo možné ostatky identifikovat, nikdy nebudou věcí v právním smyslu, protože v nich lze spatřovat konkrétního člověka. Identifikace anonymizaci vylučuje.¹³⁹

V rámci pojetí anonymizace nejde pouze o šíři výkladu tohoto pojmu nebo identifikaci, ale také o proces, který k anonymizaci lidského těla vedl.

Z hlediska procesu anonymizace lze rozlišit:

---

¹³⁷ Ustanovení § 7 odst. 1 písm. j) PohřZ.

¹³⁸ Ustanovení § 14 odst. 3 písm. g) PohřZ.

¹³⁹ Identifikace se týká i mrtvého plodu (identifikace jiných lidských pozůstatků), jedná se písemné potvrzení poskytovatele zdravotních služeb o potratu obsahující údaje o stáří plodu v týdnech, je-li známo, jeho pohlaví, pokud ho lze určit, datum potratu, je-li známo, nebo datum ukončení těhotenství a jméno, popřípadě jména, a příjmení matky.

1) proces anonymizace probíhající přirozenou cestou (tlením lidského těla);

2) proces anonymizace probíhající nepřirozenou cestou (zpopelnění, konzervace, balzamace, apod.).

Proces anonymizace probíhající přirozenou cestou je přírodní proces, který bez zásahu nelze zastavit. Lze teoreticky říci, že bez zásahu člověka se všechna lidská těla zemřelých lidí stanou v určitém okamžiku věcí. Určit však přesný okamžik je až na výjimky nemožné a z praktického hlediska neúčelné. Veřejnoprávní úprava striktně omezuje možnost nakládání s lidským tělem po smrti člověka, a to obecně tak, že s lidskými pozůstatky a s lidskými ostatky musí být zacházeno důstojně a tak, aby nedošlo k ohrožení veřejného zdraví, veřejného pořádku nebo aby s nimi nebylo nakládáno způsobem negativně se dotýkajícím mravního citění veřejnosti.¹⁴⁰ Konkrétně je zakázáno, aby lidské tělo mrtvého člověka bylo vystavováno více jak 7 dnů po úmrtí mimo otevřenou rakev, pokud nedošlo k jeho konzervaci.¹⁴¹ Právní řád neurčuje přesnou lhůtu, do kdy musí být lidské ostatky uloženy do hrobu nebo s nimi naloženo jiným způsobem dle zákona. Pouze určuje, že pokud ve lhůtě 96 hodin od oznámení úmrtí nesjedná žádný vypravitel pohřbení lidských pozůstatků, postará se o toto příslušná obec.¹⁴² Pomineme-li identifikaci u lidských pozůstatků, tedy anonymizace nastane, ale veřejnoprávní úprava ji nedovoluje pozorovat a přesný bod v čase určit.

Zůstává otázkou, zda umělý proces spočívající v úmyslném zásahu do individualizujících znaků lidského těla mrtvého člověka bude či nebude mít vliv na to, čím je v právním smyslu. Procesy anonymizace nepřirozenou cestou (zásahem člověka) se dělí do dvou skupin, a to zda proces zasáhne do lidského těla mrtvého člověka ve prospěch nebo v

---

¹⁴⁰ Ustanovení § 4 odst. 1 a odst. 1 písm. f) PohřZ.

¹⁴¹ Ustanovení § 4 odst. 1 písm. c) PohřZ.

¹⁴² Ustanovení § 5 odst. 1 PohřZ.

neprospěch zachování jeho podoby.¹⁴³ Ve prospěch se jedná o balzamací a konzervaci, což jsou procesy upravující lidské pozůstatky, které zamezují nebo zpomalují rozvoj posmrtných změn vyvolaných hnilobnými bakteriemi nebo hmyzem¹⁴⁴. Tyto procesy jsou zákonem regulovány, regulace však speciálně neupravuje změny právní povahy lidského těla mrtvého člověka. Tyto procesy mohou zpomalit anonymizaci, ale její kritéria nijak nemění.¹⁴⁵

V neprospěch se jedná o proces zpopelnění v krematoriu. Zpopelnění je zákonem regulováno, ale úprava nedefinuje právní povahu lidského těla po zpopelnění. Teoreticky je možné, aby zpopelněním došlo k anonymizaci lidského těla mrtvého člověka a bylo považováno za věc v právním smyslu, veřejnoprávní regulace procesu zpopelnění však předpokládá důslednou identifikaci, která však anonymizaci brání.

2.3.2. Právní režim částí lidského těla

Právní ochrana částí lidského těla je realizována prostřednictvím norem jak soukromého, tak veřejného práva. V právu soukromém tuto problematiku upravuje OZ, v právu veřejném se jedná zejména o TranspZ, zákon č. 296/2008 Sb. o lidských tkáních a buňkách nebo zákon č. 373/2011 Sb. o specifických zdravotních službách, zákon č. 227/2006 Sb. o výzkumu na lidských embryonálních kmenových buňkách a souvisejících činnostech.

Ustanovení § 93 odst. 1 OZ určuje, že nikdo nesmí zasáhnout do integrity jiného člověka bez jeho souhlasu. Toto pravidlo vedle jiných

---

¹⁴³ Tato otázka se může týkat i částí lidského těla, u nichž je identifikace s konkrétním člověkem možná. V rámci umělých procesů jsou zmiňovány pouze procesy dovolené PohřZ.

¹⁴⁴ Ustanovení § 2 písm. h) PohřZ.

¹⁴⁵ Zahraniční judikatura došla k závěru, že pokud jsou lidské tělo nebo jeho části odborně zpracovány, již nepodléhají ochraně vyplývající z osobnostních práv. Tento postup se nazývá doktrínou "Work and skill expectation". Český právní řád tyto situace speciálně neupravuje a je tedy zapotřebí je subsumovat pod obecná pravidla. Nejlepším řešením se zdá opření se o argument rozpoznání individuality bez ohledu na procedury, které byly na lidském těle nebo jeho částech provedeny. Rozhodující tedy bude, pokud lze-li v nabalzamovaném těle rozpoznat individuálního člověka či ne. Velká Británie - Dobson and Dobson v North Tyneside Health Authority and Newcastle Health Authority: CA 26 June 1996; Austrálie - Doodeward v Spence HCA 45; 6 CLR 406, 31 July 1908.

deklaruje, že je nutné chránit organismus živého člověka jako celek, což zahrnuje i to, co od lidského těla bylo odděleno, příp. i další substráty, které mají v lidském těle původ¹⁴⁶. Jelikož OZ v žádném ustanovení výslovně nerozlišuje mezi částmi lidského těla a tím, co má původ v lidském těle, budou obě tyto položky zahrnuty do jedné kapitoly. Části lidského těla jsou také pod ochranou ustanovení § 91 OZ o nedotknutelnosti člověka a sdílí s ním, tedy s lidským tělem, faktický i právní osud.¹⁴⁷ Dále OZ v ustanovení § 111 dává člověku, kterému byla odňata část těla, právo se dozvědět, jak s ní bylo naloženo, přičemž vymezuje možnosti jak s ní nakládat, a to jak v negativní, tak v pozitivní formě. Negativně je dispozice s částmi lidského těla určena jako zákaz nakládat s nimi způsobem ohrožujícím veřejné zdraví¹⁴⁸ a pro člověka způsobem nedůstojným, přičemž i zde platí korektivy dobrých mravů a veřejného pořádku¹⁴⁹. Pozitivně je dispozice určena jako možnost použít část těla k účelům zdravotnickým, výzkumným nebo vědeckým, pokud k tomu ten, od koho byla tato část těla oddělena, dá souhlas. Na tomto místě je souhlasem myšlen souhlas generální. Pokud by část těla měla být využita za účelem svou povahou neobvyklým, je nutný souhlas vždy pro každý jednotlivý případ.

Pozitivní definice právní povahy částí lidského těla v OZ nenajdeme. Ustanovení § 493 OZ negativně vymezuje, že část lidského těla, třebaže byla od něj oddělena, není věcí. Z tohoto vymezení ustanovení § 112 OZ určuje výjimky, a to stav:

1) kdy se na část lidského těla hledí jako na věc movitou (právní fikce věci movité);

---

¹⁴⁶ Dle ustanovení § 111 odst. 3 OZ platí, že pro to, co má původ v lidském těle, platí obdobná pravidla jako pro část lidského těla.

¹⁴⁷ KOUKAL, Pavel. In: LAVICKÝ, Petr a kol. Občanský zákoník I: obecná část (§ 1-654): komentář. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2014. ISBN 978-80-7400-529-9. s. 1745.

¹⁴⁸ Veřejným zdravím, dle ustanovení § 2 odst. 1 zákona č. 258/2000 Sb. o ochraně veřejného zdraví, je zdravotní stav obyvatelstva a jeho skupin. Tento zdravotní stav je určován souhrnem přírodních, životních a pracovních podmínek a způsobem života.

¹⁴⁹ ELIÁŠ, Karel. Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem. 1. vyd. Ostrava: Sagit, 2012. ISBN 978-80-7208-922-2. s. 112.

2) kdy je část lidského těla předmětem soukromoprávních vztahů sui generis.¹⁵⁰

Právní fikce věci movité

Právní fikcí obsaženou v ustanovení § 112 OZ se v některých případech na část lidského těla hledí jako na věc movitou. OZ je definuje jako části lidského těla, které se přirozenou cestou obnovují, je možné odejmout bezbolestně a bez použití znecitlivění, např. vlasy. Dále OZ výslovně určuje, že tyto části lidského těla lze přenechat jinému za odměnu.

Právní fikce věci movité vzniká okamžikem oddělení příslušné části od lidského těla. V tomto okamžiku oddělení již část těla není předmětem osobnostního práva a stává se předmětem majetkových práv a vzniká k nim vlastnické právo.¹⁵¹ Vlastníkem se stává člověk, z jehož těla byla část odejmuta, a to originálním způsobem¹⁵². Vlastník s ní jako s vlastní může nakládat, což zahrnuje také ochranu vlastnického práva prostřednictvím tzv. vlastnických žalob¹⁵³. Tento fakt je po právní stránce logickou konsekvencí, avšak z hlediska společensko-etického se může stát problematickým. Důvodová zpráva k OZ uvádí, že např. s vlasy, s nehty nebo s močí nesmí být nakládáno dehonestujícím nebo jiným nevhodným způsobem.¹⁵⁴ Uvádí k tomu konkrétní příklad, kdy zákazník kadeřnictví (známá populární osoba) vzhledem k povaze kadeřnické služby předpokládá, že s jeho ostříhanými vlasy bude naloženo obvyklým způsobem, tj. jako s odpadem a nebudou rozdávány jeho fanouškům.¹⁵⁵ V tomto případě se nebude jednat o porušení

---

¹⁵⁰ SVOBODA, Karel. In: ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, FIALA, Josef a kol. Občanský zákoník: komentář. Svazek I. 2. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2020. ISBN 978-80-7598-656-6. s. 1096 - 1097.

¹⁵¹ TŮMA, Pavel. In: LAVICKÝ, Petr a kol. Občanský zákoník I. obecná část (§ 1-654): komentář. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2022. ISBN 978-80-7400-852-8. s. 418.

¹⁵² Srov. analogicky s ustanovením § 1072 OZ, přirozený přírůstek movité věci náleží jejímu vlastníkovu.

¹⁵³ Dle ustanovení § 1040 OZ, kdo věc neprávem zadržuje, může být vlastníkem žalován, aby ji vydal.

¹⁵⁴ ELIÁŠ, Karel. Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem. 1. vyd. Ostrava: Sagit, 2012. ISBN 978-80-7208-922-2. s. 112.

¹⁵⁵ Tamtéž.

osobnostního práva tohoto člověka, ale o zásah do jeho vlastnického práva. Pokud by s jeho vlasy bylo nakládáno pro něj dehonostujícím způsobem, budou vlasy pouze prostředkem k zásahu do jeho cti, nikoli objektem porušení.

Vzhledem k tomu, že je lidské tělo nehomogenní hmotou a skládá se z pevných, kapalných a plyných látek, a že díky pokročilým vědeckým postupům je možné manipulovat a přenášet části lidského těla na menší než buněčné úrovni (přenos částí DNA apod.), může se takto konstruovaná definice, kdy je část těla považována za věc movitou, ukázat jako problematická. Definičními znaky jsou tedy bezbolestné odejmutí bez znečitlivění a přirozené obnovení, což vyvolává otázku, zda jsou tyto znaky dostatečně určité a zda definice odpovídá potřebám praxe.

V některých případech může být obtížné určit, zda jsou nebo nejsou splněny definiční znaky pro právní fikci. V ustanovení § 2 odst. 2 TranspZ jsou např. výslovně uvedeny krev a její složky, pohlavní buňky, embryonální a fetální tkáně a orgány, vlasy, nehty, placenty a odpady produktů tělního metabolismu. Ze jmenovaného se bude v souladu s definicí obsaženou v ustanovení § 112 OZ hledět jako na věc movitou na mužské pohlavní buňky, vlasy, nehty, placenty, odpadové produkty tělního metabolismu. U krve a jejích složek není situace vůbec jednoznačná. Ostatní jmenované části lidského těla podmínky definice právní fikce nesplňuje, a proto budou v soukromoprávních vztazích považovány za předmět *sui generis*.

Případy, které mohou vyvolávat otázky, jsou např.:

- Při odběru krve není splněna podmínka bezbolestnosti, a tedy na ni nelze hledět jako na věc movitou dle ustanovení § 112 a nelze ji např. prodávat. Oproti tomu menstruační krev podmínku bezbolestnosti splňuje, a proto se po právní stránce na ni hledí jako na věc movitou. Tento případ poukazuje na limity definičního znaku bezbolestného odejmutí bez znečitlivění. Problematice odběrů a zpracování krve bude vzhledem ke složitosti věnována samostatná podkapitola.

- Lidská moč bezesporu definiční znaky dle ustanovení 112 OZ splňuje a hledí se na ni jako na věc v právním smyslu. Pokud ale bude močení v důsledku zánětu bolestivé, lze to považovat za nesplnění definičního znaku bezbolestného odejmutí bez znecitlivění, a tedy na takovou moč se nebude hledět jako na věc movitou.

- Dalším příkladem je hypotetické právní jednání, jehož předmětem jsou lidské zuby (nikoli mléčné) vyražené slavnému zápasníkovi během zápasu. V případě, že by se zmíněný zápasník rozhodl tyto zuby z důvodu finanční nouze vydražit, jednalo by se o neplatné právní jednání dle ustanovení § 588 OZ. Zuby nejsou přirozeně obnovitelné, a tedy nesplňují definici dle ustanovení 112 OZ a jako součást těla jsou dispozice s nimi vyloučeny.

- Zvláštní kategorií jsou implantáty, u kterých se právní povaha mění v závislosti na jejich typu a čase. V této problematice je celá řada nevyjasněných otázek a bude jí vzhledem ke složitosti věnována samostatná podkapitola.

- U pohlavních buněk ve formě ejakulátu a vajíček bude vzhledem ke způsobu odběru splňovat definiční znaky dle ustanovení § 112 OZ pouze ejakulát. Odběr vajíček je možný pouze lékařskou procedurou, která není bezbolestná a bez použití znecitlivění nelze provést, což je přímé nesplnění definičního znaku. Vzhledem k jejich omezené produkci, lze polemizovat i nad splněním znaku přirozeného obnovení. V této problematice je celá řada nevyjasněných otázek a bude jí věnována samostatná podkapitola.

Uvedené příklady demonstrují, že takto nastavené definiční znaky vždy nereflektují důvod, proč lidské tělo ani jeho části nejsou věci. Hlavními důvody jsou zamezení negativních dopadů obchodování s nimi a dodržování všeobecné úcty k lidskému tělu.¹⁵⁶

---

¹⁵⁶ TŮMA, Pavel. In: LAVICKÝ, Petr a kol. Občanský zákoník I. obecná část (§ 1-654): komentář. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2022. ISBN 978-80-7400-852-8. s. 418.

Předmět soukromoprávních vztahů sui generis

Občanský zákoník části lidského těla, které jsou v soukromoprávních vztazích považovány za předmět sui generis, nedefinuje, neuvádí příklady, a ani blíže nespecifikuje jejich povahu v právním smyslu. Ustanovení § 112 OZ se omezuje pouze na stanovení výjimky z pravidla o nedotknutelnosti lidského těla, pouze v tom smyslu, že člověk může přenechat část svého těla jinému jen za podmínek stanovených jiným právním předpisem. Z odkazu na jiný právní předpis je patrné, že právní jednání spojená s přenecháním se nebudou řídit úpravou občanského zákoníku¹⁵⁷. Jiným předpisem jsou míněny zejména TranspZ, zákon č. 296/2008 Sb. o lidských tkáních a buňkách nebo zákon č. 373/2011 Sb. o specifických zdravotních službách.

Každý z těchto uvedených předpisů vymezuje příslušnou část lidského těla, na kterou se jeho ustanovení vztahují. TranspZ definuje část těla určenou k transplantaci („orgán“) jako samostatnou a životaschopnou část lidského těla tvořenou strukturovaným uspořádáním různých tkání, která má zachovanou svoji strukturu, cévní zásobení a schopnost vykonávat fyziologické funkce s významnou mírou autonomie¹⁵⁸; tkáň nebo buňky jako stavební součásti lidského těla zahrnující i pozůstatky získané při chirurgických operacích, dále krvetvorné buňky získané z kostní dřeně, z periferní a pupečnickové krve. Zákon č. 296/2008 Sb. o lidských tkáních a buňkách popisuje tkáň a buňky jako lidské tkáň a buňky bez bližší definice. Zákon č. 373/2011 Sb. o specifických zdravotních službách

---

¹⁵⁷ ŠUSTEK, Petr, HOLČAPEK, Tomáš. In: ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, FIALA, Josef a kol. Občanský zákoník: komentář. Svazek I. 2. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2020. ISBN 978-80-7598-656-6. s. 405.

¹⁵⁸ Je zajímavou úvahou, jak by tato definice obstála v případě transplantace hlavy. Vzhledem k možnostem současné medicíny se jedná o otázku stále hypotetickou, ale řešení právních problémů s ní spojených si evidentně bez zvláštní právní úpravy ad hoc pro každý případ nelze představit. Aby byla transplantace hlavy právně možná, muselo by se z právního pohledu na ni nahlížet jako na transplantaci těla. Odnětí mozku živému člověku je právně nepřípustné a právní událost smrti by nikdy nemohla nastat. Transplantace těla by pak v důsledku přinesla změnu osobnosti člověka, na kterou by právní úprava ochrany osobnosti dle OZ nedostačovala. K této problematice např. DRGONEC, Ján a Pavel HOLLÄNDER. Moderná medicína a právo. 2. vyd. Bratislava: Obzor n.p., 1988, s. 140.

popisuje krev jako lidskou krev a její složky. Při bližším pohledu na zmíněné definice a popisy je patrné, že se jedná o spíše medicínské specifikace, které se při právním rozhodování využijí¹⁵⁹, ale neodpovídají na otázku, jaké povahy jsou tyto části těla v právním smyslu.

Označení části lidského těla jako předmětu soukromoprávních vztahů *sui generis* je logickým východiskem, které zachovává koncepci nedotknutelnosti člověka a zároveň umožňuje legální výkon transplantací a podobných lékařských výkonů.

Koncept částí těla jako předmětu *sui generis* není zcela v souladu s vnitřní logickou konstrukcí OZ. Dle dikce ustanovení § 489 OZ je v právním smyslu věcí vše, co je rozdílné od osoby a slouží potřebě lidí. Z toho plyne, že toto ustanovení umožňuje v právním smyslu existenci pouze tří kategorií entit, a to osoby, věci a entity nesloužící potřebě lidí. Příkladem těchto entit jsou kosmická tělesa, vítr, energie blesku, astrální energie¹⁶⁰. Čistě jazykovým výkladem je tento výčet úplný neboť ustanovení určuje, že věcí v právním smyslu je vše, co není osobou a slouží potřebě lidí. Použitím slova “vše” text zákona vylučuje právní existenci další kategorie entit. Na tomto místě vyvstává otázka, do jaké z těchto kategorií se řadí části lidského těla, které jsou v soukromoprávních vztazích považovány za předmět *sui generis*. Dle ustanovení § 493 OZ lidské tělo ani jeho části, třebaže byly od těla odděleny, nejsou věcí. Jejich zařazení mezi věci je tedy vyloučeno přímo zákonem a tento názor je široce přijímán i doktrínou¹⁶¹. Z povahy

---

¹⁵⁹ Užití slov lidská krev nezanedbatelný dopad. Pokud by hypoteticky byl použit popis omezující se pouze na výčet toho, co je krev chemicky, zahrnovalo by to i krev zvířat, což by nezapadalo do právní systematiky a komplikovalo veterinární praxi apod. V této problematice rezonuje právní postavení zvířete o OZ, kde je v ustanovení § 494 uvedeno, že živé zvíře není věcí a ustanovení o věcech se na živé zvíře použijí obdobně jen v rozsahu, ve kterém to neodporuje jeho povaze. Živé zvíře tedy není osobou ani věcí, lze tedy dojít k závěru, že je předmětem soukromoprávních vztahů *sui generis* stejně jako části lidského těla dle věty první ustanovení § 112 OZ.

¹⁶⁰ HUBKOVÁ, Pavlína. In: PETROV, Jan a kol. *Občanský zákoník: komentář*. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2017. ISBN 978-80-7400-653-1. s. 521.

¹⁶¹ SVOBODA, Karel. In: ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, FIALA, Josef a kol. *Občanský zákoník: komentář*. Svazek I. 2. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2020. ISBN 978-80-7598-656-6. s. 1078 - 1079.

částí těla je vyloučeno, aby byly osobou, nelze jim přiznat právní osobnost. A nemohou být ani entitou nesloužící potřebě lidí, protože hlavním smyslem oddělování orgánů, tkání, buněk a dalšího od lidského těla je pomoci zdraví lidí, napravení estetických problémů, a tedy o jejich užitečnosti nemůže být pochyb. Takto definované části lidského těla tedy nezapadají ani do jedné ze zákonem předpokládaných kategorií a proto jsou označovány jako předměty soukromoprávních vztahů sui generis,

Implantáty

Není překvapující, že definici toho co je implantátem právní řád neuvádí, definice takto obecného pojmu se nezdá potřebná. Definice tohoto pojmu poskytují spíše vědy technické a medicínské. Implantát lze obecně definovat jako materiál, který se používá k nahrazení nesprávně fungujících, poškozených nebo chybějících částí těla živých organismů¹⁶². Implantáty rozdělujeme do dvou hlavních skupin dle toho, z čeho jsou vyrobeny: implantáty z biomateriálů¹⁶³ a implantáty z biologických materiálů. Implantáty z biomateriálů jsou takové implantáty, které jsou vyrobeny ze syntetických materiálů používaných k nahrazení částí živého systému, oproti tomu implantáty z biologických materiálů jsou implantáty vyrobené z materiálů vyrobených biologickým systémem.¹⁶⁴ Pro objasnění otázky co jsou implantáty v právním smyslu je vhodné si implantáty rozdělit do dvou skupin. První skupinou jsou implantáty, které vznikají výrobou, a to bez ohledu na to, zda z biomateriálů nebo z biologických materiálů¹⁶⁵. Druhou skupinou tvoří implantáty, které mají původ v jiném lidském těle bez ohledu

---

¹⁶² MACHEK, Václav. *Kovové materiály 3: speciální kovové materiály*. 1. vyd. Praha: České vysoké učení technické, 2015. ISBN 978-80-01-05685-1. s. 126.

¹⁶³ Použití biomateriálů je možné od roku 1860, kdy byla vyvinuta aseptická chirurgická technika, která umožňovala zvládnout infekci. KOUTSKÝ, Jaroslav. *Biomateriály*. 1. vyd. Plzeň: Vydavatelství Západočeské univerzity, 1997. ISBN 80-7082-370-4. s. 4.

¹⁶⁴ KOUTSKÝ, Jaroslav. *Biomateriály*. 1. vyd. Plzeň: Vydavatelství Západočeské univerzity, 1997. ISBN 80-7082-370-4. s. 3.

¹⁶⁵ Do této kategorie spadají i předměty (movité věci), které se staly součástí lidského těla omylem. Může se jednat např. o lékařské nástroje, které byly používány během operace a zanedbáním byly zapomenuty v těle pacienta. ONDRŮŠ, Miroslav. *Soukromoprávní ochrana piety zemřelého*. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-273-5. s. 77 - 78.

na to, zda byly odebrány ex vivo (získané z živých dárců) nebo ex mortuo (získané z mrtvých dárců) a není nutné jejich další zpracování.

Vyrobené implantáty

U implantátů, které vznikají výrobou (vyrobené implantáty), rozeznáváme tři časové úseky důležité pro určení jejich povahy v právním smyslu. Jsou to:

- 1) období od výroby implantátu do jeho implementace do lidského těla;
- 2) období, kdy se implantát nachází v lidském těle;
- 3) období od oddělení implantátu od lidského těla do jeho zániku jako samostatného předmětu.

V období od výroby implantátu do jeho implementace do lidského těla je implantát movitou věcí. V tomto období splňuje podmínky dle ustanovení § 493 OZ, je odlišný od osoby a slouží potřebě lidí. Po dobu, kdy se nachází v lidském těle, je vnímán jako jeho část, stává se z něj část lidského těla pod ochranou ustanovení § 91 OZ o nedotknutelnosti člověka a ztrácí povahu věci movité. Předmětem osobnostního práva se implantát stává až v okamžiku pevného spojení s lidským tělem.¹⁶⁶ V období od oddělení implantátu od lidského těla do jeho zániku jako samostatného předmětu není právní povaha implantátu zcela jasná. Existují názory, že po jeho oddělení od lidského těla se opět stává věcí movitou.¹⁶⁷ Oproti tomu

---

¹⁶⁶ ONDRŮŠ, Miroslav. K právní povaze částí lidského těla. Právní rozhledy: časopis pro všechna právní odvětví. Praha: C. H. Beck, 2018, č. 15-16. ISSN: 1210-6410. s. 521.

¹⁶⁷ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR ze dne 30. 09. 1982, sp zn. 11 Tz 42/82; SEDLÁČEK, Jaromír, SPÁČIL, Jiří, ed. Vlastnické právo. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2012. ISBN 978-80-7357-758-2. s. 47 - 48; KINDL, Milan a ROZEHNAL, Aleš. Nový občanský zákoník: problémy a úskalí. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2014. ISBN 978-80-7380-516-6. s. 123. Tento názor podporuje i znění ustanovení § 14 odst. 3 písm. g) PohřZ: "Provozovatel krematoria je povinen uložit lidské ostatky zbavené kovových a jiných nespalitelných příměsí spolu se značkou uvedenou v písmenu e) do pevně uzavíratelné urny ...". Z ustanovení je zřejmé, že např. kovový implantát, který neshořel při kremaci a během ní se oddělil od těla zemřelého, není považován za lidský ostatek.

stojí ustanovení § 493 OZ, které určuje, že části lidského těla, třebaže byly od těla odděleny, nejsou věci.

Pokud se zaměříme na vlastnosti odděleného implantátu, splňuje všechny podmínky dle ustanovení § 489 OZ, a to že je rozdílný od osoby a slouží potřebě lidí, měl by se tedy opět stát věcí movitou. Systematický výklad ustanovení § 493 OZ a ustanovení § 489 OZ však tento argument vyvrací. Ustanovení § 489 OZ je základní definicí věci pro celé soukromé právo a ustanovení § 493 OZ je zařazeno až jako následující a lze ho vnímat jako speciální ustanovení k obecné definici, které má před ním přednost. Naopak pro podporu názoru, že se implantát v období od oddělení od lidského těla do jeho zániku jako samostatného předmětu opět stává věcí movitou, svědčí teleologický výklad ustanovení § 493 OZ. Účelem tohoto ustanovení je zachování všeobecné úcty k člověku vyjádřené nemožností objektivizace člověka, včetně vyloučení možnosti získání majetkového prospěchu a zamezení nevhodného obchodování s lidským tělem a jeho oddělenými částmi.¹⁶⁸ Striktní výklad ustanovení § 493 OZ ve smyslu, že vyrobené implantáty po oddělení od lidského těla nejsou věcmi v právním smyslu, tedy není v souladu s účelem a smyslem tohoto ustanovení. Takový striktní výklad by mohl v praxi vyvolávat absurdní situace, např. v důsledku špatně odvedené práce zubaře by došlo k vypadnutí zubních kořenových štěpů ze zlata¹⁶⁹, které si pacient předtím sám zakoupil a nechal zubařem aplikovat. Po vypadnutí pak pacient drží v ruce předmět, který po právní stránce není věcí, nelze ho vlastnit a ani s ním nijak nakládat, reálně jej však nelze rozeznat od štěpů, které byly zakoupeny.

Další otázkou je, komu náleží vlastnictví vyrobených implantátů. V období od výroby implantátu do jeho implementace do lidského těla je

---

¹⁶⁸ DOLEŽAL, Tomáš. In: MELZER, Filip, TÉGL, Petr a kol.. Občanský zákoník - velký komentář. Svazek I. § 1-117. 1. vyd. Praha: Leges, 2013. ISBN 978-80-87576-73-1. s. 627.

¹⁶⁹ Kořenový zubní štěp je kovový implantát s obsahem zlata 75 % a více, podobný šroubu, který se pevně zabuduje do čelistních kostí a následně je na něj nasazena tzv. korunka. Blíže k užívání zlata jako zubního kovu KOUTSKÝ, Jaroslav. Biomateriály. 1. vyd. Plzeň: Vydavatelství Západočeské univerzity, 1997. ISBN 80-7082-370-4. s. 8.

otázka vlastnictví jasná a nejsou v ní odchylky oproti kterékoli jiné movité věci. Vlastnické právo náleží výrobci, poté obchodníkům, zdravotnickému zařízení nebo komukoliv jinému, komu plyne ze závazkového vztahu, kde je předmětem. Po dobu, kdy se implantát nachází v lidském těle a je s ním pevně spjat, není movitou věcí a vlastnické právo k němu není možné, protože je součástí lidského těla. V období od oddělení implantátu od lidského těla do jeho zániku jako samostatného předmětu je situace opět nejasná. V případě uznání, že vyrobené implantáty jsou v tomto období movitou věcí, vyvstává otázka, zda by vlastnické právo měl opět nabýt poslední vlastník před implantací,¹⁷⁰ člověk, jehož tělo byl implantát součástí¹⁷¹, nebo v případě úmrtí nositele implantátu kdokoliv, kdo si ho jako věc opuštěnou přivlastní dle zásady okupační volnosti¹⁷².

Ačkoli v případě smrti nositele implantátu může být implantát teoreticky po splnění zákonných podmínek považován za věc opuštěnou, okolnosti jeho “opuštění” (úmrtím) a zvláště oddělením od těla nositele (tlením lidského těla) jsou tak nestandardní, že je tato úvaha pouze teoretická. Tuto okolnost vyvrací i judikatura. V rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR ze dne 30. 09. 1982, sp zn. 11 Tz 42/82 (R 18/1983 Sbírký rozhodnutí) bylo stanoveno, že zlaté zuby nacházející se v hrobu nejsou věci bez vlastníka. Skutkově se jednalo o případ, kdy si hrobník ponechával zubní zlato, které našel při kopání hrobů. Jednalo se celkem o 156 g zlata. Hrobník se dopustil trestného činu rozkrádání majetku v socialistickém vlastnictví podle § 132 odst. 1 písm. a) trestního zákoníku č. 140/1961 Sb., z

---

¹⁷⁰ TŮMA, Pavel. In: LAVICKÝ, Petr a kol. Občanský zákoník I. obecná část (§ 1-654): komentář. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2022. ISBN 978-80-7400-852-8. s. 418, ONDRŮŠ, Miroslav. Soukromoprávní ochrana piety zemřelého. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-273-5. s. 83 - 84,

¹⁷¹ ROUČEK, František, et al. Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl první, (§§ 1 až 284).

Reprint původního vydání. Praha: ASPI publishing, 2002, sv. 1. ISBN 80-85963-61-2. s. 7, v důsledku také LAVICKÝ, Petr a kol. Občanský zákoník I: obecná část (§ 1-654): komentář. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2014. ISBN 978-80-7400-529-9. s. 601.

¹⁷² HURDÍK, Jan a kol. Občanské právo hmotné: obecná část: absolutní majetková práva. 3. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s. r. o., 2018. ISBN 978-80-7380-718-4. s. 203 - 204.

čehož plyne, že předmětné zubní zlato bylo vlastnictvím státu a nikoli věci opuštěnou. Nabytí vlastnictví státem je vzhledem k časovému období, kdy se příběh udál, nepodstatné a dnes již překonané.

Ze zbývajících možností, tedy, že vlastnické právo k implantátu nabyde poslední vlastník před implantací nebo člověk, jehož tělo byl součástí, se spíše prosazuje druhá varianta. Z hlediska eticky-filozofického, pokud je něco součástí člověka, jedná se o unikátní spojení, jež právo nemůže přehlížet. Na druhou stranu lze předpokládat, že varianta, že vlastnické právo nabude poslední vlastník implantátu před implantací, bude v některých případech prosazovaná. Např. pokud zdravotnické zařízení vlastní implantát (před implantací), který má vysokou hodnotu, není důvodu, aby po jeho vyjmutí připadlo vlastnictví pacientovi, zvláště pokud zdravotnické zařízení za něj zaplatilo a implantát je dále využitelný pro další pacienty.

Nevyrobené implantáty

Nevyrobené implantáty jsou implantáty, které mají původ v jiném lidském těle bez ohledu na to, zda byly odebrány ex vivo (získané z živých dárců) nebo ex mortuo (získané z mrtvých dárců) a není nutné jejich další zpracování (nevyrobené implantáty)¹⁷³. Tento typ implantátu je převážně regulován normami veřejného práva, zejména TranspZ, který stanovuje pravidla pro zajištění jakosti a bezpečnosti lidských orgánů určených k transplantaci do lidského těla a také upravuje podmínky darování, odběrů a transplantací tkání, buněk a orgánů.¹⁷⁴ Jedná se o základní předpis, který problematiku těchto transplantátů reguluje.

U nevyrobených implantátů rozeznáváme tři časové úseky důležité pro určení jejich povahy v právním smyslu. Jsou to:

---

¹⁷³ Pojem nevyrobené implantáty je možné zaměnit za pojmem transplantát. Pojem transplantát není v právním řádu definován. Je používán normami veřejného práva (TranspZ, zákon č. 296/2008 Sb. o lidských tkáních a buňkách, ZdravSl, apod.). Z důvodu dodržení terminologie a systematiky tématu bude i nadále používán pojem nevyroběný implantát.

¹⁷⁴ Ustanovení § 1 TranspZ.

- 1) období, kdy je implantát v těle dárce;
- 2) období, kdy je implantát v rámci transplantačního procesu samostatným předmětem;
- 3) období, kdy je implantát v těle příjemce.

Po dobu, kdy se implantát nachází v lidském těle, a to bez ohledu jestli je to tělo dárce nebo příjemce, je vnímán jako část lidského těla pod ochranou ustanovení § 91 OZ o nedotknutelnosti člověka a sdílí s ním faktický i právní osud.¹⁷⁵ V období, kdy je implantát v rámci transplantačního procesu a je samostatným předmětem, není věcí v právním smyslu dle ustanovení § 493 OZ, ač vykazuje znaky věci, tedy různost od osoby a slouží potřebě lidí.

Právě tyto nevyrobené implantáty (např. ledvina, játra, plíce, apod.), narozdíl od vyrobených, přesně zapadají do účelu, který ustanovení § 493 OZ sleduje, za účelem nutnosti zabránit objektivizaci člověka včetně vyloučení možnosti získání majetkového prospěchu z obchodu s lidským tělem a jeho částmi. V tomto období lze tyto implantáty označit jako předměty *sui generis*. Otázka vlastnictví k nevyrobeným implantátům je vzhledem k jejich právní povaze irelevantní, vlastnické právo k implantátu v žádném z uvedených období vzniknout nemůže.¹⁷⁶

Krev, krevní deriváty

Zákon č. 373/2011 Sb. o specifických zdravotních službách definuje krev jako lidskou krev a její složky. Opět se jedná o definici, která nijak neupřesňuje, co je krev v právním smyslu. Lidské tělo je nehomogenní hmotou a skládá se z pevných, kapalných a plynných látek, není tedy sporu o tom, že krev je součástí lidského těla a proto, ať už se nachází v lidském

---

¹⁷⁵ KOUKAL, Pavel. In: LAVICKÝ, Petr a kol. Občanský zákoník I: obecná část (§ 1-654): komentář. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2014. ISBN 978-80-7400-529-9. s. 1745.

¹⁷⁶ Blíže viz tato problematika CÍSAŘOVÁ, Dagmar a Olga SOVOVÁ. Trestní právo a zdravotnictví. 2., upr. a rozš. vyd. Praha: Orac, 2004. ISBN 80-86199-75-4. s. 143 - 152.

těle nebo mimo něj, bude podléhat ustanovení § 493 OZ, které určuje, že není věcí. Tento fakt dokládá také ustanovení § 111 odst. 3 OZ, které stanoví, že pro vše, co má původ v lidském těle, platí obdobně to, co o částech lidského těla.

V případě, že se krev nachází mimo lidské tělo, může se na ni v některých případech hledět jako na věc movitou nebo může být předmět *sui generis*, a to za předpokladu, zda jsou nebo nejsou splněny podmínky ustanovení § 112 OZ, tedy že se přirozenou cestou obnoví, je možné ji odebrat bezbolestně a bez použití znecitlivění. Podmínka přirozeného obnovení je u krve bezesporu splněna, podmínka bezbolestného odběru bez použití znecitlivění však většinu případů, kdy je krev mimo lidské tělo, vylučuje.

Tradiční odběr krve pro diagnostické účely zdravotního stavu pacienta nebo při darování krve se provádí vpichem injekční jehly do lidského těla, přičemž tento úkon není bezbolestný. V těchto případech tedy nejsou naplněny podmínky právní fikce z ustanovení § 112 OZ a bude se jednat o předmět *sui generis*. Tato krev tedy nemůže být předmětem právních vztahů podle části třetí (absolutní majetková práva) a čtvrté (relativní majetková práva) OZ, nelze k ní nabýt vlastnické právo a nelze z ní mít na základě ustanovení § 28 odst. 1 TranspZ finanční prospěch nebo jiné výhody. Podmínky pro krev, která je předmětem *sui generis* určují normy veřejného práva.¹⁷⁷

V některých případech, jsou naplněny podmínky právní fikce z ustanovení § 112 OZ a bude se na krev hledět jako na věc v právním smyslu, a to pokud krev opouští tělo přirozenou cestou (bezbolestně) v období menstruace. Z toho vyplývá, že tato krev může být předmětem

---

¹⁷⁷ Pro odběr, skladování a použití krve od dárců a další podmínky určuje pravidla zákon č. 378/2007 Sb. o léčivech spolu s vyhláškou č. 143/2008 Sb. o lidské krvi. Blíže viz problematika regulace, např. KOPSA TĚŠINOVÁ, Jolana, ŽDÁREK, Roman a POLICAR, Radek. Medicínské právo. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2011. ISBN 978-80-7400-050-8. s. 198 - 199.

právních vztahů, lze s ní obchodovat a může z ní plynout majetkový prospěch.

Krevní deriváty definuje zákon č. 378/2007 Sb. o léčivech v ustanovení § 2 odst. písm. l) jako průmyslově vyráběné humánní léčivé přípravky pocházející z lidské krve nebo lidské plazmy, jedná se o krevní deriváty zahrnující zejména albumin, koagulační faktory a imunoglobuliny lidského původu. Krevní deriváty jsou věci v právním smyslu dle definice věci obsažené v ustanovení § 489 OZ.

Definice krevního derivátu jej označuje za léčivý přípravek. Zákon č. 378/2007 Sb. o léčivech dost obsáhle definuje, co je léčivým přípravkem¹⁷⁸ a uvádí množství jeho různých typů. Pro zjednodušení zvolíme příklad léčivého přípravku dle ustanovení § 2 odst. 2. písm. a) humánní léčivé přípravky určené pro používání u lidí nebo podání lidem, běžně nazývané jako léky nebo prášky různých typů vyráběné farmaceutickými korporacemi, předepisované lékaři a běžně dostupné v lékárnách apod. Z charakteristiky tohoto léčivého přípravku plyne, že je věci v právním smyslu dle ustanovení § 489 OZ. Z logického výkladu s využitím argumentu per analogiam plyne, že krevní derivát, který je léčivým přípravkem, bude věci v právním smyslu.

To, že krevní deriváty jsou věci v právním smyslu, podporuje také fakt, že se jedná o průmyslově zpracované komodity.¹⁷⁹ Zpracování je zde zásadní vlastností, která tvoří hranici mezi předmětem sui generis a věcí v právním smyslu, v důsledku pak také hranici mezi extrakomercialitou a možností obchodu s těmito komoditami. Zpracování části lidského těla

---

¹⁷⁸ Dle ustanovení § 2 zákona č. 378/2007 Sb. o léčivech se léčivým přípravkem rozumí látka nebo kombinace látek prezentovaná s tím, že má léčebné nebo preventivní vlastnosti v případě onemocnění lidí nebo zvířat, a dále také látka nebo kombinace látek, kterou lze použít u lidí nebo podat lidem, nebo použít u zvířat či podat zvířatům, a to buď za účelem obnovy, úpravy či ovlivnění fyziologických funkcí prostřednictvím farmakologického, imunologického nebo metabolického účinku, nebo za účelem stanovení lékařské diagnózy.

¹⁷⁹ ŠUSTEK, Petr, HOLČAPEK, Tomáš. In: ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, FIALA, Josef a kol. Občanský zákoník: komentář. Svazek I. 2. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2020. ISBN 978-80-7598-656-6. s. 402.

přerušuje vazbu mezi člověkem a oddělenou částí jeho těla. Zpracování může zcela změnit charakter části lidského těla, a to jak vizuální podobu, tak její vlastnosti. Např. nezpracovaná krev je při odběru červená, má hustší konzistenci než voda a při pohledu na ni někteří lidé omdlévají. Oproti tomu krevní derivát albumin se podává ve formě nažloutlého roztoku pro laika vizuálně nerozpoznatelného od moči. Lze předpokládat, že člověk, který omdlévá při pohledu na krev, nebude omdlévat při pohledu na krevní derivát albumin.

Na úrovni trestního práva také platí, že krevní deriváty jsou věci v právním smyslu, a to dle ustanovení § 134 zákon č. 40/2009 Sb. trestní zákoník (dále jen jako “TrestZ”), které stanoví, že věci se rozumí i zpracované oddělené části lidského těla. Podmínky výroby a nakládání s krevními deriváty určují normy veřejného práva¹⁸⁰, OZ ani jiné předpisy soukromého práva je neregulují.

Krevní plazma

Krevní plazma je jednou z hlavních složek krve¹⁸¹ a její zákonnou definici v právním řádu nenajdeme. Zákon č. 378/2007 Sb. o léčivech ji zmiňuje na několika místech. Pro řešenou problematiku je relevantní ustanovení § 67 odst. 5 písm. d) týkající se souvislosti s oprávněním provozovatele transfuzní stanice odebírat lidskou krevní plazmu za účelem výroby léčivých přípravků s obsahem anti-D imunoglobulinu jen od dárců, kteří mají přirozeně vytvořené anti-D protilátky.

Odběr krevní plazmy se nazývá plazmaferézou.¹⁸² Prostřednictvím injekční jehly je odebírána dárci krev vedená do specializovaného přístroje, který z ní odebírá krevní plazmu a nahrazuje ji vhodným roztokem. Posléze

---

¹⁸⁰ Blíže viz SVEJKOVSKÝ, Jaroslav a kol. Zdravotnictví a právo. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2016. ISBN 978-80-7400-619-7. s. 208 - 211.

¹⁸¹ FIALA, Jaromír. Biologie III.: anatomie a fyziologie člověka. Vyd. 1. Boskovice: Albert, 2005. ISBN 80-7326-062-X. s. 22 - 26.

¹⁸² Metoda pro oddělení plazmy z krevního oběhu a její nahrazení roztokem 5% albuminu v Ringerově roztoku nebo se aplikuje mražená plazma. HALUZÍKOVÁ, Jana a kol. Ošetřovatelství v nefrologii. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2019. ISBN 978-80-247-5329-4. s. 78.

je krev vedena zpět do těla dárce. Tento úkon není bezbolestný, a tudíž není splněna podmínka (bezbolestný odběr bez použití znečitlivění) pro právní fikci věci movité předpokládaná ustanovením § 112 OZ. V případě krevní plazmy dochází k oddělování z krve, což nelze označit za průmyslové zpracování, jako u krevních derivátů. Krevní plazma tedy nemůže být ani movitou věcí.

Krevní plazma je předmětem sui generis z něhož plyne, že obdobně jako krev nemůže být předmětem právních vztahů a podléhá zásadě extrakomerciality. Dárce krevní plazmy tedy nemůže být odměněn, je možné mu pouze dle ustanovení § 81 odst. 7 ZdravSl poskytnout úhrady za účelně, hospodárně a prokazatelně vynaložené výdaje, které v přímé souvislosti s darováním vznikly. V případě krevní plazmy má právní konstrukce extrakomerciality podporu v samé podstatě ochrany osobnosti, tedy zachování všeobecné úcty k člověku vyjádřené nemožností objektivizace člověka a s tím související nastavení soukromoprávních dispozic. Oproti tomu působí skutečnost, že reálně dochází k transakcím s produkty vyráběnými z krevní plazmy. Je nenahraditelnou surovinou pro výrobu léčivých přípravků a jejich výrobci z nich mají značný majetkový prospěch. Zůstává otázkou, zda by se na tomto prospěchu neměli podílet i dárce.¹⁸³

Legální nemožnost dělit zisk mezi výrobce léčivých přípravků a dárce nenahraditelné suroviny pro jejich výrobu plyne ze skutečnosti, že právní premisy ohledně absolutní extrakomerciality lidského těla a jeho částí byly stanoveny v době, kdy nebyl znám pozitivní účel jejich využívání. Hrozí stav, kdy nesoulad nejmodernější medicíny a absolutního trvání na právních premisách zapříčiní nespravedlnost, která povede k oslabení autority práva.¹⁸⁴ Možné východisko popisují Holčápek a Šustek, kteří míní že: „Dle § 494 se ustanovení o věcech na živá zvířata použijí obdobně jen v

---

¹⁸³ ŠUSTEK, Petr, HOLČAPEK, Tomáš. In: ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, FIALA, Josef a kol. Občanský zákoník: komentář. Svazek I. 2. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2020. ISBN 978-80-7598-656-6. s. 405 - 406.

¹⁸⁴ CÍSAŘOVÁ, Dagmar a Olga SOVOVÁ. Trestní právo a zdravotnictví. 2., upr. a rozš. vyd. Praha: Orac, 2004. ISBN 80-86199-75-4. s. 143.

rozsahu, ve kterém jejich obsah neodporuje povaze živého tvora; v tomto směru je třeba přihlížet i k veřejnoprávním předpisům zajišťujícím jejich ochranu (např. před týráním). Podobná konstrukce by mohla být použita i na případy oddělených částí lidského těla. I ty by byly považovány za věc v právním smyslu v rozsahu, v němž by to neodporovalo jiným předpisům, především veřejnoprávním, které poskytují ochranu dotčenému člověku, jakož i veřejnému zdraví a pořádku. Taková úprava by nemusela necitlivě zasáhnout do morálního a etického aspektu a zároveň by reagovala na některá úskalí stávajícího pojetí oddělených částí lidského těla.¹⁸⁵

Pohlavní buňky

Pojem pohlavní buňky uvádí ustanovení § 2 písm. b) TranspZ a nijak dále nevysvětluje, co je jím myšleno. Dle terminologie užívané lékařskou vědou se jedná o spermie a vajíčka.¹⁸⁶ Pro zjednodušení použijeme pojmy ejakulát¹⁸⁷ a vajíčka, tedy pohlavní buňky v podobě, v níž se oddělují od lidského těla při odběru. Právní povaha ejakulátu a vajíček je odlišná. Tato odlišnost vychází z procedury jejich odběru.

V případě ejakulátu dochází k odběru přirozenou cestou svépomocí, přičemž není zapotřebí lékařského zákroku ani podobného zásahu. Odběr splňuje podmínky ustanovení § 112 OZ, tedy že je bezbolestný a bez použití znecitlivění a k obnově odebraných pohlavních buněk dochází přirozenou cestou. Ejakulát tedy splňuje podmínky právní fikce a bude se na něj nahlížet jako na věc movitou. Okamžikem jeho oddělení od lidského těla již není předmětem osobnostního práva člověka, který si ejakulát odebral. Ejakulát se stává předmětem majetkových práv, a zároveň ten, kdo si ho odebral, tak k němu nabyde také vlastnické právo originárním způsobem. Tento fakt přináší zajímavé důsledky do závazkového nebo dědického

---

¹⁸⁵ ŠUSTEK, Petr, HOLČAPEK, Tomáš. In: ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, FIALA, Josef a kol. Občanský zákoník: komentář. Svazek I. 2. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2020. ISBN 978-80-7598-656-6. s. 406.

¹⁸⁶ KITTNAR, Otomar a kol. Lékařská fyziologie. 2., přepracované a doplněné vydání. Praha: Grada Publishing, 2020. ISBN 978-80-247-1963-4. s. 513.

¹⁸⁷ Ejakulát se skládá ze spermií a seminální plazmy. KITTNAR, Otomar a kol. Lékařská fyziologie. 2., přepracované a doplněné vydání. Praha: Grada Publishing, 2020. ISBN 978-80-247-1963-4. s. 522.

práva. Ejakulát může být předmětem kupní smlouvy a lze z něj mít majetkový prospěch, což vyplývá také přímo z dikce § 112, která říká, že“... ty lze přenechat jinému i za odměnu ...”. V dědickém právu by pak mohl být ejakulát zařazen do dědictví a vlastnické právo přejít na jiného. Z tohotofaktu v praxi vyvstávají dosud nezmapované situace, např. zmrazený ejakulát umístěný v příslušném zařízení by musel být vydán někomu jinému, než kdo si ho tam uložil, a to na základě závazného dokumentu jako je usnesení o dědictví.

K podobné situaci existuje v judikatuře případ, kdy si muž z důvodu probíhající léčby rakoviny, která způsobuje neplodnost, nechal zmrazit ejakulát pro budoucí početí dítěte. Zařízení, u kterého byl ejakulát uložen, s ním nevhodně manipulovalo, došlo tak k znehodnocení 50% vzorků. Byl veden soudní spor o 300.000,- Kč. U soudů prvního i druhého stupně neměli žalobci úspěch, přičemž druhostupňový soud použil argumentaci, že z pojmu všeobecné osobnostní právo v objektivním smyslu vyplývá, že “ ... právo, resp. práva, která mají za svůj předmět osobnost fyzické osoby, resp. jednotlivé hodnoty osobnosti fyzické osoby, tvořící celistvost její osobnosti v její tělesné a morální (mravní) jednotě ... vyplývá vyloučení zásahu do osobnostních práv nakládáním s tím, co již netvoří integritu osobnosti v její fyzické a psychickomorální jednotě, tedy s tím, co je od fyzické osoby odděleno ”¹⁸⁸. Případ dále posuzoval nejvyšší soud, který se s argumentací neztotožnil, žalobcům dal za pravdu a argumentoval, že “ Smyslem všeobecného osobnostního práva, jakož i jednotlivých dílčích osobnostních práv, je zabezpečení účinné ochrany osobnosti fyzické osoby v jejím nejúplnějším celku ... tvoří tělo fyzické osoby člověka integrální součástí jeho osobnosti jako právního subjektu. V tomto všeobecně uznávaném pojetí lidské tělo, jeho část, produkt, jakož i genetický materiál, a to i když byl od těla oddělen, není věcí v právním smyslu.”¹⁸⁹ Nejvyšší soud tedy vyloučil ejakulát jako věc v právním smyslu.

---

¹⁸⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 22. 6. 2006, sp. zn. 30 Cdo 2914/2005.

¹⁸⁹ Tamtéž.

Toto rozhodnutí je však pro otázku právní kvalifikace ejakulátu ne úplně rozhodující. Toto rozhodnutí bylo učiněno v roce 2006, tedy ještě před účinností ustanovení § 112 OZ (účinný od 2014), přičemž v té době platný občanský zákoník, zákon č. 40/1964 Sb. problematiku přímo neupravoval a pojem lidské tělo nebo části lidského těla nebo podobné neobsahoval. Daný případ byl posuzován dle obecného ustanovení o ochraně osobnosti¹⁹⁰ a výkladu soudu, co je obsahem práva na ochranu osobnosti. Zavedená právní fikce ustanovení 112 OZ jím tedy není dotčena a nezpochybňuje, že se dle aktuální právní úpravy na ejakulát hledí jako na věc movitou se všemi důsledky.

Právní povaha vajíček je oproti ejakulátu odlišná. V případě vajíček dochází k odběru v krátké celkové anestezii určené pro ambulantní výkony, přičemž před samotným odběrem jsou v příslušném časovém předstihu aplikovány hormony pro zvýšení produkce vajíček.¹⁹¹ Takovýto zákrok nesplňuje podmínky ustanovení § 112 OZ, není bezbolestný a bez použití znecitlivění. Produkce vajíček je nadto omezena určitým předem daným počtem a lze polemizovat i nad splněním znaku přirozeného obnovení.¹⁹² Na vajíčka se tedy nehledí jako na věc movitou, ale jsou v právním smyslu označována jako *sui generis*. Vlastnické právo k nim nemůže vzniknout, nemohou být předmětem kupní smlouvy a nelze z nich mít majetkový prospěch. Za darování lze na základě ustanovení § 81 odst. 7 ZdravSl poskytnout úhrady za účelně, hospodárně a prokazatelně vynaložené výdaje, které v přímé souvislosti s darováním vznikly. Je zarážející, že reklamní letáky propagující darování vajíček uvádějí paušální částku za tyto výdaje, které se ale logicky individuálně liší, např. individuální délkou cesty do příslušného odběrového zařízení apod..

---

¹⁹⁰ Ustanovení § 11 zákona č. 40/1964 Sb. občanský zákoník (starý).

¹⁹¹ BEHINOVA, Markéta et al. Nová velká kniha o mateřství: od početí do věku 3 let. 3. vyd. Praha: Mladá fronta, 2012. ISBN 978-80-204-2816-5. s. 27.

¹⁹² Tato problematika se týká genetiky a nemá pro další posuzování právní povahy vajíček význam, jelikož definiční znak bezbolestnosti bez použitého znecitlivění jasně prokazuje vyloučení vajíček z právní fikce dle ustanovení § 112 OZ.

2.3.3. Další možnosti právní kvalifikace lidského těla a jeho částí

Vyloučit lidské tělo a jeho části z kategorie věcí, tak jak to určuje ustanovení § 493 OZ, které výslovně uvádí, že nejsou věci, je v souladu s účelem zamýšlené ochrany¹⁹³, přináší však problémy, které nutí položit si otázku, zda není možné dosáhnout stejného cíle jinými způsoby. Tuto myšlenku podporuje fakt, že pozitivní definice toho, co je po právní stránce lidské tělo a jeho části v OZ absentuje.

V případě lidského těla jako celku, bez ohledu na to, zda se jedná o tělo živého či mrtvého člověka, nelze uvažovat o prolomení premisy, že nemůže být věcí. Smysl a účel jeho ochrany¹⁹⁴ je v právní teorii i společenském povědomí natolik zakořeněn a ustálen, že změna by nebyla považována za přijatelnou.

V případě částí lidského těla je situace odlišná. Lze najít relevantní argumenty pro využití jiných cest, než jaké umožňuje aktuální právní úprava.

Jedním z argumentů jsou definiční znaky výjimky v podobě právní fikce uvedené v druhé části ustanovení § 112 OZ, v důsledku které se v některých případech hledí na části těla jako na věci movité, tedy bezbolestné odejmutí bez znečitlivění a přirozené obnovení oddělené části těla. Tyto definiční znaky jsou příliš restriktivně nastaveny a praxi způsobují neopodstatněná omezení. Tento argument podporuje také fakt, že s některými částmi lidského těla je nakládáno de facto jako s věcí a v doktríně je již diskutováno o tom, zda by oddělené části těla, u kterých je vyloučeno

---

¹⁹³ KOPSA TĚŠINOVÁ, Jolana, ŽDÁREK, Roman a POLICAR, Radek. Medicínské právo. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2011. ISBN 978-80-7400-050-8. s. 189 nebo FIALA, Josef a kol. Občanské právo hmotné. 2., upr. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009. ISBN 978-80-7380-228-8. s. 159.

¹⁹⁴ Smyslem a účelem ochrany je zde myšleno zachování všeobecné úcty k člověku, konkrétně nutnost zabránit objektivizaci člověka, včetně vyloučení možnosti získání majetkového prospěchu z obchodu s lidským tělem a jeho částmi.

samostatné myšlení i právní jednání, neměly i de iure, být věcmi.¹⁹⁵ Možnou cestou je úprava výše uvedené výjimky zakládající právní fikci, ve smyslu abstraktnější formulace. Za předpokladu, že dispozice s částmi těla se zjevně nepříčí dobrým mravům, neodporuje zákonu, zjevně nenarušuje veřejný pořádek a podstatně nenarušuje dosavadní kvalitu života, jednalo by se o části těla, na které se hledí jako na věci movité. V takovém případě mohou být předmětem právních vztahů. Tato výjimka by vycházela z ustanovení § 588 OZ, které směřuje k neplatnosti některých jednání, posílena ještě o zákaz podstatného zásahu do osobnostního práva vyjádřeného pojmem kvalita života. Tento pojem sice není uveden v demonstrativním výčtu atributů ochrany osobnosti v ustanovení § 81 odst. 2 OZ, ale vzhledem k demonstrativnosti tohoto výčtu lze předpokládat, že kvalitu života v nastíněném smyslu lze považovat za součást všeobecného osobnostního práva.

Dalším argumentem pro hledání jiných cest je možnost efektivního výkonu práva člověka na svobodu a jeho možnost brát se o vlastní štěstí vyjádřená v ustanovení §3 odst. 1 OZ a s tím, v ustanovení § 81 OZ, související povinnost ctít svobodné rozhodnutí člověka žít podle svého. Ohledně výkonu výše uvedených práv nad částmi vlastního lidského těla se však jedná o částečně vyprázdňená ustanovení. Možnost člověka rozhodovat o svém těle je de iure menší než v reálném životě.

Není sporu o tom, že každý člověk ovládá své tělo a má možnost s ním jakkoli disponovat. Od drobných zásahů, které jsou společensky všeobecně přijímané, jako např. dírky v uších u žen z důvodu nošení náušnic, až po úplné zničení těla např. formou sebevraždy sežráním žralokem. Právně je tento stav možné nazvat jako plné právní panství nad vlastním tělem. Úkolem právního řádu je, aby poskytoval na jedné straně dostatečnou ochranu a na druhé straně vytvářel prostředí, které člověku umožní jeho právní panství uplatňovat. Pokud by tomu tak nebylo, vznikaly by v praxi

---

¹⁹⁵ ŠUSTEK, Petr, HOLČAPEK, Tomáš. In: ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, FIALA, Josef a kol. Občanský zákoník: komentář. Svazek I. 2. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2020. ISBN 978-80-7598-656-6. s. 405.

nežádoucí situace, kdy by právní řád sice nějaká práva a povinnosti stanovoval, ale v realitě by bylo nemožné je plnit nebo by byla nevynutitelná, což je pro právo nežádoucí stav. Teoreticky existují dva přístupy: jeden je metoda informovaného souhlasu, druhý tvoří metoda vlastnictví. Obě metody jsou právními mechanismy, jejichž prostřednictvím může jedinec kontrolovat dispozice se svým tělem a jeho částmi.¹⁹⁶

Český právní řád používá metodou informovaného souhlasu, prostřednictvím něhož může člověk disponovat se svým tělem nebo jeho částmi ve vymezených mantinelech. Dle ustanovení § 93 OZ nelze udělit všeobecný informovaný souhlas. Mimo případ stanovený zákonem, nesmí nikdo zasáhnout do integrity jiného člověka bez jeho souhlasu uděleného s vědomím o povaze zásahu a o jeho možných následcích. V některých případech má informovaný souhlas předepsanou formu, např. ustanovení § 7 odst. 4 TranspZ ukládá, že souhlas musí být proveden písemnou formou, stvrzen podpisem, opatřen datem a založen ve zdravotnické dokumentaci dárce.

Metoda vlastnictví je založena na plném právním panství nad lidským tělem a jeho částmi a zaručovala by člověku *de iure* plnou kontrolu a možnosti dispozice, obdobně jako je tomu u vlastnictví věci. Při použití této metody je vlastník limitován pouze zákonem, dobrými mravy a nenarušováním veřejného pořádku. Hlavním rozdílem mezi oběma metodami je rozsah možnosti jak nakládat se svým tělem a jeho částmi. Metoda informovaného souhlasu dává člověku vybrané možnosti, jak s tělem a jeho částmi může nakládat, oproti tomu metoda vlastnictví ukládá pouze omezení, mimo než je možné s tělem a jeho částmi disponovat dle vůle člověka.

Dalším argumentem je fakt, že OZ pro části těla podléhající výjimce podle první části ustanovení § 112 OZ (část těla přenechaná jinému za podmínek stanovených jiným právním předpisem) v doktríně, kde jsou

---

¹⁹⁶ DOSTÁL, Ondřej. Otázka vlastnictví k odděleným částem lidského těla v zahraničním srovnání. *Jurisprudence*. Praha: Stichting EMP, 2004, č. 3. ISSN 1212-9909. s. 4 - 5.

označované jako *sui generis*¹⁹⁷, nemá systematické zařazení. Ustanovení § 489 OZ předpokládá existenci pouze tří kategorií entit, a to osoby, věci a entity nesloužící potřebě lidí. Ani do jedné z nich části těla *sui generis* nelze zařadit.

Jednou z možných cest je využití právního institutu *res extra commercium*, tedy věcí vyloučených z obchodování. Pojem *res extra commercium* je pojmem z římského práva, které jím označovalo věci vyloučené z obchodování a které podléhaly zvláštnímu právnímu režimu. Jednalo se o věci, s nimiž v rámci uzavřených právních vztahů osoby, které je uzavřely, nemohly disponovat, a které se nemohly stát objektem vlastnických práv.¹⁹⁸ Pokud by OZ části těla spadající do kategorie *sui generis* definoval jako *res extra commercium*, z hlediska systematiky OZ by se tyto části řadily mezi věci, což by řešilo problém chybějícího systematického zařazení. Teoreticky lze prohlásit, že vlastnosti *res extra commercium* by poskytovaly dostatečnou úroveň právní ochrany. *Res extra commercium* jsou vyloučeny z právního obchodu¹⁹⁹, což je srovnatelné s extracomercialitou lidského těla a jeho částí. V judikatuře se objevil případ, kdy Nejvyšší soud ČR přirovnal lidského tělo k věci, když zásah do lidského těla v podobě plastické operace přirovnal ke smlouvě o opravě a úpravě věci²⁰⁰. Analogicky, avšak trochu nevhodně, lze tento případ

---

¹⁹⁷ SVOBODA, Karel. In: ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, FIALA, Josef a kol. Občanský zákoník: komentář. Svazek I. 2. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2020. ISBN 978-80-7598-656-6. s. 1096 - 1097.

¹⁹⁸ V římském právu byly takto označovány dva typy věcí. Za první (*res divini iuris*) věci svázané s náboženstvím a určené pro jeho výkon včetně věcí patřících bohům nebo věcí pod božskou ochranou, např. chrám, hroby, brána atd. Za druhé (*res omnius communes*) věci všem společné, ke kterým jednotlivé osoby nemohou nabýt vlastnické právo, včetně věcí veřejných a patřících všem, např. vzduch, vodovod, náměstí atd. SKŘEJPEK, Michal. Římské soukromé právo: systém a instituce. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2011. ISBN 978-80-7380-334-6. s. 89 - 99.

¹⁹⁹ KINCL, Jaromír, URFUS, Valentin a SKŘEJPEK, Michal. Římské právo. Vyd. 2., dopl. a přeprac., v nakl. C. H. Beck vyd. 1. Praha: C. H. Beck, 1995. ISBN 80-7179-031-1. s. 85.

²⁰⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 29. 10. 2013, sp. zn. 25 Cdo 1050/2012, "... smlouva uzavřená mezi účastníky je smlouva *inominátní* dle § 51 obč. zák., nejbližše svým účelem ji lze přirovnat ke smlouvě o opravě a úpravě věci podle § 652 obč. zák. ... Estetická plastická operace, není-li zákrok indikován zdravotně,

porovnat s opravou předmětu určeného pro náboženské obřady zlatníkem v Římské republice prostřednictvím *Locatio conductio operis*, neboli smlouvou o dílo. Kontrakt se týká opravy *res extra commercium*.

2.3.4. Dílčí závěry

Lidské tělo je inherentní součástí předmětu ochrany osobnosti a **podléhá právní ochraně** ustanoveními OZ. Jedním ze základů této ochrany je ustanovení § 92 OZ, které mimo jiné určuje, že lidské tělo je pod právní ochranou **i po smrti člověka** a dále dle ustanovení § 493 OZ lidské tělo ani jeho části nejsou v právním smyslu věcí a nelze na ně použít ustanovení o věcech, a to včetně období po smrti člověka. Pro postmortální ochranu osobnosti je určení, **co je v právním smyslu lidského tělo po smrti člověka** velmi důležité. Toto určení udává, **zda postmortální ochrana stále trvá či nikoliv**, nebo-li v jakém časovém bodě ochrana osobnosti zemřelého končí. A dále udává, **zda je předmět postmortální ochrany (lidské tělo) způsobilý tuto ochranu mít**.

Lidské tělo je právně kvalifikováno různě v různých časových obdobích své existence. V prvním období (**od narození člověka do jeho smrti**) je **lidské tělo** kvalifikováno jako **osoba** (resp. jeho součást osoby), která má dle ustanovení § 23 OZ právní osobnosti. V druhém období (**od smrti člověka do chvíle nemožnosti spatřovat v lidském těle konkrétní osobu**) přesnou kvalifikaci zákonná úprava neuvádí. Na základě srovnání různých možných kvalifikací, lze dospět k závěru, že lidské tělo v tomto období není osobou, ani věcí. Vhodnou kategorií kam lidské tělo zařadit je **předmět sui generis**. Ačkoliv zařazení do kategorie není jednoznačnou právní kvalifikací, lze konstatovat, že v tomto období je lidské tělo pod ochranou postmortální ochrany osobnosti a je jejím předmětem. Důvodem proč nelze v tomto období lidské tělo označit za osobu (resp. její součást) je, že nemá právní osobnost, která zaniká smrtí. Nelze ho ani označit za věc, protože to vylučuje ustanovení § 493 OZ, které stanoví, že lidské tělo ani

---

není lékařským zákrokem prováděným v rámci péče o zdraví, ale jedná se o závazkový smluvní vztah mezi klientem a klinikou.”

jeho části, třebaže byly od těla odděleny, nejsou věci. Smyslem a účelem tohoto je nutnost zachování všeobecné úcty k člověku vycházející ze základů etiky a demokratického smýšlení, projevující se v potřebě zabránit objektivizaci člověka a zamezení obchodování s lidským tělem. Ve třetím období (**od chvíle nemožnosti spatřovat v něm konkrétní osobu do okamžiku jeho existence jako rozpoznatelného samostatného předmětu**) je lidské tělo právně kvalifikováno jako věc a **již není pod ochranou postmortální ochrany osobnosti a není jejím předmětem**. Tato kvalifikace vychází z judikatury a doktríny, právní úprava o kvalifikaci lidského těla v tomto období nestanovuje konkrétní závěry. Stěžejním bodem (konec postmorální ochrany osobnosti) je první okamžik, kdy v lidském těle již není možné spatřovat konkrétní osobu (nemožnost identifikace). V tomto bodě **dochází k přerušení vazby mezi původní osobností člověka a konkrétním lidským tělem** a odpadají tak nepřekročitelné důvody pro jeho ochranu a osobnostní právo ve smyslu právním zaniká. Přesné časové určení tohoto bodu je ovšem obtížné, protože identifikaci (resp. anonymizaci) je možné vykládat různě široce. Z výše uvedeného lze dojít k závěru, že pojetí předmětu postmortální ochrany osobnosti preferuje veřejný zájem, zájmy zemřelého i zájmy osob povolaných k ochraně osobnosti zemřelého. Veřejný zájem a zájem zemřelého se v rámci problematiky lidského těla projevuje v nemožnosti právně kvalifikovat lidské tělo jako věc bezprostředně po smrti člověka. **Nutností zachování všeobecné úcty k člověku a zamezení obchodování s lidským tělem je prosazován veřejný zájem, zájem zemřelého a také zájem povolaných k ochraně osobnosti zemřelého**. Z existence časového okamžiku konce postmortální ochrany osobnosti je možné vyvozovat že **jsou prosazovány především zájmy osob povolaných k ochraně osobnosti zemřelého**. Ve chvíli kdy již nemohou tyto osoby se subjektivním cítěním k zemřelému ztotožnit svůj subjektivní pocit např. ztráty s konkrétním lidským tělem postmortální ochrana zaniká.

Právní kvalifikace částí lidského těla je podobná kvalifikaci lidského těla samotného. Dle ustanovení § 493 OZ části lidského těla nejsou v

právním smyslu věcí, OZ však v ustanovení § 112 určuje výjimku z tohoto pravidla ve formě právní fikce věci movité. Tato fikce určuje, že věcí je oddělená část těla, kterou lze odejmout bezbolestně bez znecitlivění a která se přirozenou cestou obnovují. Části těla které nesplňují tuto podmínku lze označit za předměty sui generis. Pravidla a omezení ohledně oddělených částí lidského těla určují veřejnoprávní předpisy, zejména TranspZ apod.

2.4. Nároky plynoucí z porušení postmortální ochrany osobnosti

Pojmem nárok se rozumí možnost uplatnění subjektivního práva, resp. možnost domáhat se právní ochrany realizace subjektivního práva. V případě ochrany osobnosti nárok vzniká splněním předpokládaných podmínek. V právní teorii i praxi²⁰¹ panuje shoda, že pro vznik tohoto nároku jsou podmínky následující:

- 1) neoprávněný zásah do všeobecného osobnostního práva člověka²⁰²;
- 2) porušení nebo ohrožení všeobecného osobnostního práva člověka;
- 3) příčinná souvislost mezi zásahem a porušením nebo ohrožením všeobecného osobnostního práva člověka.

Vedle pojmu nárok rozlišujeme pojem delikt, resp. soukromoprávní delikt, který lze označit za porušení povinnosti plynoucí ze zákona. Pro nároky plynoucí z porušení postmortální ochrany osobnosti nestanovuje právní úprava ani doktrína žádné zvláštní podmínky. Specifičnost nároků se vzhledem k tomu, že je chráněna osobnost zemřelého, který nemá právní osobnost, dá očekávat.

Ustanovením § 82 odst. 2 OZ je zajištěna ochrana osobnosti člověka i po jeho smrti. Na základě tohoto ustanovení vzniká smrtí člověka zákonem vymezenému okruhu osob (všechny osoby zemřelému blízkých) zvláštní subjektivní občanské právo určené k obraně proti zásahu do osobnosti

---

²⁰¹ V teorii např. KNAP, Karel et al. Ochrana osobnosti podle československého občanského práva. 4. podstatně přeprac. a dopl. vyd. Praha: Panorama, 2004. ISBN 80-7201-484-6. s. 150, v praxi např. usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 29. 11. 2007, sp. zn. 30 Cdo 1174/2007.

²⁰² "Neoprávněným zásahem je takový zásah do osobnosti fyzické osoby, který je v rozporu s objektivním právem, tj. s právním řádem." KNAP, Karel et al. Ochrana osobnosti podle československého občanského práva. 4. podstatně přeprac. a dopl. vyd. Praha: Panorama, 2004. ISBN 80-7201-484-6. s. 153.

zemřelého. Nejedná se o žádný druh právního nástupnictví po zemřelém, ale o vznik práva originárním způsobem.

2.4.1. Okolnosti vylučující protiprávnost

Okolnosti vylučující protiprávnost jsou děje v realitě, které vylučují protiprávnost spáchaného skutku a v důsledku tedy také existenci deliktu z právního pohledu, protože protiprávnost je nutným znakem občanskoprávního deliktu. Jedním z účelů okolností vylučujících protiprávnost je ochrana práv v co možná největší míře, a to i za cenu „nákladů“ v podobě zásahu do práv jiného. Korektivem, který tyto „náklady“ ospravedlňuje, je přiměřenost těchto zásahů. „Za přiměřený zásah do všeobecného osobnostního práva fyzické osoby lze považovat pouze takový zásah, který ke všem okolnostem a povaze konkrétního případu tvoří přiměřený prostředek k dosažení sledovaného cíle.“²⁰³

Okolnosti vylučující protiprávnost nejsou tradičním tématem spojovaným s postmortální ochranou osobnosti. Okolnosti vylučující protiprávnost jsou instituty občanského práva, které jsou obecně platné pro všechny delikty z OZ vyplývající a lze předpokládat, že jejich aplikace pro postmortální ochranu osobnosti se nebude lišit od aplikace pro jiné delikty.

Okolnosti vylučující protiprávnost doktrína zaměřená na ochranu osobnosti dělí:

- 1) dějící se z vůle dotčené fyzické osoby
- 2) dějící se bez vůle dotčené fyzické osoby

Okolnosti vylučující protiprávnost dějící se z vůle dotčené fyzické osoby

Okolnosti vylučující protiprávnost dějící se z vůle dotčené fyzické osoby jsou projevem autonomie vůle člověka disponovat vlastní osobností,

---

²⁰³ KNAP, Karel et al. Ochrana osobnosti podle československého občanského práva. 4. podstatně přeprac. a dopl. vyd. Praha: Panorama, 2004. ISBN 80-7201-484-6. s. 107.

resp. jejími jednotlivými aspekty (hodnotami). Jedná se o situaci, kdy budoucí škůdce zasáhne do osobnosti budoucího poškozeného, ale díky předem udělenému souhlasu zásah nebude protiprávní a nebude se jednat o delikt. Tyto případy jsou také možným vyjádřením zásady “volenti non fit iniuria”.²⁰⁴ Tento právní konstrukt je možný pouze v případech, kdy se jedná o aspekt (hodnotu) osobnosti, se kterým lze vzhledem k jeho charakteru disponovat.²⁰⁵

Aspekty osobnosti chráněné v rámci postmortální ochrany osobnosti jsou specifické z důvodu, že souhlas k zásahu do nich již nemůže zemřelý dát, pokud toto neučiní již za života v zákonem předpokládaných případech, např. právo na rozhodnutí člověka jak bude po smrti naloženo s jeho tělem dle ustanovení § 113 odst. 1 OZ. Okolnosti vylučující protiprávnost dějící se z vůle dotčené fyzické osoby v případě postmortální ochrany osobnosti lze považovat za vyloučené. V doktríně však nalezneme i závěry opačné.

Vyloučení těchto okolností podporuje zejména jazykový význam jejich označení, jedná se o okolnosti dějící se „z vůle dotčené fyzické osoby”, přičemž je zřejmé, že řečenou fyzickou osobou je člověk, jemuž bylo do osobnosti zasaženo. Tento člověk, v případě postmortální ochrany osobnosti, již nemůže projevit vůli ve smyslu souhlasu se zásahem do své osobnosti, zemřel.

Proti vyloučení těchto okolností v případech postmortální ochrany osobnosti argumentuje např. Tůma, který tvrdí že “ ... součástí výkonu postmortální ochrany osobnosti je nutné rovněž považovat i možnost provést vlastním jednáním zásah do osobnosti zemřelého (například

---

²⁰⁴ Je zajímavou teoretickou úvahou, zda by okolnosti vylučující protiprávnost dějící se z vůle dotčené fyzické osoby týkající se ochrany osobnosti měly být považovány za okolnosti vylučující protiprávnost. Podle výše uvedeného by každá dispozice s chráněným aspektem osobnosti byla potencionálním deliktem, který není deliktem z důvodu chybějící protiprávnosti. Jedním z možných závěrů této úvahy je nezahrnovat okolnosti vylučující protiprávnost dějící se z vůle dotčené fyzické mezi okolnosti vylučující protiprávnost.

²⁰⁵ KNAP, Karel et al. Ochrana osobnosti podle československého občanského práva. 4. podstatně přeprac. a dopl. vyd. Praha: Panorama, 2004. ISBN 80-7201-484-6. s. 110.

zveřejněním informace z jeho soukromí) či udělit k takovému zásahu svolení třetí osobě, nezakázal-li to tento zásah před svou smrtí sám zemřelý (srov. přiměřeně rovněž institut “dříve vyslovených přání” ve vztahu k zásahu do integrity osoby neschopné udělit souhlas, viz § 98 odst. 2).”²⁰⁶ Dle této argumentace by v aplikační praxi mohla vzniknout teoreticky problematická situace, např. syn dá souhlas k porušení piety svého mrtvého otce tím, že dovolí, aby na otcově hrobě tancovali jeho sousedé, se kterými měl za života dlouhodobě špatné vztahy. Následně dcera zemřelého jako osoba zemřelému blízká dle ustanovení § 82 odst. 2 OZ zahájí spor, ve kterém se domáhá postmortální ochrany osobnosti svého otce. Syn a dcera zemřelého jsou oba osoby blízké a nikdo z nich nemá silnější postavení vzhledem k postmortální ochraně osobnosti jejich otce. Tudíž s přihlédnutím k tomu, že postmortální ochrana osobnosti je neoddělitelně spojena se zachováním piety zemřelého²⁰⁷, by argumentace okolnostmi vylučující protiprávnost v podobě souhlasu se zásahem neměla obstát. Odlišná situace by nastala tehdy, kdy by souhlas se zásahem do piety zemřelého udělily všechny osoby zemřelému blízké.²⁰⁸ Spor by v tomto případě zahájen nebyl, protože všechny osoby ze zákona legitimované ho zahájit se zásahem souhlasily. Kde není žalobce, není soudce. Tato situace ovšem nepřispívá k nalezení řešení podstaty tohoto právně-teoretického problému.

---

²⁰⁶ TŮMA, Pavel. In: LAVICKÝ, Petr a kol. Občanský zákoník I. obecná část (§ 1-654): komentář. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2022. ISBN 978-80-7400-852-8. s. 347.

²⁰⁷ Tamtéž.

²⁰⁸ Udělení souhlasu všech osob blízkých považuje Pavel Tůma za řešení. “Jelikož občanský zákoník nezakotvuje žádná zvláštní ustanovení o způsobu dosažení konsensu mezi osobami blízkými ve vztahu k provedení zásahu do osobnosti zemřelého či udělení svolení třetí osobě, je nutno dovozovat, že je k němu nutný souhlas všech osob blízkých, neboť ochrany se může domáhat každá z osob blízkých samostatně.” TŮMA, Pavel. In: LAVICKÝ, Petr a kol. Občanský zákoník I. obecná část (§ 1-654): komentář. 2. vyd. Praha: C.H. Beck, 2022. ISBN 978-80-7400-852-8. s. 348.

Okolnosti vylučující protiprávnost dějící se bez vůle dotčené fyzické osoby

Okolnosti vylučující protiprávnost dějící se bez vůle dotčené fyzické osoby jsou výjimečné situace, kdy dojde k zásahu do aspektu osobnosti (hodnoty) člověka, přičemž tento zásah je zákonem dovolený a nebude se jednat o delikt. Tyto okolnosti určuje OZ a další předpisy jako např. zákon č. 141/1961 Sb. o trestním řízení soudním (dále jen jako "TrestŘ"), TrestZ a další. Vzhledem ke zkoumané problematice budeme zkoumat pouze okolnosti upravené v OZ. Okolnosti vylučující protiprávnost dějící se bez vůle dotčené fyzické osoby lze rozdělit dle řady kritérií. Jako nejvhodnějším dělicím kritériem se jeví obecnost vzhledem k ochraně osobnosti. Na základě tohoto kritéria tyto okolnosti dělíme na obecné a zvláštní.

Obecné

Okolnosti vylučující protiprávnost dějící se bez vůle dotčené fyzické osoby - obecné jsou instituty mající stejné podmínky pro všechny delikty v rámci OZ. Řadíme mezi ně svépomoc dle ustanovení § 14 OZ, nutná obrana dle ustanovení § 2905 OZ a krajní nouze dle ustanovení § 2906 OZ.

Svépomocí je dle ustanovení § 14 OZ možnost každého si přiměřeným způsobem pomoci k svému právu sám, je-li jeho právo ohroženo a je-li zřejmé, že by zásah veřejné moci přišel pozdě. Nutnou obranou je dle ustanovení § 2905 OZ situace, kdy člověk od sebe nebo od jiného odvrací bezprostředně hrozící nebo trvající protiprávní útok a způsobí přitom útočnickovi újmu. Takto způsobenou újmu není povinen nahradit. To neplatí, je-li zjevné, že napadenému hrozí vzhledem k jeho poměrům újma jen nepatrná nebo obrana je zcela zjevně nepřiměřená, zejména vzhledem k závažnosti újmy útočníka způsobené odvracením útoku. Krajní nouzí je dle ustanovení § 2905 OZ situace, kdy člověk od sebe nebo od jiného odvrací přímo hrozící nebezpečí újmy, není povinen k náhradě újmy tím způsobené, nebylo-li za daných okolností možné odvrátit nebezpečí jinak nebo nezpůsobí-li následek zjevně stejně závažný nebo ještě závažnější než újma,

kteřá hrozila, ledaže by majetek i bez jednání v nouzi podlehl zkáze. To neplatí, vyvolal-li nebezpečí vlastní vinou sám jednající.

Okolnosti vylučující protiprávnost dějící se bez vůle dotčené fyzické osoby - obecné se s výjimkou nutné obrany uplatní také v případech postmortální ochrany osobnosti. OZ pro tuto problematiku neurčuje žádné zvláštní podmínky. Dosah těchto okolností však bude pro postmortální ochranu osobnosti omezen z důvodu omezeného množství aspektů (hodnot) osobnosti, do kterých lze po smrti člověka zasáhnout. Výjimkou je nutná obrana, která je zaměřená na náhradu újmy útočníkovi. Vzhledem k tomu, že postmortální ochrana osobnosti chrání osobnost zemřelého, není z podstaty možné, aby zemřelý způsobil útočníkovi újmu. Nutnou obranu tudíž nelze v případech postmortální ochrany osobnosti uplatnit.

Příkladem uplatnění okolnosti vylučující protiprávnost dějící se bez vůle dotčené fyzické osoby - obecné v případě postmortální ochrany osobnosti může být situace, kdy došlo k poškození hrobového místa vylomením dveří a vstupem do hrobky z důvodu ukrytí se před útočníky. V případě dodržení zákonných podmínek krajní nouze dle ustanovení § 2905 OZ se bude jednat o zásah do piety zemřelého, který z důvodu chybějícího znaku protiprávnosti nebude deliktem.

Zvláštní

Okolnosti vylučující protiprávnost dějící se bez vůle dotčené fyzické osoby - zvláštní jsou instituty upravené OZ v oddílu 6 Osobnost člověka a jsou určeny pouze pro případy porušení aspektů (hodnot) osobnosti člověka. Upravují je ustanovení § 88 a § 89 OZ a souhrnně jsou nazývány jako "zákonné licence". Ve všech případech působí tyto licence ex lege, a to i proti vůli dotčeného člověka.

Dle ustanovení § 88 odst. 1 OZ je zákonnou licencí situace, kdy je i bez svolení možné pořídit nebo použít k výkonu nebo ochraně jiných práv nebo právem chráněných zájmů podobiznu nebo zvukový či obrazový záznam člověka (licence výkonu nebo ochrany jiných práv a výkonu a

ochrany právem chráněného zájmu). Dle ustanovení § 88 odst. 2 OZ jsou zákonnou licencí situace, kdy je i bez svolení možné pořídit nebo použít k úřednímu účelu nebo v případě, že někdo veřejně vystoupí v záležitosti veřejného zájmu, podobiznu, písemnost osobní povahy nebo zvukový či obrazový záznam člověka (licence úřední a ochrany veřejného zájmu). A dále dle ustanovení § 89 OZ jsou zákonnou licencí také situace, kdy je i bez svolení možné pořídit nebo použít k vědeckému nebo uměleckému účelu a pro tiskové, rozhlasové, televizní nebo obdobné zpravodajství podobiznu nebo zvukový či obrazový záznam za předpokladu, že se tak stane přiměřeným způsobem (licence umělecká, vědecká a zpravodajská).

Okolnosti vylučující protiprávnost dějící se bez vůle dotčené fyzické osoby - zvláštní se uplatní i v případech postmortální ochrany osobnosti, OZ pro tyto situace neurčuje žádné zvláštní podmínky. Stejně jako u výše uvedených okolností obecných bude jejich použitelnost limitována omezeným množstvím aspektů (hodnot) osobnosti, do kterých lze po smrti člověka zasáhnout. Příkladem může být situace, kdy novinář pořídí fotografii zemřelého významného akademika v otevřené rakvi bez povolení. Přestože se z dle názoru pozůstalých může jednat o překročení etických norem, z pohledu práva takové jednání nebude deliktem.

2.4.2. Dělení nároků plynoucích z porušení postmortální ochrany osobnosti

Právní teorie ve vztahu k postmortální ochraně osobnosti rozlišuje celou řadu možných kritérií pro dělení nároků vyplývajících z jejího porušení. Jedním z nich je dělení dle kritéria obecnosti do skupin soukromoprávní nároky obecné a soukromoprávní nároky zvláštní. Soukromoprávní nároky zvláštní lze dále dělit dle kritéria umístění jejich úpravy na nároky vyplývající z OZ a na nároky vyplývající z jiných předpisů.

Soukromoprávní nároky obecné jsou zpravidla společné všem deliktům plynoucím z OZ a řadí se k nim nárok určovací, nárok na náhradu

škody či nemajetkové újmy a nárok na vydání bezdůvodného obohacení. Mimo to rozlišujeme skupinu soukromoprávních nároků zvláštních, které jsou určeny pouze pro delikty vyplývající z porušení ochrany osobnosti. Tyto lze dále rozdělit do podkategorií na nároky vyplývající z OZ a na nároky vyplývající z jiných předpisů. Soukromoprávní nároky zvláštní vyplývají z OZ jsou upraveny v ustanovení § 82 odst. 1 OZ a řadí se k nim nárok zdržovací a nárok odstraňovací. Soukromoprávní nároky zvláštní vyplývající z jiných právních předpisů nemají jednotnou úpravu a jsou upraveny vždy v konkrétním tematickém právním předpisu. Řadí se k nim např. nárok na odpověď, nárok na dodatečné sdělení²⁰⁹, nárok na vysvětlení, nárok na odstranění závadného stavu²¹⁰ atd.

Takto rozdělené nároky jsou pouze výčtem možných nástrojů pro ochranu osobnosti po smrti člověka. Postmortální ochrana osobnosti je natolik specifickým institutem, že pro chápání problematiky je nutné nejprve obecně stručně představit jednotlivé nároky a poté prozkoumat jejich možnosti a specifika týkající se postmortální ochrany osobnosti.

2.4.3. Soukromoprávní nároky obecné

Soukromoprávní nároky obecné lze uplatnit při porušení jakéhokoli subjektivního práva plynoucího z OZ, včetně těch chráněných postmortální ochranou osobnosti, byť s omezením. Řadí se k nim nárok určovací (v OZ neupraven), nárok na náhradu škody či nemajetkové újmy (upraven v ustanovení § 2894 OZ a násl. § 2958 OZ a násl.) a nárok na vydání bezdůvodného obohacení (upraven v ustanovení § 2991 OZ a násl.).

Nárok určovací

Účelem určovacího nároku je deklarace, že konkrétním skutkem bylo ohroženo nebo porušeno osobnostní právo konkrétní osoby. Ač tento nárok není výslovně uveden v OZ, je jeho role v procesu ochrany proti

---

²⁰⁹ Dle ustanovení § 35 a § 36 zák. č. 231/2001 Sb. o provozování rozhlasového a televizního vysílání.

²¹⁰ Dle ustanovení § 21 zák. č. 101/2000 Sb. o ochraně osobních údajů.

soukromoprávním deliktům nezanedbatelná. Tento nárok se uplatňuje žalobou na uznání dle ustanovení § 80 OSŘ. V těchto případech, je nutné prokázat naléhavý právní zájem²¹¹.

V období účinnosti zákona č. 40/1964 Sb. občanský zákoník (starý) byl nárok určovací dovozován z demonstrativního výčtu nároků v ustanovení § 13 odst. 1. Možnost tohoto dovození měla výhodu v tom, že nárok určovací byl považován za hmotněprávní nárok vyplývající ze zákona a pro jeho uplatnění nebylo zapotřebí prokázat naléhavý právní zájem. Je otázkou, zda tento dřívější koncept, který umožňoval snadnější uplatnění tohoto nároku, nebyl pro praxi více užitečným. Pro kladnou odpověď hovoří např. spojení určovacího nároku a postmortální ochrany osobnosti. Specifičnost postmortální ochrany osobnosti tkívá v absenci subjektu (zemřelý) zesiluje význam určovacího nároku. Lze odůvodněně předpokládat, že osoby blízké povolané (dle ustanovení § 82 odst. 2 OZ) k ochraně osobnosti zemřelého vnímají zásah do jeho osobnostního práva méně palčivě, než do svých vlastních. Samotné určení, že do práva bylo zasazeno, má předpoklad uspokojit žalobce a vyhnout se tak dalším a komplikovanějším sporům vyplývajícím např. z nároku satisfakčního. Tato možnost se jeví velmi vhodná v situacích, kdy nejsou soukromoprávní nároky zvláštní vyplývající z OZ (dle ustanovení § 82 odst. 2 OZ) z důvodu svých vlastností uplatnitelné, např. při porušení práva na volbu pohřbu, kdy dojde ke zpopelnění lidského těla navzdory výslovnému přání zemřelého.

Nárok satisfakční

Účelem tohoto nároku satisfakčního je odčinění, zmírnění a možná i vyvážení důsledků zásahu do osobnosti člověka.²¹² Předpokladem vzniku

---

²¹¹ “Naléhavý právní zájem na požadovaném určení pak vyjadřuje způsob právní ochrany, které se má dostat soudním rozhodnutím tomu, kdo má v řízení o určovací žalobě aktivní věcnou legitimaci, a to vůči tomu, kdo je k požadovanému určení pasivně věcně legitimován (srov. např. rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 3. dubna 2002, sp. zn. 21 Cdo 679/2001, ...)” rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 10. 02. 2016, sp. zn. 31 Cdo 4001/2013.

²¹² HURDÍK, Jan, LAVICKÝ, Petr a Ivo TELEEC. Občanské právo hmotné. 1. vyd. Bratislava: Bratislavská vysoká škola práva, 2008. ISBN 978-80-7380-136-6. s. 127.

tohoto nároku je porušení všeobecného osobnostního práva člověka a v takovém případě má škůdce dle ustanovení § 2956 OZ povinnost odčinit způsobenou újmu, kterou zásahem do práva způsobil. Hradí se újma majetková (škoda) a újma nemajetková. Pokud byly způsobeny duševní útrapy, hradí se v rámci újmy nemajetkové. Současně dle ustanovení § 2898 OZ platí, že se nepřihlíží k ujednáním, která předem vylučují nebo omezují povinnost k náhradě újmy způsobené člověku na jeho přirozených právech nebo způsobené úmyslně nebo z hrubé nedbalosti. Také se nepřihlíží k ujednáním, která předem vylučují nebo omezují právo slabší strany na náhradu jakékoli újmy. V těchto případech se práva na náhradu nelze ani platně vzdát. Způsob a výše přiměřeného zadostiučinění se určují tak, aby byly odčiněny také okolnosti zvláštního zřetele hodné²¹³. Z důvodu přehlednosti tématu bude nárok satisfakční rozdělen na nárok satisfakční - náhrada škody a nárok satisfakční - náhrada nemajetková újmy.

Náhrada škody

Náhrada škody se dle ustanovení § 2951 odst. 1 OZ hradí primárně uvedením do předešlého stavu. Není-li to dost dobře možné, anebo žádá-li to poškozený, hradí se škoda v penězích a dále se dle ustanovení § 2952 OZ hradí skutečná škoda a to, co poškozenému ušlo, tedy ušlý zisk. V rámci problematiky ochrany osobnosti není náhrada škody vyloučená. Lze si představit situaci, kdy dojde k zásahu do absolutního osobnostního práva neoprávněným zaviněným jednáním a je způsobena škoda. Způsobení skutečné škody je spíše teoretickou možností, neboť osobnost člověka nemá majetkový charakter. V tomto případě lze způsobit škodu jen nepřímo, např. zničením rodinné fotografie. V tomto případě se jedná klasickou škodu na

---

²¹³ Dle ustanovení § 2957 OZ jsou okolnosti zvláštního zřetele hodné takové okolnosti, kterými byly způsobeny újmy úmyslně a zvláště pak újmy způsobené s použitím lsti, pohrůžky, zneužitím závislosti poškozeného na škůdci, násobením účinků zásahu jeho uváděním ve veřejnou známost, nebo v důsledku diskriminace poškozeného se zřetelem na jeho pohlaví, zdravotní stav, etnický původ, víru nebo i jiné obdobně závažné důvody. Při posuzování, zda se jedná o okolnosti zřetele hodné, se rovněž vezme v úvahu obava poškozeného ze ztráty života nebo vážného poškození zdraví, pokud takovou obavu hrozba nebo jiná příčina vyvolala. Příklad těchto okolností lze najít v ustanovení § 2971 OZ.

věci, která však byla nosičem chráněného atributu osobnosti. Obvyklé je v rámci zásahu do osobnosti člověka způsobit škodu formou ušlého zisku, typicky porušení autorského práva majetkového, např. neoprávněné vytváření a distribuce kopii audiovizuálního díla.²¹⁴

Z podstaty postmortální ochrany osobnosti (neexistence subjektu) plyne, že způsobení majetkové škody je vyloučené. Skutečná škoda zemřelému nemůže vzniknout, protože všechna jeho vlastnická práva k majetkovým hodnotám zanikla jeho smrtí. U ušlého zisku je situace podobná. Zemřelému bez právní osobnosti nemůže plynout zisk, a proto ho o něj nelze neoprávněné připravit.

Náhrada nemajetkové (nehmotné, imateriální) újmy

Nárok na nemajetkovou újmu je ve sporech o ochranu osobnosti častým jevem. OZ pojem “nemajetková újma” nedefinuje ani blíže nspecifikuje jeho obsah. Negativně jej lze vymezit jako opak újmy majetkové. Je-li majetková újma újmou majetkové hodnoty, pak nemajetková újma je újmou v oblasti mimo majetkové hodnoty. Tato sféra může být chápána velmi široce²¹⁵, nicméně její hlavní složkou je osobnost člověka. Do sféry mimomajetkových hodnot mohou být zařazeny také strach, psychický tlak a podobné pocity člověka. Např. kadeřník má strach ze ztráty klientely poté, co o něm byla zveřejněna nepravdivá recenze s názvem „Smrká lidem na pěšinku”.

Účelem nároku na nemajetkovou újmu je poskytnutí přiměřeného zadostiučinění (uspokojení, satisfakce) tomu, komu bylo zasaženo do osobnosti a naopak stanovení povinnosti tomu, kdo neoprávněně do osobnosti zasáhl. Podmínkou vzniku tohoto nároku je vznik újmy, pouhé

²¹⁴ TŮMA, Pavel. In: LAVICKÝ, Petr a kol. Občanský zákoník I. obecná část (§ 1-654): komentář. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2022. ISBN 978-80-7400-852-8. s. 337.

²¹⁵ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 15. 12. 2011, sp. zn. 30 Cdo 519/2010 uvádí, že tato sféra zahrnuje i: “Občanskoprávní ochrana osobnosti ... přísluší i těm fyzickým osobám, které pro svůj věk nebo psychický stav (stav duševního zdraví, úroveň vyspělosti apod.) nejsou s to plně nebo vůbec chápat újmu, která jim vznikla neoprávněným zásahem jiného na jejich osobnosti, resp. na jednotlivé hodnotě jejich osobnosti “.

ohrožení není vzhledem k povaze nároku dostačující. Nevznikne-li újma, není co odčinit. Dle ustanovení § 2951 odst. 2 OZ se přiměřeně zadostiučinění hradí primárně způsobem, který zajistí skutečné a dostatečně účinné odčinění způsobené újmu. Pokud tento způsob není možný, musí být poskytnuto odčinění v penězích. OZ blíže nestanovuje pravidla ohledně tohoto nároku, toto náleží soudu.²¹⁶ Při určování formy nebo výše přiměřeného zadostiučinění v penězích je nutné, aby soud vzal v potaz a zhodnotil okolnosti a povahu každého případu.²¹⁷

Ač tento nárok náleží mezi soukromoprávní nároky obecné²¹⁸, je jeho zaměření na ochranu osobnosti vzhledem k jeho návaznosti na mimomajetkovou sféru logickým vyústěním.

Přiměřené zadostiučinění má v rámci postmortální ochrany odlišnosti oproti obecné ochraně osobnosti. Jak již bylo uvedeno, přiměřené zadostiučinění se hradí primárně způsobem, který zajistí skutečné a dostatečně účinné odčinění způsobené újmy. Pokud toto není možné, hradí se v penězích. V případech postmortální ochrany osobnosti, kdy subjektem je zemřelý, je peněžní forma satisfakce vyloučená, protože “právo na náhradu nemajetkové újmy v penězích ... je osobně spjata se zemřelou fyzickou osobou, a jako právo osobní povahy jejím úmrtím zaniká a nepřechází na dědice. Pokud by náhrada nemajetkové újmy v penězích byla přiznána jiné osobě (než osobě poškozené), neplnila by svou funkci, neboť by již nevyvažovala, ani nezmírňovala, nemajetkovou újmu způsobenou

---

²¹⁶ HURDÍK, Jan, LAVICKÝ, Petr a Ivo TELEČEK. Občanské právo hmotné. 1. vyd. Bratislava: Bratislavská vysoká škola práva, 2008. ISBN 978-80-7380-136-6. s. 127.

²¹⁷ “Je-li uplatněn požadavek na přisouzení náhrady nemajetkové újmy v penězích ... je na soudech zjistit v první řadě míru závažnosti zásahu do práva na ochranu osobnosti fyzické osoby, tj. ověření toho, zda k němu došlo ve značné míře, což předpokládá zhodnocení jak podle celkové povahy případu, tak podle jeho jednotlivých okolností. Současně je třeba přihlížet i k tomu, že tato forma zadostiučinění je právním institutem do jisté míry výjimečného charakteru ... “ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 15. 12. 2011, sp. zn. 30 Cdo 519/2010.

²¹⁸ O změně zařazení tohoto nároku mezi obecné soukromoprávní nároky blíže viz podkapitola Vývoj úpravy soukromoprávních nároků zvláštních vyplývajících z OZ.

neoprávněným zásahem dotčené osoby.”²¹⁹ S tímto souhlasí také Pavel Tůma, který rovněž argumentuje osobní povahou a nepřevoditelností tohoto nároku, ve smyslu že: “Součástí postmortální ochrany nemohou být taková opatření, která by z titulu absolutního osobnostního práva nepříslušela samotnému člověku za jeho života. ... Zákonem povolaným zástupcům nevzniká samotným zásahem do osobnosti zemřelého bez dalšího žádná vlastní újma. Mají jen zástupnou roli. Rovněž se nemohou domáhat odškodnění újmy způsobené na osobnosti zemřelého, neboť odškodnění újmy na přirozených právech člověka představuje nárok vázaný výlučně na osobu poškozeného.”²²⁰

O správnosti vyloučit nárok satisfakční v peněžní formě v rámci postmortální ochrany osobnosti z důvodu jeho osobní povahy a nepřevoditelnosti se v judikatuře i doktríně vede široká polemika. Lze se setkat s názory, které nutí k zamyšlení, zda toto vyloučení není kontraproduktivní. Tomáš Doležal tvrdí, že: “Aplikační spor vznikl při zodpovězení otázky, zda osoby oprávněné k postmortální ochraně mohou rovněž uplatnit právo na peněžité zadostiučinění ... Stávající znění OZ nijak nevylučuje nároky těchto osob na peněžité zadostiučinění, proto je nutno vycházet z toho, že nárok na zadostiučinění, vzniklý v důsledku neoprávněného zásahu do přirozeného práva člověka, může směřovat i k zadostiučinění peněžitému.”²²¹ Ivo Telec toto tvrzení podporuje a argumentuje ve smyslu rozmělnění argumentu o osobní povaze tohoto nároku: “Na zřeteli lze přitom mít, že peněžité zadostiučinění vyplacené za života postiženého člověka, ač je nárokem osobním, nemusí jím být použito jen pro osobní potřebu. Může podle vůle postiženého, kterou mohl za života projevit, posloužit celé jeho rodině nebo jiným lidem. Krom toho nelze v

---

²¹⁹ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 25. 05. 2006, sp. zn. 30 Cdo 1218/2006.

²²⁰ TŮMA, Pavel. In: LAVICKÝ, Petr a kol. Občanský zákoník I. obecná část (§ 1-654): komentář. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2022. ISBN 978-80-7400-852-8. s. 347, obdobně také KNAP, Karel et al. Ochrana osobnosti podle československého občanského práva. 4. podstatně přeprac. a dopl. vyd. Praha: Panorama, 2004. ISBN 80-7201-484-6. s. 83.

²²¹ DOLEŽAL, Tomáš. In: MELZER, Filip, TĚGL, Petr a kol.. Občanský zákoník-velký komentář. Svazek I. § 1-117. 1. vyd. Praha: Leges, 2013. ISBN 978-80-87576-73-1. s. 538.

některých případech od sebe přesně oddělit nemajetkovou újmu, která byla způsobena přímo postiženému, od nemajetkové újmy, která přeneseně vznikla například jeho manželovi, homosexuálnímu partnerovi nebo dítěti či rodičům anebo která je jakkoli jinak nepřímou zásahla. Pokud by měl zákon vyloučit právo uplatnit některý nárok při posmrtné ochraně osobnosti, mohlo by to vést v určitém případě až k tvrdosti, která by nebyla přiměřená.²²² A dále Michal Ryška tvrdí, že: “...dřívější judikatura NS o nepřipustnosti postmortálních finančních satisfakcí (NS 30 Cdo 1218/2006, 30 Cdo 3223/2011) v nových podmínkách neaplikovatelná. Její výchozí argument (právo na náhradu nemajetkové újmy smrtí zaniká a nepřechází na dědice) novou právní úpravou evidentně padá (§ 1475 odst. 2). Není-li nově důvod vylučovat přechod práva na finanční odčinění újmy na dědice, nemusí být ani důvod a priori vylučovat vznik tohoto práva u posmrtných zastánců. U dědiců právě jako u posmrtných zastánců jde totiž shodně o osoby odlišné od osoby dotčeného (tím padá i dřívější závěr o nemožnosti přiznání náhrady nemajetkové újmy v penězích jiné než dotčené osobě právě pro rozdíl v subjektu). Z hlediska doby zásahu (82 25) lze však proti tomu logicky namítnout, že speciálně u zásahů za života dotčeného by možnost originárního vzniku nároků zastánců po smrti dotčeného nesystematicky přesahovala či obcházela rámce § 1475 odst. 2. Takové nároky zastánců by totiž vznikaly zcela bez ohledu na to, že nároky zůstavitele na dědice nepřešly pro nesplnění zákonem vyžadovaných podmínek přechodu (uznání či uplatnění za života zůstavitele).²²³ Při srovnání výše uvedených argumentů lze dospět k závěru, že ustanovení § 1475 odst. 2 OZ, které umožňuje, aby práva a povinnosti vázané výlučně na osobu, pokud byly uznány nebo uplatněny u orgánu veřejné moci, přešly na dědice, částečně zpochybňuje osobní povahu a nepřevoditelnost nároku satisfakčního v peněžní formě.

---

²²² TELEČEK, Ivo. In: ELIÁŠ, Karel a kol. Občanský zákoník: velký akademický komentář: úplný text zákona s komentářem, judikaturou a literaturou podle stavu k 1.4.2008. Praha: Linde, 2008. ISBN 978-80-7201-687-7. s. 169.

²²³ RYŠKA, Michal. In: PETROV, Jan a kol. Občanský zákoník: komentář. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2017. ISBN 978-80-7400-653-1. s. 135.

Dalším argumentem proti vyloučení tohoto nároku v peněžní formě v rámci postmortální ochrany osobnosti je, že tento nárok má silný preventivní charakter a u některých práv umožňuje výrazně posílit jejich vymahatelnost. Např. není-li respektováno právo volby pohřbu zemřelého jeho nejbližšími pozůstalými a jeho popel je po kremaci rozsypán na rozptylové loučce za hřbitovem, i přestože si zemřelý výslovně přál ho uložit v rodinné hrobce, může osoba zemřelému blízká podat žalobu na postmortální ochranu osobnosti. Vzhledem k charakteru zásahu, který již skončil a nehrozí jeho opakování, nemá žalobce jinou možnost, než domáhat se nároku satisfakčního ve formě zadostiučinění jinak než v penězích. Možnou formou je zveřejnění omluvy v novinách, osobní omluva pozůstalým atd. V těchto případech, nepeněžitý typ zadostiučinění nemá žádný odstrašující, resp. preventivní účinek na škůdce. Jeden z možných závěrů je, že vyloučení nároku satisfakčního v peněžní formě pro postmortální ochranu osobnosti může v některých případech vést k nemožnosti vymáhat některá práva.

Nárok na vydání bezdůvodného obohacení

Účelem nároku na vydání bezdůvodného obohacení je, aby neoprávněné obohacení na úkor druhého bylo navráceno zpět tomu, komu náleží. Podmínky pro naplnění bezdůvodného obohacení a výši vzniklého nároku určuje ustanovení § 2991 OZ. Podmínky udává skutková podstata bezdůvodného obohacení, kterou příslušné ustanovení definuje jako stav, kdy se obohacený na úkor ochuzeného obohatil bez spravedlivého důvodu. Výše vzniklého nároku na vydání bezdůvodného obohacení je dána povinností vydat celé obohacení, přičemž tato povinnost není odvislá od zavinění obohaceného. Tento nárok se řadí mezi soukromoprávní nároky obecné, protože příslušné ustanovení není součástí úpravy ochrany osobnosti. V souvislosti s ochranou osobnosti, pokud škůdce zasáhl do osobnostního práva bez dobré víry, je povinen dle ustanovení § 3004 odst. 1 OZ vydat mimo bezdůvodného obohacení i všechny plody a užitky z něj získané.

Další spojitost tohoto nároku a ochrany osobnosti nalezneme v ustanovení § 3004 odst. 2 OZ. Toto ustanovení zakládá možnost, že bylo-li zasaženo do osobnosti člověka, je možné, aby ochuzený namísto vydání bezdůvodného obohacení požadoval za neoprávněné nakládání s hodnotami týkajícími se jeho osobnosti dvojnásobek odměny obvyklé²²⁴ za udělení souhlasu se zásahem do těchto hodnot.

Tuto možnost lze vnímat jako překročení možností bezdůvodného obohacení a kategorizovat ji jako samostatný nárok. Vzhledem k systematickému tématu označíme tuto možnost jako „další možný soukromoprávní nárok“.

O souvislosti postmortální ochrany osobnosti a nároku na bezdůvodné obohacení lze polemizovat jen s obtížemi. Z podstaty postmortální ochrany osobnosti (neexistence subjektu) plyne, že se nelze neoprávněně majetkově obohatit na úkor někoho, kdo již zemřel a majetek již nemůže vlastnit.

Nejbližší teoretickou možností uplatnění nároku na vydání bezdůvodného obohacení po smrti člověka je u porušení osobnostního práva autorského²²⁵. Osobnostní právo autorské vychází z premisy, že nelze absolutně zcizit práva autora k jeho dílu.²²⁶ Dle ustanovení § 11 odst. 5 zák.

---

²²⁴ Určit obvyklou výši odměny může být s přihlédnutím k nutnosti předvídatelnosti soudních rozhodnutí složité. “Nemůže totiž jít o případný mechanicky vypočtený průměr. Odměny se totiž liší nejen podle kritéria jejich výpočtu, ale také podle druhu díla a výrazně též podle osoby autora (jeho erudice, věhlasu apod.), ale např. i obsahového zaměření díla, jeho popularity, žádanosti, aktuálnosti apod. Takto např. výjimečný autor dostává výjimečnou odměnu, která musí být u něho považována za odměnu obvyklou”. Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 20. 11. 2008, sp. zn. 30 Cdo 149/2007.

²²⁵ Zákon č. 121/2000 Sb. autorský zákon vychází z teorie dualistické koncepce, kdy vedle sebe stojí autorské právo osobnostní a autorské právo majetkové.

²²⁶ Řečenou neoddělitelnost a vztah autorského a všeobecného osobnostního práva vyložil nejvyšší soud tak, že: “Tvůrčí činnost, všechny její druhy, jako pojem autorskoprávní, lze charakterizovat jako činnost spočívající ve “vytvoření” něčeho nehmotného s tím, že dosažení tohoto cíleného i necíleného výsledku závisí v osobních vlastnostech tvůrce, bez nichž by tento výtvar (duševní plod tvůrčí povahy literární, jiné umělecké nebo vědecké) nebyl vůbec dosažen. “Zvláštními osobními vlastnostmi” autora díla je zejména schopnost tvořit, což je schopnost jeho ducha, a to in concreto tvořit literárně, jinak umělecky nebo vědecky. ... Právě z povahy “zvláštních osobních vlastností” vyplývá, že duševní plod tvorby, k níž

č. 121/2000 Sb. autorský zákon, osobnostní práva autorská zanikají smrtí autora s výjimkou práva osoboání si autorství k dílu²²⁷ a práva zabraňování užití díla způsobem snižujícím jeho hodnotu. Toto ustanovení dále určuje, že ochrany těchto práv se po smrti autora může domáhat osoba jemu blízká, případně právnická osoba sdružující autory nebo příslušný kolektivní správce. V souvislosti s postmortální ochranou osobnosti si lze představit situaci, kdy teoreticky vznikne bezdůvodné obohacení porušením osobnostního práva autorského také po smrti. Např. nepoctivý skladatel hudby vymění v notovém zápise jméno skutečného autora (slavného skladatele) za své vlastní. Na základě této záměny následně inkasuje peníze, jako by dílo složil on sám. Necháme-li stranou porušení autorského práva majetkového, bylo porušeno také autorské právo osobnostní a nepoctivý skladatel se jeho porušením bezdůvodně obohatil. Tuto možnost podporuje i fakt, že zákon č. 121/2000 Sb. autorský zákon nevyklučuje, že “v některých důsledcích uplatnění osobnostních práv autorských může mít i majetkovou povahu”²²⁸.

V případě uznání nároku na bezdůvodné obohacení v rámci postmortální ochrany osobnosti však vzniká otázka, zda je možné, aby subjektu bez právní osobnosti (zemřelému) bylo bezdůvodné obohacení vydáno.

2.4.4. Soukromoprávní nároky zvláštní

Soukromoprávní nároky zvláštní vyplývající z OZ

Soukromoprávní nároky zvláštní vyplývající z OZ jsou upraveny v ustanovení § 82 odst. 2 OZ, které určuje, že člověk, jehož osobnost byla dotčena, má právo se domáhat, aby bylo od neoprávněného zásahu upuštěno

---

byly tyto zvláštní osobní vlastnosti člověka využity, je povahově (a pojmově) neoddělitelným tvůrčím projevem individualizovaného lidského ducha, formujícího samu osobnost. Proto je i samo "vytvoření", resp. tvorba, díla tvůrčí činností nezaměnitelného osobitého rázu.” Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 30. 04. 2007, sp. zn. 30 Cdo 739/2007.

²²⁷ Při označení díla se vždy uvede i jméno jeho autora, pokud je to obvyklé.

²²⁸ SRSTKA, Jiří a kol. Autorské právo a práva související: vysokoškolská učebnice. 2. vyd. Praha: Leges, 2019. ISBN 978-80-7502-386-5. s. 85.

nebo aby byl odstraněn jeho následek. Výčet nároků v tomto ustanovení je taxativní a žádné další zvláštní soukromoprávní nároky nelze uplatnit.

Nárok zdržovací (zápůrčí, zakazovací, negatorní)

Účelem zdržovacího nároku je zajistit, aby již nadále nedocházelo k neoprávněným zásahům. Jeho podmínkou je neoprávněný zásah, který je veden vůči konkrétní osobě do jejího osobnostního práva, přičemž tento zásah musí mít trvalejší, pokračující, případně reálně opakující se charakter. Z povahy tohoto nároku vyplývá, že ho nelze uplatnit, jestliže k neoprávněnému zásahu již nedochází. Tento nárok se uplatňuje žalobou zápůrčí (negatorní). Úspěšným výsledkem tohoto nároku je zákaz s takovou mírou konkretizace, aby korespondovala s porušením osobnostního práva.²²⁹ V obecném pohledu je možné tento nárok uplatnit při porušení postmortální ochrany osobnosti.

Nárok odstraňovací (restituční)

Účelem odstraňovacího nároku je odstranění následků zásahu do absolutního osobnostního práva a obnovení (restituce) původního právního stavu než zásah nastal. Jeho podmínkou je trvání protiprávního stavu jako důsledku zásahu, přičemž není rozhodující, zda samotné závadné jednání stále probíhá či nikoliv a zda existuje reálná možnost jeho odstranění²³⁰. Tento nárok se uplatňuje restituční žalobou (obnovovací) žalobou. Úspěšným výsledkem tohoto nároku je příkaz k tomu, aby původce neoprávněného zásahu něco konkrétně vykonal, přičemž již v návrhu žaloby musí být dostatečně konkretizováno toto jednání. Obecná formulace obnovení původního stavu není dostačující.²³¹ V obecném pohledu tento nárok lze uplatnit při porušení postmortální ochrany osobnosti.

Splnění příkazu obnovení původního stavu zajišťuje škůdce na svoje náklady. Takové náklady mohou být vzhledem k objektivní odpovědnosti

²²⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 14. 04. 2011, sp. zn. 30 Cdo 3729/2009.

²³⁰ Tamtéž.

²³¹ DOLEŽAL, Tomáš. In: MELZER, Filip, TĚGL, Petr a kol.. Občanský zákoník-velký komentář. Svazek I. § 1-117. 1. vyd. Praha: Leges, 2013. ISBN 978-80-87576-73-1. s. 537.

škůdce a majetkovým či nemajetkovým škodám v zcela nepředpokladatelné výši. V rámci rozhodování soudu je nutné zohlednit vhodnost a přiměřenost přiznávaného odstraňovacího nároku vzhledem k závažnosti a okolnostem zásahu, jakož i k zájmům třetích osob a jejich dobré víry.

Právní úprava v ustanovení § 82 odst. 2 OZ nároky od sebe odděluje spojkou „nebo“, což může vyvolávat mírné zmatení. Z jazykového výkladu ustanovení je zřejmé, že mezi oběma nároky je poměr slučovací, absentuje čárka. I přesto může spojka “nebo” evokovat výběr jedné z nabízených variant, resp. pouze jednoho z předpokládaných nároků, což je chybná úvaha. Oba nároky jsou svou povahou odlišné. Zatímco nárok na upuštění od zásahu má značně preventivní funkci, nárok odstraňovací cílí na vypořádání se s nežádoucím stavem ex post (odstraněním závadného stavu nějakou formou náhrady směřující k nastolení stavu před zásahem).²³² Vyloučení možnosti domáhat se obou nároků by bylo nežádoucí. V praxi je lze použít současně.

Vývoj úpravy soukromoprávních nároků zvláštních vyplývajících z OZ

Zákon č. 40/1964 Sb. občanský zákoník (starý) v ustanovení § 13 odst. 1 upravoval možnost, aby se osoba, do jejíchž osobnostních práv bylo zasaženo, domáhala upuštění od neoprávněných zásahů, odstranění následků těchto zásahů a o přiměřené zadostiučinění za zásah. Přiměřené zadostiučinění přiznával soud pouze ve formě morálního zadostiučinění. Věta příslušného ustanovení byla uvozena slovem “zejména”, z čehož vyplývá demonstrativní charakter výčtu nároků v něm uvedených.

Dále odstavec 2 téhož ustanovení určoval, že pokud se přiměřené zadostiučinění nejevilo jako dostatečné, měla osoba právo na náhradu nemajetkové újmy v penězích. Předpoklad přiznání takového nároku tkvěl například ve značné míře snížení důstojnosti fyzické osoby vlivem zásahu

---

²³² RYŠKA, Michal. In: PETROV, Jan a kol. Občanský zákoník: komentář. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2017. ISBN 978-80-7400-653-1. s. 133.

nebo pokles její vážnosti ve společnosti. Při rozhodování o takovém nároku musela být dodržena proporcionalita ve vztahu k míře zásahu. Pokud došlo k porušení tohoto kritéria, nebo nemohla být naplněna satisfakční funkce nároku (co nejúčinnější zmírnění nepříznivých následků zásahu), předpokládal zákon možnost poskytnutí materiální satisfakce vyjádřené v penězích.²³³

Při rozhodování o formě a výši satisfakce určoval zák. č. 40/1964 Sb. občanský zákoník starý základní kritéria. Pokud se jednalo o formu morální zadostiučinění, vyvinul se v tomto směru obsáhlý korpus judikatury.²³⁴ Pokud se jednalo o výši materiální satisfakce, pak v ustanovení § 13 odst. 3 zák. č. 40/1964 Sb. občanský zákoník (starý) bylo určeno, že o ní rozhodne soud s přihlédnutím k závažnosti vzniklé újmy a k okolnostem, za nichž k porušení práva došlo. Konkrétní výši zákon neudával. Z důvodu tematické blízkosti, pojmovému propojení a vnitřní logice zákona se pro stanovení odškodnění újmy používala ustanovení části šesté zák. č. 40/1964 Sb. občanský zákoník (starý) týkající se odpovědnosti za škodu a za bezdůvodné obohacení. To, že tato konstrukce není bezproblémová, dokazuje fakt, že praxe prostřednictvím judikatury se musela vypořádat s nejasnostmi vzniklými z tohoto postupu.²³⁵

Dne 1. 1. 2014 vešel v účinnost OZ, který koncepci nároků změnil. Soukromoprávní nároky zvláštní upravuje ustanovení § 82 odst. 2 OZ, které určuje, že člověk, jehož osobnost byla dotčena, má právo se domáhat, aby bylo od neoprávněného zásahu upuštěno nebo aby byl odstraněn jeho následek. Výčet nároků v tomto ustanovení je taxativní. Další nároky zákonná úprava v části první, hlavě druhé, díl druhý, pododdíl šestý s názvem Ochrana osobnosti neobsahuje.

---

²³³ ŠVESTKA, Jiří. In: ŠVESTKA, Jiří, SPÁČIL, Jiří, ŠKÁROVÁ, Marta, HULMÁK, Milan a kol. Občanský zákoník: komentář. 2. vyd. Praha: C.H. Beck, 2009. 2 sv. ISBN 978-80-7400-108-6. s. 197.

²³⁴ Např. shrnutí základní judikatury k tématu v ŠVESTKA, Jiří, SPÁČIL, Jiří, ŠKÁROVÁ, Marta, HULMÁK, Milan a kol. Občanský zákoník: komentář. 2. vyd. V Praha: C.H. Beck, 2009. 2 sv. ISBN 978-80-7400-108-6. s. 202 - 220.

²³⁵ Např.: rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 28.2.2005, sp. zn. NS 30 Cdo 1678/2004.

Úprava přiměřeného zadostiučinění byla přesunuta do části čtvrté, hlavy třetí, dílu třetího s názvem Majetková a nemajetková újma. Ustanovení § 2956 OZ stanoví povinnost škůdce odčinit újmu osobě, do jejichž osobnostních práv bylo zasaženo. Ze zákona je povinen nahradit škodu, tedy majetkovou újmu, a též újmu nemajetkovou. Do nemajetkové újmy jsou zahrnuty také duševní útrapy, které mají být odčiněny stejným způsobem.

Pojem nemajetkové újma na tomto místě představuje opak újmy majetkové, tedy škody. Lze ji tedy chápat čistě v morálním rozměru jako újmu postrádající ve své podstatě materiální základ.²³⁶ Není tedy sporu, že pojem nemajetková újma zůstala svým charakterem stejným institutem jako za účinnosti předchozí úpravy. Ovšem s účinností OZ došlo k úpravě terminologie. Nejvyšším nadřazeným pojmem popisujícím zásah se stala újma. Ta se dělí na majetkovou újmu (škodu)²³⁷ a nemajetkovou újmu. Díky této změně přestávají být některé závěry judikované za doby platnosti předchozí úpravy bez dostatečného přizpůsobení použitelné. To otevírá široké možnosti polemice a způsobuje potencionální nejistotu.

OZ v ustanovení § 2957 určuje základní pravidlo pro určení způsobu a výše přiměřeného zadostiučinění, přičemž předpokládá také odčinění okolností zvláštního zřetele hodné.²³⁸ Konkrétnější formu určení výše náhrady nemajetkové újmy pak nalezneme v následujícím ustanovení, podle něhož má vedle náhrady za vytrpěné bolesti a ztížení společenského uplatnění dojít také k náhradě další nemajetkové újmy. Tuto třetí kategorii zákon nijak blíže nerozvádí. Lze tak dojít k závěru, že se jedná o kategorii

---

²³⁶ VOJTEK, Petr. In: ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, FIALA, Josef a kol. Občanský zákoník. Komentář. Svazek VI. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014. ISBN 978-80-7478-630-3. s. 1101.

²³⁷ Dle ustanovení § 2894 odst. 1 OZ je škoda chápána jako újma na jmění.

²³⁸ Dle ustanovení § 2957 OZ okolnostmi zvláštního zřetele hodné jsou: úmyslné způsobení újmy, zvláště pak způsobení újmy s použitím lsti, pohrůžky, zneužitím závislosti poškozeného na škůdci, násobením účinků zásahu jeho uváděním ve veřejnou známost, nebo v důsledku diskriminace poškozeného se zřetelem na jeho pohlaví, zdravotní stav, etnický původ, víru nebo i jiné obdobně závažné důvody, dále pak obava poškozeného ze ztráty života nebo vážného poškození zdraví, pokud takovou obavu hrozba nebo jiná příčina vyvolala.

zbytkovou, kam mohou náležet všechny ostatní potenciální újmy související svou podstatou se zásahem do osobnostní sféry jedince.²³⁹ Pro všechny kategorie bez výjimky pak OZ předpokládá náhradu v penězích, ve výši kompenzačního nároku. Nelze-li výši určit, má soud postupovat dle zásad slušnosti.

Soukromoprávní nároky zvláštní vyplývající z jiných předpisů

Soukromoprávní nároky zvláštní vyplývající z jiných právních předpisů nemají jednotnou úpravu a jsou upraveny vždy v konkrétním tematickém právním předpisu. Jedná se zejména o zákon č. 231/2001 Sb. o provozování rozhlasového a televizního vysílání a o zákon č. 101/2000 Sb. o ochraně osobních údajů. K těmto nárokům se řadí např. nárok na odpověď, nárok na dodatečné sdělení, nárok na vysvětlení, nárok na odstranění závadného stavu atd. Cílem této kapitoly není uvést všechny existující nároky spadající do této kategorie, ale pouze v krátkosti uvést a popsat reprezentativní zástupce a analyzovat jejich navázání na ochranu postmortální ochrany osobnosti.

Nárok na odpověď (právo na odpověď)

Účelem nároku na odpověď je umožnit tomu, komu bylo předepsaným způsobem zasaženo do osobnostního práva, reagovat na zásah a reakci rozšířit stejným způsobem a mírou jako zásah. Tento nárok je upraven v ustanovení § 10 zákona č. 46/2000 Sb. tiskový zákon a v ustanovení § 35 zákona č. 231/2001 Sb. o provozování rozhlasového a televizního vysílání. Právní úprava je v těchto dvou předpisech totožná, pouze s výjimkou média prostřednictvím kterého k zásahu dochází. Zákon č. 46/2000 Sb. tiskový zákon hovoří o uveřejnění v periodickém tisku, oproti tomu zákon č. 231/2001 Sb. o provozování rozhlasového a

---

²³⁹ VOJTEK, Petr. In: ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, FIALA, Josef a kol. Občanský zákoník. Komentář. Svazek VI. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014. ISBN 978-80-7478-630-3. s. 1108.

televizního vysílání hovoří o uveřejnění v rozhlasovém nebo televizním vysílání.

Podstatou tohoto nároku je, že bylo-li v periodickém tisku (resp. v rozhlasovém nebo televizním vysílání) uveřejněno sdělení obsahující skutkové tvrzení, které se dotýká cti, důstojnosti nebo soukromí určité fyzické osoby nebo jména nebo dobré pověsti určité právnické osoby, vzniká možnost požadovat uveřejnění odpovědi. Vydavatel (resp. provozovatel vysílání) je povinen této žádosti vyhovět. Žádost o zveřejnění odpovědi musí být doručena příslušnému subjektu nejpozději do 30 dnů ode dne zveřejnění napadeného sdělení. Jedná se o lhůtu prekluzivní a objektivní. Subjektivní okamžik, kdy se dotčená osoba o zveřejnění dozvěděla, není relevantní. Žádost musí mít písemnou formu a musí být dostatečně určitá v tom smyslu, jaké tvrzení se dotýká cti, důstojnosti či soukromí fyzické osoby a její součástí musí být i návrh na znění odpovědi či dodatečného sdělení. Vydavatel (resp. provozovatel) musí zajistit, že odpověď bude zveřejněna ve stejném periodickém tisku (resp. stejném vysílání), přičemž nesmí být měněna, krácena či doplňována. Zveřejnění odpovědi musí být výslovně označeno a zveřejněno způsobem odpovídajícím napadenému sdělení ve lhůtě do 8 dnů ode dne, kdy byla žádost doručena. Pokud tyto podmínky nebudou splněny, rozhodne o povinnosti na návrh poškozeného soud.

V širším kontextu ochrany osobnosti lze dojít k závěru, že se jedná o možnost, jak rychle a efektivně zhojit následky zásahu do osobnostních práv poškozených bez zapojení soudů, před kterými by byl proces nápravy bezpochyby delší a nákladnější.

Jelikož nárok na odpověď vzniká při porušení aspektů osobnosti jakými jsou čest, důstojnost nebo soukromí u fyzických osob, anebo jméno nebo dobrá pověst u právnických osob, není sporu o využitelnosti tohoto nároku také v rámci postmortální ochrany osobnosti. Navíc právní úprava tohoto nároku předpokládá jeho využití i po smrti člověka. V ustanovení § 10 odst. 4 zák. č. 46/2000 Sb. tiskový zákon je uvedeno, že po smrti člověka

právo na odpověď přísluší manželovi a dětem, a není-li jich, tak rodičům zemřelého.

Nárok na dodatečné sdělení (právo na dodatečné sdělení)

Funkcí nároku na dodatečné sdělení je, aby spolu s informací že je s konkrétní osobou vedeno trestní řízení nebo o řízení ve věcech přestupků byl zveřejněn i jeho výsledek. Tento nárok je upraven v ustanovení § 11 zákona č. 46/2000 Sb. tiskový zákon a v ustanovení § 36 zákon č. 231/2001 Sb. o provozování rozhlasového a televizního vysílání. Stejně jako u nároku na odpověď mimo médium, prostřednictvím kterého k zásahu dochází, je právní úprava totožná v obou předpisech. Podstatou tohoto nároku je, že bylo-li v periodickém tisku (resp. v rozhlasovém nebo televizním vysílání) uveřejněno sdělení o trestním řízení nebo o řízení ve věcech přestupků vedeném proti osobě, kterou lze podle tohoto sdělení ztotožnit, má tato osoba právo požadovat po vydavateli (resp. po provozovateli vysílání) uveřejnění dodatečného sdělení s informací o konečném výsledku řízení jako dodatečného sdělení. Další okolnosti a podmínky podání žádosti, uveřejnění a uplatnění práva u soudu jsou stejné jako u nároku na odpověď.

Nárok na dodatečné sdělení svým charakterem nevylučuje uplatnění v rámci postmortální ochrany osobnosti. Právní úprava v ustanovení § 11 odst. 2 zák. č. 46/2000 Sb. tiskový zákon uvádí posloupnost subjektů, kterým přísluší právo na odpověď po smrti člověka. Jsou jimi manžel a děti, a není-li jich, tak rodiče zemřelého. Např. dojde-li k úmrtí otce po pravomocném rozhodnutí soudu o jeho nevině v případě vraždy, přičemž v průběhu soudního procesu vyšel o tomto v periodickém tisku článek, mají jeho děti možnost z titulu postmortální ochrany osobnosti uplatnit nárok na odpověď.

Ačkoliv mají nárok na dodatečné sdělení a nárok na odpověď většinu právní úpravy totožnou, je mezi nimi v teoretické rovině nezanedbatelný rozdíl. Zatímco podmínkou práva na odpověď je zásah do osobnosti člověka, u dodatečného sdělení je podmínkou pouze zveřejnění informace, která nemusí automaticky znamenat zásah do osobnosti člověka.

Lze konstatovat, že jednou s funkcí tohoto nároku je předcházení zásahům do osobnosti.

2.4.5. Další možné soukromoprávní nároky

Obecná právní úprava ani základní doktrína tématu další možné soukromoprávní nároky nezmiňují. Uvedený nárok je rozpracováním nestandardních vlastností nároku na bezdůvodné obohacení a úvah de lege ferenda.

Nárok sankční

Nárok sankční je teoretický nárok vycházející z ustanovení § 3004 odst. 2 OZ a dle aktuální úpravy je součástí nároku na vydání bezdůvodného obohacení, bez něhož by nemohl samostatně existovat. Podmínkou jeho vzniku je totiž naplnění skutkové podstaty bezdůvodného obohacení v kombinaci se zásahem do přirozeného práva člověka chráněného ustanoveními první části OZ (i ochrany osobnosti). V těchto případech má ochuzený možnost rozhodnutí, zda uplatní nárok na vydání bezdůvodného obohacení nebo bude požadovat dvojnásobek obvyklé odměny, kterou by dostal, kdyby s užitím osobnostní hodnoty souhlasil. Tento nárok má dvě složky, a to složku obvyklé odměny rovnající se výši odměny za předpokladu uzavření legálního kontraktu o využití příslušné osobnostní hodnoty a složku sankční ve stejné výši. Dále ustanovení § 3004 odst. 2 OZ zakládá moderační právo soudu stanovenou výši sankčního nároku ještě zvýšit, a to za předpokladu, je-li pro to spravedlivý důvod. Lze předpokládat, že nárok sankční by měl silný preventivní charakter. Má potenciál odrazovat eventuálního škůdce od neoprávněných zásahů do osobnosti jiných a motivuje k uzavírání řádných kontraktů. Negativní stránkou tohoto nároku je, že jeho sankční charakter není zcela typický pro soukromé právo, sankce jsou typické pro veřejné právo.²⁴⁰

---

²⁴⁰ Obdobná konstrukce se objevuje také v ustanovení § 40 odst. 4 zák. č. 121/2000 Sb. autorský zákon. Dále obdobně o sankčním charakteru také SRSTKA, Jiří a kol. Autorské právo a práva související: vysokoškolská učebnice. 2. vyd. Praha: Leges, 2019. ISBN 978-80-7502-386-5. s. 515

Je zajímavou úvahou, jaké dopady by mělo oddělení tohoto nároku od bezdůvodného obohacení a jeho začlenění jako plnohodnotného nároku do ustanovení § 82 odst. 1 OZ vedle ostatních zvláštních soukromoprávních nároků. Vzhledem k jejich vzájemnému vylučujícímu se charakteru by právní úprava dávala na výběr ze dvou možností. V případě že by prokazatelně došlo k zásahu do osobnosti člověka a charakter zasaženého aspektu osobnosti by to dovoľoval, měl by poškozený možnost výběru, zda uplatní nároky zdržovací, odstraňovací a satisfakční nebo zda uplatní nárok sankční. Pozitivní vliv tohoto nároku lze najít v jednoduchosti jeho provedení. Např. při neoprávněném použití fotografie na obalu výrobku je pro škůdce snadnější a pro poškozeného výhodnější realizovat nárok sankční a zaplatit (resp. přijmout) určenou částku, než odstranit následky zásahu stažením všech výrobků z prodeje.

2.4.6. Svépomoc

Svépomoc je jednou z možností ochrany subjektivních soukromých práv spočívajících v jednání toho, komu právo náleží, a směřující k jeho ochraně předepsaným způsobem. Jedná se o výjimku z monopolu státní moci na ochranu práv. Takový způsob ochrany sebou nese značné riziko vykročení mimo právo a uplatňování svévole toho, kdo má největší mocenské možnosti k uplatnění svých zájmů, proto OZ svépomoc limituje.

Dle ustanovení § 14 odst. OZ je za svépomoc považováno takové jednání, které přiměřeným způsobem pomáhá k právu tomu, komu náleží, a to v případech, kdy je jeho právo ohroženo a je-li zřejmé, že by zásah veřejné moci přišel pozdě. Je-li neoprávněný zásah do práva bezprostřední, přiměřený způsob svépomoci se opouští a nastupuje přiměřenost z pohledu subjektivního vzhledem k situaci.²⁴¹

V obecném smyslu není použití svépomoci pro ochranu všeobecného osobnostního práva nijak omezeno, pokud to charakter zásahu

---

²⁴¹ TŮMA, Pavel. In: LAVICKÝ, Petr a kol. Občanský zákoník I. obecná část (§ 1 - 654): komentář. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2022. ISBN 978-80-7400-852-8. s. 83.

umožňuje. Ve vztahu k postmortální ochraně osobnosti je použití svépomoci z formálního hlediska vyloučené. Základním znakem svépomoci je, že kroky směřující k ochraně subjektivního soukromého práva činí ten, komu toto právo náleží. Z podstaty postmortální ochrany osobnosti právo náleží zemřelému, tedy již není nikdo, kdo by je hájil.

Je zajímavou úvahou nahlížet na svépomoc analogicky vzhledem ke specifikům postmortální ochrany osobnosti. Např. syn zemřelého otce strhne hanlivý text umístěný na nástěnce ve společných částech domu, který zasahuje do cti jeho otce, dříve než si ho někdo přečte. Z formálního hlediska jsou naplněny všechny podmínky svépomoci, mimo to, že dopomáhal k právu svého otce a nikoliv ke svému právu. S užitím analogie by se v tomto případě jednalo o stejný postup jako u postmortální ochrany práv, tedy situaci, kdy někdo jiný chrání práva zemřelého. Za použití uvedené analogie by tak teoreticky mohla být svépomoc užívána také k ochraně práv v rámci postmortální ochrany osobnosti.

2.4.7. Dílčí závěry

Zkoumání nároků plynoucích z porušení postmortální ochrany osobnosti je při určování sledovaných zájmů důležité, protože z nich a témat souvisejících lze určit či zájmy jsou prosazovány. V obecném smyslu představuje nárok možnost domáhat se právní ochrany realizace subjektivního práva a lze ho vnímat také jako výslednou sekundární povinnost vyplývající ze spáchaného soukromoprávního deliktu. Jelikož je dle ustanovení § 82 odst. 2 OZ chráněna osobnost člověka i po jeho smrti, **je možné spáchat soukromoprávní delikt porušením osobnosti zemřelého**, a to v případě že dojde k naplnění podmínek neoprávněného zásahu, kterým je porušeno nebo ohroženo všeobecné osobnostní právo zemřelého. Mezi tímto zásahem a porušením nebo ohrožením musí existovat příčinná souvislost.

Souvisejícím tématem se soukromoprávními delikty jsou okolnosti vylučující protiprávnost, a pokud tyto okolnosti nastanou, nebude se jednat

o soukromoprávní delikt. Nebudou totiž naplněny všechny jeho znaky. Tyto okolnosti můžeme v obecné rovině rozdělit do dvou skupin, a to na okolnosti dějící se z vůle dotčené fyzické osoby a dále dějící se bez vůle dotčené fyzické osoby. Okolnosti dějící se z vůle dotčené fyzické osoby jsou v rámci tématu postmortální ochrany osobnosti vyloučeny, protože člověk po smrti již nemůže projevit vůli ve smyslu souhlasu se zásahem do své osobnosti. V otázce přenesení této možnosti na osoby povolané k ochraně osobnosti zemřelého (osoby jemu blízké) lze dojít k závěru, že toto přenesení není možné. Důvodem je, že jakýkoliv souhlas se zásahem do osobnosti zemřelého daný osobou zemřelému blízkou může jiná osoba zemřelému blízká považovat za porušení osobnosti zemřelého. V následném sporu by pak souhlas nemusel obstát. Okolnosti dějící se bez vůle dotčené fyzické osoby jsou dle OZ svépomoc, nutná obrana, krajní nouze a tzv. "zákonné licence. Mimo nutné obrany, která je zaměřená na náhradu újmy útočníkovi spáchanou zemřelým, kterou nemohl zemřelý způsobit, všechny ostatní jmenované okolnosti dějící se bez vůle dotčené fyzické osoby lze uplatnit také v případech postmortální ochrany osobnosti. **Z okolností vylučující protiprávnost**, které jsou možné v rámci problematiky postmortální ochrany osobnosti považovat za relevantní, **není možné vyvozovat či zájmy jsou preferovány.**

Nároky plynoucí z porušení postmortální ochrany osobnosti jsou určovací, satisfakční (náhrada škody a náhrada nemajetkové újmy), na vydání bezdůvodného obohacení, zdržovací, odstraňovací a dále nároky vyplývající z jiných předpisů. Nárok určovací deklaruje, že konkrétním skutkem byla ohrožena nebo porušena osobnost zemřelého. Je odůvodnitelným předpokladem, že osoby blízké povolané k ochraně osobnosti zemřelého, nebudou pociťovat porušení osobnosti zemřelého tak subjektivně silně jako porušení osobnosti vlastní. Soudem deklarovaná skutečnost o porušení nebo ohrožení osobnosti zemřelého bude pro ně dostatečným výsledkem sporu. Nárok satisfakční, jehož úkolem je odčinění nebo také zmírnění následků porušení nebo ohrožení osobnosti zemřelého, dělíme na náhradu škody (majetkové újmy) a náhradu nemajetkové újmy.

Náhrada škody ve vztahu k ochraně osobnosti není relevantním nárokem, protože zemřelý již nemůže vlastnit majetkové hodnoty, do kterých by mohlo být zasaženo. Náhrada nemajetkové újmy je ve vztahu k postmortální ochraně osobnosti relevantním nárokem, protože chrání nemajetkové hodnoty, které u zemřelého přetrvávají i po smrti. Tato náhrada se dle OZ hradí primárně způsobem, který zajistí skutečné a dostatečně účinné odčinění způsobené újmy (např. omluva), a pokud tento způsob není možný, musí být poskytnuto odčinění v penězích. **V rámci postmortální ochrany osobnosti není náhrada nemajetkové újmy v penězích možná, protože by nebyl splněn její účel, kterým je odčinění nebo také zmírnění následků zásahu do osobnosti. Po smrti člověka již tento účel nemůže být naplněn, protože právo na náhradu je neoddělitelně spjato se zemřelým.** Neposkytování náhrady nemajetkové újmy v penězích tak jasně ukazuje na preferování zájmů zemřelého. **Výše popsaná situace se mění** a argumentů pro poskytování náhrady nemajetkové újmy v penězích v právní úpravě i v doktríně přibývá. Hlavní argument, tedy sepjetí náhrady a osoby poškozeného, byl prolomen s účinností OZ, když ustanovením § 1475 odst. 2 OZ bylo umožněno, aby např. nároky z bolestného nebo jiné nemajetkové újmy přecházely po smrti člověka na jeho právní nástupce. Dále se v doktríně objevuje argumentace, že následky způsobené zásahem do osobnosti zemřelého nese i jeho okolí (např. rodina) a **náhrada nemajetkové újmy v penězích přiznaná rodině na odčinění by tak splnila svůj účel.** Dalším argumentem je **silný preventivní charakter** náhrady v penězích, a u některých práv tak umožňuje výrazně posílit jejich vymahatelnost. Například pokud není respektováno právo volby pohřbu zemřelého a jeho popel je rozsypán, náhrada nemajetkové újmy jinými způsoby než finanční náhradou není efektivní a nemotivuje k dodržování osobnostního práva zemřelých. **Uvedená argumentace ukazuje, že u náhrady nemajetkové újmy jsou zájmy zemřelého na ústupu a více se prosazují zájmy osob povolanych k ochraně osobnosti zemřelého.**

Nárok na vydání bezdůvodného obohacení, podobně jako nárok na náhradu škody, je spojen s majetkovými hodnotami a ve vztahu k

postmortální ochraně osobnosti není relevantním nárokem. Existuje teoretická možnost majetkového plnění z nároku na vydání bezdůvodného obohacení po smrti člověka, a to u osobnostního autorského práva, u kterého není vyloučena majetková hodnota. **Takové plnění by ovšem zemřelý již nemohl přijmout a náleželo by osobám povolaným k ochraně jeho osobnosti. Tato možnost, byť teoretická, ukazuje na prosazení zájmů těchto osob v rámci postmortální ochrany osobnosti.**

Nároky zdržovací a odstraňovací jsou tzv. nároky zvláštní vyplývající z OZ a vztahující se na problematiku ochrany osobnosti. Ve vztahu k postmortální ochraně osobnosti jsou tyto nároky relevantní a lze je při ochraně osobnosti zemřelého využít. Lze ovšem dojít k závěru, že **jejich praktické dopady nemají vzhledem ke specifické situaci zemřelých potřebný a očekávaný efekt.** Stane se tak například, kdy nebude respektováno právo zemřelého na volbu pohřbu. Zemřelý bude zpopelněn a jeho popel bude rozsypan, přestože si výslovně přál být pohřben do země. Při uplatnění nároku zdržovacího (aby již nadále nedocházelo k neoprávněným zásahům) a nároku odstraňovacího (odstranění následků zásahu) nedojde k naplnění jejich funkce (kremaci a rozsypaní popela již nelze vzít zpět). Tomuto stavu není možné předejít ani předběžným opatřením, protože osoba zemřelému blízká se o situaci dozví pravidla pozdě. **Nedostatečný dopad těchto nároků na situace vznikající v rámci postmortální ochrany osobnosti naznačuje, že zájmy zemřelého nejsou přednostně preferovány.**

Souvisejícím tématem se soukromoprávními delikty je také svépomoc, která je ve vztahu k postmortální ochraně osobnosti z formálního hlediska vyloučená. Základním znakem svépomoci je ochrana vlastního subjektivního soukromého práva, což je u zemřelého vyloučené. Analogií je však možné dovodit, že osoby povolané k ochraně osobnosti zemřelého mají právo svépomoc použít, protože je to v souladu s účelem tohoto institutu a jejich pozicí ve vztahu k právům zemřelého. **Soulad svépomoci a účelu**

postmortální ochrany osobnosti naznačuje, že jsou preferovány zájmy osob povolaných k ochraně osobnosti zemřelého.

2.5. Procesní aspekty postmortální ochrany osobnosti

Při zkoumání civilního procesu pouze v obecné rovině nelze jasně určit, zda civilní proces dostatečně zohledňuje odlišnost hodnot, které jsou v rámci ochrany osobnosti chráněny. Při pohledu do konkrétnějších procesních aspektů však toto zohlednění, resp. speciální právní úpravu vztahující se k postmortální ochraně osobnosti, lze najít. Příkladem je tzv. právo na odpověď dle ustanovení § 10 zák. č. 46/2000 Sb. tiskový zákon a také dle § 35 zák. č. 231/2001 Sb. zákon o provozování rozhlasového a televizního vysílání. Obě tyto normy obsahují i procesní stránku těchto institutů. Už sám fakt, že tyto instituty mají dílčí samostatnou procesní úpravu vedle obecné, obsažené v OSŘ, svědčí o nutnosti zkoumání procesních aspektů postmortální ochrany osobnosti.

2.5.1. Zásady civilního procesu

Zásady civilního procesu jsou právní pravidla, která určují, jaký stav je žádoucí v rámci procesu zjišťování, určování a vymáhání práva. Tato pravidla jsou často vyjádřena s vysokou mírou abstrakce, a proto jejich přesný obsah nelze obvykle vyjádřit nebo zjistit z jednoho ustanovení zákona. Tyto zásady slouží především jako hodnotový systém, jsou východisky při tvorbě právních předpisů, prostředkem interpretace a aplikace právních norem.²⁴² V rámci jejich použití je obvyklá komparace s jinými principy, strukturou právního řádu, častěji pak také s určitým odvětvím práva, kterého jsou součástí nebo pro které mají být v aplikaci určena.²⁴³ Základní kodex civilního procesu OSŘ tyto zásady výslovně neuvádí. Ve svých ustanoveních však obsahuje pravidla, ze kterých je

---

²⁴² ZAHRADNÍKOVÁ, Radka. Pojmové znaky civilního procesu. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2017. ISBN 978-80-7380-538-8. s. 55.

²⁴³ TRYZNA, Jan. Právní principy a právní argumentace: k vlivu právních principů na právní argumentaci při aplikaci práva. Vyd. 1. Praha: Auditorium, 2010. ISBN 978-80-87284-01-8. s. 224.

možno tyto zásady odvodit. Ustanovení obsahující zásady jsou zmíněna v tomto kodexu na různých místech. O tom, zda jsou tímto způsobem zásady civilního procesu vyjádřeny dostatečně, existuje již řadu let široká polemika, která nemá jasný názor.

Rozlišujeme dvě skupiny zásad. První skupina, která se vztahuje na fungování civilního procesu, přičemž se dá říci, že je vyjádřením ústavních principů soudnictví²⁴⁴ a práva na spravedlivý proces²⁴⁵ (zásady organizace soudnictví) a druhá skupinu, která se vztahuje k samotnému rozdělení práv a povinností mezi subjekty civilního procesu (zásady odvětvové).²⁴⁶

Zásady organizace soudnictví

K zásadám organizace soudnictví patří: zásada rovnosti, ústnosti, přímosti, veřejnosti, rychlosti a hospodárnosti, nezávislosti a nestrannosti soudů a soudců, principu zákonného soudu a zákonného soudce. Procesní pravidla postmortální ochrany osobnosti v případech zásad organizace soudnictví se v obecném smyslu neliší od jiných procesních pravidel. Lze však hovořit o možných specifických přístupech k některým z uvedených zásad.

O možném specifickém přístupu ve věcech postmortální ochrany osobnosti lze uvažovat u zásady veřejnosti. Tato zásada říká, že každý i bez prokázání zvláštního právního zájmu má přístup k jednání u soudu. Vzhledem ke specifčnosti chráněných zájmů v rámci postmortální ochrany osobnosti a otázkám s nimi souvisejícím, např. informace o rodinných vztazích, o psychickém stavu osob, o osobních zvyklostech, o sexuální orientaci a preferencích, je pravděpodobný vyšší výskyt zákonné výjimky z této zásady dle ustanovení § 116 OSŘ, kdy z důvodu důležitého zájmu

---

²⁴⁴ Dle čl. 81 a násl. zák. 1/1993 Sb. Ústava ČR, dle čl. 36 a násl. zák. 2/1993 Sb. LZPS a dle § 4 a násl. zák. 6/2002 Sb. o soudech a soudcích.

²⁴⁵ Dle čl. 6 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a svobod.

²⁴⁶ ZAHRADNÍKOVÁ, Radka a kol. *Civilní právo procesní*. 3. aktualizované vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2018. ISBN 978-80-7380-714-6. s. 54 - 55.

účastníka nebo mravnosti, bude veřejnost pro celé jednání nebo pro jeho část vyloučena.

O dalším možném specifickém přístupu ve věcech postmortální ochrany osobnosti lze uvažovat u zásad rychlosti a hospodárnosti. Dle těchto zásad má řízení proběhnout bez zbytečných průtahů a bez vzniku zbytečných nákladů. Průtahy v řízení mohou způsobit komplikace při zjištění skutkového stavu nebo nemožnost nápravy důsledků neoprávněného zásahu. Např. zveřejnění omluvy za difamující tvrzení poté, co téma již není aktuální, pozbývá z hlediska efektivity smysl. Vysoké náklady mohou způsobit v krajních případech i nemožnost nebo nechuť vymáhat jeho právo, a to z ekonomických důvodů.²⁴⁷

Tyto zásady jsou pro celý civilní proces společné a nelze říci, že by se v procesní stránce postmortální ochrany osobnosti užívaly rozdílně. Nicméně v případě, kdy jsou porušeny hodnoty osobnosti, a to zvláště pak v širším okruhu společnosti, je jejich rehabilitace velice obtížná.²⁴⁸ Pokud by v případech posmortální ochrany osobnosti docházelo k porušování těchto zásad, lze dojít k závěru, že následky způsobené jejich porušením by byly vážnější než např. u nižších pohledávek mezi podnikateli.

Zásady odvětvové

Mezi zásady odvětvové řadíme pět párových odvětvových zásad. Jsou to zásada dispoziční a oficiality, zásada projednací a vyšetřovací, zásada volného hodnocení důkazů a legální teorie důkazní, zásada principu arbitrárního pořádku a principu koncentrace řízení, zásada principu materiální a formální pravdy.²⁴⁹ Obecně lze říci, že civilní proces ve věcech postmortální ochrany osobnosti, je procesem, ve kterém se uplatňují zejména zásada dispoziční, zásada projednací, zásada volného hodnocení

---

²⁴⁷ SVOBODA, Karel a kol. Civilní proces: obecná část a sporné řízení. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2014. ISBN 978-80-7400-279-3. s. 26.

²⁴⁸ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 11. 11. 2005, sp. zn. I. ÚS 453/03.

²⁴⁹ ZAHRADNÍKOVÁ, Radka a kol. Civilní právo procesní. 3. aktualizované vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2018. ISBN 978-80-7380-714-6. s. 52 - 59.

důkazů, prvky zásady koncentrace řízení a zásada principu materiální pravdy. Procesní pravidla postmortální ochrany osobnosti v případech odvětvových zásad se opět výrazně neliší od jiných pravidel, avšak určitá specifika nelze opomenout.

Civilní proces ve věcech postmortální ochrany osobnosti je procesem sporným a je ovládán zásadou projednací. Uplatnění této zásady se projevuje tak, že soud projednává účastníky předložené důkazy, tvrzení, podání, atd. V souladu s ustanovením § 120 OSŘ platí, že účastníci jsou povinni označit důkazy k prokázání svých tvrzení. Skutkový stav je pak zjišťován v rozsahu tvrzení účastníků a za pomoci důkazů účastníky označenými.²⁵⁰ Pokud účastník nepodloží tvrzené skutečnosti důkazy, vystavuje se nebezpečí prohry sporu.

V procesu postmortální ochrany osobnosti existuje modifikace této zásady. Obecné pravidlo je, že žalobce nese důkazní břemeno ohledně skutečností, na kterých zakládá svůj nárok a žalovaný ohledně skutečností, které nárok žalobce vyvracejí nebo zpochybňují. V rámci vymáhání práva na čest je zásadní, aby byla pravda jasně zjištěna a prokázána. V těchto situacích hovoříme o takzvaném “důkazu pravdy”. V rámci důkazu pravdy nenese žalobce důkazní břemeno, ale naopak ho nese ten, kdo údajně zasáhl do práv na čest. Ten musí prokázat, že jím tvrzené skutkové sdělení je pravdivé, a zároveň je nutné, aby bylo pravdivé ve všech svých částech.²⁵¹

2.5.2. Pravomoc a příslušnost soudů

Soudy v rámci občanského soudního řízení projednávají a rozhodují spory stran, jiné právní věci, a provádí výkony rozhodnutí, pokud rozhodnutí nejsou vykonána dobrovolně.²⁵² Práva vztahující se k postmortální ochraně osobnosti jsou právy občanskými a jejich základní

---

²⁵⁰ WINTEROVÁ, Alena a kol. Civilní právo procesní. Část první, Řízení nalézací. 8. vydání. Praha: Leges, 2015. ISBN 978-80-7502-076-5. s. 75.

²⁵¹ ROZEHNAL, Aleš. Mediální právo. Plzeň: Aleš Čeněk, 2004. ISBN 80-86473-79-1. s. 195 - 197.

²⁵² Dle ustanovení § 2 OSŘ.

úprava se nachází v OZ. Není tedy pochyb, že tato ochrana spadá pod občanské soudní řízení.

Civilní pravomocí se rozumí okruh záležitostí, které soudy projednávají a v nichž rozhodují, a ve kterých se jedná o právo či právem chráněný zájem založený hmotným právem soukromým. Civilní pravomoc upravuje ustanovení § 7 odst. 1 OSŘ.²⁵³ Příslušnost soudů je vymezení pravomocí mezi soudy navzájem, jsou tak určeny vztahy mezi jednotlivými soudy. Rozlišujeme tři typy příslušnosti, a to věcnou, místní a funkční. Věcnou příslušností se rozumí vertikální rozdělení pravomocí mezi články soudní soustavy, tedy určuje, který soud bude věc projednávat v prvním stupni. Ustanovení § 9 odst. 1 OSŘ obecně stanoví, že jsou k řízení v prvním stupni příslušné okresní soudy, nestanoví-li zákon něco jiného. Výjimky z tohoto obecného pravidla jsou uvedeny v ustanovení § 9 odst. 2 OSŘ. V tomto ustanovení se výslovně uvádí, že “krajské soudy rozhodují jako soudy prvního stupně” a následuje taxativní výčet výjimek z obecného pravidla.²⁵⁴ Z oblasti osobnostních práv jsou v tomto ustanovení obsaženy pod písm. i) pouze věci ochrany názvu a pověsti právnické osoby, což lze spíše přikládat spojením s právnickými osobami, než spojením s ochranou osobnosti. Pro ochranu jiných osobnostních práv včetně postmortální ochrany jsou dle obecného pravidla příslušné v prvním stupni okresní soudy. Tento stav zavedla novela OSŘ č. 293/2013 Sb. Před touto novelou byly dle ustanovení § 9 odst. 2 písm. a) ve věcech ochrany osobnosti podle občanského zákoníku a ochrany práv třetích osob příslušné krajské soudy.

O vhodnosti změny věcné příslušnosti z krajských na okresní soudy v prvním stupni nelze zaujmout jednoznačný postoj. Pozitivem této změny je zlepšení vnitřní systematickosti procesu ochrany osobnosti. Dle právní úpravy před novelou krajské soudy rozhodovaly v prvním stupni o žalobách všech typů nároků plynoucích z ochrany osobnosti (včetně postmortální).

---

²⁵³ ZAHRADNÍKOVÁ, Radka. Pojmové znaky civilního procesu. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2017. ISBN 978-80-7380-538-8. s. 94.

²⁵⁴ SVOBODA, Karel a kol. Civilní proces: obecná část a sporné řízení. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2014. ISBN 978-80-7400-279-3. s. 48 - 49.

Nejasnost panovala pouze ohledně nároku na náhradu škody vzniklé neoprávněným zásahem do práva na ochranu osobnosti. Judikatura nebyla jednotná, zda je k rozhodování o tomto nároku věcně příslušný krajský soud (ochrana osobnosti) či okresní soud (náhrada škody).²⁵⁵ Novela tuto nejasnost odstranila. Oproti tomu lze ale také dojít k závěru, že ochrana osobnosti byla tímto krokem odebrána jakási výjimečnost, což přes specifické zájmy, které chrání, může být vnímáno jako jejich upozadování.

Místní příslušností se rozumí vymezení konkrétního soudu, který bude povolán k jednání a rozhodování ve věci ze všech soudů věcně příslušných. Obecně platí, dle ustanovení § 84 OSŘ, že místně příslušný je obecný soud účastníka, proti němuž návrh směřuje (žalovaný), pokud zákon neurčí něco jiného. Pravidla o zvláštní příslušnosti jsou obsažena v ustanovení § 85 - § 89a OSŘ.²⁵⁶ Speciální ustanovení ohledně procesu postmortální ochrany osobnosti mezi nimi nenajdeme. Nicméně na některá specifika případů postmortální ochrany osobnosti se mohou vztahovat. Zajímavým příkladem je místní příslušnost daná na výběr, podle ustanovení § 87 písm. b) OSŘ ve sporech o zadostiučinění za zásah do piety (cti) zemřelého. Toto ustanovení dává možnost zvolit jako místně příslušný soud, soud v jehož obvodu došlo ke skutečnosti, která zakládá právo na náhradu újmy. Například jedná-li se o zásah do piety zemřelého porušením jeho cti zasláním nepravdivých informací elektronickou poštou, což lze označit za jednu z nejčastějších forem šíření nepravdivých zpráv. V takovém případě zůstává otázkou, jak označit místo zásahu dle ustanovení § 87 písm. b) OSŘ. Sama forma šíření např. prostřednictvím sítě internet otevírá de facto neomezenou volbu příslušností, což není minimálně z pohledu předvídatelnosti nápadu na jednotlivé soudy žádoucí. Judikatura se v tomto případě kloní k místu bydliště, místu pobytu či místu zaměstnání

---

²⁵⁵ Podobně TŮMA, Pavel. In: LAVICKÝ, Petr a kol. Občanský zákoník I. obecná část (§ 1 - 654): komentář. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2022. ISBN 978-80-7400-852-8. s. 343.

²⁵⁶ SVOBODA, Karel a kol. Civilní proces: obecná část a sporné řízení. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2014. ISBN 978-80-7400-279-3. s. 54 - 55.

poškozeného, tedy “centrum zájmů poškozeného”²⁵⁷.²⁵⁸ Tento výklad není vzhledem k úmrtí poškozeného možné využít.

2.5.3. Promlčení nároků plynoucích z postmortální ochrany osobnosti

Promlčení je institutem, který v důsledku marného uplynutí tzv. promlčecí lhůty způsobuje oslabení subjektivního práva spočívajícího v nemožnosti jeho vymáhání u soudu. V důsledku promlčení tak vzniká naturální obligace, což znamená, že právo nezaniká, ale ztrácí svou podstatu nároku. Účelem tohoto institutu je vytvářet právní jistotu, a to pomocí motivace včasného uplatňování práv u soudu. Dále pak pomocí odstraňování dlouhotrvajících subjektivních práv způsobujících nejistoty u subjektů, kterým z nich plynou povinnosti.²⁵⁹ Všeobecné osobnostní právo je právem nepromlčitelným²⁶⁰ a lze ho u soudu uplatnit bez časového omezení. Jelikož jsou aspekty (hodnoty) osobnosti chráněné v rámci postmortální ochrany osobnosti součástí všeobecného osobnostního práva, bude pro ně platit totéž.

Nároky vyplývající z porušení postmortální ochrany osobnosti dělíme dle kritéria obecnosti na obecné a zvláštní. Soukromoprávní nároky zvláštní dělíme dále na nároky vyplývající z OZ a na nároky vyplývající z jiných předpisů.

Soukromoprávní nároky obecné jsou zpravidla společné všem deliktům plynoucím z OZ. Řadí se k nim nárok určovací, nárok na náhradu škody či nemajetkové újmy a nárok na vydání bezdůvodného obohacení. Tyto nároky mají majetkový charakter a proto se na ně nebude vztahovat

---

²⁵⁷ Pojem uvedl Soudní dvůr Evropské unie v rozsudku ve spojených věcech C-509/09 a C-161/10.

²⁵⁸ Usnesení Nejvyššího soudu ČR sp. zn. 25 Cdo 2669/2020, ze dne 30. 11. 2020.

²⁵⁹ SVOBODA, Karel. In: ŠVESTKA, Jirí, DVOŘÁK, Jan, FIALA, Josef a kol. Občanský zákoník: komentář. Svazek I. 2. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2020. ISBN 978-80-7598-656-6. s. 1449.

²⁶⁰ KNAP, Karel et al. Ochrana osobnosti podle československého občanského práva. 4. podstatně přeprac. a dopl. vyd. Praha: Panorama, 2004. ISBN 80-7201-484-6. s. 100.

nepromlčitelnost spojená se všeobecným osobnostním právem. Promlčecí lhůtu těchto nároků určuje OZ a její trvání není jednotné. Například dle ustanovení § 636 OZ se právo na náhradu škody nebo jiné újmy promlčí nejpozději za deset let ode dne, kdy škoda nebo újma vznikla, dále dle ustanovení § 638 odst. 2 se právo na bezdůvodné obohacení nabyté úmyslně promlčí za patnáct let ode dne, kdy k bezdůvodnému obohacení došlo apod. Stranou tohoto zůstává nárok určovací, jehož charakter je odlišný. Soukromoprávní nároky zvláštní vyplývající z OZ jsou upraveny v ustanovení § 82 odst. 1 OZ a řadí se k nim nárok zdržovací a nárok odstraňovací. Tyto nároky nemají majetkový charakter, jsou přímo vázané na všeobecné osobnostní právo a stejně jako toto právo jsou nepromlčitelné. Soukromoprávní nároky zvláštní vyplývající z jiných předpisů, např. nárok na odpověď, nárok na dodatečné sdělení apod., mají promlčecí lhůtu určenou předpisem, ve kterém jsou upraveny. Například ustanovení § 39 odst. 1 zák. č. 231/2001 Sb. o provozování rozhlasového a televizního vysílání určuje, že návrh soudu musí být podán do 15 dnů po uplynutí lhůty stanovené pro zveřejnění odpovědi nebo dodatečného sdělení. Po 15. dnu právo domáhat se uveřejnění odpovědi nebo dodatečného sdělení u soudu zaniká.

Dle ustanovení § 37 odst. 3 zák. č. 231/2001 Sb. o provozování rozhlasového a televizního vysílání musí být žádost o uveřejnění odpovědi (právo na odpověď) provozovateli rozhlasového nebo televizního vysílání doručena nejpozději do 30 dnů ode dne uveřejnění napadeného sdělení. Pokud se tak nestane, právo na uveřejnění odpovědi zaniká. Lze dospět k závěru, že v tomto případě se nebude jednat o promlčecí lhůtu v pravém slova smyslu, protože se přímo nevztahuje k možnosti vymáhání práva u soudu. Její marné uplynutí však má za následek reálnou nemožnost uplatnění práva na odpověď u soudu.

2.5.4. Dílčí závěry

Obecná procesní pravidla pro postmortální ochranu osobnosti jsou obsažena v OSŘ. Tento základní předpis pro civilní proces v českém

právním řádu neobsahuje právní úpravu, která by se týkala výhradně postmortální ochrany osobnosti. Tato ochrana se řídí pravidly společnými jak pro ochranu osobnosti, tak pro další soukromoprávní instituty. Některé specifické podmínky, které OSŘ určuje, jsou pro postmortální ochranu osobnosti přílehlivé. Jedná se zejména o zásadu veřejnosti, zásadu rychlosti a hospodárnosti a zásadu projednací, které v rámci postmortální ochrany osobnosti chrání účastníky a šetří jejich osobnost ve smyslu dalšího nezasahování a efektivního vymáhání jejich nároků. Ohledně problematiky pravomoci a příslušnosti soudů byla pro postmortální ochranu osobnosti významná změna uskutečněná novelou OSŘ č. 293/2013 Sb. Změna spočívala v přenesení věcné působnosti ve věcech ochrany osobnosti v prvním stupni (zahrnuta také postmortální ochrana osobnosti) z krajských soudů na okresní soudy. K vhodnosti této změny nelze zaujmout jednoznačný postoj. Ze zkoumaných témat procesní stránky postmortální ochrany osobnosti lze vyvodit závěr, že je sledován veřejný zájem, a to z důvodu veřejnoprávního charakteru procesní úpravy tématu, což je u procesních předpisů obvyklé.

Postmortální ochrana osobnosti má v některých případech speciální procesní úpravu, například nárok na odpověď dle ustanovení § 10 zák. č. 46/2000 Sb. tiskový zákon a také dle ustanovení § 35 zák. č. 231/2001 Sb. zákon o provozování rozhlasového a televizního vysílání nebo nárok na dodatečné sdělení dle ustanovení § 11 zákona č. 46/2000 Sb. tiskový zákon a v ustanovení § 36 zákon č. 231/2001 Sb. o provozování rozhlasového a televizního vysílání.²⁶¹ Obě tyto normy jsou povahou normami veřejnoprávními a obsahují mimo procesní stránky těchto institutů také jejich hmotněprávní úpravu, **z čehož vyplývá, že je sledován veřejný zájem.** Tuto skutečnost podporuje také fakt, že postmortální ochrana osobnosti obsažená v těchto normách, není žádným způsobem odvislá od postmortální ochrany osobnosti, která je upravena v OZ. Zákonodárce v

---

²⁶¹ O problematice těchto nároků blíže viz. v kapitole Nároky plynoucí z porušení postmortální ochrany osobnosti.

těchto veřejnoprávních normách tak vytvořil speciální postmortální ochranu osobnosti právě pro tyto nároky.

3. Postmortální ochrana osobnosti - zvláštní část

3.1. Právo na vydání ostatků

Právo na vydání ostatků zakotvuje OZ v ustanovení § 92 odst. 2, které určuje, že právo na vydání lidských ostatků má osoba, kterou člověk před svou smrtí výslovně určil. Pokud se tak nestalo, přechází toto právo postupně na manžela, děti nebo rodiče, a pokud žádný z nich není nebo odmítnou-li ostatky převzít, převezme je dědic. Předpokladem je, že ostatky nejsou uloženy na veřejném pohřebišti.

3.1.1. Objekt práva na vydání ostatků

Lidské ostatky jsou definovány jako lidské pozůstatky po pohřbení, tedy mrtvé lidské tělo nebo jeho části a plod po potratu (bez ohledu na důvod), včetně biologických zbytků potratu, není-li možné je od plodu oddělit. Za pohřbení se považuje uložení lidských pozůstatků do hrobu nebo hrobky na pohřebišti nebo jejich zpopelnění v krematoriu.²⁶²

Dle ustanovení § 493 OZ nejsou lidské tělo ani jeho části věcí v právním smyslu (věcí dle ustanovení § 489 OZ), třebaže byly od těla odděleny. Jelikož OZ hovoří obecně o lidském těle, lze dovozovat, že ustanovení pokrývá celou dobu existence lidského těla bez ohledu na jeho změny během plynutí času, včetně smrti. Lidské tělo tedy není v právním smyslu věcí a nelze na ně použít ustanovení o věcech. Tento stav platí až do chvíle, kdy v lidském těle nelze spatřovat konkrétního člověka.²⁶³

Právo na vydání ostatků je osobnostním právem a zároveň také právem na plnění. Může být vymáháno pouze prostřednictvím ustanovení § 92 odst. 2 OZ, a to z důvodu právní povahy ostatků, které nejsou věcí v právním smyslu. OZ používá pojem „vydání“ ostatků, což terminologicky

---

²⁶² Ustanovení § 2 písm. a) - e) PohřZ.

²⁶³ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 15. 12. 2005, sp. zn. 22 Cdo 2773/2004.

naznačuje aplikaci ustanovení § 1040 OZ, které uvádí, že ten kdo věc neprávem zadržuje, může být vlastníkem žalován, aby ji vydal. Toto ustanovení se týká věcí v právním smyslu, což lidské ostatky nejsou, proto ho nelze použít.

Je zajímavým faktem, že zák. č. 40/1964 Sb. občanský zákoník (starý) ustanovení o vydání ostatků neobsahoval²⁶⁴ a judikaturou bylo dovozeno, že toto právo bez výslovného ustanovení v zákoně neexistuje. Nejvyšší soud k tomuto vyslovil názor, že: “Návrhům domáhajících se vydání rozhodnutí, jež se týká nakládání s ostatky pochovaných nebo zpopelněných těl zemřelých osob, nelze vyhovět; takové žaloby se neopírají o žádné ustanovení občanského nebo jiného soukromoprávního předpisu, který by zakládal nárok pro určitou osobu blízkou na přemístění ostatků.”²⁶⁵ Před účinností ustanovení § 92 odst. 2 OZ, tedy právo na vydání ostatků existovalo.

3.1.2. Subjekty mající právo na vydání ostatků

Subjekty, které mají právo na vydání ostatků jsou výslovně uvedeny v ustanovení § 92 odst. 2 OZ a jsou to osoba, kterou člověk před svou smrtí výslovně určil, pokud osoba nebyla určena postupně toto právo přechází na manžela, dítě nebo rodiče zemřelého, není-li žádný z nich nebo odmítnou-li ostatky převzít, převezme je jeho dědic.

První v pořadí pro uplatnění práva je osoba, kterou určil zemřelý. Pro určení konkrétní osoby nejsou dána omezení, toto rozhodnutí je ponecháno na vůli zemřelého. Vzhledem k tomu, že právo na vydání ostatků je pietním právem, které je ze své povahy primárně vztahováno na fyzické osoby, ustanovení dále postupně uvádí nejbližší pozůstalé zemřelého a je otázkou, zda určenou osobou může být také osoba právnická.²⁶⁶

---

²⁶⁴ KOKEŠ, Marian. In: PETROV, Jan a kol. Občanský zákoník: komentář. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2017. ISBN 978-80-7400-653-1. s. 152.

²⁶⁵ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 9. 3. 2006, sp. zn. 22 Cdo 685/2005.

²⁶⁶ Jedním z argumentů je fakt, že veřejnoprávní úprava představovaná PohřZ v ustanovení § 2 písm. p) jako vypravitele pohřbu výslovně uvádí vedle fyzické také právnickou osobu.

OZ určení právnické osoby pro právo na vydání ostatků nevyklučuje a veřejnoprávní úprava představovaná PohřZ v ustanovení § 2 písm. p) jako vypravitele pohřbu přímo uvádí vedle fyzické také právnickou osobu. Prakticky si lze představit právnické osoby, které mají eticky obhajitelné argumenty, proč by toto právo měly mít, např. charitativní nadace, které zemřelý z důvodu zachování svého odkazu vytvořil. Skutečnost, že první v pořadí pro uplatnění tohoto práva je osoba určená zemřelým, ukazuje, že vůle zemřelého je na prvním místě před pozůstalými. Není tedy pochyb, že určenou osobou pro uplatnění tohoto práva může být i právnická osoba.

Osoba může být určena různými způsoby, prostým projevem vůle, závětí, příkazem ve smyslu ustanovení § 1569 OZ apod., přičemž na formální podmínky určení neklade OZ žádné speciální požadavky. V případě že bude osoba určena příkazem, bude se na právo na vydání ostatků vztahovat i rozvazovací podmínka. Za předpokladu že určená osoba nepřevezme ostatky dle vůle zemřelého, bude zmařeno její právo dědit a právo na vydání ostatků přechází na další osobu v pořadí dle ustanovení § 92 odst. 2 OZ, kterou je manžel. V případě, že určená osoba zemře nebo právnická osoba zanikne, právo na vydání ostatků nepřejde na její dědice. Jedná se o právo spojené s konkrétní osobou a v případě jejího úmrtí toho právo přechází na dalšího v pořadí určeného OZ stejně jako při nesplnění příkazu.

Autonomie vůle při výběru konkrétní osoby je ve střetu s ustanovením § 4a PohřZ, které určuje, že urnu s lidskými ostatky je oprávněn otevřít pouze vypravitel pohřbu. V případě, že je vypravitelem pohřbu jiná osoba než určená zemřelým pro vydání ostatků, je toto pravidlo v praxi neaplikovatelné, a jelikož za jeho porušení PohřZ neukládá sankci, v podstatě je nelze vymáhat.

Pokud není zemřelým určena osoba, která má právo na vydání ostatků, náleží toto právo postupně manželovi²⁶⁷, dítěti a rodiči zemřelého.

---

²⁶⁷ Dle ustanovení § 3020 OZ bude mít stejné právo jako manžel také registrovaný partner zemřelého.

V případě, že v jedné skupině bude více osob a vznikne spor o vydání lidských ostatků, je třeba postupovat v každém případě individuálně. Je třeba zohledňovat blízkost mezilidských vztahů k zemřelému a konkrétní okolnosti, které budou v souladu s důstojným nakládáním s ostatky zemřelého a jeho životní dráhou. V případě nedůstojného zacházení s ostatky není vyloučen spor týkající se postmortální ochrany osobnosti.²⁶⁸ Např. pokud bude spor mezi dvěma syny o vydání ostatků otce, z nichž jeden chce uložit ostatky v rodné vesnici otce, kde sám bydlí a druhý syn je plánuje uložit v místě svého bydliště, ke kterému neměl zemřelý žádný vztah, mělo by právo na vydání ostatků náležet prvnímu z nich.

V případě, že zemřelý nemá manžela, děti ani rodiče, nebo tyto osoby práva na vydání ostatků nevyužily, převezme ostatky další dědic v pořadí. Z jazykového výkladu ustanovení § 92 odst. 2 poslední věty (“převezme je jeho dědic”) lze vyvozovat, že na rozdíl od pozůstalých, kteří mají právo na vydání ostatků, dědic má povinnost ostatky převzít.²⁶⁹ Toto je v souladu s cílem, aby ostatky nezůstaly bezprizorní, což by mohlo vést k nakládání s nimi nedůstojným způsobem.²⁷⁰

Proti tomuto výkladu pádně argumentuje Miroslav Ondrůš, který nesouhlasí, že se jedná o subjektivní povinnost dědice ostatky převzít, ale že i dědic má právo na vydání stejně jako pozůstalí. Argumentuje, že v právním řádu chybí ustanovení, které je schopné povinnost dědiců vymoci. Dále uvádí, že v ustanovení § 14 odst. 3 písm. h) PohřZ je počítáno se situací, že si nikdo ostatky nepřevezme a pro tyto případy je stanovena povinnost pro provozovatele krematoria lidské ostatky uložit do společného hrobu na veřejném pohřebišti, což zajišťuje důstojné nakládání s ostatky. Pokud by tato povinnost existovala v případě odúmrti (dle ustanovení §

---

²⁶⁸ ONDRŮŠ, Miroslav. Soukromoprávní ochrana piety zemřelého. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-273-5. s. 141.

²⁶⁹ ELIÁŠ, Karel. Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem. 1. vyd. Ostrava: Sagit, 2012. ISBN 978-80-7208-922-2. s. 108.

²⁷⁰ ŠUSTEK, Petr, HOLČAPEK, Tomáš. In: ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, FIALA, Josef a kol. Občanský zákoník: komentář. Svazek I. 2. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2020. ISBN 978-80-7598-656-6. s. 339.

1634 OZ) měl by tuto povinnost stát, což je však v rozporu s judikaturou^{271, 272}.

3.1.3. Trvání práva na vydání ostatků

Vzhledem k tomu, že OZ omezuje právo resp. povinnost na vydání ostatků pouze na ostatky, které nejsou uloženy na veřejném pohřebišti, bude se týkat především ostatků po zpopelnění těla zemřelého kremací²⁷³, ale nejsou vyloučeny také další situace²⁷⁴, např. ostatky, které byly exhumovány z hrobu. Jak vyplývá z ustanovení § 92 odst. 2, právo na vydání ostatků bude existovat pouze do doby, než jsou ostatky uloženy na veřejném pohřebišti. Přesnou lhůtu na uložení ostatků právní řád neurčuje a právo na vydání ostatků může tedy v různých případech trvat různě dlouho.

Povinnost vydat ostatky po zpopelnění těla zemřelého bude mít zpravidla koncesovaný provozovatel krematoria²⁷⁵, který jako jediný může zpopelnění provést. Ten je dle ustanovení § 14 odst. 3 písm. h) PohřZ povinen vyzvat k převzetí a předat urnu s ostatky vypraviteli pohřbu nebo provozovateli pohřební služby a pokud do 12 měsíců ode dne zpopelnění urnu nikdo nepřevzme, je provozovatel krematoria povinen lidské ostatky uložit do společného hrobu na veřejném pohřebišti. Pokud byly ostatky v souladu se zákonem předány jinému subjektu (vypraviteli pohřbu, pohřební službě), právo na vydání ostatků příslušnou osobou musí být uplatněno u něj.

Ustanovení § 5 odst. 1 - 2 PohřZ stanoví, že nesjedná-li ve lhůtě 96 hodin od oznámení úmrtí pohřbení těla zemřelého žádný vypravitel pohřbu nebo nebyla-li zjištěna totožnost mrtvého do 1 týdne od zjištění úmrtí,

---

²⁷¹ Usnesení Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 11. 09. 2006, sp. zn. 17 Co 340/2006.

²⁷² ONDRÚŠ, Miroslav. Soukromoprávní ochrana piety zemřelého. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-273-5. s. 142.

²⁷³ Blíže viz. STEJSKAL, David a kol. Pohřbívání a hřbitovy. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer, Česká republika, 2011. ISBN 978-80-7357-680-6. s. 98 - 104.

²⁷⁴ ELIÁŠ, Karel. Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem. 1. vyd. Ostrava: Sagit, 2012. ISBN 978-80-7208-922-2. s. 108.

²⁷⁵ Dle ustanovení § 13 odst. 1 PohřZ.

zajistí pohřbení alespoň slušným způsobem podle místních zvyklostí obec (v postavení vypravitele pohřbu), na jejímž území k úmrtí došlo nebo bylo tělo zemřelého nalezeno, případně vyloženo z dopravního prostředku. Zajišťuje-li obec pohřbení těla zemřelého zpopelněním, je jeho součástí uložení urny s lidskými ostatky na veřejném pohřebišti, což v důsledku znamená zánik práva na vydání ostatků. Lze předpokládat, že obec bude přiměřenou dobu s uložením čekat, aby osoba, která by mohla mít právo na vydání ostatků, mohla toto právo uplatnit. S použitím analogie, lze za přiměřenou označit dobu 12 měsíců uvedenou v ustanovení § 14 odst. 3 písm. h) PohřZ. Obec však má zároveň právo a v souvislosti se zásadou řádného hospodáře²⁷⁶ i povinnost přihlásit účelně vynaložené náklady na uložení ostatků do dědického řízení²⁷⁷, které nemusí trvat dostatečnou dobu. Aby obec splnila svoji povinnost, bude tak krátit dobu trvání práva na vydání ostatků.

Hranicí pro zánik práva na vydání ostatků je okamžik, kdy byly ostatky uloženy na veřejném pohřebišti²⁷⁸. Je otázkou, zda toto právo se opět obnoví za předpokladu, že se ostatky po pohřbení ocitnou opět mimo veřejné pohřebiště, např. z důvodu exhumace.

---

²⁷⁶ Dle ustanovení § 159 odst. 1 OZ.

²⁷⁷ “Účelně vynaložené náklady na uložení zpopelněných lidských ostatků osob zemřelých bez dědiců na veřejném pohřebišti budou obcím od 1. listopadu 2014 uznány jako dílčí část nákladů na pohřbení. Vhodné je uložení urny s popelem do obecního společného hrobového místa na veřejném pohřebišti (obecní hrobka, hrob, úložiště uren). Cílem této změny stanoviska ministerstva je, aby urny s popelem nezůstaly na úřadech obcí dlouhodobě deponovány a bylo tak v souladu s ustanovením § 92 odst. 1 občanského zákoníku zabráněno nakládat s nimi nedůstojným, resp. morálně nepřijatelným způsobem.” KOTRLÝ, Tomáš. Stanovisko MMR k proplácení nákladů na uložení popela zemřelého v rámci sociálních pohřbů ze dne 24. 10. 2014, ORSP-52, čj.: MMR – 37083/2014-52 [cit. 2023-03-31]. Dostupné z:

<https://www.mmr.cz/cs/ministerstvo/pohrebnictvi/aktuality/stanovisko-mmr-k-prop-laceni-nakladu-na-ulozeni-pop>

²⁷⁸ Dle ustanovení § 2 písm. f) PohřZ je veřejné pohřebiště definováno jako prostor určený k pohřbení lidských pozůstatků nebo uložení lidských ostatků v podobě míst pro hroby a hrobky nebo úložiště jednotlivých uren nebo rozptylové či vysypové louky nebo jejich kombinace. O podmínkách provozování pohřebiště blíže viz. KOTRLÝ, Tomáš. Pohřebnictví: právní zajištění piety a důstojnosti lidských pozůstatků a ostatků. Praha: Linde Praha, 2013. ISBN 978-80-86131-95-5. s. 176 - 178.

Pro obnovení práva na vydání ostatků po exhumaci svědčí fakt, že jazykovým výkladem lze dovodit, že ostatky opět splňují podmínku dle ustanovení § 92 odst. 2 OZ, tedy že nejsou uloženy na veřejném pohřebišti.²⁷⁹ Dalším argumentem je, že smyslem práva na vydání ostatků je zabránit stavu, kdy ostatky zůstanou bezprizorní, což by mohlo vést k nakládání s nimi nedůstojným způsobem.²⁸⁰ Obnovení práva na vydání ostatků je s tímto záměrem v naprostém souladu.

Dále je otázkou, zda právo na vydání ostatků vznikne v případě, že jsou ostatky uloženy jinde než na veřejném pohřebišti. Ustanovení § 92 odst. 2 OZ uvádí sousloví “na veřejném pohřebišti”, z čehož logických výkladem vyplývá, že uložením na jiné místo toto právo nevzniká. Tato dikce ovšem opomíjí neveřejná pohřebiště²⁸¹. Při striktním použití této argumentace, by v praxi mohla vzniknout neřešitelná situace, kdy práva na vydání ostatků uložených na neveřejném pohřebišti by se v souladu se zákonem domáhala oprávněná osoba uvedená v ustanovení § 92 odst. 2 OZ (např. manžel) a neuspěla by.

Méně striktní a s praxí schůdnější argumentaci představuje Tomáš Doležal, který dochází k závěru, že nejpravděpodobnější variantou je při užití analogie dovodit, že věta prvního předmětného ustanovení se bude vztahovat i na neveřejná pohřebiště a právo na vydání ostatků tak nebude v

---

²⁷⁹ TŮMA, Pavel. In: LAVICKÝ, Petr a kol. Občanský zákoník I. obecná část (§ 1-654): komentář. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2022. ISBN 978-80-7400-852-8. s. 384.

²⁸⁰ ŠUSTEK, Petr, HOLČAPEK, Tomáš. In: ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, FIALA, Josef a kol. Občanský zákoník: komentář. Svazek I. 2. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2020. ISBN 978-80-7598-656-6. s. 339.

²⁸¹ Dle ustanovení § 3 odst. 1 a 2 PohřZ je neveřejné pohřebiště definováno jako účelové zařízení určené výlučně pro uložení lidských pozůstatků nebo lidských ostatků členů řeholních řádů nebo kongregací a prostory pro uložení lidských pozůstatků nebo lidských ostatků členů uzavřených, zejména příbuzenských, společenství nebo dále jako účelové zařízení určené výlučně pro uložení lidských pozůstatků nebo lidských ostatků příslušníků registrovaných církví a náboženských společností, jejichž vnitřní předpisy a obřady neumožňují ukládání lidských pozůstatků nebo lidských ostatků na veřejném pohřebišti.

tomto případě přiznáváno.²⁸² Pro tento názor svědčí i fakt, že veřejnoprávní úprava této problematiky s existencí neveřejných pohřebišť počítá a reguluje je.

3.1.4. Porušení práva na vydání ostatků

V případě že není respektováno právo na vydání ostatků a ostatky jsou vydány jiné osobě, než kterou určil zemřelý nebo následně k tomu zákonem povolané, dochází tak k porušení postmortální ochrany osobnosti dle ustanovení § 82 odst. 2 OZ. Konkrétně k narušení piety. Pokud k narušení dojde, může se ochrany osobnosti zemřelého domáhat kterákoli z osob jemu blízkých.

V některých situacích, např. kdy dojde k vydání ostatků jiné osobě, než určil zemřelý, je možné prostřednictvím výše uvedených nároků stav zvrátit a urnu předat příslušné osobě. V jiných situacích však dochází, podobně jako při porušení jiných práv spojených s pietou, ke stavu, že náprava již není prakticky možná. Např. pokud již došlo k rozsypání popela zemřelého na rozptylové loučce nesprávnou osobou, vydání popela již není možné.

V souvislosti se spory o právo na vydání ostatků mohou vzniknout v praktické rovině problematické situace plynoucí z nejasností ohledně trvání tohoto práva. Např. tělo zemřelého bylo z rozhodnutí rodiny zpopelněno a urna uložena do rodinného hrobu. Následně vyjde najevo, že zemřelý určil svého nejlepšího přítele jako osobu, které mají být vydány jeho ostatky, a přál si, aby jeho popel byl trvale umístěn v přítelově domě v horách na krbové římse. V teoretické rovině by výsledek vzniklého sporu před soudem měl sledovat primárně vůli zemřelého, což však nebude z důvodu povahy práva na vydání ostatků možné. Pokud jsou ostatky umístěny na veřejném pohřebišti, právo na jejich vydání nejlepšímu příteli zemřelého již zaniklo a ve sporu nemůže být úspěšný. Reálná možnost řešení, tady vyjmutí urny z

---

²⁸² DOLEŽAL, Tomáš. In: MELZER, Filip, TÉGL, Petr a kol.. Občanský zákoník-velký komentář. Svazek I. § 1-117. 1. vyd. Praha: Leges, 2013. ISBN 978-80-87576-73-1. s. 574.

hrobu a následování vůle zemřelého existuje, zákon však v tomto případě k takovému kroku nedává potřebné nástroje, naopak tuto možnost zapovídá.

3.1.5. Exhumace

Ač exhumace není výslovně uvedena v rámci úpravy postmortální ochrany osobnosti v OZ, velmi úzce s ní souvisí. Exhumace je definována jako vyjmutí lidských ostatků z místa kde jsou pohřbeny²⁸³, což představuje významný dopad do osobnostních práv jak zemřelého, tak jeho blízkých v podobě zásahu do piety. Exhumaci lze provést pouze na žádost nájemce hrobového místa dle PohřZ (exhumace na vyžádání) nebo na základě nařízení předsedy senátu nebo státního zástupce v trestněprávním řízení (exhumace nařízená). Provedení exhumace jiným způsobem je neoprávněné a je považováno za nedůstojné zacházení s lidskými ostatky, což je dle ustanovení § 92 odst. 1 OZ zakázáno a může vyvolat spor o porušení postmortální ochrany osobnosti dle ustanovení § 82 odst. 2 OZ.

Exhumace na vyžádání

První variantou je provedení exhumace na žádost nájemce hrobového místa, přičemž tato žádost se podává u provozovatele pohřebiště, který ji vždy musí odsouhlasit. Exhumace může být provedena pouze provozovatelem pohřebiště nebo osobou uvedenou v řádu pohřebiště. Nájemce spolu s žádostí musí doložit skutečnost úmrtí²⁸⁴ a písemný souhlas osoby uvedené v posloupnosti ustanovení § 114 odst. 1 OZ²⁸⁵. V případě, že se žádost o exhumaci týká nezpopelněných lidských ostatků a podává se

---

²⁸³ Ustanovení § 2 písm. m) PohřZ.

²⁸⁴ Skutečnost úmrtí může být dle ustanovení § 22 odst. 2. PohřZ doložena: úmrtním listem, průvodním listem k přepravě těla zemřelého (umrlčí pas), zprávou oprávněného orgánu cizího státu nebo listem o prohlídce zemřelého.

²⁸⁵ Posloupnost práva volby pohřbu dle ustanovení § 114 odst. 1 OZ: zemřelý, nezanechá-li o volbě pohřbu výslovné rozhodnutí, rozhodne jeho manžel, a není-li ho, jeho děti; není-li jich, pak rozhodnou jeho rodiče a není-li jich, jeho sourozenci; nežijí-li, pak rozhodnou jejich děti a není-li ani jich, pak kterákoli z osob jemu blízkých; není-li žádná z těchto osob, pak rozhodne o pohřbu obec, na jejímž území člověk zemřel.

před uplynutím tlecí doby²⁸⁶, musí k ní být připojen souhlas krajské hygienické stanice.²⁸⁷ Jedná-li se o exhumaci zpopelněných ostatků, tlecí doba není rozhodující. PohřZ podmínkou souhlasu správního úřadu sleduje zájem veřejného zdraví, Tento zájem je při manipulaci s lidským tělem zemřelého preferován i před ochranou osobnosti. Pokud jsou splněny podmínky vyplývající ze PohřZ, lze o exhumaci požádat z jakýchkoliv důvodů. Např. stěhování hrobového místa, slučování ostatků rodinných příslušníků, při rušení pohřebiště apod.

Ustanovení § 22 odst. 5 PohřZ odkazuje na posloupnost v ustanovení § 114 odst. 1 OZ, která se týká práva rozhodnutí volby pohřbu. Spojení žádosti o exhumaci s písemným souhlasem osoby, která je uvedena v posloupnosti pro právo učinit volbu pohřbu, je logickým krokem, který má předcházet sporům o porušení osobnosti zemřelého. Nájemcem hrobového místa, který podává žádost o exhumaci, může být osoba bez vazeb k zemřelému, která není znalá jeho přání a preferencí, a mohlo by pak docházet k porušení osobnosti zemřelého neúmyslným zásahem. Odkaz na ustanovení uvádějící posloupnost subjektů, které mají právo volby pohřbu, však vyvolává otázky. Předně posloupnost, jež na prvním místě jmenuje zemřelého, který již nemůže udělit písemný souhlas s exhumací. V případě, že by zemřelý ještě za života souhlas pro možnou budoucí exhumaci udělil, měl by tento souhlas provozovatel pohřebiště uznat jako platný a exhumaci provést? S přihlédnutím k odkazu na právo volby pohřbu ano, jelikož oprávnění udělit budoucí souhlas s exhumací lze kvalifikovat stejně jako oprávnění rozhodnout, jaký bude mít osoba pohřeb. Dále je zde otázka průkaznosti práva na udělení souhlasu s exhumací. Do jaké míry je osoba provozující pohřebiště povinná a schopná posuzovat, zda osoba která udělila souhlas s exhumací, je např. zemřelému osobou blízkou a zda neexistují v posloupnosti osoby předcházející. Opět při srovnání s právem volby pohřbu

---

²⁸⁶ Konkrétní délku tlecí doby pro veřejné pohřebiště stanoví jeho provozovatel v řádu veřejného pohřebiště na základě výsledků hydrogeologického průzkumu, vyžádaného stanoviska krajské hygienické stanice a místních zvyklostí. Ustanovení § 22 odst. 3 PohřZ.

²⁸⁷ Ustanovení § 22 odst. 5 a 7 PohřZ.

pomineme-li odpovědnost vyplývající pro provozovatele pohřebiště z veřejnoprávních předpisů, lze dojít k závěru, že případný spor by se týkal pouze osob v rámci zmíněné posloupnosti. Jiná situace by nastala, kdyby provozovatel pohřebiště práni zemřelého záměrně porušil, v tom případě by se spor mohl týkat i jeho. Další otázkou je, zda propojení písemného souhlasu s exhumací s právem volby pohřbu je tím nejvhodnějším. Tematicky bližším pro exhumace je na rozdíl od práva volby pohřbu právo na vydání ostatků, které je exhumací přímo ovlivněno. Úprava tohoto práva obsahuje posloupnost²⁸⁸ subjektů, jejíž využití by mohlo předcházet výše uvedeným problémům s platností souhlasu zemřelého.

Exhumace nařízená

Druhou variantou je provedení exhumace na základě nařízení předsedy senátu nebo státního zástupce v trestněprávním řízení dle ustanovení § 115 odst. 2 TrestŘ. V kontextu s odstavcem 1 uvedeného ustanovení je důvodem pro nařízení exhumace získání důkazních prostředků při podezření, že smrt člověka byla způsobena trestným činem. V těchto případech musí být mrtvé tělo prohlédnuto a provedena nebo opakována soudní pitva, což v případě ostatků uložených na pohřebišti znamená nutnost provedení exhumace.

Nařízená exhumace je provedena na základě nařízení předsedy senátu nebo státního zástupce pokud probíhá přípravné řízení. Samotné nařízení o exhumaci má formu příkazu, který je v trestním právu kvalifikován jako rozhodnutí svého druhu a není proti němu přípustný opravný prostředek.²⁸⁹

Právní úprava nařízené exhumace nijak nezohledňuje pravidla ochrany osobnosti v podobě piety zemřelého nebo jeho blízkých. Veřejný

---

²⁸⁸ Posloupnost práva na vydání ostatků dle ustanovení § 92 odst. 2 OZ: osoba, kterou člověk před svou smrtí výslovně určil; jinak postupně jeho manžel, dítě nebo rodič, a není-li žádný z nich nebo odmítnou-li ostatky převzít, převezme je jeho dědic.

²⁸⁹ ŠÁMAL, Pavel. In: ŠÁMAL, Pavel a kol. Trestní řád: komentář. 7. vyd. Praha: C. H. Beck, 2013. ISBN 978-80-7400-465-0. s. 1645

zájem spočívající v tomto případě v hodnotě života a zdraví, který trestní právo chrání, je zde jednoznačně upřednostněn. Nicméně spor ohledně porušení ochrany osobnosti při nařízené exhumaci je možný. Např. došlo-li k nakládání s lidskými ostatky (resp. pozůstatky) způsobem pro zemřelého nedůstojným²⁹⁰, a toto zacházení nebylo v rámci účelu nařízené exhumace nutné. Ve sporu by pak bylo postupováno obvyklým způsobem při porušení postmortální ochrany osobnosti dle ustanovení § 82 OZ.

3.1.6. Dílčí závěry

Právo na vydání ostatků upravuje OZ v ustanovení § 92 odst. 2, které stanoví, že právo na vydání lidských ostatků má osoba, kterou před svou smrtí výslovně určil zemřelý. Pokud tak neučinil, náleží toto právo postupně manžel, dětem nebo rodičům. V případě, že žádní z jmenovaných nejsou (neexistují nebo zemřeli) nebo odmítnou-li ostatky převzít, převezme je dědic. Uvedené subjekty mají právo na vydání ostatků zemřelého pouze za předpokladu, že nejsou uloženy na veřejném pohřebišti. Toto právo existuje v právním řádu České republiky od účinnosti OZ dne 01. ledna 2014. Předcházející kodexy toto právo nestanovovaly. Základní okolnosti práva na vydání ostatků určuje OZ, bližší podmínky nakládání s ostatky zemřelého pak upravují veřejnoprávní normy reprezentované především PohřZ. **Z veřejnoprávní úpravy související s právem na vydání ostatků je patrné, že sleduje zejména veřejný zájem, konkrétně veřejné zdraví.** Příkladem je stanovení okolností a lhůt pokud nikdo právo na vydání ostatků neuplatní. V takovém případě zajistí pohřbení ostatků obec, na jejímž území člověk zemřel, a to alespoň slušným způsobem podle místních zvyklostí.

Právo na vydání ostatků bude trvat po dobu, po kterou ostatky nebudou uloženy na veřejném pohřebišti. Neveřejná pohřebiště do tohoto pravidla zákonná úprava nezahrnula. Vzhledem k tomu, že veřejnoprávní úprava této problematiky neveřejná pohřebiště upravuje, lze analogicky

---

²⁹⁰ Takové jednání je zakázáno podle ustanovení § 92 odst. 1 OZ.

dovodit, že zmíněné pravidlo se bude vztahovat jak na pohřebiště veřejná, tak ,neveřejná.

Jak je výše uvedeno, právo na vydání ostatků bude trvat po dobu, po kterou ostatky nebudou uloženy na veřejném pohřebišti. Z tohoto důvodu bude s tímto právem souviset také problematika exhumací. Pokud jsou lidské ostatky exhumovány, nenacházejí se v tomto okamžiku na veřejném pohřebišti, bude se na ně opět vztahovat právo na vydání ostatků. Exhumaci lze provést na vyžádání nájemce hrobového místa. K této žádosti musí být vždy připojen souhlas osoby, které náleží právo volby pohřbu (dle ustanovení § 114 odst. 2 OZ). Další možností, jak lze provést exhumaci, jsou zákonné důvody, které uvádí veřejnoprávní úprava, konkrétně TrestŘ (ustanovení § 115 odst. 2). **V rámci problematiky exhumací je primárně sledován veřejný zájem, konkrétně veřejné zdraví. Sekundárně jsou sledovány zájmy zemřelého,** což lze dovozovat z existence povinnosti mít s exhumací souhlas udělený zemřelým za života nebo dále osoby, která má právo volby pohřbu vyplývající ze zákonné posloupnosti.

3.2. Právo na rozhodnutí člověka jak bude po smrti naloženo s jeho tělem

Ochrana osobnosti mrtvého těla člověka vychází z ustanovení § 91 a § 92 OZ dle nichž je člověk nedotknutelný, přičemž lidské tělo je pod právní ochranou i po smrti člověka. Tento typ postmortální ochrany vychází z ústavněprávních zásad a tato ochrana je všeobecně uznávaná jak v doktríně, tak v běžném společenském mínění. Její výslovná formulace byla do kodexu soukromého práva zakotvena až s účinností OZ. Důvodem této ochrany je úcta a respekt k přirozeným právům člověka. Jejím projevem je možnost člověka rozhodnout o osudu vlastního těla po smrti, přičemž vůle člověka bude mít přednost před vůlí ostatních.²⁹¹ Tímto právem nelze vytvářet aktivní povinnost konat jinému člověku, prostřednictvím něho lze pouze omezit dispozice ve smyslu zdržet se konání s tělem zemřelého. Toto však neplatí jednoznačně, protože některé právní povinnosti vyplývající z podmínek určených v závěti (§ 1561 OZ) nebo povinností vyplývajících z veřejnoprávních předpisů mají charakter povinnosti konat, např. povinnosti spojené s právem volby pohřbu.²⁹²

Předmětem tohoto práva je lidské tělo po smrti člověka, o němž ustanovení § 493 OZ určuje, že není věcí v právním smyslu (věcí dle ustanovení § 489 OZ), včetně jeho částí těla třebaže by byly od těla odděleny. Společensky je nepřipustné, aby člověk vlastnil člověka, lidské tělo tedy může a musí patřit pouze člověku samotnému. V tomto případě termín „patřit“ není spojen s právem vlastnickým, nýbrž s právem osobnostním.²⁹³ Úprava jeho ochrany je součástí ustanovení o ochraně osobnosti a nelze na ně použít ustanovení o věcech, a nemůže být tedy ani předmětem závazkového vztahu. Jedním z definičních znaků tohoto práva je

²⁹¹ ELIÁŠ, Karel. Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem. 1. vyd. Ostrava: Sagit, 2012. ISBN 978-80-7208-922-2. s. 113.

²⁹² TŮMA, Pavel. In: LAVICKÝ, Petr a kol. Občanský zákoník I. obecná část (§ 1 - 654): komentář. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2022. ISBN 978-80-7400-852-8. s. 419.

²⁹³ ŠUSTEK, Petr, HOLČAPEK, Tomáš. In: ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, FIALA, Josef a kol. Občanský zákoník: komentář. Svazek I. 2. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2020. ISBN 978-80-7598-656-6. s. 408.

smrt člověka, která je vzhledem k jeho charakteru také nezbytnou podmínkou. Okamžik smrti OZ přesněji nedefinuje, podpůrně se zde využívá úprava TranspZ, který ji v ustanovení § 2 písm. e) označuje jako nevratnou ztrátu funkce celého mozku, včetně mozkového kmene, nebo jako nevratnou zástavu krevního oběhu.²⁹⁴ Z pohledu právního se smrt člověka po formální stránce prokazuje veřejnou listinou vystavenou po prohlédnutí těla mrtvého stanoveným způsobem.²⁹⁵

Přestože je v ustanovení § 113 odst. 1 OZ právo člověka na rozhodnutí, jak bude po smrti naloženo s jeho tělem formulováno široce, má celou řadu limitů. Ustanovení § 92 odst. 1 OZ věta druhá určuje, že je zakázáno s lidským tělem nebo jeho částmi naložit nedůstojným způsobem, a dále ustanovení § 547 OZ ukládá, aby jakékoliv právní jednání svým obsahem nebo účelem neodporovalo dobrým mravům i zákonu, a to včetně právních jednání o nakládání s vlastním tělem po smrti. Dalšími limity jsou ochrana veřejné morálky, veřejného pořádku a veřejného zdraví. Tyto limity vycházejí z veřejnoprávních předpisů²⁹⁶. Pojmy veřejná morálka, pořádek nebo zdraví jsou abstraktním vyjádřením subjektivních hodnot. Zůstává otázkou, kde jsou hranice např. mezi morálním a nemorálním, když každá osoba vnímá konkrétní situaci jinak. Různé vnímání této hranice mohou mít za svého života zemřelý, pozůstalí nebo obecně společnost. V některých případech proto mohou vznikat kontroverze. Příkladem je problematika výstav lidských těl zpracovaných technikou plastizace²⁹⁷, kde dochází k rozporu mezi vzděláním a morálkou.

---

²⁹⁴ Obdobně je smrt definována i trestněprávní judikaturou: „Smrtí se rozumí biologická smrt mozku (cerebrální smrt), což je takový stav organismu, u kterého je obnovení všech životních funkcí již vyloučeno“ Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 23. 11. 2011, sp. zn. 8 Tdo 1053/2011.

²⁹⁵ Dle ustanovení § 26 odst. 1 OZ.

²⁹⁶ Zejména PohřZ, zákon č. 258/2000 Sb. o ochraně veřejného zdraví, TranspZ, ZdravSl.

²⁹⁷ Metoda konzervace lidského těla, při níž se ve vakuu nahrazuje voda v buňkách reaktivním plastem. Blíže viz HABECK, Reinhard. Pohřbená tajemství: podivné pozůstatky, záhadné mumie a tajemné hroby. Překlad Pavel Dufek. 1. vyd. Frýdek-Místek: Alpress, 2020. ISBN 978-80-7633-358-1. s. 43.

V případě že dojde k porušení práva na rozhodnutí člověka, jak bude po smrti naloženo s jeho tělem, jedná se o zásah do osobnosti zemřelého a dle ustanovení § 82 odst. 2 se může kterákoli z osob zemřelému blízkých domáhat její ochrany. Každá osoba zemřelému blízká má tak danou aktivní věcnou legitimaci podat příslušnému soudu návrh na zahájení sporu proti osobě, které zásah do osobnosti zemřelého způsobila.

Právo na rozhodnutí člověka, jak bude po smrti naloženo s jeho tělem, je v OZ promítnuto konkrétními právy, a to právem volby provedení pitvy, právem volby použití těla k dalšímu účelu (§ 113 odst. 2 OZ) a právem volby pohřbu (§ 114 odst. 1 OZ). Do této kategorie lze zařadit i právo na vydání ostatků (§ 92 odst. 2 OZ), které svým charakterem do této kategorie patří, byť systematicky právu na rozhodnutí, jak bude po jeho smrti naloženo s tělem člověka, předchází.

Právo volby provedení pitvy, právo volby použití těla k dalšímu účelu a právo volby pohřbu vycházejí z ustanovení § 113 odst. 2 a § 114 odst. 1 OZ. Tato ustanovení určují, že provést pitvu nebo použít tělo k dalšímu účelu je obecně zakázáno, pokud nenastane jedna z předpokládaných výjimek. Těmito výjimkami jsou souhlas zemřelého nebo stanoví-li tak jiný zákon. Obecný zákaz není v ustanovení vyjádřen explicitně, ale lze ho dovodit ze slov předmětného ustanovení „jen, pokud“. Dále ustanovení určují, že pro právo volby pohřbu platí, že každý člověk je oprávněn rozhodnout, jaký chce mít pohřeb, a pokud o tom nezanechá výslovné rozhodnutí, rozhodnou osoby zákonem k tomu povolané.

Právo volby provedení pitvy, právo volby použití těla k dalšímu účelu a právo volby pohřbu jsou specifická subjektivní práva spadající do skupiny práv, a tato jsou jedním z konkrétních projevů práva člověka na rozhodnutí, jak bude s jeho tělem naloženo po jeho smrti dle ustanovení § 113 odst. 1 OZ. Objektem těchto práv je lidské tělo po smrti člověka, které je dle ustanovení § 92 odst. 1 OZ stále pod právní ochranou. Jak již bylo řečeno, lidské tělo, které je předmětem těchto práv, není věcí v právním

smyslu, nelze na ně použít ustanovení o věcech a nemůže být předmětem závazkového vztahu²⁹⁸.

3.2.1. Právo volby provedení pitvy

Definici pitvy, ani další souvislosti s ní spojené, OZ neuvádí. Definice tohoto pojmu poskytuje medicínská věda, která ji označuje za úkon spočívající v otevření a prozkoumání zemřelého lidského těla prováděný zdravotnickými pracovníky²⁹⁹. Další okolnosti a pravidla pitvy určují veřejnoprávní normy, a to včetně důvodů, jejich provádění, povolování a souhlasů s ní. Úprava práva volby provedení pitvy v OZ je tak fakticky upozaděna za veřejnoprávní úpravou, s čímž souvisí také upozadění autonomie vůle.

Podle ustanovení § 88 odst. 1 ZdravSl se dle svého účelu pitvy dělí: patologicko-anatomická, zdravotní, soudní a anatomická. Patologicko-anatomické pitvy slouží zejména ke zjišťování nemocí a s nimi souvisejících komplikací a dále k ověření klinické diagnózy a léčebného postupu u osob zemřelých ve zdravotnickém zařízení smrtí z chorobných příčin. Provádí je poskytovatelé zdravotních služeb³⁰⁰ v oboru patologická anatomie. Zdravotní pitvy se provádějí ke zjištění příčiny smrti a objasnění dalších ze zdravotního hlediska závažných okolností a mechanismu úmrtí u osob, které zemřely mimo zdravotnické zařízení nebo v něm náhlým, neočekávaným nebo násilným úmrtím, včetně sebevraždy. Tyto pitvy provádí poskytovatelé zdravotnických služeb v oboru soudní lékařství. Soudní pitvy nařizují orgány činné v trestním řízení a provádí se při podezření, že úmrtí bylo způsobeno trestným činem. Anatomické pitvy slouží výukovým účelům nebo pro účely vědy a výzkumu v oblasti zdravotnictví a provádí je pouze univerzitní vysoké školy, které mají

---

²⁹⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 15. 12. 2005, sp. zn. 22 Cdo 2773/2004.

²⁹⁹ KOPSA TĚŠINOVÁ, Jolana, ŽDÁREK, Roman a POLICAR, Radek. Medicínské právo. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2011. ISBN 978-80-7400-050-8. s. 206.

³⁰⁰ Dle ustanovení § 2 odst. 2 ZdravSl se poskytovatelem zdravotních služeb rozumí fyzická nebo právnická osoba, která má oprávnění k poskytování zdravotních služeb podle tohoto zákona.

akreditovaný bakalářský nebo magisterský studijní program, jehož absolvováním se získává odborná způsobilost k výkonu zdravotnického povolání, na k tomu určených pracovištích.

Jiné typy pitev než vymezuje ZdravSl nejsou přípustné a jiné subjekty než oprávnění poskytovatelé zdravotních služeb a vysoké školy je nesmí provádět, byť by k tomu měli souhlas. Každá pitva provedená v souladu se zákonem je zdravotní službou³⁰¹ realizovanou dle podmínek ustanovení § 88 odst. 5 ZdravSl. Pro právní úpravu pitvy v OZ je úprava v ZdravSl úpravou *lex specialis* a v případě rozporu bude mít přednost. Existující rozpory, resp. nejasnosti byly vyřešeny novelizací OZ, a to zákonem č. 460/2016 Sb. Touto problematikou se budeme zabývat ve zvláštní kapitole.

Dle ustanovení § 113 odst. 2 OZ existují dvě výjimky z obecného zákazu provést pitvu, a to souhlas zemřelého nebo stanoví-li tak jiný zákon.

Pitva se souhlasem - první výjimka

Provést pitvu na základě první výjimky je možné pouze za předpokladu, že k ní byl udělen souhlas. Tento souhlas je jednostranné právní jednání, které je projevem autonomie vůle při výkonu absolutního osobnostního práva na rozhodnutí, jak bude po smrti naloženo s tělem člověka. Pitva je považována za zásadní zásah do lidského těla, v rámci kterého se uplatní postmortální ochrana osobnosti. Z tohoto důvodu OZ v těchto případech přikládá nejvyšší prioritu vůli zemřelého člověka a souhlas tedy nelze nahradit nečinností člověka nebo projevem vůle jiné osoby, např. pozůstalých.³⁰² Souhlas musí být projevem zákonem předpokládanou formou. Formu souhlasu určuje ZdravSl v ustanovení § 81 odst. 5, který umožňuje jeho dvě formy, a to písemný souhlas nebo záznam o souhlasu pacienta vyslovený ve zdravotnickém zařízení. Písemný souhlas musí být

---

³⁰¹ Dle ustanovení § 2 odst. 2 písm. c) ZdravSl se mimo jiné zdravotní službou rozumí nakládání s tělem zemřelého v rozsahu stanoveném tímto zákonem.

³⁰² TŮMA, Pavel. In: LAVICKÝ, Petr a kol. Občanský zákoník I. obecná část (§ 1 - 654): komentář. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2022. ISBN 978-80-7400-852-8. s. 420.

učiněn v písemné formě s úředně ověřeným podpisem zemřelého nebo osoby jemu blízké. Záznam o souhlasu pacienta vyslovený ve zdravotnickém zařízení musí mít písemnou formu a být podepsaný pacientem a zároveň zdravotnickým pracovníkem. Pokud zdravotní stav pacienta nedovoluje, aby záznam podepsal sám, lze nahradit jeho podpis podpisem osoby jemu blízké, není-li tato přítomna, pak podpisem svědka. Bez ohledu na názor osob blízkých, svědků a zdravotnického pracovníka musí být souhlas vždy v souladu s vůlí pacienta.

Na základě souhlasu může být provedena pitva patologicko-anatomická, zdravotní a anatomická, přičemž první dvě jmenované pouze v případech, kdy nenastala jedna ze skutečností, kterou předpokládá ustanovení § 88 odst. 2 a 3 ZdravSl. Těmito skutečnostmi jsou vybrané situace při kterých by mohl být porušen některý z právem chráněných zájmů.

Pitva povinná - druhá výjimka

Druhá výjimka (stanoví-li tak jiný zákon) odkazuje na dva základní právní předpisy. U pitev patologicko-anatomických a zdravotních je to ZdravSl, který v ustanovení § 88 odst. 4 určuje, že se tyto pitvy provádějí vždy i bez souhlasu zemřelého, pokud nastane jedna ze skutečností, které předpokládá ustanovení § 88 odst. 2 a 3 ZdravSl. Jedná se zpravidla o skutečnosti související s úmrtími, které by mohly potencionálně znamenat ohrožení veřejného zdraví, porušení zákona nebo jiných právních předpisů, nebo došlo-li k úmrtí z nejasných důvodů. Z tohoto existuje výjimka dle ustanovení § 88a odst. 1 ZdravSl. V zákonem určených případech³⁰³ lékař, který provádí prohlídku těla zemřelého, může rozhodnout o neprovedení pitvy za předpokladu, že jsou kumulativně splněny dvě podmínky: jde o úmrtí, jehož příčina je zřejmá a zemřelý pacient³⁰⁴ za svého života vyslovil prokazatelný nesouhlas s provedením pitvy. Prokazatelný nesouhlas má

---

³⁰³ Dle ustanovení § 88 odst. 2 písm. a), b), c) a odst. 3 písm. b), d) ZdravSl.

³⁰⁴ Ve specifických případech může podat žádost o neprovedení pitvy i zákonný zástupce, opatrovník nebo osoba zemřelému blízká.

stejně formální náležitosti jako souhlas s pitvou dle ustanovení § 81 odst. 5 ZdravSl.

U pitev soudních je to TrestŘ, který v ustanovení § 115 odst. 1 určuje, že vznikne-li podezření, že smrt člověka byla způsobena trestným činem, musí být mrtvola prohlédnuta a pitva provedena. V případě že podezření ohledně způsobení smrti trestným činem vyjde najevo během pitvy patologicko-anatomické nebo zdravotní, musí být tato pitva přerušena a skutečnost nahlášena příslušnému policejnímu orgánu.³⁰⁵

Porušení práva volby provedení pitvy

Porušení práva volby provedení pitvy je vzhledem k jeho charakteru možné rozdělit do dvou skupin, přičemž tyto skupiny budou kopírovat výše uvedené výjimky z obecného zákazu provést pitvu, tento zákaz obsahuje ustanovení § 113 odst. 2 OZ.

Do první skupiny budou zařazeny pitvy, které jsou prováděny na základě souhlasu zemřelého. V těchto případech lze porušit právo volby provedení pitvy tím, že pitva bude provedena bez souhlasu zemřelého (úplná absence souhlasu či souhlas bude mít formální nedostatky, které nebude možné zhojit) nebo bude-li provedena pitva na základě souhlasu osoby blízké zemřelému³⁰⁶, přičemž tato osoba si bude vědoma, že vůle zemřelého byla jiná. Teoreticky je možné stejným způsobem toto právo porušit i tím, že pitva provedena nebude i přesto, že si to zemřelý přál. Do druhé skupiny budou zařazeny pitvy, které jsou prováděny povinně tehdy, stanoví-li tak zákon. V těchto případech lze porušit právo volby provedení pitvy tím, že pitva bude provedena i přesto, že nebyly naplněny zákonné podmínky.

Nerespektování práva volby provedení pitvy bude znamenat porušení postmortální ochrany osobnosti dle ustanovení § 82 odst. 2 OZ ve

---

³⁰⁵ KOPSA TĚŠINOVÁ, Jolana, ŽDÁREK, Roman a POLICAR, Radek. Medicínské právo. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2011. ISBN 978-80-7400-050-8. s. 99.

³⁰⁶ Osoba blízká dle ustanovení § 81 odst. 5 písm. a) ZdravSl.

formě narušení piety zemřelého. K uplatnění nároků z porušení tohoto práva jsou povolány všechny osoby zemřelému blízké (dle ustanovení § 82 odst. 2 OZ). V teoretické rovině je možnost bránit se proti zásahu do tohoto práva plnohodnotnou obranou, v praxi však naráží na nevratnost pitevního procesu. Příkladem může být situace, kdy druhá manželka zemřelého dá souhlas s pitvou svého manžela, navzdory vědomí toho, že si to z náboženských důvodů nepřál. Následně byla provedena jeho pitva. Děti zemřelého poté podaly žalobu na porušení postmortální ochrany osobnosti jejich otce spočívající v porušení piety ve formě nedodržení přání otce ohledně práva volby provedení pitvy. Přání zemřelého otce již nemůže splněno, zásah do jeho těla již nelze vzít zpět a účinnost morálního zadostiučinění v této situaci nemůže být efektivní.

O neefektivnosti obrany proti porušení práva volby provedení pitvy svědčí také fakt, že Nejvyšší soud ČR se vyjádřil ve smyslu: „Nezbytnou podmínkou pro úspěšné domáhání se upuštění (zdržení se) od neoprávněného zásahu do osobnosti fyzické osoby podle § 13 obč. zák. je, aby neoprávněný zásah (který musí mít konkrétní podobu) trval, resp. aby existovalo bezprostřední nebezpečí (hrozba) jeho uskutečnění či opakování v budoucnu. Tento občanskoprávní prostředek směřující k tomu, aby žalovaný upustil od neoprávněného zásahu s cílem zabránit tak vzniku, případně opakování nepříznivého následku (tj. vzniku nemajetkové újmy na osobnosti fyzické osoby) tím nabývá výrazně preventivního charakteru.”³⁰⁷

3.2.2. Právo volby použití těla k dalšímu účelu

Podmínky práva volby použití těla k dalšímu účelu v obecné rovině upravuje OZ v ustanovení § 113 odst. 2, které určuje, že ze zákazu použít lidské tělo po smrti člověka existují dvě výjimky, a to souhlas zemřelého nebo stanoví-li tak jiný zákon.

---

³⁰⁷ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 14. 04. 2011, sp. zn. 30 Cdo 3729/2009.

Použití se souhlasem - první výjimka

Použití těla zemřelého k dalšímu účelu na základě první výjimky je možné pouze za předpokladu, že k němu byl udělen souhlas. Tento souhlas je stejně jako u práva volby provedení pitvy projevem autonomie vůle při výkonu absolutního osobnostního práva na rozhodnutí, jak bude po smrti naloženo s tělem člověka dle ustanovení § 113 odst. 1 OZ. Formální náležitosti souhlasu určuje ZdravSl v ustanovení § 81 odst. 5 a umožňuje dvě formy: písemný souhlas nebo záznam o souhlasu pacienta vyslovený ve zdravotnickém zařízení.³⁰⁸ Ač je právem člověka vyslovit souhlas s použitím svého těla k dalšímu účelu po smrti a zákon klade velký důraz na autonomii vůle, praktické využití tohoto práva naráží na limit. ZdravSl v ustanovení § 79 odst. 1 omezuje provádění jakýchkoliv úkonů na těle zemřelého mimo:

- 1) prohlídka těla zemřelého;
- 2) pitva včetně odběru biologického materiálu pro diagnostické účely;
- 3) odběr orgánů pro účely transplantace podle TranspZ;
- 4) odběr tkání a buněk určených k použití u člověka, a to při léčbě příjemce lidských tkání a buněk podle transplantačního zákona a podle zákona o lidských tkáních a buňkách, nebo pro výrobu léčiv podle zákona o léčivech a zákona o lidských tkáních a buňkách;
- 5) odběr částí lidského těla, včetně tkání a buněk za účelem jejich použití pro lékařskou vědu, výzkum nebo k výukovým účelům a dalším účelům, stanoví-li tak jiný právní předpis;
- 6) vyjmutí implantabilních zdravotnických prostředků a aktivních implantabilních zdravotnických prostředků, je-li to účelné, přičemž

---

³⁰⁸ K formálním náležitostem souhlasu blíže viz podkapitola Právo volby provedení pitvy.

vyjímání stomatologických pevných protetických výrobků je zakázáno (blíže viz kapitola implantáty);

7) další úkony stanovené zákonem o pohřebnictví.

Tento výčet je uvozen slovy: „lze provádět pouze tyto úkony“, z čehož plyne, že je taxativního charakteru. To společně s faktem, že úprava ZdravSl je v tomto místě úpravou lex specialis k OZ³⁰⁹, vytváří nulový prostor pro autonomii vůle. Po praktické stránce tak zcela vyprazdňuje úpravu v OZ. Tento stav zapříčinila novela OZ provedená změnovým zákonem č. 460/2016 Sb., kterým byla vypuštěna část ustanovení § 113 odst. 2 OZ („pro potřeby lékařské vědy, výzkumu nebo k výukovým účelům“) a zrušeno ustanovení § 117 OZ. Problematice novely budeme věnovat samostatnou podkapitolu.

Použití ze zákona - druhá výjimka

Druhá výjimka (stanoví-li tak jiný zákon) odkazuje zejména na ustanovení § 81 ZdravSl, které v obecné rovině určuje možnosti použití lidského těla nebo jeho částí. Jsou to:

- 1) potřeby vědy, výzkumu nebo k výukovým účelům ve zdravotnictví;
- 2) použití při léčbě příjemce lidských tkání a buněk;
- 3) potřeby transplantací;
- 4) použití pro výrobu léčiv;
- 5) případně jiné potřeby stanovené jinými právními předpisy.

V případě že má být tělo zemřelého nebo jeho části použity: pro potřeby vědy, výzkumu nebo k výukovým účelům ve zdravotnictví; při léčbě příjemce lidských tkání a buněk nebo pro výrobu léčiv, je podmínkou

---

³⁰⁹ DOLEŽAL, Tomáš. In: MELZER, Filip, TÉGL, Petr a kol.. Občanský zákoník-velký komentář. Svazek I. § 1 - 117. 1. vyd. Praha: Leges, 2013. ISBN 978-80-87576-73-1. s. 636.

vycházející ze zákona, že k tomuto musel být udělen zemřelým nebo osobou jemu blízkou prokazatelný souhlas³¹⁰, přičemž z tohoto zákon určuje výjimky. Zároveň musí být splněny podmínky právních předpisů, které upravují jednotlivé úkony dle účelu využití těla. V případě, že má být tělo zemřelého, resp. jeho části použity pro potřeby transplantací, má projev autonomie vůle prostřednictvím souhlasu odlišné podmínky. Ustanovení § 16 TranspZ, které určuje podmínky souhlasu, vytváří nevyvratitelnou domněnku udělení souhlasu. Využití těla zemřelého, resp. jeho část pro účely transplantace lze, pouze pokud s tím zemřelý za svého života nevyslovil prokazatelný nesouhlas. Prokazatelný nesouhlas může být učiněn ve dvou formách: zaevidováním se do databáze Národního registru osob nesouhlasících s posmrtným odběrem tkání a orgánů nebo prohlášením nesouhlasu s odběrem za života přímo ve zdravotnickém zařízení před ošetřujícím lékařem a jedním svědkem³¹¹.

Učinění prokazatelného souhlasu s použitím těla pro jiné výše uvedené účely a vyjádření prokazatelného nesouhlasu s použitím těla, resp. jeho částí pro potřeby transplantace jsou obojí projevem vůle a formou výkonu práva. Je ovšem zřejmé, že nečinnost člověka bude mít v těchto dvou případech odlišné následky a lze předpokládat, že se nečinnost nebude objevovat ojediněle. Nevyjádřením souhlasu nedojte k použití těla, resp. jeho částí k dalším účelům (nebude konáno), nevyjádřením nesouhlasu je možné, že v případě potřeby dojde k použití těla, resp. jeho částí, pro potřeby transplantace (může být konáno). Je otázkou, jaký je smysl a účel takto diametrálně odlišného přístupu.

---

³¹⁰ K otázce nutnosti souhlasu bylo judikováno, že ani v případech zajištění důkazních prostředků nelze souhlas opomenout. “Test DNA vyhotovený na základě vzorku DNA odebraného z těla zemřelého, aniž by k tomu dal souhlas před smrtí sám zemřelý, nebo po jeho smrti osoby oprávněné k pietní ochraně osobnosti podle § 15 obč. zák., je nezákonně získaným důkazem, a jako takový je v řízení nepřijatelný.” Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 29. 04. 2014, sp. zn. 30 Cdo 1982/2012.

³¹¹ V případě absence plné svéprávnosti člověka, může prohlášení o nesouhlasu učinit zákonný zástupce, a to jak za života, tak po smrti.

V případech nevyjádření souhlasu sleduje právní úprava základní společenskou hodnotu odvozenou od svobody, že lidské tělo patří pouze člověku samotnému ve smyslu osobnostního práva³¹². V problematice transplantací je tato hodnota upozaděna ve prospěch zajištění vysoké úrovně veřejného zdraví.³¹³ Argumenty podporující tento přístup je možné nalézt prostřednictvím upraveného testu proporcionality. Vhodnost (možnost dosáhnout sledovaného cíle) a potřebnost (nelze dosáhnout stejného výsledku jinou cestou) tohoto přístupu spočívá v neexistenci substitutů pro zajištění stejného výsledku. Transplantáty v podobě lidských orgánů prozatím nelze nahradit a není tedy možné jinak zachránit příjemcům život. Přiměřenost (vyváženost sporných hodnot) spočívá v možnosti člověka vyjádřit prokazatelný nesouhlas a vyloučit tak možnost užití vlastního těla, resp. jeho části, k transplantaci. Nelze tedy hovořit o potlačení hodnoty, že lidské tělo patří pouze člověku samotnému ve smyslu osobnostního práva.

Porušení práva volby použití těla k dalšímu účelu

Porušení práva volby použití těla k dalšímu účelu se lze dopustit použitím těla zemřelého člověka k dalšímu účelu bez jeho souhlasu a v případě transplantací i přes jeho nesouhlas. Nerespektování tohoto práva bude mít za následek porušení piety zemřelého, tedy porušení postmortální ochrany osobnosti dle ustanovené § 82 odst. 2 OZ. V případě porušení tohoto práva jsou k jeho ochraně povolány všechny osoby zemřelému blízké (dle ustanovení § 82 odst. 2 OZ). Efektivní možnosti vymáhání tohoto práva, podobně jako u práva volby provedení pitvy, narážejí na nevratnost uskutečněných procesů. Příkladem jsou tkáně, které již byly zpracovány do podoby léčebného prostředku, a tudíž není možné obnovit.

Je zajímavou úvahou, jaký by byl postup v hypotetickém případě, kdy bude z těla zemřelého odebrán orgán a úspěšně transplantován příjemci,

---

³¹² ŠUSTEK, Petr, HOLČAPEK, Tomáš. In: ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, FIALA, Josef a kol. Občanský zákoník: komentář. Svazek I. 2. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2020. ISBN 978-80-7598-656-6. s. 408.

³¹³ TŮMA, Pavel. In: LAVICKÝ, Petr a kol. Občanský zákoník I. obecná část (§ 1-654): komentář. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2022. ISBN 978-80-7400-852-8. s. 421.

kterému tento krok zachrání život. Posléze se zjistí, že zemřelý si nepřál využití svého těla po smrti touto formou a projevil svůj nesouhlas ve formě registrace do Národního registru osob nesouhlasících s posmrtným odběrem tkání a orgánů. V době transplantace tato skutečnost nebyla známa z důvodu chyby v databázi registru. Vzniká zde neřešitelný právně-teoretický paradox. V případě úspěchu osob zemřelému blízkých ve sporu o porušení práva volby použití těla k dalšímu účelu by dle nároku odstraňovacího, mělo dojít k obnovení původního právního stavu a odstranění stavu protiprávního, tedy mělo by dojít k navrácení transplantovaného orgánu. Oproti tomu transplantát, nacházející se v těle příjemce, je vnímán jako část lidského těla pod ochranou ustanovení § 91 OZ o nedotknutelnosti člověka a sdílí s ním faktický i právní osud.³¹⁴

Novelizace OZ zákonem č. 460/2016 Sb.

Právo volby provedení pitvy a právo volby použití těla k dalšímu účelu upravuje ustanovení § 113 odst. 2 OZ a veřejnoprávní předpisy, které společně tvoří podobu a pravidla aplikace těchto práv, přičemž úpravu obsaženou v OZ lze oproti veřejnoprávním předpisům označit za částečně bezzubou. Úprava práva volby provedení pitvy v OZ je upozaděna za striktní veřejnoprávní úpravou, a tedy také autonomie vůle s tím spojená. Veřejnoprávní úprava práva volby použití těla k dalšímu účelu v podobě souhlasu člověka vytváří nulový prostor pro autonomii vůle a po praktické stránce zcela vyprazdňuje úpravu v OZ. Tento stav zapříčinil původní text OZ platný od 1. 1. 2014 do 27. 2. 2016, který byl částečně nadbytečný a matoucí již od počátku své účinnosti³¹⁵. Dne 30. 12. 2016 byla ve sbírce zákonů vyhlášena vůbec první novela OZ od nabytí jeho účinnosti, a to konkrétně zákon č. 460/2016 Sb., který nabýval účinnosti po částech a jehož

---

³¹⁴ KOUKAL, Pavel. In: LAVICKÝ, Petr a kol. Občanský zákoník I: obecná část (§ 1-654): komentář. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2014. ISBN 978-80-7400-529-9. s. 1745.

³¹⁵ TŮMA, Pavel. In: LAVICKÝ, Petr a kol. Občanský zákoník I: obecná část (§ 1 - 654): komentář. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2014. ISBN 978-80-7400-529-9. s. 605, 611, obdobně DOLEŽAL, Tomáš. In: MELZER, Filip, TÉGL, Petr a kol.. Občanský zákoník- velký komentář. Svazek I. § 1 - 117. 1. vyd. Praha: Leges, 2013. ISBN 978-80-87576-73-1. s. 642.

kompletní účinnost nastala dne 1. 1. 2018. Tento zákon od 28.2.2016 měnil ustanovení OZ, jež se týkají provádění pitev a nakládání s tělem zemřelého člověka. Změněno bylo ustanovení § 113 odst. 2 OZ do aktuálního znění a byla zrušena ustanovení § 115 – 117 OZ.

Z ustanovení § 113 odst. 2 byla vypuštěna slova „pro potřeby lékařské vědy, výzkumu nebo k výukovým účelům“. Text v původní podobě evokoval možnost existence druhu pitvy, která nepodléhala ZdravSl, jakási „obecná pitva“ prováděná dle soukromoprávní úpravy na základě výkonu absolutního osobnostního práva. Obdobná situace byla u práva volby použití těla k dalšímu účelu, kde původní text evokoval možnost využití těla zemřelého pro jiné účely, než předpokládá ZdravSl v ustanovení § 79 odst. 1. Toto pojetí bylo prakticky nepoužitelné.³¹⁶ Dále text vytvářel nejasnosti ohledně patologicko-anatomických pitev. Z právní úpravy nebylo zřejmé, zda se tyto pitvy mohou uskutečňovat i bez souhlasu či nikoliv.³¹⁷ Ani toto pojetí nebylo prakticky použitelné, protože odporovalo veřejnoprávní úpravě, což OZ v ustanovení § 588 vylučuje.

Text zrušeného ustanovení § 115 OZ ve znění: „Zemře-li člověk, aniž projeví souhlas s pitvou nebo s použitím svého těla po smrti způsobem podle ustanovení § 113 OZ, platí, že s provedením pitvy nebo s takovým použitím svého těla nesouhlasí.“, vytvářel nevyvratitelnou zákonnou domněnku nesouhlasu s provedením pitvy nebo použitím těla k dalšímu účelu. Problematickým se jeví jeho propojení s ustanovením § 113 OZ, které samo o sobě žádný konkrétní způsob nakládání s tělem nestanovovalo, pouze odkazovalo na veřejnoprávní úpravu, která má dle zásady *lex*

³¹⁶ Obdobně TŮMA, Pavel. In: LAVICKÝ, Petr a kol. Občanský zákoník I: obecná část (§ 1 - 654): komentář. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2014. ISBN 978-80-7400-529-9. s. 604

³¹⁷ “Především panují výkladové nejasnosti v případě tzv. patologicko-anatomických pitev, které se provádějí za účelem ... (§ 88 odst. 1 písm. a) zákona o zdravotních službách). V případě těchto pitev se má změnou v ustanovení § 113 odst. 2 postavit najisto, že i tyto pitvy lze za podmínek stanovených zvláštním zákonem provádět bez souhlasu zemřelého” Důvodová zpráva k zákonu č. 460/2016 Sb., kterým se mění zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, a další související zákony, k bodům 3 a 4 (k § 113, § 115, § 116 a § 117), s. 22 - 23. [online]. [cit. 2023-05-25]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=122333>.

specialis derogat legi generalis přednost před OZ. Vyvratitelná zákonná domněnka nesouhlasu tudíž v této podobě nemohla být aplikována.³¹⁸ Další zrušená ustanovení § 116 a § 117 OZ upravovala formální náležitosti souhlasu dle ustanovení § 115 OZ a podmínky jeho odvolání. Zrušením ustanovení § 115 OZ se stala výše uvedená ustanovení nadbytečnými, k jejich zrušení došlo současně.

3.2.3. Právo volby pohřbu

Právo volby pohřbu je specifické subjektivní právo, které je výslovně zakotveno v ustanovení § 114 odst. 1 OZ a dává člověku oprávnění rozhodnout, jaký má mít pohřeb, což má být vyjádřeno jeho výslovným rozhodnutím. Podobně se vyjádřil i Ústavní soud České republiky, když judikoval: „... platí, že o způsobech nakládání s mrtvými, o tom, v jaké formě a na jakém místě jsou jejich ostatky uloženy, má právo rozhodovat sám jednotlivec.“³¹⁹ Pokud toto rozhodnutí není před smrtí zemřelým výslovně vyjádřeno, OZ určuje osoby, kterým toto právo za něho náleží. Jsou to postupně: manžel zemřelého, a není-li ho, děti zemřelého; není-li jich, pak rozhodnou rodiče a není-li jich, sourozenci zemřelého; nežijí-li, pak rozhodnou jejich děti a není-li ani jich, pak kterákoli z osob blízkých; není-li žádná z těchto osob, pak rozhodne obec, na jejímž území člověk zemřel.

Právo volby pohřbu je zvláštním subjektivním právem, které se řadí mezi práva osobnostní a je projevem práva člověka na rozhodnutí, jak bude s jeho tělem naloženo po jeho smrti. Svým charakterem se spíše blíží relativnímu subjektivnímu právu, které bude v důsledku zavazovat konkrétní osobu, již bylo právo určeno.³²⁰

---

³¹⁸ DOLEŽAL, Tomáš. In: MELZER, Filip, TĚGL, Petr a kol.. Občanský zákoník-velký komentář. Svazek I. § 1-117. 1. vyd. Praha: Leges, 2013. ISBN 978-80-87576-73-1. s. 639.

³¹⁹ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 7. 1. 2009, sp. zn. I. ÚS 2477/08.

³²⁰ Odlišně lze argumentovat, že toto právo je určeno pro neurčitou skupinu osob, a tudíž se jedná o subjektivní právo absolutního charakteru. DVOŘÁK, Jan a kol. Občanské právo hmotné 1, Díl první, Obecná část. 2., aktualizované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016. ISBN 978-80-7552-187-3. s. 336.

Je zajímavým faktem, že zák. č. 40/1964 Sb. občanský zákoník (starý) ustanovení o právu volby pohřbu neobsahoval a judikaturou bylo dovozeno, že projev vůle zemřelého o tom jak má být pohřben, v pořízení pro případ smrti nevyvolával žádné právní účinky. Nejvyšší soud k tomuto vyslovil názor, že: „V právní teorii i soudní praxi není pochyb o tom, že přání zůstavitele, jak má být pohřben, jak se má dědic starat o hrob a dbát o jeho pietu apod., která pořizovatelé často v posledních pořízeních uvádějí, nevyvolávají žádné právní účinky a dědice zavazují pouze morálně.“³²¹ Před účinností ustanovení § 114 odst. 1 OZ, tedy právo volby pohřbu stejně jako právo na vydání ostatků existovalo.

Rozsah práva volby pohřbu

Autonomie vůle člověka při rozhodnutí volby pohřbu je omezena ustanovením § 92 odst. 1 OZ, které zakazuje naložit s lidskými pozůstatky a s lidskými ostatky způsobem pro zemřelého nedůstojným, a to i kdyby si to sám přál. Podobné omezení, tentokrát plynoucí z veřejnoprávní úpravy, je dáno ustanovením § 4 odst. 1 PohřZ, které zakazuje zacházet s lidskými pozůstatky a s lidskými ostatky nedůstojně nebo způsobem ohrožujícím veřejné zdraví a veřejný pořádek. Zůstává otázkou, kde je v tomto případě hranice mezi důstojným a nedůstojným nakládáním, kterou lze v tomto případě vnímat odlišně než v případech, kdy se jedná o živého člověka. Různé vnímání této hranice může mít zemřelý, jeho rodina a blízcí nebo obecná společnost.

Ustanovení § 114 odst. 1 OZ uvádí pojem pohřeb, resp. volbu pohřbu. Tento pojem je v OZ užíván³²², ale jeho legální definice chybí. Oproti tomu blízký pojem pohřbení je definován v ustanovení § 2 PohřZ jako uložení lidských pozůstatků do hrobu nebo hrobky na pohřebišti nebo jejich zpopelnění v krematoriu. V případě, že by tyto pojmy byly vnímány jako srovnatelné, jednalo by se o velmi úzký výklad, který by vzhledem ke kogentní povaze ustanovení PohřZ povoloval pouze uložení lidských

---

³²¹ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 25. 02. 2013, sp. zn. 21 Cdo 3371/2011.

³²² Mimo hlavy II - Osoby také v ustanoveních § 1717, § 2961 OZ.

ostatků do hrobu nebo hrobky na veřejném či neveřejném pohřebišti nebo jejich zpopelnění, což by významným způsobem zužovalo právo volby pohřbu a s tím související autonomii vůle v této oblasti. Pojem pohřeb je obecně používán pro „označení pohřebního obřadu konaného v souvislosti s uložením mrtvého těla do země nebo i za účelem posledního rozloučení se zesnulým před kremací, případně hromadného rozloučení při uložení popela.“³²³

V doktríně panuje shoda, že pojem pohřeb je nutné vykládat v širším smyslu než pojem pohřbení, což je také v souladu s obecným vnímáním významu tohoto pojmu. Pohřeb mimo jiné zahrnuje výběr: „místo konání smutečního ceremoniálu (nejčastěji obřadní síň krematoria nebo kostel), průběh smutečního obřadu (výběr smuteční hudby, řečníků nebo výzdoby), formu smutečního ceremoniálu - zda bude veřejné nebo čistě soukromé povahy, zda bude tělo člověka vystaveno v rámci smutečního ceremoniálu (nebo jen pro určité osoby), zda bude konán náboženský ceremoniál, způsob pohřbení - zda tělo bude pohřbeno uložením do hrobu, hrobky nebo zpopelněním, místo kde bude tělo pohřbeno, a s kým bude pohřbeno, způsob naložení se zpopelněnými ostatky (např. rozptyl popela nebo uložení do urnového hrobu).“³²⁴ Ale i další rozhodnutí, např. oblečení těla zemřelého, volbu typu a materiálu náhrobku, volbu textu náhrobku (oblíbený citát), provedení specifických rituálů souvisejících s vírou zemřelého. Při širším výkladu tohoto pojmu lze pod právo volby pohřbu zahrnout nepřeborné množství rozhodnutí, přičemž limitem těchto rozhodnutí je obecná podmínka dle ustanovení § 588 OZ, tj. nesmí se zjevně přičít dobrým mravům, odporovat zákonu nebo zjevně narušovat veřejný pořádek.

Dalším omezením práva na volbu pohřbu je pietní právo náležející všem, pro které byl zemřelý blízkou osobou, přičemž toto právo není

---

³²³ NEŠPOROVÁ, Olga. O smrti a pohřbívání. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2013. ISBN 978-80-7325-320-2. s. 221.

³²⁴ ONDRŮŠ, Miroslav. Soukromoprávní ochrana piety zemřelého. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-273-5. s. 149 - 150.

omezeno příbuzenskými vazbami. Omezení práva pohřbu pietním právem se bude týkat rozhodnutí vyloučit některé osoby z účasti na pohřbu. K tomuto omezení judikoval Nejvyšší soud ČR: “oprávnění osob, jejichž výčet obsahuje ustanovení § 114 odst. 1 věta druhá o.z., nelze posuzovat jako absolutní právo umožňující takovýmto osobám bez objektivně seznatého důvodu vyloučit další osoby, jimž ve smyslu § 81 o.z. svědčí právo na pietu, z možnosti účastnit se pohřbu jim blízkého zemřelého člověka, vzdát mu tak úctu a současně mimo jiné i dát tak průchod svým legitimním citům ve vztahu k němu. Zabránění účasti na pohřbu takovýmto pozůstalým být s odkazem na zmiňované ustanovení § 114 odst. 1 věta druhá o.z., proto může případně být za určitých okolností konkrétního případu klasifikováno i jako zneužití práva, které ve smyslu ustanovení § 8 o.z. nepožívá právní ochrany.”³²⁵ V případech posouzení rozporu mezi právem na volbu pohřbu a pietním právem osob zemřelému blízkých bude rozhodující důvod, pro který má být určitá osoba z účasti na pohřbu vyloučena, a který bude nutné posuzovat vždy podle okolností konkrétního případu. Lze obecně říci, že tento důvod musí mít spojitost s osobou zemřelého (např. osobní antipatie mezi manželkou a nejlepším kamarádem zemřelého nejsou dostačující) a musí vycházet ze zaviněného jednání proti zemřelému nebo jeho zájmům³²⁶ (např. nelze vyloučit blízké kamarády zemřelého, kteří s ním pravidelně konzumovali alkohol, a to i přestože alkohol výraznou měrou přispěl k úmrtí zemřelého).

Další omezení práva volby pohřbu může způsobit výše nákladů pohřbu. Ustanovení § 114 odst. 1 OZ určuje, že náklady pohřbu a opatření pohřebiště se hradí z pozůstalosti. V případě že si zemřelý přál být pohřben způsobem, který nákladově převyšuje hodnotu jeho pozůstalosti, není osoba (určená zemřelým nebo zákonnou posloupností) povinna dodržet přání zemřelého a nést náklady navíc. Osoba zajišťující pohřeb a opatřující pohřebiště by měla respektovat preference a přání zemřelého v co největší míře, pouze však do výše možných nákladů. Doplatek nákladů není

---

³²⁵ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 29. 11. 2017, sp. zn. 30 Cdo 2202/2017.

³²⁶ Analogicky lze srovnat s ustanovením § 1646 odst. 1, písm. a) a c) OZ.

povinností. V takovém případě není možné, aby byla vyvozena odpovědnost za nesplnění přání a preferencí zemřelého.

Další omezení práva na volbu pohřbu vycházejí ze specifických okolností ohrožujících veřejné zdraví, které předpokládá veřejnoprávní úprava. Dle ustanovení § 5 odst. 7 PohřZ může Krajská hygienická stanice v případě, že osoba byla v době úmrtí nakažena nebezpečnou nemocí stanovit pro vypravitele pohřbu nebo provozovatele pohřební služby zvláštní způsob zacházení s lidskými pozůstatky, který je vzhledem k situaci bezpečný. Není-li možné vyloučit riziko nákazy, může dokonce rozhodnout o povinnosti vypravitele pohřbu uskutečnit pohřbení zpopelněním. Možnost omezení autonomie vůle zde příslušné ustanovení předpokládá, když výslovně stanoví, že nebude brán ohled na vůli zemřelé osoby, případně dalších osob mající právo volby pohřbu uvedených v ustanovení § 114 odst. 1 OZ. Veřejné zdraví je natolik preferovaným zájmem, že opatřeními lze prolomit také pravidla o zákazu nakládat s lidskými pozůstatky a s lidskými ostatky způsobem pro zemřelého nedůstojným dle ustanovení § 92 odst. 1 OZ.

Subjekty práva volby pohřbu

Subjekty, které mají právo volby pohřbu, jsou uvedeny v ustanovení § 114 odst. 1 OZ. Jsou to: člověk který bude pohřben (zemřelý), a pokud tak výslovně neučinil, postupně jeho manžel, děti, rodiče, sourozenci, děti sourozenců, kterákoliv z osob jemu blízkých, případně obec, na jejímž území člověk zemřel.

Ohledně posloupnosti ustanovení § 114 odst. 1 OZ uvádí různé varianty sousloví „není-li jich“, což znamená že nastupuje další v pořadí, čímž dle jazykového výkladu je myšlena neexistence nebo předemření této osoby. Je otázkou, zda bude tato posloupnost dodržena i v případě, že např. zemřelý má děti, které se však organizace a průběhu pohřbu nemají zájem účastnit, a vše zařizují rodiče zemřelého. Vzhledem k tomu, že smyslem

práva volby pohřbu je zachování vůle zemřelého a jeho piety, není důvod bránit dalším osobám v poslušnosti učinit volbu pohřbu.

První v pořadí, komu náleží právo volby pohřbu, je zemřelý, který tuto volbu musí učinit výslovně. Výslovný projev vůle je zde podmínkou, kterou nelze opomíjet. V případě, že zemřelý výslovně nikdy nezmínil, jakým způsobem chce být pohřben, ale je o něm obecně známo, že se bojí ohně, nebude to automaticky znamenat, že se jedná o projev vůle v rámci práva volby pohřbu (nechce být zpopelněn). Nebude totiž splněna podmínka „výslovnosti“ dle ustanovení § 114 odst. 1 OZ.

Výslovný projev vůle volby pohřbu může být učiněn všemi běžnými formami: ústně, písemně, videonahrávkou apod. OZ neurčuje zvláštní podmínky pro tento projev vůle. Pokud bude volba pohřbu zachycena v závěti, a to formou příkazu ve smyslu ustanovení § 1569 OZ, bude se na tuto volbu, podobně jako u práva na vydání ostatků, vztahovat také rozvazovací podmínka. Za předpokladu, že nebude dodrženo přání zemřelého, jak být pohřben, bude zmařeno právo dědit, které je na tuto podmínku v příkazu navázané. Nesplnění přání zemřelého tak dostává charakter majetkové sankce.

Nezanechá-li člověk výslovné rozhodnutí, rozhodne o jeho pohřbu postupně jeho manžel³²⁷ a není-li ho, děti zemřelého; není-li jich, pak rozhodnou rodiče a není-li jich, sourozenci zemřelého; nežijí-li, pak rozhodnou jejich děti a není-li ani jich, pak kterákoli z osob blízkých^{328, 329}. Tato poslušnost je založena na blízkosti vztahů zemřelého a členů jeho rodiny, u kterých je předpoklad znalosti osobních preferencí a přání zemřelého, přičemž se vychází z předpokladu standardního fungování

---

³²⁷ Dle ustanovení § 3020 OZ bude mít stejné právo jako manžel i registrovaný partner zemřelého.

³²⁸ Dle ustanovení § 22 odst. 1 OZ je osoba blízká příbuzný v řadě přímé, sourozenec a manžel nebo partner podle jiného zákona upravujícího registrované partnerství (dále jen „partner“); jiné osoby v poměru rodinném nebo obdobném se pokládají za osoby sobě navzájem blízké, pokud by újmu, kterou utrpěla jedna z nich, druhá důvodně pociťovala jako újmu vlastní. Má se za to, že osobami blízkými jsou i osoby sešvagřené nebo osoby, které spolu trvale žijí.

³²⁹ Poslušnost dle ustanovení § 114 odst. 1 OZ.

rodiny.³³⁰ S tímto předpokladem však nelze zcela souhlasit. Posloupnost opomíjí roli druhu nebo družky, kteří jsou ve skupině osob blízkých zařazeni až na posledním místě. Pokud vyjdeme z předpokladu, že smyslem takto řazené posloupnosti je, aby byl naplněn účel práva na volbu pohřbu, tedy zachování přání a preferencí zemřelého v co největším rozsahu, měla by o pohřbu rozhodovat osoba, která byla zemřelému nejvíce blízká, což může být druh nebo družka. Možným řešením této situace je užití stejné posloupnosti, jako se užívá v intestátní posloupnosti dědického práva dle ustanovení § 1635 a násl. OZ. Tato posloupnost více reflektuje smysl a účel práva volby pohřbu.

V případě, že vznikne spor v jednotlivých skupinách posloupnosti, je nutné, aby se soud při sporu přiklonil na stranu toho, jehož názor nejvíce zohledňuje osobnost zemřelého, jeho přání a preference.

OZ užívá slov „není-li žádná z těchto osob”, což vede k zamyšlení, zda je nutné, aby taková osoba neexistovala ve smyslu existence samé (nenarodila-li se nebo již zemřela) nebo zda stačí, aby osoba neprojevovala žádný zájem volbu pohřbu učinit. Jazykovým výkladem daného ustanovení lze dojít k závěru, že právo volby pohřbu přejde na další osoby v posloupnosti pouze v případě, že se takováto osoba nenarodila nebo zemřela. Oproti tomu teleologickým výkladem daného ustanovení lze dojít k závěru, že postačí, aby osoba neprojevovala o volbu pohřbu zájem. Pro tuto možnost svědčí i praktická stránka věci, a to např. bude-li mít zemřelý manželku, která se nechce podílet na přípravě pohřbu a nechce se ho ani zúčastnit. Zároveň zemřelý bude mít bratra, který pohřeb organizuje, bude tak reálně rozhodovat o způsobu pohřbu zemřelého osoba, která dle jazykového výkladu posloupnosti nemá právo volby pohřbu.³³¹

---

³³⁰ DOLEŽAL, Tomáš. In: MELZER, Filip, TÉGL, Petr a kol.. Občanský zákoník-velký komentář. Svazek I. § 1-117. 1. vyd. Praha: Leges, 2013. ISBN 978-80-87576-73-1. s. 638.

³³¹ Opačný názor viz ONDRÚŠ, Miroslav. Soukromoprávní ochrana piety zemřelého. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2019. ISBN 978-80-7598-273-5. s. 155.

V případě, že zemřelý sám způsob pohřbu neurčil, a nebude-li žádná osoba, kterou předpokládá posloupnost, bude právo volby pohřbu náležet obci, na jejímž území člověk zemřel.³³² Pokud není známo, kde člověk zemřel, bude postupováno dle ustanovení § 28 OZ určující, že není-li známo, kde člověk zemřel, má se za to, že se tak stalo tam, kde bylo nalezeno jeho tělo. Pokud byl člověk prohlášen za mrtvého (přítomnost těla při konání pohřebních obřadů v těchto případech není nutná, s vyloučením některých specifik) platí to, že zemřel tam, kde naposledy pobýval živý.³³³ I pro obce platí, že při volbě způsobu pohřbu musí respektovat osobní preference a přání zemřelého, pokud to náklady dovolují. Není-li známo, jak chtěl být zemřelý pohřben, musí být pohřben alespoň slušným způsobem podle místních zvyklostí.

Subjektům, které jsou uvedeny v ustanovení § 114 odst. 1 OZ, neplyne z právních předpisů povinnost pohřeb zajistit, pouze právo zvolit jeho způsob. Výjimkou jsou pouze obce. Je evidentní, že OZ počítá s obvyklým jevem, kdy pozůstali zemřelého, nejčastěji nejbližší příbuzní, pohřeb zajistí. Pokud se tak nestane, má povinnost zajištění pohřbu obec. Tato povinnost ovšem nevychází přímo z OZ, ale z veřejnoprávní úpravy³³⁴, dle které má obec povinnost po splnění dalších podmínek zajistit pohřeb v případech, kdy na jejím území došlo k úmrtí, bylo tělo zemřelého nalezeno, nebo případně bylo vyloženo z dopravního prostředku.

Dopravní prostředek bude v tomto kontextu také spojen s problematikou převozu těl zemřelých ze zahraničí.³³⁵ Je otázkou, jak stanovit místo určení, resp. obec povinnou zajistit pohřeb v případě, že ke smrti došlo v zahraničí. První možností je na pojem vyložení hledět čistě z pohledu jazykového výkladu. V důsledku by to znamenalo, že povinnost zajistit pohřeb při všech mezinárodních leteckých převozech těl zemřelých

---

³³² Dle ustanovení § 18 a násl. zák. č. 125/2000 Sb. o obcích.

³³³ Analogií lze dovodit, že právo volby pohřbu při splnění podmínek bude náležet i orgánům vojenského újezdu území vojenských újezdů není územím obce.

³³⁴ Ustanovení § 5 zák. PohřZ.

³³⁵ Formální aspekty blíže určuje Sdělení č. 22/2012 Sb. m. s. Sdělení Ministerstva zahraničních věcí o sjednání Dohody o převozu těl zemřelých.

by nesla obec, na jejímž území je mezinárodní letiště, neboť na jejím území by bylo tělo reálně vyloženo. Druhou možností je pojem „vyložení“ vykládat teleologicky, a to jako vyložení z posledního dopravního prostředku při dopravě těla zemřelého na místo určení, které bude analogicky určeno dle ustanovení § 28 odst. 2 OZ jako místo, resp. kde naposledy pobýval živý v rámci ČR. Třetí možností je určení konkrétní obce centrální autoritou, např. kompetentním ministerstvem.

Postavení obce v posloupnosti dle ustanovení § 114 odst. 1 OZ je vlivem veřejnoprávní regulace specifické, neboť může podobně jako u práva na vydání ostatků omezovat autonomii vůle zemřelého. OZ předpokládá obec jako subjekt, který má volbu pohřbu na posledním místě, až když nikdo jiný není. PohřZ však umožňuje, aby v některých případech byla obec ve volbě pohřbu na prvním místě. Dle ustanovení § 5 PohřZ, nesjedná-li ve lhůtě 96 hodin od oznámení úmrtí pohřbení těla zemřelého žádný vypravitel pohřbu ani žádný poskytovatel zdravotních služeb nebo univerzitní vysoká škola, zajistí pohřbení obec.³³⁶ Toto pravidlo může být aplikováno např. v situaci, kdy manželka zemřelého, které právo volby pohřbu náleží a zná přání zemřelého, bude nečinná. V tomto případě, právo resp. Povinnost přechází na obec, která provede pohřeb dle místních zvyklostí. V důsledku by např. synové zemřelého nemohli být úspěšní ve sporu proti jeho manželce o narušení postmortální ochrany zemřelého s argumentací úmyslná nečinnost, protože manželka povinnost pohřbít jejich otce nemá.

Porušení práva volby pohřbu

Důsledkem nerespektování volby pohřbu zemřelého nebo osob k tomu zákonem povolaných bude znamenat porušení postmortální ochrany osobnosti dle ustanovené § 82 odst. 2 OZ, včetně příslušných nároků jako důsledků z porušení vyplývajících. Za konkrétní formu porušení osobnosti v tomto případě lze považovat narušení piety. Z povahy práva volby pohřbu vyplývá, že k uplatnění nároků z porušení tohoto práva jsou povolány

---

³³⁶ Stejně bude postupováno, nebyla-li zjištěna totožnost mrtvého do 1 týdne od zjištění úmrtí.

všechny osoby zemřelému blízké (dle ustanovení § 82 odst. 2 OZ) a také osoby zákonem určené pro výkon práva volby pohřbu (dle ustanovení § 114 odst. 1 OZ).

Obecně je právo volby pohřbu porušeno v případech, kdy není respektována vůle zemřelého vyjádřená přímo nebo prostřednictvím osob k tomu povolaných dle ustanovení § 114 odst. 1 OZ reprezentujících preference a přání zemřelého. Jak již bylo uvedeno výše, přání zemřelého musí být v mantinelech možností práva volby pohřbu, včetně nákladového aspektu. Porušení tohoto práva se nemusí vztahovat pouze na formu pohřbu samotného a další aspekty, které tento pojem zahrnuje, ale také k nemovitostem, kde jsou ostatky zemřelého uloženy.³³⁷

Efektivní možnosti vymáhání tohoto práva, podobně jako u práva volby provedení pitvy, narážejí na nevratnost uskutečněných procesů. Např. zemřelý si výslovně přál a svoji vůli vyjádřil příslušnou formou, aby byl pohřben do země a nebyl zpopelněn. Zároveň v dědictví zajistil dostatek finančních prostředků na tento typ pohřbení. Jeho druhá manželka jeho přání nerespektovala, tělo nechala zpopelnit a popel rozsypat na rozptylové loučce hřbitova. Děti zemřelého podali žalobu na porušení postmortální ochrany osobnosti jejich otce spočívající v porušení pietní ochrany ve formě nedodržení přání otce o formě pohřbu. Je jen těžko představitelné, že by bylo přání zemřelého otce splněno. Jeho tělo již fyzicky neexistuje.

O omezení obrany proti porušení práva volby pohřbu svědčí i fakt, že Nejvyšší soud České republiky se vyjádřil že: „... u odstranění (již nastalého) nepříznivého následku neoprávněného zásahu do osobnosti fyzické osoby, kde občanskoprávní prostředek směřuje již ke konkrétnímu pozitivnímu jednání původce neoprávněného zásahu, tj. k tomu, aby původce neoprávněného zásahu něco konkrétně vykonal a tak obnovil stav, který existoval před neoprávněným zásahem, je nezbytnou podmínkou, aby

---

³³⁷ „... porušení práva na rodinný život může dopadat pouze na místo posledního spočinutí ... na hrobku včetně všech jejích součástí a příslušenství a pozemek pod ní. Pouze k těmto místům se váže pietní ochrana ...“ Nález Ústavního soudu ČR ze dne 7. 1. 2009, sp. zn. I. ÚS 2477/08.

nepříznivý následek neoprávněného zásahu do osobnosti fyzické osoby (nemajetková újmy na osobnosti fyzické osoby) ještě trval, i když neoprávněný zásah sám již skončil (pominul), a současně, aby bylo vůbec možno vzniklý nepříznivý následek odstranit³³⁸

3.2.4. Dílčí závěry

Právo na rozhodnutí člověka jak bude po smrti naloženo s jeho tělem je v obecné rovině upraveno v ustanovení § 113 odst. 1 OZ. Tento typ postmortální ochrany vychází z ústavněprávních zásad a výslovná formulace tohoto práva byla do kodexu soukromého práva, stejně jako právo na vydání ostatků, zakotvena až s účinností OZ dne 01. ledna 2014. **Důvodem této ochrany je úcta a respekt k přirozeným právům člověka, přičemž projevem této úcty je právě možnost člověka rozhodnout o osudu vlastního těla po smrti.** Přestože je právo na rozhodnutí člověka, jak bude po smrti naloženo s jeho tělem v OZ definováno široce, má celou řadu limitů, které ho v praxi značně omezují. OZ stanoví, že je zakázáno s lidským tělem nebo jeho částmi nakládat nedůstojným způsobem (ustanovení § 92 odst. 1 OZ). Tento zákaz platí i v případě, že by si takové jednání s tělem za života vymínil sám zemřelý. **Dále nesmí být překročeny obecné korektivy dobrých mravů, veřejného zdraví a veřejného pořádku. Další omezení vycházejí z veřejnoprávních předpisů,** zejména se jedná o PohřZ, zákon č. 258/2000 Sb. o ochraně veřejného zdraví, TranspZ, ZdravSl apod. Toto obecné právo se v OZ promítá do konkrétních práv, a to **do práva volby provedení pitvy, do práva volby použití těla k dalšímu účelu** (§ 113 odst. 2 OZ) a **do práva volby pohřbu** (§ 114 odst. 1 OZ).

Právo volby provedení pitvy je v OZ vyjádřeno v negativní formě, a to jako výjimky ze zákazu. Ustanovení § 113 odst. 2 OZ explicitně zakazuje provedení pitvy, přičemž z tohoto pravidla určuje dvě výjimky, a to souhlas zemřelého nebo stanoví-li tak jiný zákon. První výjimka, tedy souhlas

---

³³⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 14. 04. 2011, sp. zn. 30 Cdo 3729/2009

zemřelého s provedením pitvy, musí být učiněn zákonem předepsanou formou a nelze ho nahradit nečinností člověka nebo projevem vůle jiné osoby. Druhá výjimka, stanoví-li tak jiný zákon, odkazuje na ZdravSl a TrestŘ. Tyto předpisy určují, kdy bude provedena pitva, a to bez ohledu na vůli zemřelého nebo jiných osob. Jedná se zpravidla o situace, kdy úmrtí nastalo za okolností, které by mohly potencionálně znamenat ohrožení veřejného zdraví, porušení zákona nebo jiných právních předpisů, nebo došlo-li k úmrtí z nejasných důvodů. **Právní úprava pitev sice částečně reflektuje autonomii vůle zemřelého, ale pouze za předpokladu, že tomu nebrání veřejný zájem veřejného zdraví, který je v této tématice prvořadý.**

Právo volby použití těla k dalšímu účelu je v OZ, stejně jako právo volby provedení pitvy, vyjádřeno v negativní formě jako výjimky ze zákazu. Těmi jsou souhlas zemřelého nebo stanoví-li tak jiný zákon (ustanovení § 113 odst. 2 OZ). Souhlas zemřelého musí být učiněn zákonem předepsaným způsobem a tento souhlas je projevem autonomie vůle zemřelého. Autonomie vůle je však v tomto případě velmi omezena, a to veřejnoprávní úpravou ZdravSl, která určuje pouze několik možností jak s tělem člověka naložit po smrti, přičemž odchýlení se od zákonem daných možností nelze. Druhá výjimka, stanoví-li tak jiný zákon, odkazuje rovněž na veřejnoprávní úpravu ZdravSl, která uvádí výčet možností použití lidského těla nebo jeho částí. Možnostmi využití mohou být, věda, výzkum nebo výukové účely ve zdravotnictví, léčba příjemce lidských tkání a buněk, transplantace, výroba léčiv, případně jiné potřeby stanovené jinými právními předpisy. Lidské tělo nebo jeho části lze pro uvedené způsoby využít (mimo transplantací) pouze pokud k tomu dal zemřelý, případně osoby jemu blízké, souhlas zákonem předepsaným způsobem. Dále tyto způsoby omezují veřejnoprávní normy, které udávají postupy, omezení a pravidla těchto využití. V rámci těchto způsobů **využití lidského těla nebo jeho částí po smrti člověka je primárně sledován veřejný zájem veřejného zdraví. Autonomie vůle vyjádřená prostřednictvím souhlasu (zemřelého a v některých případech osoby blízké) je možná pouze za předpokladu, že neodporuje veřejnému**

zájmu, který ji prostřednictvím veřejnoprávních norem v široké míře limituje. Obdobné platí pro problematiku transplantací, v jejímž rámci je autonomie vůle ještě více omezena, a to prostřednictvím TranspZ. Tento zákon vytváří nevyvratitelnou domněnku udělení souhlasu s využitím těla zemřelého pro účely transplantace. V tomto případě nelze využít tělo zemřelého resp. jeho část pro tyto účely pouze pokud s tím zemřelý za svého života vyslovil prokazatelný nesouhlas zákonem předepsaným způsobem.

Právo volby pohřbu je oprávněním člověka rozhodnout, jaký má mít pohřeb. Rozhodnutí se netýká pouze výběru druhu pohřbu. Panuje shoda, že pojem pohřeb je v tomto případě nutné vykládat široce a zahrnuje okolnosti s pohřbem související, např. oblečení zemřelého, smuteční řečník, nápis na hrobové desce atd. Možnosti rozhodování jsou limitovány OZ a veřejnoprávní úpravou. OZ určuje obecné korektivy a zakazuje nakládat s lidskými pozůstatky a s lidskými ostatky způsobem pro zemřelého nedůstojným. Veřejnoprávní úprava, zejména PohřZ, zakazuje zacházet s lidskými pozůstatky a s lidskými ostatky nedůstojně nebo způsobem ohrožujícím veřejné zdraví a veřejný pořádek. Tato omezení nelze překročit ani v případě výslovného přání zemřelého. **Právo volby pohřbu náleží v první řadě zemřelému, který o výběru musí učinit výslovné rozhodnutí.** Pokud tak neučinil, rozhodnou postupně jeho manžel, děti, rodiče, sourozenci, děti sourozenců, kterákoliv z osob jemu blízkých, případně obec, na jejímž území člověk zemřel. Z pořadí posloupnosti lze dojít k závěru, že nenaplnuje účel tohoto práva, kterým je zachování přání a preferencí zemřelého v co největším rozsahu. Posloupnost opomíjí roli některých osob blízkých, např. druha nebo družky, kteří jsou ve skupině osob blízkých až na předposledním místě. **OZ udává posloupnost, v jaké má být o pohřbu rozhodnuto, přičemž žádnému subjektu této posloupnosti nestanoví povinnost rozhodnout, s výjimkou obce.** V případě, že subjekty uvedené v posloupnosti budou v rozhodnutí o pohřbu nečinné, nelze je postihnout žádnou sankcí. **Povinnost zajištění pohřbu má pouze obec, což**

vychází z veřejnoprávní úpravy (PohřZ), jejímž účelem v tomto případě je, aby vždy došlo k pohřbu zemřelého.

V rámci práva volby pohřbu má zemřelý možnost si ještě za života rozhodnout o svém pohřbu, ale **to platí pouze za předpokladu, že tomu nebrání nadřazený veřejný zájem, konkrétně veřejné zdraví a veřejný pořádek.**

Závěr

V úvodu předložené práce byly vytyčeny základní premisy a z nich vyplývající rozpor. Tento rozpor je stěžejním bodem výchozích hypotéz a zároveň linií celé práce. První základní hypotézou je, že rozpor vyplývající z charakteru postmortální ochrany osobnosti není v teoretické rovině dostatečně prozkoumán a nejsou navržena řešení. V závislosti na základní hypotéze byly stanoveny dvě další, které jsou možným řešením rozporu. Další hypotézou je, že prostřednictvím teorie preferovaných zájmů lze mezi možnými řešeními nalézt to, co nejvíce odpovídá potřebám teorie, praxe a společenské poptávce. Třetí závěrečnou hypotézou je, že vhodným řešením zjištěného rozporu je změnit charakter postmortální ochrany osobnosti tak, aby se tato ochrana stala součástí všeobecného osobnostního práva každého člověka za jeho života. V rámci ověření výše uvedených hypotéz byly stanoveny také vedlejší cíle práce, a to zpracování některých dílčích témat problematiky postmortální ochrany osobnosti, která jsou dosud zpracována nekomplexně nebo vůbec.

V případě první (základní) hypotézy předložené práce lze učinit závěr, že je pravdivá. Pro ověření této teze byly komparovány základní premisy práce, kterými jsou: právní osobnost má člověk od narození až do smrti, postmortální ochrana osobnosti chrání osobnost člověka i po smrti a všeobecné osobnostní právo nelze od člověka žádným způsobem oddělit. Při jejich zkoumání a komparaci bylo zjištěno, že tyto premisy jsou platné, ale existuje mezi nimi rozpor. Podstatou tohoto rozporu je, že právní osobnost člověka smrtí zaniká, avšak zároveň je chráněna také po smrti. Třetí premisa tento rozpor potvrzuje, když určuje, že člověk a jeho všeobecné osobnostní právo jsou neoddělitelné. Existence rozporu byla dále ověřena srovnávacím rozbořením subjektu, obsahu a objektu institutu ochrany osobnosti a postmortální ochrany osobnosti. Z této analýzy vyplývá, že postmortální ochrana osobnosti postrádá subjekt, který je nahrazen osobami zemřelému blízkými, jež jsou povolány k ochraně jeho osobnosti přímo ze zákona. Práce dále popisuje pět řešení zjištěného rozporu. Jejich bližším zkoumáním

bylo zjištěno, že tři z nich jsou možná a dvě nikoli. Jako nemožná byla vyhodnocena následující řešení. Za první: postmortální ochranu osobnosti ponechat beze změny a uznat existenci právní osobnosti po smrti člověka (okamžik zániku právní osobnosti smrtí člověka je stěžejním bodem v právu a jeho změna není možná, např. dědické právo). Za druhé: zrušení postmortální ochrany osobnosti bez dalšího (po existenci tohoto institutu je společenská poptávka a tato ochrana je společností vnímána jako součást právního státu, humanity, etiky, a napomáhá k rozvoji osobnosti člověka za života). Jako možná řešení byla vyhodnocena: postmortální ochranu osobnosti ponechat beze změny (ze současného zpracování problematiky lze dospět k závěru, že toto řešení je jedním z vhodných), změnit charakter postmortální ochrany osobnosti tak, aby byla součástí všeobecného osobnostního práva každého člověka za jeho života (třetí hypotéza práce předpokládá, že toto řešení je nejvhodnější) nebo změnit charakter postmortální ochrany osobnosti tak, že pozici chybějícího subjektu zaujme stát (byť je toto řešení možné, zapříčinilo by přesunutí postmortální ochrany osobnosti ze soukromého práva do veřejného, což je opačný směr dlouhodobého vývoje tohoto institutu).

V případě druhé hypotézy této práce lze učinit závěr, že je pravdivá. V rámci teorie preferovaných zájmů byly určeny tři skupiny zájmů, které je možné v rámci tématu postmortální ochrany osobnosti spatřovat. Jsou to: zájem zemřelého, zájem osob zemřelému blízkých k ochraně jeho osobnosti zákonem povolaných a zájem veřejný. Jiné zájmy mohou v rámci této ochrany vznikat, ale nelze je považovat za relevantní (např. zájmy pohřebních služeb, advokátů specializujících se na tuto ochranu apod.). Tyto zájmy odpovídají navrhovaným řešením, která byla vyhodnocena jako možná. Řešení ponechat postmortální ochranu osobnosti beze změny nejvíce prosazuje zájmy zemřelého, protože jeho osobnost je bez ohledu na právní událost smrti chráněna. Řešení změnit charakter postmortální ochrany osobnosti tak, aby byla součástí všeobecného osobnostního práva každého člověka za jeho života, nejvíce prosazuje zájmy osob povolaných k ochraně osobnosti zemřelého zákonem. Tímto řešením by se ochrana

osobnosti zemřelých stala jednou z hodnot jejich vlastní osobnosti. Řešení změnit charakter postmortální ochrany osobnosti tím, že pozici chybějícího subjektu zaujme stát, tak nejvíce prosazuje veřejný zájem. Stát by mohl prostřednictvím rozhodnutí kdy, jak, jakým způsobem a jakými nástroji bude ochrana probíhat ovlivňovat, jaký druh a jakou míru veřejného zájmu bude vynucovat bez ohledu na vůli ostatních zainteresovaných subjektů.

V případě třetí hypotézy práce lze učinit závěr, že je pravdivá. Nejvhodnější řešení zjištěného rozporu je změnit charakter postmortální ochrany osobnosti tak, aby byla součástí všeobecného osobnostního práva každého člověka za jeho života. Pro ověření této teze byla zpracována obecná a zvláštní dílčí témata postmortální ochrany osobnosti s přihlédnutím k preferovaným zájmům, které se v nich promítají.

Prvním zkoumaným obecným dílčím tématem byl Subjekt postmortální ochrany osobnosti. Z důvodu absence subjektu v rámci této ochrany je označení subjekt nepřesné, protože subjekt této ochrany v právním smyslu již zanikl. Subjekty vystupující v rámci řešené problematiky jsou aktivně a pasivně legitimované osoby. Aktivně legitimovanými osobami jsou osoby zemřelému blízké, zákonem povolané k ochraně jeho osobnosti, a to konkrétně ustanoveními § 82 odst. 2 (fyzické osoby) a § 83 odst. 2 OZ (právní osoby). Stěžejním pro toto dílčí téma je pojem osoba blízká, který může být vykládán v užší či širší formě, což má značný vliv na množství osob, které mohou ochranu osobnosti zemřelého vymáhat. Takto abstraktně stanovený okruh aktivně legitimovaných osob se stal součástí právní úpravy až přijetím OZ, předchozí právní úprava obsahovala pouze uzavřený výčet nejbližších osob s možností ochrany osobnosti zemřelého (manžel, partner a děti a nebylo-li jich, rodiče). Účinností OZ tedy došlo k výraznému rozšíření okruhu aktivně legitimovaných osob, čímž byly posíleny zájmy osob povolaných k ochraně osobnosti zemřelého. Toto posílení dále potvrzuje fakt, že vůle zemřelého nemá žádný vliv na tento okruh a rozhodující bude, které osoby splní definici osoby blízké. Zemřelý tedy svou vůlí nemůže zájmy ovlivnit,

přestože potencionálně existuje více osob, které mohou jeho osobnost po smrti chránit.

Dalším zkoumaným obecným dílčím tématem byl Předmět postmortální ochrany osobnosti - chráněné hodnoty. OZ v ustanovení § 81 odst. 2 uvádí demonstrativní výčet hodnot osobnosti, které chrání. Tento výčet obsahuje: život, zdraví a právo žít v příznivém životním prostředí, důstojnost, soukromí, vážnost, čest a projevy osobní povahy. Na jiném místě OZ uvádí hodnoty podoba a integrita. Některé z výše uvedených hodnot nemohou být již ze své podstaty chráněny po smrti člověka. Jedná se o život, zdraví a právo žít v příznivém životním prostředí. Hodnoty důstojnost, soukromí, vážnost, projevy osobnosti povahy, podoba a integrita mohou být chráněny. Při zkoumání jejich obsahu však bylo zjištěno, že se po smrti člověka jejich obsah zužuje a tím také možnost jejich ochrany. Například soukromé prostory člověka, které jsou za života chráněny, po jeho smrti již chráněny být nemohou. Zkoumáním obsahu těchto hodnot bylo zjištěno, že jejich součástí je čest. Lze tedy učinit závěr, že pokud je do těchto hodnot po smrti člověka zasaženo, jedná se spíše o zásah do cti zemřelého. Na základě výše uvedeného lze tvrdit, že předmětem postmortální ochrany osobnosti ve smyslu chráněných hodnot je čest zemřelého. Právě hodnota cti je možným pojítkem mezi zemřelým a osobou jemu blízkou. Osobní podstata blízkosti zapříčiňuje, že újmu na cti zemřelého cítí osoba jemu blízká jako svoji vlastní, což je možné demonstrovat například na rodinné cti, vojenské cti apod. Z tohoto spojení lze vyvozovat, že pokud osoba zemřelému blízká chrání čest zemřelého, subjektivně prosazuje vlastní zájem na ochraně cti vlastní. Lze tedy tvrdit, že tímto jsou sledovány zájmy osob povolaných k ochraně osobnosti zemřelého. Zkoumáním tohoto dílčího tématu byl zároveň naplněn vedlejší cíl disertační práce, a to zpracování aspektu postmortální ochrany osobnosti, který dosud podrobněji zpracován nebyl.

Následně zkoumaným obecným dílčím tématem byl Předmět postmortální ochrany osobnosti - lidské tělo a jeho části. Lidské tělo a jeho

části jsou inherentní součástí ochrany osobnosti. Jeho existence po smrti člověka podléhá procesu přirozeného rozkladu, proto je vymezení právní povahy lidského těla a jeho částí pro postmortální ochranu důležitou otázkou. Určuje bod v čase, kdy tato ochrana končí. Právní úprava, která určuje právní povahu lidského těla a jeho částí, má nastavenou striktní hranici, jež zabraňuje, aby lidské tělo nebo jeho části byly věcí. Ustanovení § 493 OZ určuje, že lidské tělo ani jeho části, třebaže byly od těla odděleny, nejsou věcí, což je odůvodněno potřebou zachování všeobecné úcty k člověku a zamezení obchodování s lidským tělem, čímž je prosazován veřejný zájem, zájem zemřelého a také zájem osob povolaných k ochraně osobnosti zemřelého. Postmortální ochrana osobnosti končí v okamžiku, kdy nelze v lidském těle spatřovat konkrétní osobu, poté je lidské tělo z právního pohledu věcí. Na přesné určení tohoto okamžiku má rozhodující vliv chápání procesu identifikace zemřelého. Jelikož je trvání postmortální ochrany osobnosti časově omezeno a zemřelý toto nemůže ovlivnit, lze dospět k závěru, že jsou prosazovány zájmy osob povolaných k ochraně osobnosti zemřelého. Zkoumáním tohoto dílčího tématu byl opět naplněn vedlejší cíl disertační práce vytčený v úvodu.

Zkoumaným obecným dílčím tématem dále byly Nároky plynoucí z porušení postmortální ochrany osobnosti. Jelikož je osobnost člověka chráněna i po smrti, lze jejím porušením v tomto období spáchat soukromoprávní delikt. Nároky vyplývající z těchto deliktů dle teorie jsou: určovací, satisfakční, na vydání bezdůvodného obohacení, zdržovací, odstraňovací a další vyplývající z jiných předpisů než z OZ. Nároky, z nichž vyplývá majetkové plnění, nejsou pro postmortální ochranu osobnosti vhodné. Z toho lze vyvozovat, že jsou prosazovány zájmy zemřelého. Dle tohoto pravidla například není náhrada nemajetkové újmy (nárok satisfakční) v penězích možná, protože by nebyl splněn její účel, kterým je odčinění nebo také zmírnění následků zásahu do osobnosti. Postupně se však objevují argumenty, které toto pravidlo zpochybňují. Dlouhodobý argument, že právo na náhradu je neoddělitelně spjata se zemřelým, byl zpochybněn OZ, který umožnil, aby např. nároky z bolestného nebo jiné

nemajetkové újmy přecházely po smrti člověka na jeho právní nástupce. Dále se v doktríně objevuje argumentace, že zásahem do osobnosti zemřelého utrpí újmu i jeho okolí a náhrada nemajetkové újmy v penězích přiznaná např. rodině, splnila svůj daný účel. Výše uvedený argument ukazuje, že se v rámci této problematiky prosazují tendence preferovat zájmy osob povolaných k ochraně osobnosti zemřelého na úkor zájmů zemřelého. Zkoumáním tohoto dílčího tématu byl opět naplněn vedlejší cíl práce vytčený v úvodu a v návaznosti na něj byla zpracována další dílčí témata. Jedná se o okolnosti vylučující protiprávnost a svépomoc, obojí v návaznosti na postmortální ochranu osobnosti.

Dalším zkoumaným obecným dílčím tématem byly Procesní aspekty postmortální ochrany osobnosti. Procesní aspekty této ochrany jsou regulovány normami práva veřejného, zejména OSŘ. Tento základní právní předpis civilního procesu neobsahuje zvláštní právní úpravu určenou pro postmortální ochranu osobnosti. Některé výjimky, které tento předpis umožňuje, jsou pro tuto ochranu vzhledem k jejím specifikům vhodné, ale nelze dospět k závěru, že by existovaly z důvodu právě této ochrany. Veřejnoprávní charakter procesních předpisů, kterými se tato ochrana řídí, ukazuje na prosazování veřejného zájmu.

Zvláštními zkoumanými dílčími tématy byly Právo na vydání ostatků a Právo na rozhodnutí člověka jak bude po smrti naloženo s jeho tělem. Obecná právní úprava obou těchto práv se nachází v OZ. Tato obecná úprava stanoví, že zemřelý může ještě za života určit, při splnění dalších podmínek, komu budou jeho ostatky vydány a jak bude po smrti naloženo s jeho tělem. Vůle zemřelého, kterou zemřelý řádně projevil, musí být respektována, ale pouze za předpokladu, že není v rozporu s další regulací těchto práv. V případě, že zemřelý vůli neprojeví, rozhodne jiná osoba, kterou k tomu zákon určuje. Další regulaci těchto práv spočívající v podmínkách, omezeních a povinnostech atd., udávají veřejnoprávní normy, zejména PohřZ, ZdravSl, TranspZ. Tato regulace výrazným způsobem omezuje autonomii vůle zemřelého, případně dalších osob určených k

výkonu těchto práv. Například ZdravSI v ustanovení § 81 určuje pouze pět konkrétních možností použití lidského těla nebo jeho částí po smrti člověka. V případě, že zemřelý ještě za života projevil vůli, aby bylo s jeho tělem naloženo jiným způsobem, nebude k této vůli přihlíženo. Takové pojetí regulace ukazuje, že jsou preferovány zájmy zemřelého, ovšem pouze ve velmi omezené míře. Veřejnoprávní charakter norem, kterými se tato ochrana řídí, ukazuje na výrazné prosazování veřejného zájmu.

Zkoumání jednotlivých dílčích témat z pohledu preferovaných zájmů ukazuje, že v rámci problematiky postmortální ochrany osobnosti se prosazuje převážně zájem osob povolanych k ochraně osobnosti zemřelého a dokazuje, že nejvhodnějším řešením zjištěného rozporu je změnit charakter postmortální ochrany osobnosti tak, aby tato ochrana byla součástí všeobecného osobnostního práva každého člověka za jeho života. Výše uvedené tedy potvrzuje správnost třetí hypotézy práce.

Hlavním cíl práce, jak byl vytyčen v úvodu, byl splněn. Provedené zkoumání potvrdilo správnost hypotéz práce, hlouběji objasnilo teoretická východiska zjištěného rozporu, naznačilo jeho možná řešení a prostřednictvím teorie preferovaných zájmů určilo z nich to nejvhodnější. Vedlejší cíl práce, kterým je zpracování dílčích témat problematiky postmortální ochrany osobnosti, jejichž dosavadní zpracování nedosahuje příslušné hloubky nebo je zcela opomíjeno, byl taktéž splněn.

Resumé v českém jazyce

Tématem disertační práce je institut postmortální ochrana osobnosti, který chrání osobnost člověka po smrti prostřednictvím osob jemu blízkých povolaných k této ochraně zákonem. Zvláštností tohoto institutu je absence právní osobnosti subjektu, který chrání.

Práce je členěna do tří kapitol. V úvodní kapitole (teoretická východiska) jsou analyzovány výchozí premisy a rozpor institutu postmortální ochrany osobnosti a dále stručně představena jeho historie a prameny. Základními výchozími premisami je, že osobnost člověka je chráněna i po jeho smrti a zároveň, že člověk má právní osobnost (schopnost být nositelem práv a povinností) od narození do smrti. Tyto dvě základní premisy jsou v jasném rozporu, přičemž platí, že je vyloučena možnost oddělení člověka od jeho osobnosti. Dále jsou v této kapitole hlouběji analyzovány výše uvedené výchozí premisy a nastíněny varianty možných řešení zjištěného rozporu, přičemž tři jsou označeny jako možné. Pro výběr nejvhodnějšího řešení jsou stanoveny tři kategorie zájmů (zájem zemřelého, zájem osob povolaných k ochraně osobnosti zemřelého a veřejný zájem), které jsou komparovány s relevantními dílčími tématy postmortální ochrany osobnosti.

V druhé a třetí kapitole jsou analyzována obecná (obecná část) a zvláštní (zvláštní část) dílčí témata týkající se postmortální ochrany osobnosti. Z obecných jsou to: subjekt, předmět, nároky vyplývající z porušení a procesní stránka. Ze zvláštních to jsou zákonem stanovená práva týkající se období po smrti člověka, právo na vydání ostatků a právo na rozhodnutí člověka jak bude po smrti naloženo s jeho tělem. Analýza se zaměřuje zejména na zkoumání právní úpravy, na určení co je obsahem jednotlivých zkoumaných témat a na to, zda se v teorii či aplikaci vyskytovaly problémy spojené se zjištěným rozparem. Závěrem jednotlivých podkapitol jsou dílčí závěry, ve kterých jsou shrnuta nejdůležitější zjištění a označeny preferované zájmy.

V závěru práce jsou shrnuty dílčí závěry podkapitol a označeny preferované zájmy předdefinovaných skupin. V návaznosti na to je vyhodnoceno, které z předpokládaných řešení bude pro vyřešení zjištěného rozporu nejvhodnější. Zároveň jsou s preferovanými zájmy shrnuty teoretické a aplikační problémy, které byly v rámci analýzy odhaleny. Hodnocení těchto problémů také poukazuje na nejvhodnější řešení.

Resumé v anglickém jazyce

Postmortem protection of personality rights

The topic of this dissertation thesis is the concept of postmortem protection of personality rights, i.e. protection of personality rights of a deceased person through close persons authorised by law to claim such protection. The peculiarity of this concept lies in the absence of legal personality of the deceased who it is supposed to protect.

The thesis is divided into three chapters. The first introductory chapter (theoretical background) analyses the basic premises and contradictions of the concept of postmortem protection of personality rights and briefly introduces its history and sources. The basic premises are that an individual's personality rights are protected even after their death and, at the same time, that an individual has legal personality (the capacity to be the holder of rights and duties) from birth to death. These two fundamental assumptions clearly contradict each other, where the possibility of separating an individual from their personality rights is excluded. The chapter further analyses these assumptions in more detail and outlines options for viable solutions to the identified contradiction, three of which are determined to be possible. In order to select the most suitable solution, three categories of interests (interest of the deceased, interest of persons authorised to protect the personality rights of the deceased and public interest) are identified and compared with the relevant subtopics of postmortem protection of personality rights.

The second and third chapters analyse the general (general part) and the special (special part) subtopics related to postmortem protection of personality rights. The general subtopics include the deceased, subject matter, claims arising from infringement and the procedural aspect. The special subtopics include the statutory rights relating to the period after the person's death, the right to claim the person's remains and the person's right to decide how their body will be disposed of after death. The analysis

focuses in particular on examining the legal regulations and determining the contents of the individual topics under scrutiny and whether there were any problems related to the identified contradiction in theory or application. Individual conclusions are drawn at the end of each subchapter, summarising the most important findings and identifying preferred interests.

The thesis concludes with an overview of the individual subchapter conclusions and the preferred interests of the predefined groups. Subsequently, the most suitable solution for the identified contradiction is assessed. The theoretical and application issues revealed in the analysis are summarised along with the preferred interests. The evaluation of these problems also points to the most suitable solution.

Resumé v německém jazyce

Postmortaler Persönlichkeitsschutz

Thema der Dissertation ist das Institut des postmortalen Persönlichkeitsschutzes, das die Persönlichkeit eines Menschen nach seinem Tod durch ihm nahestehende Personen schützt, die zu diesem Schutz durch das Gesetz berufen sind. Die Besonderheit dieses Instituts stellt die Tatsache dar, dass das zu schützende Subjekt keine Rechtspersönlichkeit besitzt.

Die Arbeit ist in drei Kapitel unterteilt. Im ersten Kapitel zur Einleitung (theoretische Grundlagen) werden die Ausgangsprämissen und der Widerspruch des Instituts des postmortalen Persönlichkeitsschutzes analysiert und im Weiteren dessen Geschichte und Quellen kurz vorgestellt. Die grundlegenden Ausgangsprämissen bestehen darin, dass die Persönlichkeit eines Menschen auch nach seinem Tod geschützt wird und zugleich, dass ein Mensch eine Rechtspersönlichkeit (die Fähigkeit, Träger von Rechten und Pflichten zu sein) von der Geburt bis zum Tod besitzt. Diese beiden grundlegenden Prämissen stehen im deutlichen Widerspruch zueinander, wobei es gilt, dass die Möglichkeit der Trennung eines Menschen von seiner Persönlichkeit ausgeschlossen ist. Ferner werden diese Ausgangsprämissen in diesem Kapitel tiefer analysiert und Varianten möglicher Lösungen für den festgestellten Widerspruch dargelegt. Drei von diesen werden als möglich bezeichnet. Für die Auswahl der am besten geeigneten Lösung werden drei Interessenkategorien (Interessen des Verstorbenen, Interessen der zum Schutz der Persönlichkeit des Verstorbenen berufenen Personen und das öffentliche Interesse) festgelegt, die mit den relevanten Unterthemen des postmortalen Persönlichkeitsschutzes verglichen werden.

Im zweiten und dritten Kapitel werden allgemeine (allgemeiner Teil) und besondere (Sonderteil) Unterthemen zum postmortalen Persönlichkeitsschutz analysiert. Bei den allgemeinen Themen handelt es sich um das Subjekt, den Gegenstand, die Ansprüche aus der

Zuwiderhandlung und den verfahrensrechtlichen Aspekt. Zu den besonderen Themen gehören die gesetzlichen Rechte für die Zeit nach dem Tod eines Menschen – das Recht auf Herausgabe der sterblichen Überreste und das Recht zu entscheiden, wie es mit dem Körper nach dem Tod umgegangen werden soll. Die Analyse konzentriert sich insbesondere darauf, die gesetzliche Regelung zu untersuchen, festzustellen, was der Inhalt der einzelnen behandelten Themen ist und ob Probleme in der Theorie oder in der Anwendung im Zusammenhang mit dem festgestellten Widerspruch aufgetreten sind. Zum Schluss der einzelnen Unterkapitel werden Teilschlussfolgerungen gezogen, in denen die wichtigsten Feststellungen zusammengefasst und die bevorzugten Interessen genannt werden.

Zum Abschluss der Arbeit sind Teilschlussfolgerungen aus den Unterkapiteln zusammengefasst und die bevorzugten Interessen der vordefinierten Gruppen hervorgehoben. Es wird anschließend beurteilt, welche der vorausgesetzten Lösungen am besten geeignet ist, den festgestellten Widerspruch zu beheben. Neben den bevorzugten Interessen werden auch die theoretischen und anwendungsbezogenen Fragen zusammengefasst, die im Rahmen der Analyse aufgedeckt wurden. Die Bewertung dieser Fragen deutet auch auf die am besten geeignete Lösung hin.

Seznam zdrojů

Literatura tuzemská

BERAN, Karel. Pojem osoby v právu: (osoba, morální osoba, právnická osoba). 1. vyd. Praha: Leges, 2012, 224 s. ISBN 978-80-87576-06-9.

BEHINOVÁ, Markéta et al. Nová velká kniha o mateřství: od početí do věku 3 let. 3. vyd. Praha: Mladá fronta, 2012. 367 s. ISBN 978-80-204-2816-5.

BUREŠ, Jaroslav a kol. Občanský soudní řád: komentář. 7. vyd. Praha: C.H. Beck, 2006. 1 sv. 1042 s. ISBN 80-7179-378-7.

CÍSAŘOVÁ, Dagmar a Olga SOVOVÁ. Trestní právo a zdravotnictví. 2., upr. a rozš. vyd. Praha: Orac, 2004. 184 s. ISBN 80-86199-75-4.

DOLEŽÍLEK, Jiří. Přehled judikatury ve věcech ochrany osobnosti. 3. vyd. aktualizované a rozšířené. 3. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2016, 326 s. ISBN 80-86395-38-3.

DOSTÁL, Ondřej. Otázka vlastnictví k odděleným částem lidského těla v zahraničním srovnání. Jurisprudence. Praha : Stichting EMP, 2004, č. 3. s. 3-8. ISSN 1212-9909.

DVOŘÁK, Jan a kol. Občanské právo hmotné 1, Díl první, Obecná část. 2., aktualizované a doplněné vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2016, 435 s. ISBN 978-80-7552-187-3.

ELIÁŠ, Karel. Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem. 1. vyd. Ostrava: Sagit, 2012, 1119 s. ISBN 978-80-7208-922-2.

ELIÁŠ, Karel a kol. Občanský zákoník: velký akademický komentář: úplný text zákona s komentářem, judikaturou a literaturou podle stavu k 1.4.2008. Praha: Linde, 2008. 1391 s. ISBN 978-80-7201-687-7.

FIALA, Jaromír. Biologie III.: anatomie a fyziologie člověka. 1. vyd. Boskovice: Albert, 2005. 79 s. ISBN 80-7326-062-X.

FIALA, Josef a kol. Občanské právo hmotné. 2., upr. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009. 650 s. ISBN 978-80-7380-228-8.

FIALA, Josef, KINDL Milan a kol. Občanský zákoník. Komentář. I. díl. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2009. 904 s. ISBN 978-80-7357-395-9.

GAIUS. Učebnice práva ve čtyřech knihách. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2007. 326 s. ISBN 978-80-7380-054-3.

HABECK, Reinhard. Pohřbená tajemství: podivné pozůstatky, záhadné mumie a tajemné hroby. Překlad Pavel Dufek. 1. vyd. Frýdek-Místek: Alpress, 2020. 264 s. ISBN 978-80-7633-358-1.

HALUZÍKOVÁ, Jana a kol. Ošetřovatelství v nefrologii. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2019. 248 s, iv strany obrazových příloh. ISBN 978-80-247-5329-4.

HERCZEG, Jiří. Meze svobody projevu. 1. vyd. Praha: Orac, 2004, 143 s. ISBN 80-86199-94-0.

HORÁK, Filip. Lidská důstojnost: kritická reflexe jejího postavení a funkcí v ústavním právu. 1. vyd. Praha: Leges, 2019. 123 s. ISBN 978-80-7502-379-7.

HRABÁNEK, Jan, ed. a MILOTA, Albert, ed. Tiskové právo československé: ochrana cti, tiskové novely, slovenské tiskové zákony, redaktorský zákon atd. 2., doplněné a rozšířené vydání. Praha: Právnické knihkupectví a nakladatelství V. Linhart, 1938, 608 s.

HUDECOVÁ, Lucia, NECHVÁTALOVÁ, Lucie a VÝBORNÝ, Štěpán. Ochrana soukromí versus svoboda projevu médií. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2013. 162 s. ISBN 978-80-210-6521-5.

HURDÍK, Jan a kol. Evropské soukromé právo v čase a prostoru. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 1. sv., 2017, 205 s. ISBN 978-80-210-8648-7.

HURDÍK, Jan, LAVICKÝ, Petr, TELEČEK, Ivo. Občanské právo hmotné. 1. vyd. Bratislava: Bratislavská vysoká škola práva, 2008, 140 s. ISBN 978-80-7380-136-6.

HURDÍK, Jan a kol. Občanské právo hmotné: obecná část: absolutní majetková práva. 3. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2018. 302 s. ISBN 978-80-7380-718-4.

HURDÍK, Jan. Osoba a její soukromoprávní postavení v měnícím se světě. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2004. 131 s. ISBN 80-210-3322-3.

KINDL, Milan a ROZEHNAL, Aleš. Nový občanský zákoník: problémy a úskalí. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2014. 303 s. ISBN 978-80-7380-516-6.

KINCL, Jaromír, URFUS, Valentin a SKŘEJPEK, Michal. Římské právo. Vyd. 2., dopl. a přeprac., v nakl. C.H. Beck vyd. 1. Praha: C.H. Beck, 1995. 386 s. ISBN 80-7179-031-1.

KITTNAR, Otomar a kol. Lékařská fyziologie. 2., přepracované a doplněné vydání. Praha: Grada Publishing, 2020. 747 s. ISBN 978-80-247-1963-4.

KNAP, Karel a Jiří ŠVESTKA. Ochrana osobnosti podle československého občanského práva. 1. vyd. Praha: Orbis, 1969, 292 s.

KNAP, Karel et al. Ochrana osobnosti podle československého občanského práva. 4. podstatně přeprac. a dopl. vyd. Praha: Panorama, 2004, 435 s. ISBN 80-7201-484-6.

KNAPP, Viktor. Každý je způsobilý mít práva (Je každý k tomu způsobilý?). In: SCHELLE, Karel, ed. Realizace Listiny základních práv a svobod v právním řádu České republiky: (sborník z vědecké konference). 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 1994. s. 29-35. ISBN 80-210-0834-2.

KNAPP, Viktor. Teorie práva. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 1995. 247 s. ISBN 80-7179-028-1.

KOPSA TĚŠINOVÁ, Jolana, ŽDÁREK, Roman a POLICAR, Radek. Medicínské právo. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2011. 414 s. ISBN 978-80-7400-050-8.

KOTRLÝ, Tomáš. Pohřebnictví: právní zajištění piety a důstojnosti lidských pozůstatků a ostatků. Praha: Linde Praha, 2013. 308 s. ISBN 978-80-86131-95-5.

KOUTSKÝ, Jaroslav. Biomateriály. 1. vyd. Plzeň: Vydavatelství Západočeské univerzity, 1997. 72 s. ISBN 80-7082-370-4.

KŘIVÁČKOVÁ, Jana, HAMULÁKOVÁ, Klára, TINTĚRA, Tomáš a kol. K pojetí člověka a věci v novém soukromém právu. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2015, 248 s. ISBN 978-80-7400-294-6.

LAVICKÝ, Petr. Dispoziční zásada v civilním odvolacím řízení. Právní rozhledy: časopis pro všechna právní odvětví. Praha: C.H. Beck, 2015, č. 7. s. 253-260. ISSN 1210-6410.

LAVICKÝ, Petr a kol. Občanský zákoník I. obecná část (§ 1-654): komentář. 1. vyd. Praha: C. H. Beck, 2014, 2380 s. ISBN 978-80-7400-529-9.

LAVICKÝ, Petr a kol. Občanský zákoník I. obecná část (§ 1-654): komentář. 2. vyd. Praha: C.H. Beck, 2022. 2292 s. ISBN 978-80-7400-852-8.

MACHEK, Václav. Kovové materiály 3: speciální kovové materiály. 1. vyd. Praha: České vysoké učení technické, 2015. 133 s. ISBN 978-80-01-05685-1.

MELZER, Filip, TÉGL, Petr a kol. Občanský zákoník - velký komentář. Svazek I. § 1-117. 1. vyd. Praha: Leges, 2013, 720 s. ISBN 978-80-87576-73-1.

NEŠPOROVÁ, Olga. O smrti a pohřbívání. 1. vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2013. 351 s. ISBN 978-80-7325-320-2.

ONDRÚŠ, Miroslav. K právní povaze částí lidského těla. Právní rozhledy: časopis pro všechna právní odvětví. Praha: C.H. Beck, 2018, č. 15-16. s. 521-530. ISSN: 1210-6410.

ONDRÚŠ, Miroslav. Soukromoprávní ochrana piety zemřelého. 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2019. 176 s. ISBN 978-80-7598-273-5.

OSTŘÍŽEK, Tomáš, SCHELLE, Karel a MAN, Vlastislav. Právní úprava darování, odběrů a transplantací tkání a orgánů. 1. vyd. Praha: Eurolex Bohemia, 2004. 137 s. ISBN 80-86432-64-5.

Ottův slovník naučný: ilustrovaná encyklopaedie obecných vědomostí. Šestý díl. Praha: J. Otto, 1893. 956 s.

PETROV, Jan a kol. Občanský zákoník: komentář. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2017. 3053 s. ISBN 978-80-7400-653-1.

PLECITÝ, Vladimír, VRABEC, Josef a SALAČ, Josef. Základy občanského práva. 5., upr. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2010. 297 s. ISBN 978-80-7380-293-6.

ROUČEK, František, et al. Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Díl první, (§§ 1 až 284.). Reprint původního vydání. Praha: ASPI publishing, 2002, 1192 s. sv. 1. ISBN 80-85963-61-2.

ROZEHNAL, Aleš. Mediální právo. 2. rozšířené vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2015. 463 s. ISBN 978-80-7380-549-4.

SIVÁK, Jakub. Aspekty ochrany osobnosti lékaře a pacienta. Vydání první. Praha: Wolters Kluwer, 2019. 138 s. ISBN 978-80-7598-608-5.

SKŘEJPEK, Michal. Římské soukromé právo: systém a instituce. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2011. 350 s. ISBN 978-80-7380-334-6.

STEJSKAL, David a kol. Pohřbívání a hřbitovy. Vyd. 1. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2011. 461 s. ISBN 978-80-7357-680-6.

SVOBODA, Karel a kol. Civilní proces: obecná část a sporné řízení. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2014, 432 s. ISBN 978-80-7400-279-3.

SVOBODA, Karel, SMOLÍK, Petr, LEVÝ, Jiří, ŠÍNOVÁ, Renáta a kol. Občanský soudní řád: komentář. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2013, 1398 s. ISBN 978-80-7400-506-0.

ŠÁMAL, Pavel a kol. Trestní řád: komentář. 7. vyd. Praha: C.H. Beck, 2013. 1898 s. ISBN 978-80-7400-465-0.

ŠTEFAN, Jiří a kol. Soudní lékařství a jeho moderní trendy. 1. vyd. Praha: Grada, 2012. 437 s. ISBN 978-80-247-3594-8.

RYŠKA, Michal. Ochrana vnitřního kruhu i jeho okolí v praxi práva na ochranu osobnosti. In: ŠIMÍČEK, Vojtěch. Právo na soukromí. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2011. s. 79-91. ISBN 978-80-210-5449-3.

SEDLÁČEK, Jaromír, SPÁČIL, Jiří, ed. Vlastnické právo. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2012. 426 s. ISBN 978-80-7357-758-2.

SRSTKA, Jiří a kol. Autorské právo a práva související: vysokoškolská učebnice. 2. vyd. Praha: Leges, 2019. 432 s. ISBN 978-80-7502-386-5.

SVEJKOVSKÝ, Jaroslav a kol. Zdravotnictví a právo. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2016. 453 s. ISBN 978-80-7400-619-7.

ŠVESTKA, Jiří et al. Občanský zákoník: komentář. Svazek 1, (§1-654) 1. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2014, 1736 s. ISBN 978-80-7478-370-8.

ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, FIALA, Josef a kol. Občanský zákoník. Komentář. Svazek 4. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014. 1479 s. ISBN 978-80-7478-630-3.

ŠVESTKA, Jiří et al. Občanský zákoník: komentář I. 2. vyd. Praha: C. H. Beck, 2009, 1373 s. ISBN 978-80-7400-108-6.

ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan, FIALA, Josef a kol. Občanský zákoník: komentář. Svazek I. 2. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2020, 1624 s. ISBN 978-80-7598-656-6.

TELEC, Ivo. Autorský zákon: komentář. 2. vyd. Praha: C.H. Beck, 2019. 1295 s. ISBN 978-80-7400-748-4.

TELEC, Ivo. Chráněné statky osobnostní. Právní rozhledy. Praha: C. H. Beck, 2007, roč. 15, č. 8, s. 271-281. ISSN 1210-6410.

TELEC, Ivo. Přirozené právo osobnostní a jeho státní ochrana. Právní rozhledy. Praha: C. H. Beck, 2007, roč. 15, č. 1, s. 1-10. ISSN 1210-6410.

TRYZNA, Jan. Právní principy a právní argumentace: k vlivu právních principů na právní argumentaci při aplikaci práva. Vyd. 1. Praha: Auditorium, 2010. 332 s. ISBN 978-80-87284-01-8.

VALOUŠEK, Martin et al. Ochrana osobnosti, soukromí a osobních údajů. 1. vyd. Praha: Leges, 2019. 427 s. ISBN 978-80-7502-346-9.

VOJÁČEK, Ladislav, SCHELLE, Karel a KNOLL, Vilém. České právní dějiny. 3. upravené vydání. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2016. 694 s. ISBN 978-80-7380-575-3.

VOJÁČEK, Ladislav. Urážky, pomluvy a nactiutrhání: ochrana ctí v Československém trestním právu. 1. vyd. Praha: Eurolex Bohemia, 2006, 503 s. ISBN 80-86861-51-1.

VOJČÍK, Peter. Občianske právo hmotné. 2. vydanie. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2018. 382 s. ISBN 978-80-7380-719-1.

WAGNEROVÁ, Eliška et al. Listina základních práv a svobod: komentář. 1 vyd. Praha: Wolters Kluwer ČR, a. s., 2012, 906 s. ISBN 978-80-7357-750-6.

WINTEROVÁ, Alena a kol. Civilní právo procesní. Část první, Řízení nalézací. 8. vyd. Praha: Leges, 2015. 621 s. ISBN 978-80-7502-076-5.

ZAHRADNÍKOVÁ, Radka a kol. Civilní právo procesní. 3. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2018, 621 s. ISBN 978-80-7380-714-6.

ZAHRADNÍKOVÁ, Radka. Pojmové znaky civilního procesu. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2017, 279 s. ISBN 978-80-7380-538-8.

ZHÁNĚL, Jiří, HELLEBRANDT, Vladimír a SEBERA, Martin. Metodologie výzkumné práce. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2014, 65 s. ISBN 978-80-210-6696-0.

Literatura zahraniční

BANASZCZYK, Zbigniew. Kodeks cywilny. Tom I., Komentarz. Art. 1-449°. 7. wyd. Warszawa: C.H. Beck, 2013. 1364 s. ISBN 978-83-255-5175-9.

BÄR, Fred, et al. Historisch-kritischer Kommentar zum BGB. Band I, Allgemeiner Teil, §§ 1-240. Tübingen: Mohr Siebeck, 2003. 1121 s. ISBN 978-3-16-147909-0.

BORK, Reinhard. Allgemeiner Teil des Bürgerlichen Gesetzbuchs. 2. Aufl. Tübingen: Mohr Siebeck, 2006. 748 s. ISBN 3-16-149040-1.

DRGONEC, Ján a Pavel HOLLÄNDER. Moderná medicína a právo. 2. vyd. Bratislava: Obzor n.p., 1988, 304 s.

FEKETE, Imrich. Občiansky zákonník: veľký komentár. 1. zväzok (Všeobecná časť). 3. vyd. Bratislava: Eurokódex, 2017, 1116 s. ISBN 978-80-8155-073-7.

GNIEWEK, Edward, MACHNIKOWSKI, Piotr (koll). Kodeks Cywilny. Komentarz. 7. wydanie. Warszawa: C. H. Beck, 2016. 2500 s. ISBN 978-8-325579913.

GÖTTING, Horst-Peter. Persönlichkeitsrechte als Vermögensrechte. 1. Auflage, Tübingen: Mohr Siebeck Verlag, 1995. 303 s. ISBN 978-3-16-146243-6.

JAUERNIG, Othmar, et al. Bürgerliches Gesetzbuch: mit Rom-I-, Rom-II-, Rom-III-VO, EG-UntVO/HUntProt und EuErbVO: Kommentar. 16., neuberarbeitete Auflage, München: C. H. Beck, 2015. 2495 s. ISBN 978-3-406-68174-5.

MÜLLER, Knut. Postmortaler Rechtsschutz – Überlegungen zur Rechtssubjektivität, Verstorbener. Frankfurt am Main: Peter Lang, 1996. 286 s. ISBN 3-631-30066-2.

PALANDT, Otto et al. Bürgerliches Gesetzbuch: mit Nebengesetzen: insbesondere mit Einführungsgesetz (Auszug) ... 77., neubearbeitete Auflage. München: C. H. Beck, 2018. 3297 s. ISBN 978-3-406-71400-9.

SAFJAN, Marek. System prawa prywatnego. Prawo cywilne. Część ogólna. Tom I. 2. wydanie. Warszawa: C. H. Beck, 2012. 1405 s. ISBN 978-83-255-3367-0.

SCHÖNBERGER, Simone. Postmortaler Persönlichkeitsschutz. 1. Auflage, Bielefeld: Verlag Ernst und Werner Gieseking, 2011. 221 s. ISBN 978-3-7694-1071-6.

SCHWIMANN, Michael (hrsg.). ABGB. Praxiskommentar. Band 1. 3. auflage. Wien: Lexis Nexis, 2005. 696 s. ISBN 978-3-70-0732853.

RUDNICKI, Stanisław. Prawo do grobu. Zagadnienia cywilistyczne, Kraków: Zakamycze, 1999. 282 s. ISBN 82-7211-091-3.

WOLF, Manfred. Allgemeiner Teil des bürgerlichen Rechts. 10. Aufl. München: C. H. Beck, 2012. 718 s. ISBN 978-3-406-63766-7.

Tuzemské právní předpisy a judikatura

Nález Ústavního soudu ČR ze dne 09. 02. 1998, sp. zn. IV. ÚS 154/97.

Nález Ústavního soudu ČR ze dne 21. 01. 2000, sp.zn. I. ÚS 179/2000.

Nález Ústavního soudu ČR ze dne 08. 02. 2000, sp. zn. I. ÚS 156/99.

Nález Ústavního soudu ČR ze dne 01. 03. 2000, sp. zn. II. ÚS 517/99.

Nález Ústavního soudu ČR ze dne 17. 02. 2004, sp. zn. III. ÚS 73/02.

Nález Ústavního soudu ČR ze dne 11. 11. 2005, sp. zn. I. ÚS 453/03.

Nález Ústavního soudu ČR ze dne 07. 12. 2005, sp. zn. IV. ÚS 412/04.

Nález Ústavního soudu ČR ze dne 17. 07. 2007, sp. zn. IV. ÚS 23/05.

Nález Ústavního soudu ČR ze dne 11. 12. 2007, sp. zn. Pl. ÚS 45/06.

Nález Ústavního soudu ČR ze dne 07. 01. 2009, sp. zn. I. ÚS 2477/08.

Nález Ústavního soudu ČR ze dne 21. 04. 2009, sp. zn. Pl.ÚS 29/08.

Nález Ústavního soudu ČR ze dne 13. 01. 2010, sp. zn. II. ÚS 1174/09.

Nález Ústavního soudu ČR ze dne 09. 10. 2018, sp. zn. III. ÚS 309/16.

Nález Ústavního soudu ČR ze dne 09. 07. 2018, sp. zn. II. ÚS 955/18.

Nález Ústavního soudu ČR ze dne 17. 04. 2019, sp. zn. II. ÚS 3212/18.

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR ze dne 30. 09. 1982, sp zn. 11 Tz 42/82.

Rozsudek Městský soud v Praze ze dne 02. 07. 2020, sp. zn. 22 Co 58/2020.

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 30. 05. 2000, sp. zn. 30 Cdo 2094/99.

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 27. 06. 2000, sp. zn. 30 Cdo 2304/99.

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 28. 02. 2002, sp. zn. 30 Cdo 762/2001.

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 11. 06. 2022, sp. zn. 28 Cdo 931/2002.

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 01. 10. 2002, sp. zn. 30 Cdo 983/2002.

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 28. 02. 2005, sp. zn. 30 Cdo 1678/2004.

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 30. 06. 2005, sp. zn. 30 Cdo 1872/2004.

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 15. 12. 2005, sp. zn. 22 Cdo 2773/2004.

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 31. 05. 2006, sp. zn. 30 Cdo 1310/2005.

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 22. 06. 2006, sp. zn. 30 Cdo 2914/2005.

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 31. 01. 2007, sp. zn. 30 Cdo 1941/2007.

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 30. 04. 2007, sp. zn. 30 Cdo 739/2007.

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 11. 02. 2010, sp. zn. 30 Cdo 4459/2009.

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 14. 04. 2011, sp. zn. 30 Cdo 3729/2009.

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 15. 12. 2011, sp. zn. 30 Cdo 519/2010.

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 23. 02. 2012, sp. zn. 30 Cdo 3386/2010.

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 25. 02. 2013, sp. zn. 21 Cdo 3371/2011.

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 14. 05. 2013, ps. zn. 30 Cdo 3223/2011.

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 29. 10. 2013, sp. zn. 25 Cdo 1050/2012.

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 29. 04. 2014, sp. zn. 30 Cdo 1982/2012.

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 10. 02. 2016, sp. zn. 31 Cdo 4001/2013.

Rozsudek Nejvyššího soudu ČR ze dne 29. 11. 2017, sp. zn. 30 Cdo 2202/2017.

Sdělení č. 209/1992 Sb. sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod a Protokolů na tuto Úmluvu navazujících.

Sdělení č. 96/2001 Sb. m. s. Sdělení Ministerstva zahraničních věcí o přijetí Úmluvy na ochranu lidských práv a důstojnosti lidské bytosti v souvislosti s aplikací biologie a medicíny.

Sdělení č. 22/2012 Sb. m. s. Sdělení Ministerstva zahraničních věcí o sjednání Dohody o převozu těl zemřelých.

Usnesení č. 2/1993 Sb. usnesení předsednictva České národní rady o vyhlášení Listina základních práv a svobod jako součástí ústavního pořádku České republiky.

Usnesení Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 11. 09. 2006, sp. zn. 17 Co 340/2006.

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 09. 03. 2006, sp. zn. 22 Cdo 685/2005.

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 25. 05. 2006, sp. zn. 30 Cdo 1218/2006.

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 29. 11. 2007, sp. zn. 30 Cdo 1174/2007.

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 20. 11. 2008, sp. zn. 30 Cdo 149/2007.

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 12. 02. 2009, sp. zn. 30 Cdo 736/2007.

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 05. 03. 2009, sp. zn. 30 Cdo 5352/2008.

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 26. 10. 2011, sp. zn. 30 Cdo 4709/2010.

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 23. 11. 2011, sp. zn. 8 Tdo 1053/2011.

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 31. 01. 2012, sp. zn. 30 Cdo 2621/2011.

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 29. 11. 2012, sp. zn. 30 Cdo 4003/2011.

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 26. 10. 2016, sp. zn. 30 Nd 362/2016.

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 27. 04. 2017, sp. zn. 25 Cdo 3556/2016.

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 18. 04. 2018, sp. zn. 4 Tdo 460/2018.

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 06. 06. 2018, sp. zn. 30 Cdo 3488/2017.

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 24. 07. 2018, sp. zn. 30 Cdo 1917/2018.

Usnesení Nejvyššího soudu ČR ze dne 30. 11. 2020, sp. zn. 25 Cdo 2669/2020.

Usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 17. 06. 1999, sp. zn. III. ÚS 546/98.

Usnesení Ústavního soudu ČR ze dne 20. 05. 2002, sp. zn. IV. ÚS 315/01.

Ústavní zákon č. 1/1993 Sb. Ústava České republiky.

Vyhláška č. 143/2008 Sb. o lidské krvi.

Zákon č. 11/1918 Sb. z. a n. o zřízení samostatného státu československého.

Zákon č. 108/1933 Sb. z. a n. o ochraně cti.

Zákon č. 140/1961 Sb. trestní zákoník.

Zákon č. 141/1961 Sb. trestní řád.

Zákon č. 99/1963 Sb. občanský soudní řád.

Zákon č. 40/1964 Sb. občanský zákoník.

Zákon č. 451/1991 Sb. lustrační zákon.

Zákon č. 46/2000 Sb. tiskový zákon.

Zákon č. 121/2000 Sb. autorský zákon.

Zákon č. 128/2000 Sb. o obcích.

Zákon č. 258/2000 Sb. o ochraně veřejného zdraví.

Zákon č. 231/2001 Sb. o provozování rozhlasového a televizního vysílání.

Zákon č. 256/2001 Sb. o pohřbívání.

Zákon č. 6/2002 Sb. o soudech a soudcích.

Zákon č. 285/2002 Sb. transplantační zákon.

Zákon č. 115/2006 Sb. o registrovaném partnerství.

Zákon č. 227/2006 Sb. o výzkumu na lidských embryonálních kmenových buňkách a souvisejících činnostech.

Zákon č. 262/2006 Sb. zákoník práce.

Zákon č. 378/2007 Sb. zákon o léčivech.

Zákon č. 296/2008 Sb. o lidských tkáních a buňkách.

Zákon č. 40/2009 Sb. trestní zákoník.

Zákon č. 198/2009 Sb. antidiskriminační zákon.

Zákon č. 372/2011 Sb. o zdravotních službách.

Zákon č. 89/2012 Sb. občanský zákoník.

Zákon č. 460/2016 Sb. kterým se mění zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, a další související zákony.

Zahraníční právní předpisy a judikatura

BGH, Urteil v. 26.11.1954, Az. I ZR 266/52.

BGH, Urteil v. 20. 03. 1968, Az. I ZR 44/66.

BGH, Urteil v. 29. 10. 2014, Az. XII ZB 20/14.

Bürgerliches Gesetzbuch, Německo.

Císařský patent č. 946/1811 Sb. z. s. obecný zákoník občanský (německy Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch für die gesamten Deutschen Erbländer der Österreichischen Monarchie).

Dobson and Dobson v North Tyneside Health Authority and Newcastle Health Authority: CA 26 June 1996.

Doodeward v Spence HCA 45; 6 CLR 406, 31 July 1908.

Dz.U. 1964 Nr 16 poz. 93 Kodeks Cywilny.

Rozsudok Najvyššieho súdu SR ze dne 30. 03. 2013, sp. zn. 2 Cdo 93/2008.

Uznesenie Najvyššieho súdu SR ze dne 13. 10. 2011, sp. zn. 3 Cdo 84/2011.

Uznesenie Ústavného súdu SR ze dne 27. 11. 2012, sp. zn. III. ÚS 577/2012.

Wyrok SN ze dne 09. 12. 2011, III CSK 106/11.

Wyrok SN ze dne 23. 09. 2009, I CSK 346/08.

Wyrok SN ze dne 20. 09. 2007, II CSK 237/07.

Zákon č. 40/1964 Zb. občiansky zákonník.

Elektronické zdroje

Důvodová zpráva k zákonu č. 460/2016 Sb., kterým se mění zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, a další související zákony, k bodům 3 a 4 (k § 113, § 115, § 116 a § 117), s. 22 - 23. [online]. [cit. 2023-05-25]. Dostupné z: <https://www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=122333>.

KOTRLÝ, Tomáš. Stanovisko MMR k proplácení nákladů na uložení popela zemřelého v rámci sociálních pohřbů ze dne 24.10.2014, ORSP-52, čj.: MMR – 37083/2014-52 [cit. 2023-03-31]. Dostupné z: <https://www.mmr.cz/cs/ministerstvo/pohrebnictvi/aktuality/stanovisko-mmr-k-proplaceni-nakladu-na-ulozeni-pop>.

Pracovné návrhy paragrafových znení predkladané na verejnú a odbornú diskusiu. Návrh znenia pre Všeobecnú časť Občianskeho zákonníka. [online]. [cit. 2023-10-30]. Dostupné z: <https://www.justice.gov.sk/ministerstvo/rekodifikacia-obcianskeho-zakonnik-a/priebeh-prac-na-rekodifikacii-sukromneho-prava-v-slovenskej-republike/>.

SEBERA, Martin. Vybrané kapitoly z metodologie [online]. Brno: Masarykova univerzita, 2012 [cit. 2020-08-15]. ISBN 978-80-210-5967-2. Dostupné z: <http://www.fsps.muni.cz/emuni/data/reader/book-8/08.html>.

Společná česko-slovenská digitální parlamentní knihovna NS RČS 1960-1964. Tisky [online]. [cit. 2017-04-08]. Dostupné z: http://www.psp.cz/eknih/1960ns/tisky/t0156_10.htm

Český statistický úřad. Sňatky a rozvody. [online]. [cit. 2023-08-23]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/stoletistatistiky/snatky-a-rozvody>.